การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดกรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่

จิราภา สุนันต๊ะ

ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2565

การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดกรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่

จิราภา สุนันต๊ะ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม
สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
พ.ศ. 2565

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยแม่โจ้

การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดกรณีศึกษาเทศบาลนคร เชียงใหม่

จิราภา สุนันต๊ะ

วิทยานิพนธ์นี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของความสมบูรณ์ของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

พิจารณาเห็นชอบโดย อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลักษณา สัมมานิธิ)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดวงธิมา)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร มหาวัน)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ประธานอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร .....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร มหาวัน)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการรับรองแล้ว .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ญาณิน โอภาสพัฒนกิจ)
รองอธิการบดี
วันที่.....เดือน.....พ.ศ. .....

ชื่อเรื่อง การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดกรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน นางสาวจิราภา สุนันต๊ะ

ชื่อปริญญา การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวางผังเมืองและสภาพแวดล้อม

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลักษณา สัมมานิธิ

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1)วิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 2) วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด และ3) เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด ซึ่งการวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างได้แก่ การสัมภาษณ์พระในวัดและประชาชนที่ใช้พื้นที่วัด ประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่วัด จำนวน 581 คน โดยได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นวัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีจำนวนทั้งสิ้น 90 แห่ง เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 40.216 ตารางกิโลเมตร. หรือ 40,216,000 ตารางเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ เครื่องมือที่ในการวิจัย ได้แก่ โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ แบบสำรวจ แบบสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพรรณนาร่วมกับสถิติแบบร้อยละ

ผลการวิจัย พบว่า การพัฒนาหรือปรับปรุงพื้นที่สีเขียวของวัดตามความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ การเพิ่มต้นไม้ใหญ่ และจัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ ต้องการงบประมาณและคนดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว เช่นการจัดการขยะเศษใบไม้ การตกแต่งกิ่งไม้ จากหน่วยงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีพระ เณรเป็นผู้แลรักษา การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาภายใต้บริบทพื้นที่ว่างภายในวัดของเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด ให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวยั่งยืนของเมือง ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน และวัด สำหรับคนในพื้นที่และผู้มาเยี่ยมเยือน เอื้อประโยชน์ต่อการเดินเท้าเพื่อเข้าถึงวัดจากพื้นที่โดยรอบและเป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญของชุมชนและบุคคลที่เข้ามาทำกิจกรรมในวัดต่อคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริม

การเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการกิจกรรมระหว่างวัด ประชาชน และชุมชน ส่งเสริมให้โครงข่ายพื้นที่สีเขียวและภูมิทัศน์เมืองมีคุณภาพ ประชากรในเมืองมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมของเมืองน่าอยู่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : พื้นที่สีเขียวของเมือง, ศาสนสถานประเภทวัด, เทศบาลนครเชียงใหม่

Title INCREASING URBAN GREEN SPACE TYPES IN RELIGIOUS TEMPLE: THE CASE STUDY OF CHIANG MAI MUNICIPALITY

Author Miss Jirapa Sunanta

Degree Master of Urban and Regional Planning in Environmental and Urban Planning

Advisory Committee Chairperson Assistant Professor Dr. Luxana Summaniti

ABSTRACT

This research aims to 1) analyze the situation of temples in Chiang Mai Municipality 2) analyze the potential, problems and limitations of green area development in the temple area, and 3) suggest guidelines for improving the efficiency of green area development in the temple area. This research is a qualitative and quantitative research. The sample group includes Monks in the temple and people using the temple area The interviews were divided into 2 groups: the first group was monks and the second group was 581 people who came to use the temple area. The study area was designated as a temple in the Chiang Mai municipality area. Temple in Chiang Mai Municipality There are a total of 90 sites. Chiang Mai Municipality has an area of responsibility about 40.216 square kilometers. or 40,216,000 square meters, covering an area of 14 sub-districts in Mueang Chiang Mai District Research tools include Geographic Information System program, computerized spatial data workflow, survey, observation and interview. The questionnaire analyzed the qualitative data by describing together with percentage statistics.

The results of the research found that the development or improvement of the temple's green area according to the needs of the development in the form of a garden for the beauty of the landscape adding a big tree and landscaping around the pavilion to be shady can be developed in the utilitarian area or the sanctuary Need a budget and people to maintain green spaces such as managing

waste leaves tree branch decoration from the departments of Chiang Mai Municipality which currently has a monk The novice is the caretaker. The development of green areas in the temple area requires consideration of environmental factors towards development in the context of the vacant space within the temple of Phuttawat District, Sangkhawat District, and the useful area of the temple. as a green area for recreation and landscape beauty sustainable green spaces of the city Respond to the context of houses (communities), schools and temples for local people and visitors. It is beneficial to walk to access the temple from the surrounding area and is an important green area of the community and people who come to do activities in the temple to improve quality of life. environmental quality as well as promoting being a recreational area for activities between temples, people and communities; promoting green area networks and quality urban landscapes. The urban population is in good health both physically and mentally. Sustainable urban environment

Keywords : City green areas, Temple-type religious sites, Chiang Mai Municipality

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เรื่อง การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่ ฉบับนี้ที่สำเร็จสมบูรณ์ไปได้ด้วยดี ต้องขอขอบคุณบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ให้ความกรุณาชี้แนะและช่วยเหลือเป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ลักษณา สัมมานิธิ อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก ที่คอยให้คำแนะนำปรึกษา สนับสนุน ช่วยแก้ไขปัญหาต่างๆ ให้กำลังใจ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องมาโดยตลอด ตั้งแต่เริ่มต้นจนสำเร็จเรียบร้อย ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณด้วยความเคารพอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอขอบพระคุณ คณะกรรมการสอบทุกท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทยา ดวงธิมา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิกร มหาวัน และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานัส ศรีวณิช ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและตรวจสอบความเหมาะสมของเครื่องมือ รวมทั้งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านภาษา ด้านเนื้อหา ให้คำแนะนำและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือจนงานวิจัยนี้สมบูรณ์

ขอขอบพระคุณ เจ้าหน้าที่ฝ่ายบัณฑิตศึกษา สำนักบริหารและพัฒนาวิชาการ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิชาการและบุคลากรสายสนับสนุน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ที่ให้คำแนะนำด้านการศึกษา และขั้นตอนเอกสารต่างๆ ให้ลุล่วงผ่านไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ เจ้าอาวาสวัดกู่คำ เจ้าอาวาสวัดข่วงสิงห์ เจ้าอาวาสวัดเมืองสาตรหลวง เจ้าอาวาสวัดเมืองสาตรน้อย เจ้าอาวาสวัดหนองป่าครั่ง เจ้าอาวาสวัดประทานพร และเจ้าอาวาสวัดเชียงโฉม รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกท่าน ที่อนุญาติให้ข้อมูล ตอบแบบสอบถาม และอนุญาติให้สำรวจพื้นที่ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ครอบครัวที่คอยสนับสนุนทุนการศึกษา ผู้วิจัยขอน้อมบูชาพระคุณบิดามารดาและบูรพาจารย์ทุกท่าน ที่ได้อบรมสั่งสอนวิชาความรู้ และให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด และเป็นกำลังใจสำคัญ ที่ทำให้การศึกษานี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยดี

จิราภา สุนันต๊ะ

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย ..... ค

บทคัดย่อภาษาอังกฤษ ..... จ

กิตติกรรมประกาศ ..... ช

สารบัญ ..... ซ

สารบัญตาราง ..... ฌ

สารบัญภาพ ..... ด

บทที่ 1 บทนำ 20

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา 20

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย 22

1.2.1 วิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 22

1.2.2 วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด 22

1.2.3 เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด 22

1.3. ขอบเขตของการวิจัย 23

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่ 23

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา 27

4.ประโยชน์ที่คาดว่าจะรับ 29

5.นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยและการศึกษาความหมายที่เกี่ยวข้อง 29

บทที่ 2 การตรวจเอกสาร 30

2.1 ความหมาย ประเภท และความสำคัญของพื้นที่สีเขียว 30

2.1.1 ความหมายและประเภทของพื้นที่สีเขียว 30

2.1.2 ความเป็นมาของพื้นที่สีเขียวในประเทศไทย 32

2.2 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง 33
2.2.1 แนวคิดต้นแบบและแนวคิดที่ควรปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและจัดการพื้นที่สีเขียวของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) 33
2.2.2 แนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามลักษณะการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548) 36
2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง 39
2.3.1 หลักการและทฤษฎีของสวนสาธารณะแบบยั่งยืน 39
2.3.2 การพัฒนาเมืองสีเขียว (Green City) 40
2.4 องค์ประกอบของวัด 41
2.4.1 ความหมายของวัดและศาสนสถาน 41
2.4.2 ประเภทของวัด 42
2.4.3 องค์ประกอบพื้นที่วัด 43
2.4.4 การปลูกต้นไม้ในที่วัด 45
2.5 การบริหารจัดการวัดและศาสนสถาน 47
2.5.1 การบริหารจัดการทรัพย์สิน 47
2.5.2 บุคลากร 47
2.5.3 ภาระงาน 49
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 54
2.7 กรอบแนวคิด 58
บทที่ 3 วิธีการวิจัย 59
3.1 แหล่งข้อมูล 59
3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ 59
3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ 59
3.2 วิธีการเก็บข้อมูล 59

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 59
3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่ 60
3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ สังเกตการณ์และสัมภาษณ์ 60
3.2.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง 60
3.3 เครื่องมือและวิธีวิเคราะห์ 62
3.3.1 โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) 62
3.3.2 แบบสำรวจ แบบสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถาม 62
บทที่ 4 ผลการวิจัย 64
4.1 บริบทของเทศบาลนครเชียงใหม่ 65
4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ 65
4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเทศบาลนครเชียงใหม่ 73
4.1.3 สังคมและวัฒนธรรม 74
4.1.4 ประชากร 76
4.2 เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง 78
4.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน 78
4.2.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง 80
4.2.3 โครงข่ายสัญจร 84
4.2.4 พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการของเมือง 86
4.2.5 พื้นที่สีเขียวของการผังเมือง 93
4.2.6 เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง 95
4.2.7 นโยบาย และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียว 99
4.3 วัดและสถานการณ์พื้นที่ของวัด 101
4.3.1 วัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ 101
4.3.1.2 นิกาย 102

4.3.2 ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด 103
4.3.3 การเข้าถึงพื้นที่วัด 109
4.3.4 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด 112
4.3.5 การบริหารจัดการพื้นที่วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 116
4.3.6 การใช้ที่ดินภายในวัด 120
4.3.7 ความสัมพันธ์ที่ตั้งของวัดกับบริบทและพื้นที่สีเขียวของเมืองและการเลือกกลุ่มตัวอย่างวัดเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง 129
4.4 สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60 141
4.4.1 กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย 141
4.4.1.1 วัดข่วงสิงห์ 141
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง 141
2.พื้นผิวปกคลุมดิน 141
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด 142
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด 142
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด 142
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด 143
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว 143
4.4.1.2 วัดประทานพร 144
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง 144
2.พื้นผิวปกคลุมดิน 144
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด 145
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด 145
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด 145
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด 145

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว.....145
4.4.2 กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง.....146
4.4.2.1 วัดเชียงโฉม.....146
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง.....146
2.พื้นผิวปกคลุมดิน.....147
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด.....147
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด.....147
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด.....148
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด.....148
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว.....148
4.4.3 กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก.....149
4.4.3.1 วัดเมืองสาตรหลวง.....149
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง.....149
2.พื้นผิวปกคลุมดิน.....150
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด.....150
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด.....150
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด.....150
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด.....151
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว.....151
4.4.4 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60.....159
4.4.4.1 กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย.....159
4.4.4.2 กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง.....159
4.4.4.3 กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก.....159

4.5. สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60 161
4.5.1 กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย 161
4.5.1.1 วัดกู่คำ 161
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง 161
2.พื้นผิวปกคลุมดิน 161
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด 162
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด 162
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด 162
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด 163
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว 163
4.5.1.2 วัดหนองป่าครั่ง 164
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง 164
2.พื้นผิวปกคลุมดิน 164
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด 165
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด 165
3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด 165
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด 165
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว 165
4.5.2 กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก 166
4.5.1.1 วัดเมืองสารตรน้อย 166
1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง 166
2.พื้นผิวปกคลุมดิน 166
3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด 167
3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด 167

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด 167
3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด 167
3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว 168
4.5.3 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60 175
4.5.3.1 กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย 175
4.5.3.2 กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก 175
4.6 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด 176
4.6.1 แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2561-2580) 176
4.6.2 บริบททางด้านผังเมือง 179
4.6.3 เทศบาลนครเชียงใหม่ 181
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ 184
5.1 สรุปและเสนอแนะการวิจัย 184
5.2 อภิปรายผลการวิจัย 189
5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 190
บรรณานุกรม 1
บรรณานุกรม 4
ประวัติผู้วิจัย 5

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 25
ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในกลุ่มเป้าหมาย 61
ตารางที่ 3 ร้อยละจำนวนสถานประกอบการ 73
ตารางที่ 4 ประเพณี/เทศกาล และงานสำคัญ 74
ตารางที่ 5 พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ 88
ตารางที่ 6 พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน 89
ตารางที่ 7 พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ 90
ตารางที่ 8 พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว 91
ตารางที่ 9 ประเภทสวนสาธารณะและเกณฑ์ด้านผังเมือง 96
ตารางที่ 10 พื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะของเกณฑ์ด้านผังเมืองในเทศบาลนครเชียงใหม่ 97
ตารางที่ 11 ประเภทวัด 101
ตารางที่ 12 ประเภทนิกาย 102
ตารางที่ 13 อายุวัดในเขตเทศบาลเชียงใหม่ 104
ตารางที่ 14 การเข้าถึงพื้นที่วัด 110
ตารางที่ 15 โบราณสถานในเทศบาลนครเชียงใหม่ 115
ตารางที่ 16 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย 120
ตารางที่ 17 ร้อยละพื้นที่ว่างของวัด 124
ตารางที่ 18 ประเภทสถานศึกษา 130
ตารางที่ 19 คะแนนค่าช่วงของชุมชน 132
ตารางที่ 20 ชุมชนในรัศมีบริการ 500 เมตรในเขตเทศบาลเชียงใหม่ 133
ตารางที่ 21 สรุปผลการวิเคราะห์โอกาสการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด 139

ตารางที่ 22 ผู้ใช้พื้นที่วัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60.....152

ตารางที่ 23 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60 154

ตารางที่ 24 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มี 156

ตารางที่ 25 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60 160

ตารางที่ 26 ผู้ใช้พื้นที่วัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60 169

ตารางที่ 27 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60 171

ตารางที่ 28 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มี 172

ตารางที่ 29 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60.....175

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 พื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ 24

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิด แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด 58

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการวิจัย 63

ภาพที่ 4 อาณาเขตติดต่อเทศบาลนครเชียงใหม่ 67

ภาพที่ 5 เทียบสัดส่วนขนาดพื้นที่และจำนวนวัดในเขตตำบลของเทศบาลนครเชียงใหม่ 68

ภาพที่ 6 สัดส่วนขนาดพื้นที่ จำนวนชุมชนและจำนวนวัดในแต่ละแขวงของเทศบาลนครเชียงใหม่ .. 69

ภาพที่ 7 การกระจายตัวของวัดในเขตตำบล 70

ภาพที่ 8 จำนวนวัดในรัศมี 12 เมตรจากแหล่งน้ำ 72

ภาพที่ 9 แหล่งน้ำในเทศบาลนครเชียงใหม่ 72

ภาพที่ 10 แสดงจำนวนประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่แยกตามช่วงอายุ 76

ภาพที่ 11 แสดงจำนวนประชากรแบบแยกแขวง 77

ภาพที่ 12 แสดงจำนวนประชากรแยกตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 77

ภาพที่ 13 การใช้ประโยชน์ที่ดิน 79

ภาพที่ 14 ร้อยละการใช้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง 81

ภาพที่ 15 ร้อยละประเภทอาคาร 81

ภาพที่ 16 ประเภทอาคารในเทศบาลนครเชียงใหม่ 82

ภาพที่ 17 ประเภทการใช้ประโยชน์อาคารในเทศบาลนครเชียงใหม่ 83

ภาพที่ 18 ร้อยละลักษณะพื้นผิวถนน 84

ภาพที่ 19 โครงข่ายการสัญจรในเทศบาลนครเชียงใหม่ 85

ภาพที่ 20 ประเภทพื้นที่สีเขียวของเทศบาลนครเชียงใหม่ 86

ภาพที่ 21 พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการในระยะเดินของเทศบาลนครเชียงใหม่ 87

ภาพที่ 22 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม 94
ภาพที่ 23 พื้นที่ให้บริการของสวนสาธารณะในเกณฑ์ด้านผังเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่ 98
ภาพที่ 24 ขอบเขตที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด 108
ภาพที่ 25 การเข้าถึงวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 111
ภาพที่ 26 แผนผังแสดงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน 119
ภาพที่ 27 สถานศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 128
ภาพที่ 28 สถานศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ 131
ภาพที่ 29 รัศมีบริการ 500 เมตรของวัดในเขตชุมชน 134
ภาพที่ 30 ความสัมพันธ์ของวัดและพื้นที่สีเขียว 136
ภาพที่ 31 ความสัมพันธ์ของวัด ชุมชน พื้นที่สีเขียว และพื้นที่ว่าง 140
ภาพที่ 32 แสดงผังวัดข่วงสิงห์ 142
ภาพที่ 33 บริเวณโดยรอบวัดข่วงสิงห์ 143
ภาพที่ 34 แสดงผังวัดประทานพร 144
ภาพที่ 35 บริเวณโดยรอบวัดประทานพร 146
ภาพที่ 36 แสดงผังวัดเชียงโฉม 147
ภาพที่ 37 บริเวณโดยรอบวัดเชียงโฉม 149
ภาพที่ 38 แสดงผังวัดเมืองสาตรหลวง 150
ภาพที่ 39 บริเวณโดยรอบวัดเมืองสาตรหลวง 151
ภาพที่ 40 กลุ่มที่ 1 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 158
ภาพที่ 41 แสดงผังวัดกู่คำ 162
ภาพที่ 42 บริเวณโดยรอบวัดกู่คำ 163
ภาพที่ 43 แสดงผังวัดหนองป่าครั่ง 164
ภาพที่ 44 บริเวณโดยรอบวัดหนองป่าครั่ง 166

ภาพที่ 45 แสดงผังวัดวัดเมืองสารตรน้อย 167
ภาพที่ 46 บริเวณโดยรอบวัดเมืองสารทน้อย 168
ภาพที่ 47 กลุ่มที่ 2 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60 174
ภาพที่ 48 รากฐานการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวประเภทสถาบันศาสนา 176
ภาพที่ 49 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด 183

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

พื้นที่สีเขียวเป็นองค์ประกอบสำคัญของการใช้ประโยชน์ที่ดินทุกประเภทในชุมชนเมือง ที่มีความสำคัญต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในเมืองที่ตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายและจิตใจในด้านการพักผ่อนหย่อนใจและกิจกรรมนันทนาการและสภาพแวดล้อมต่อการอยู่อาศัยซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับมนุษย์ โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) กำหนดว่าเมืองที่มีสิ่งแวดล้อมที่ดีควรมีพื้นที่สีเขียวอยู่ที่ 9 ตารางเมตรต่อคน สำหรับเมืองในประเทศไทยยังมีพื้นที่สีเขียวต่ำกว่าเกณฑ์ดังกล่าว อาทิเช่น กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่สีเขียวอยู่ที่ 6.18 ตารางเมตรต่อคน (GISTDA, 2561) และเมืองเชียงใหม่มีพื้นที่สีเขียวอยู่ที่ 3.53 ตารางเมตรต่อคน (ดารณี, 2554) เช่นเดียวกันองค์การสหประชาชาติระบุว่า ร้อยละของประชากรทั่วโลกที่อาศัยอยู่ในเมืองมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 54 ในปี พ.ศ.2557 มาเป็นร้อยละ 66 ในปี พ.ศ.2593 หรือคิดเป็นสองในสามของประชากรทั่วโลก (องค์การสหประชาชาติ, 2018) จึงเป็นความท้าทายของเมืองที่ว่าเมืองจะมีแนวทางเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวอย่างเพียงพอในการรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต และสร้างคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองให้ได้ดีต่อไปในอนาคตได้เพียงใด

เช่นเดียวกันการขยายตัวของเมืองอันเนื่องมาจากจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นยังส่งผลต่อการลดลงของพื้นที่สีเขียว ซึ่งสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สีเขียวในเมือง จึงมีนโยบายการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมือง โดยการกำหนดแนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองใน 7 บริเวณ ประกอบด้วย 1.พื้นที่ว่างเว้นตามกฎหมายหรือพื้นที่สาธารณะที่ถูกบังคับให้มีการว่างเว้นไว้ตามกฎหมาย 2.พื้นที่สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ 3.พื้นที่ส่วนราชการ 4.พื้นที่ในสถาบันการศึกษา 5.พื้นที่ศาสนสถาน ประวัติศาสตร์ และศิลปวัฒนธรรม 6.พื้นที่สาธารณะของแผ่นดิน และ7.พื้นที่รกร้าง ที่พิจารณาถึงความเหมาะสมในแต่ละสภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองในการพัฒนาพื้นที่ว่างที่มีศักยภาพเป็นพื้นที่สีเขียวที่เกิดประโยชน์สูงสุด ตามแผนการจัดการพื้นที่สีเขียวชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน โดยมีการกำหนดสัดส่วนการใช้พื้นที่อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่มีการแบ่งเขตที่ชัดเจน กำหนดพื้นที่ที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวซึ่ง พื้นที่ศาสนสถานได้แก่พื้นที่ในเขตวัด โบสถ์ สุเหร่า กำแพงเมือง ปราสาท อุทยานประวัติศาสตร์ และคูเมือง เป็นพื้นที่หนึ่งในแนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียว อย่างไรก็ตามสถานการณ์การใช้พื้นที่ในวัดปัจจุบันยังขาด

แนวทางที่ชัดเจนและสอดคล้องกับสถานการณ์เมืองในปัจจุบันที่จะตอบสนองต่อแนวทางนโยบายดังกล่าว

เมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันมีการขยายตัวของเมืองเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่สีเขียวลดลงกลายเป็นพื้นที่พาณิชยกรรมหรือเอื้อประโยชน์ต่อพาณิชยกรรม อาทิเช่น พื้นที่ว่างในศาสนสถานของวัดเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวของชุมชน หากโดยส่วนใหญ่มักถูกใช้งานเพื่อประโยชน์ด้านอื่นๆ ขาดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศาสนสถานประเภทวัด จึงสมควรได้รับการดูแลและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่สีเขียวได้อย่างแท้จริง ประกอบกับสถานการณ์ปัญหาคุณภาพสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่ปัจจุบัน ยังประสบกับปัญหามลพิษและหมอกควันที่เกิดจากการสะสมปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศ ซึ่งมาจากหลายๆ ปัจจัย อาทิเช่น การเผาป่า การเผาในที่โล่ง โครงการสร้างถนนเพื่อพัฒนาเมือง ที่ก่อให้เกิดปัญหาการจราจร ไอเสียจากยานพาหนะ วิกฤตปัญหาสูงสุดในช่วงฤดูร้อนของเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กในอากาศมีปริมาณสูงเกินค่ามาตรฐานสู่ระดับวิกฤตต่อเนื่องจนกลายเป็นปัญหาอันดับหนึ่งของโลก นำไปสู่ผลกระทบต่อสุขภาพประชาชนโดยเฉพาะโรคที่เกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจและโรคร้ายแรง

พื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่เป็นพื้นที่มีจำนวนประชากรและการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็ว ซึ่งพบว่าจำนวนประชากรในพื้นที่ตามทะเบียนราษฎร์ มีจำนวน 129,536 คน ในปี พ.ศ.2561 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) ยังไม่รวมถึงจำนวนประชากรแฝง และเมืองมีพื้นที่สีเขียวขนาด 456,766.17 ตารางเมตร (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2560) สถานการณ์พื้นที่สีเขียวในเทศบาลนครเชียงใหม่ปัจจุบันพบว่ามีสัดส่วนที่ไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากร ซึ่งมีพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ 0.47 ตารางกิโลเมตร พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ 0.03 ตารางกิโลเมตร พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ 0.27 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่สีเขียวริ้วยาว 0.03 ตารางกิโลเมตร (ดารณี, 2554) คิดเป็นพื้นที่สีเขียวที่ยั่งยืน 3.53 ตารางเมตรต่อคน และพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ 3.9 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนดให้ชุมชนเมืองขนาดใหญ่ ใช้มาตรฐานอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวยั่งยืนต่อประชากร 12 ตารางเมตรต่อคน และพื้นที่สีเขียวเพื่อการบริการอย่างน้อย 4 ตารางเมตรต่อคน โดยยังขาดพื้นที่สีเขียวยั่งยืนอีก 1,097,665.83 ตารางเมตร จึงจะเพียงพอต่อสถานการณ์เมืองปัจจุบัน

ความสำคัญของพื้นที่สีเขียวนอกจากการช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตคนเมืองอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสังคม การพักผ่อน การออกกำลังกาย การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนอยู่อาศัย ยังช่วยลดปัญหาสิ่งแวดล้อม การเพิ่มพื้นที่ซึมลงดินของน้ำ ลดความร้อนของอุณหภูมิพื้นผิวเมือง กรองมลพิษและผลิตออกซิเจนแก่เมือง อีกทั้งการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองยังช่วยป้องกันและบรรเทาปัญหาสุขภาพอนามัยของประชาชนด้วยเช่นกัน โดยที่ผ่านมามีนโยบายจากภาครัฐในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว

จำนวนมาก แต่หากไม่เกิดการใช้สอยจึงไม่ก่อประโยชน์ที่คุ้มค่า ดังนั้นการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวเหล่านั้นให้ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ รวมถึงการสร้างพื้นที่สีเขียวในเมืองให้เพียงพอต่อการรองรับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในอนาคต การวิจัยนี้เป็นการสร้างทางเลือกในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ศาสนสถานประเภทวัดของพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ทั้งนี้ความสำคัญของวัดที่เป็นพื้นที่สำหรับพบปะของประชาชนในการเข้ามาประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การประกอบกิจกรรมประเพณีทางศาสนาร่วมกันของประชาชน โดยการใช้ที่ดินของศาสนสถานประเภทวัดมักตั้งอยู่ร่วมกับชุมชน ซึ่งวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีจำนวนสูงถึง 90 วัด (เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562) มีที่ตั้งเป็นศูนย์กลางในการพบปะของคนในชุมชน เข้าถึงง่ายสะดวก รวมถึงการใช้ที่ดินประเภทนี้ยังจัดได้ว่าเป็นศูนย์กลางการใช้พื้นที่สำหรับกิจกรรมในชุมชนโดยแท้จริง การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดจะทำให้เกิดการกระจายตัวของพื้นที่สีเขียวได้อย่างทั่วถึงและเป็นพื้นที่สีเขียวอีกหนึ่งทางเลือกให้กับเมือง

ดังนั้นการวิจัยนี้จึงเป็นทางเลือกหนึ่งของการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด เพื่อหาแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด เป็นแนวทางเลือกหนึ่งของการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด เพื่อคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการกิจกรรมระหว่างวัด ประชาชน และชุมชน ส่งเสริมให้ภูมิทัศน์เมืองมีคุณภาพที่ดีขึ้น ตลอดจนช่วยเพื่อให้ประชากรเมืองมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจร่วมกับการสร้างสรรค์สภาพแวดล้อมของเมืองให้น่าอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 วิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

1.2.2 วิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

1.2.3 เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

1.3. ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ได้กำหนดพื้นที่ศึกษาเป็นวัดในเขตพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ (ภาพที่ 1) วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีจำนวนทั้งสิ้น 90 แห่ง เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่รับผิดชอบประมาณ 40.216 ตารางกิโลเมตร. หรือ 40,216,000 ตารางเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ คือ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพบางส่วน ตำบลป่าแดดบางส่วน ตำบลหนองป่าครั่งบางส่วน ตำบลท่าศาลาบางส่วน ตำบลป่าตัน ตำบลหนองส่วนบางส่วนและตำบลช้างเผือกบางส่วน พื้นที่โดยรอบทางทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอเมือง ตำบลสันผีเสื้อ และอำเภอแม่ริม ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลหนองหอย และตำบลป่าแดด ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองป่าครั่ง และตำบลฟ้าฮ่ามบางส่วนและทิศตะวันตก ติดต่อกับอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ มีหน้าที่และความรับผิดชอบครอบคลุม 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงกาวิละ แขวงเม็งรายและแขวงศรีวิชัย เทศบาลนครเชียงใหม่มีประชากร 129,536 คน (พ.ศ. 2561) ความหนาแน่นของประชากร 3,221.01 คน/ตร.กม

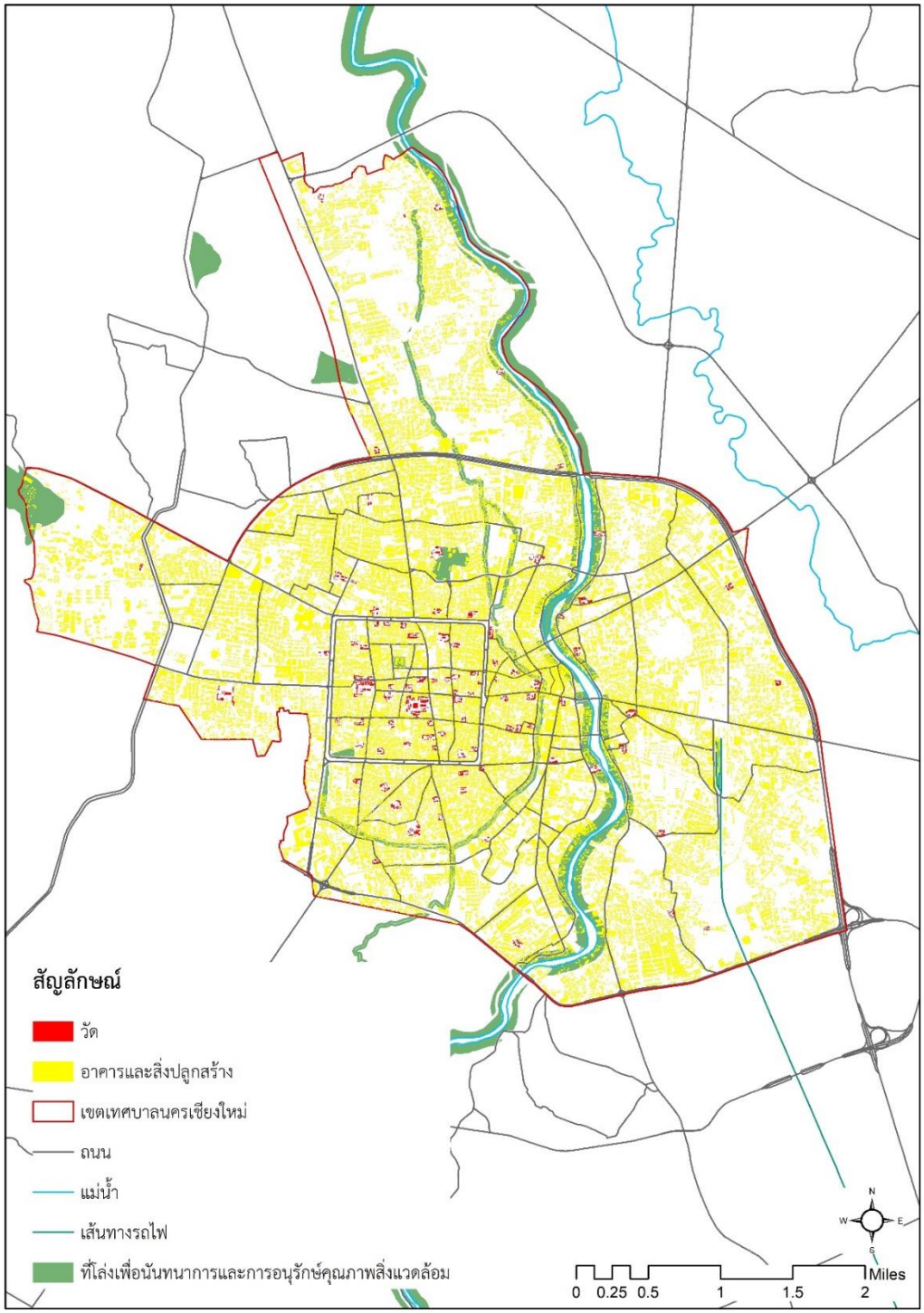

ภาพที่ 1 พื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 1 แสดงรายชื่อวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)		ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
1	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	51488	28	วัดเจ็ดลิน	7782
2	วัดสวนดอก	50145	29	วัดโลกโมฬี	7434
3	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	39030	30	วัดป่าพร้าวนอก	7369
4	วัดนันทาราม	22447	31	วัดหมื่นเงินกอง	7232
5	วัดกู่เต้า	15873	32	วัดพันอ้น	7222
6	วัดป่าแพ่ง	12581	33	วัดชัยศรีภูมิ	7131
7	วัดสันติธรรม	12504	34	วัดหนองคำ	6931
8	วัดศรีดอนไชย	12308	35	วัดบ้านท่อ	6760
9	วัดแม่หยวก	12152	36	วัดหนองป่าครั่ง	6624
10	วัดเชียงมั่น	12136	37	วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง)	6563
11	วัดศรีสุพรรณ	11778	38	วัดเชียงโฉม	6526
12	วัดอุปคุต	11635	39	วัดชัยพระเกียรติ	6379
13	วัดเชียงยืนเดช	11250	40	วัดเมืองสาตรหลวง	6277
14	วัดหมื่นสาร	10938	41	วัดปราสาท	6131
15	วัดเมืองกาย	10254	42	วัดท่าสะต่อย	5896
16	วัดเกตการาม	10187	43	วัดพวกหงษ์	5818
17	วัดข่วงสิงห์	9727	44	วัดปันเสา	5693
18	วัดศรีเกิด	9406	45	วัดพระเจ้าเม็งฯ	5682
19	วัดชัยมงคล	9267	46	วัดป่านปิง	5668
20	วัดแสนฝาง	9250	47	วัดลอยเคราะห์	5658
21	วัดป่าเป้า	9107	48	วัดเมืองมาง	5340
22	วัดทรายมูลพม่า	8934	49	วัดพวกแต้ม	5220
23	วัดสันป่าข่อย	8164	50	วัดล่ามช้าง	5217
24	วัดบุพพาราม	8044	51	วัดมหาวัน	5029
25	วัดเชตุพน	8027	52	วัดพันเตา	4950
26	วัดฟ้าฮ่าม	7918	53	วัดพวกช้าง	4926
27	วัดกู่คำ	7830	54	วัดดับภัย	4847

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)		ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม.)
55	วัดพวกเปีย	4846	73	วัดยางกวง	3856
56	วัดพันตอง	4795	74	วัดดอกเอื้อง	3753
57	วัดเมืองลัง	4633	75	วัดทรายมูลเมือง	3744
58	วัดหัวฝาย	4518	76	วัดช่างแต้ม	3714
59	วัดเชตะวัน	4496	77	วัดประทานพร	3662
60	วัดทุงยู	4464	78	วัดควรค่าม้า	3644
61	วัดป่าตัน	4446	79	วัดป่าพร้าวใน	3620
62	วัดดาวดึงษ์	4419	80	วัดดวงดี	3607
63	วัดศรีปิงเมือง	4404	81	วัดเมธัง	3512
64	วัดหมื่นตูม	4392	82	วัดศรีโขง	3380
65	วัดธาตุคำ	4391	83	วัดหมื่นล้าน	3314
66	วัดอินทขีล	4355	84	วัดผาบ่อง	2926
67	วัดอุโมงค์มหาเถร	4329	85	วัดสำเภา	2917
68	วัดหม้อคำตวง	4269	86	วัดราชมณเฑียร	2873
69	วัดพันแหวน	4250	87	วัดอู่ทรายคำ	2823
70	วัดผ้าขาว	4116	88	วัดฟ่อนสร้อย	2742
71	วัดชมพู	4014	89	วัดเมืองสาตรน้อย	2692
72	วัดช่างฆ้อง	4011	90	วัดดอกคำ	2645

ที่มา: สำนักการศึกษา เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้มีขอบเขตเนื้อหาการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่และการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด เพื่อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด มีขอบเขตเนื้อหา ดังต่อไปนี้

1.3.2.1 วิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ โดยการวิเคราะห์จากปัจจัยการใช้ประโยชน์ที่ดิน การใช้อาคารและสิ่งก่อสร้าง ที่ตั้งของวัดและชุมชน การเดินทางเข้าถึงพื้นที่วัด บทบาทและความสำคัญของวัด เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ และเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

โดยเกณฑ์สัดส่วนของพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมต่อขนาดพื้นที่ของศาสนสถาน อ้างอิงตาม เกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวมพ.ศ. 2549 กำหนดให้สถาบันทางด้านศาสนา ควรมีอัตราร้อยละของพื้นที่อาคารปกคลุมดินไม่เกินร้อยละ 40 ของขนาดพื้นที่ดิน หรือมีพื้นที่ว่างร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน และแนวคิดเมืองสีเขียวในอุดมคติของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ควรมีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60-80 ของพื้นที่ของศาสนสถาน กำหนดสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน ให้เป็นฐานของชุมชนขนาดเล็ก หรือเทศบาลตำบลซึ่งพื้นที่สีเขียวมากที่สุด และกำหนด เกณฑ์มาตรฐานของชุมชนขนาดอื่นลดหลั่นไปตามขนาดของชุมชน ดังนี้

ชุมชนขนาดใหญ่ควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมร้อยละ 20 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดกลางควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมร้อยละ 30 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดเล็กควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมร้อยละ 60 ของขนาดพื้นที่ดิน

สำหรับการกำหนดขนาดของพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองเฉพาะกลุ่ม ได้แก่ การพัฒนาพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของส่วนราชการ โรงเรียน โรงพยาบาล และศาสนสถาน ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ประชาชนในชุมชนเข้าไปใช้บริการเป็นจำนวนมาก กำหนดให้มีพื้นที่สีเขียวร้อยละ 30 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเป็นพื้นที่ที่มีไม้ยืนต้นเป็นองค์ประกอบอย่างน้อยร้อยละ 50 ของพื้นที่สีเขียว

1.3.2.2 วิเคราะห์ข้อกำหนดและนโยบายที่เกี่ยวข้องการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด มีปัจจัยสำคัญที่วิเคราะห์ ได้แก่ แผนนโยบายโครงการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด และระเบียบการของกรมการศาสนา

ผลการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัด และผลวิเคราะห์ข้อกำหนดและนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด นำมาประมวลผลวิเคราะห์เพื่อจัดแบ่งกลุ่มวัด เพื่อคัดเลือกตัวอย่างวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่ม (Cluster) แล้วจึงนำมาทำการวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวต่อไป

1.3.2.3 วิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวในวัดของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อเสนอผลของศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ศาสนสถานของวัดที่เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มวัด โดยวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในระดับวัด ได้แก่

1. การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้างของวัด

ประโยชน์ใช้สอยด้านศาสนาเพื่อการใช้สอยหลักของวัด ขอบเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส ประโยชน์ด้านพื้นที่สีเขียวต่างๆของวัด และอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

2. ลักษณะพื้นผิวปกคลุมดิน

วัสดุพื้นผิวที่น้ำซึมผ่านได้ พื้นที่ดาดแข็งและพื้นที่พืชพรรณปกคลุมดิน

3. การใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ความต้องการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สีเขียว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพพื้นที่สีเขียวของวัด

4. สรุปผลวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด

1.3.2.4 เสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ศาสนสถานให้สอดคล้องกับสถานการณ์การใช้พื้นที่ของวัดในปัจจุบันและสอดคล้องกับศักยภาพและข้อจำกัดของปัญหา

4.ประโยชน์ที่คาดว่าจะรับ

เพื่อใช้เป็นแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวประเภทศาสนสถานของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ให้เหมาะสมกับมาตรฐานสากลที่ได้กำหนดเกณฑ์สัดส่วนพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรปัจจุบัน แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่สีเขียวประเภทอื่นๆที่มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวให้กับเมือง

5.นิยามศัพท์ที่ใช้ในงานวิจัยและการศึกษาความหมายที่เกี่ยวข้อง

พื้นที่สีเขียวในวัด ของการวิจัยนี้หมายถึง พื้นที่กลางแจ้ง และกึ่งกลางแจ้งที่มีขอบเขตที่ดินทั้งหมดหรือบางส่วนปกคลุมด้วยพืชพรรณบนดินที่ซึมน้ำได้หรืออาจมีสิ่งก่อสร้างอยู่ด้วย สามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งการพักผ่อน เสริมสร้างทัศนียภาพ นันทนาการความงามทางภูมิทัศน์ และพื้นที่อรรถประโยชน์ ในเขตพื้นที่วัด

ศักยภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ของการวิจัยนี้หมายถึง โอกาสอันเกิดขึ้นได้ต่อการส่งเสริม การเพิ่มพื้นที่สีเขียวของวัดจากการใช้ประโยชน์ที่ดิน ลักษณะพื้นผิวปกคลุมดินและการใช้พื้นที่สีเขียวในวัดของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ของการวิจัยนี้หมายถึง ปัญหาของสถานการณ์พื้นที่สีเขียวภายในวัดที่สามารถแก้ไขได้โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมและประโยชน์ใช้สอยของวัด พืชพรรณ พื้นผิวปกคลุมดิน องค์ประกอบภายในวัด พื้นกิจกรรมของวัดและชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง

ข้อจำกัดการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ของการวิจัยนี้หมายถึง ข้อจำกัดด้านข้อกำหนด กฎหมาย กฎเกณฑ์ของวัด หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้อง ที่ส่งผลต่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

บทที่ 2
การตรวจเอกสาร

การวิจัยนี้มีการตรวจเอกสารที่สำคัญ ได้แก่ ความหมาย ประเภทและความสำคัญของพื้นที่สีเขียว แนวความคิดในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว พื้นที่สีเขียวประเภทสถาบันศาสนา แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่สีเขียว เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวของเมือง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยผลจากการตรวจเอกสาร ทำให้สามารถระบุปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย รวมถึงวิธีการวิเคราะห์ และอื่นๆ ที่ภาพที่ 2 เกี่ยวข้อง และทำการสรุปเพื่อพัฒนากรอบแนวความคิดของการวิจัยต่อไป รายละเอียดการตรวจเอกสารเป็นดังต่อไปนี้

2.1 ความหมาย ประเภท และความสำคัญของพื้นที่สีเขียว

2.1.1 ความหมายและประเภทของพื้นที่สีเขียว

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560) ให้ความหมายของพื้นที่สีเขียว (green space) คือ พื้นที่กลางแจ้ง และกึ่งกลางแจ้งที่มีขอบเขตที่ดินทั้งหมดหรือบางส่วนปกคลุมด้วยพรรณพืชบนดินที่ซึมน้ำได้หรืออาจมีสิ่งก่อสร้างอยู่ด้วย ทั้งในพื้นที่สีเขียวในเขตเมืองและนอกเขตเมือง อาจเป็นพื้นที่สาธารณะหรือเอกชนที่สาธารณชนสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ ประกอบด้วยพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่อรรถประโยชน์ เช่น พื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่สาธารณูปการ พื้นที่แนวกันชน พื้นที่สีเขียวในสถาบันต่างๆ พื้นที่ธรรมชาติและกึ่งธรรมชาติอันเป็นถิ่นที่อยู่ของสิ่งมีชีวิต ได้แก่ พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่ชุ่มน้ำ รวมถึงพื้นที่ชายหาด พื้นที่ริมน้ำ พื้นที่ที่เป็นริ้วยาวตามแนวเส้นทางคมนาคมทางบก ทางน้ำ และแนวสาธารณูปการต่างๆ หรือพื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่สีเขียวที่ปล่อยรกร้าง พื้นที่สีเขียวที่ถูกรบกวนสภาพธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียวที่มีการใช้ประโยชน์ผสมผสานกัน

กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย (2547) ได้ให้ความหมายของสวนสาธารณะ คือ พื้นที่โล่งที่มีการจัดภูมิทัศน์ให้เกิดความสวยงามเท่าที่จะทำได้ เช่น ที่สงบ ร่มรื่น พักผ่อน คลายความเมื่อยล้า เป็นที่พบปะพูดคุยสนทนาอย่างเงียบๆ ใช้เดินเที่ยวเล่นเป็นที่เพิ่มความสดชื่น สร้างสรรค์ความคิด ซึ่งจัดแบ่งสวนสาธารณะตามแนวความคิดของ Neighborhood และ Community มี 2 ประเภทคือ สวนระดับท้องถิ่น ได้แก่ สวนระดับละแวกบ้าน สวนระดับชุมชน จัดหาให้กับเด็กเล็ก คนสูงอายุ แม่บ้าน ผู้ใช้แรงงานที่อยู่ในละแวกนั้นและผู้ที่ไม่มีรถยนต์ แต่สามารถเดินทางไปพักผ่อนยังสวนสาธารณะโดยการเดินเท้าสำหรับใช้พักผ่อนในประจำวัน และสวนสาธารณะ

แบบย่านและแบบเมือง เพื่อให้ประชาชนหลายกลุ่ม เช่นกลุ่มครอบครัว วัยรุ่น นักกีฬา ผู้ใหญ่วัยแรงงาน ประชาชนทั่วไปได้ใช้เป็นที่พักผ่อนในวันหยุดสุดสัปดาห์และในวันเทศกาลต่างๆ

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547) ได้ให้ความหมายของพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชน คือ พื้นที่โล่ง ในเขตเทศบาล ซึ่งมีพืชพรรณเป็นองค์ประกอบหลัก ได้รับการจัดการตามหลักวิชาวิทยาระบบสถาปัตย์ เพื่อเสริมสร้างภูมิทัศน์ให้เพื่ออำนวยต่อการพักผ่อนหย่อนใจ และทำหน้าที่ เป็นปอดของเมืองอย่างยั่งยืน จะทำให้ชุมชนเมืองเป็นเมืองสีเขียวที่น่าอยู่ตลอดไป จะเป็นที่ดินของรัฐ ที่ดินเอกชน หรือที่ดินประเภทพิเศษ ซึ่งได้แก่ ที่ดินทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และที่ดินศาสนสถานก็ได้ จุดสำคัญไม่ได้อยู่ที่ความเป็นเจ้าของ แต่อยู่ที่หน้าที่หลักของที่ดินนั้นๆ ขอบเขตของพื้นที่ที่จัดว่าเป็นพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชน ได้แก่ 1. พื้นที่ธรรมชาติ หมายถึง พื้นที่แหล่งน้ำ ลำธาร คลอง ทะเลสาบ ชายหาด บึง พรุ เนินเขา ภูเขา และป่าไม้ซึ่งจำเป็นจะต้องอนุรักษ์ไว้ 2. พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ ได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกีฬากลางแจ้ง สนามเด็กเล่น ลานเมือง สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ สวนสัตว์ ซึ่งประชาชนสามารถเข้าไปใช้บริการได้ 3. พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ พื้นที่สวน ไม้ผลยืนต้นสวนป่า พื้นที่สีเขียวในหน่วยราชการ และในที่ดินของเอกชน แม้ประชาชนจะไม่สามารถเข้าไปใช้บริการได้โดยตรง แต่มีคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมต่อชุมชนโดยรวม ซึ่งเป็นเสมือนปอดของชุมชนเมือง และ4. พื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร ได้แก่ พื้นที่แนวถนน เกาะกลางถนนทางเดิน แนวถอยร่น ริมแม่น้ำ และริมทางรถไฟ

รวมถึงการกำหนดขอบเขตประเภทพื้นที่สีเขียวในเมืองที่จำแนกโดยศูนย์วิจัยป่าไม้ เพื่อให้สอดคล้องกับการแบ่งประเภทพื้นที่สีเขียวในฐานข้อมูลพรรณไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่สีเขียวและภูมิภาค และฐานข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและพื้นที่สีเขียว (Thai Green Urban) ของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยแบ่งพื้นที่สีเขียวในเมืองเป็น 5 ประเภท ได้แก่ 1. พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ ได้แก่ แหล่งน้ำ คู คลอง ทะเลสาบ พรุ ภูเขา ป่าไม้ตามธรรมชาติ เป็นพื้นที่ธรรมชาติที่มีอยู่ดั้งเดิม มีความสำคัญต่อระบบนิเวศพื้นที่ ให้ประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อชุมชน มีความจำเป็นต้องอนุรักษ์ให้คงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์โดยมีการจัดการที่เหมาะสม 2. พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ ได้แก่ สวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามกีฬา กลางแจ้ง สนามเด็กเล่น ลานกลางเมือง สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ เป็นพื้นที่สีเขียวและที่โล่งที่ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าไปใช้บริการเพื่อคุณภาพชีวิตของชุมชน ทั้งการพักผ่อน และเสริมสร้างทัศนียภาพให้กับเมือง 3. พื้นที่สีเขียวเฉพาะ ได้แก่ พื้นที่สีเขียวในอาคาร บ้านพักอาศัย อาคารพาณิชย์ หมู่บ้านจัดสรร โรงแรม ห้างสรรพสินค้า และพื้นที่สีเขียวในหน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา โรงพยาบาล เป็นพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ส่วนบุคคล เพื่อประโยชน์ใช้สอยเฉพาะผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่ประชาชนทั่วไปอาจไม่สามารถเข้าไปใช้บริการได้โดยตรง แต่มีผลในการเสริมสร้างคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่บริเวณชุมชน 4. พื้นที่สีเขียวบริเวณริมทางสัญจร ได้แก่ พื้นที่บริเวณทางสัญจรทางบก เช่น ริมถนน เกาะกลางถนน ริมทางรถไฟ

และพื้นที่ทางสัญจร ทางน้ำ เช่น ริมแม่น้ำ ลำคลอง เป็นพื้นที่สีเขียวและที่โล่งในแนวเส้นทาง สัญจรสาธารณะที่มีรูปร่างเป็นริ้วยาวขนานกับเส้นทางสัญจร มีบทบาททั้งการพักผ่อน และเสริมสร้างทัศนียภาพให้กับเมืองและ 5. พื้นที่สีเขียวเพื่อเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ พื้นที่เกษตรต่างๆ เช่น สวนไม้ผล นาข้าวพืชไร่ สวนป่าเศรษฐกิจ และพื้นที่ทำประมง เช่น บ่อเลี้ยงปลา เป็นพื้นที่สีเขียวและที่โล่งที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเจ้าของพื้นที่ และเสริมสร้างคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมให้แก่บริเวณชุมชน

2.1.2 ความเป็นมาของพื้นที่สีเขียวในประเทศไทย

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2547) ได้กล่าวถึงความเป็นมาของพื้นที่สีเขียวในประเทศไทยสมัยกรุงสุโขทัยจากหลักฐานศิลาจารึกได้บ่งชี้ว่า คนในสมัยกรุงสุโขทัยมีชีวิตผูกพันอยู่กับศาสนาธรรมชาติ พื้นที่สีเขียวของเมืองรวมอยู่กับบ้านเรือนอย่างใกล้ชิด พื้นที่สีเขียวส่วนใหญ่เป็นเรือกสวน ทั้งนี้เนื่องจากคนในสมัยกรุงสุโขทัยส่วนใหญ่มีอาชีพทำการเกษตรชีวิตจึงผูกพันอยู่กับไร่นาและเกษตรกรรมในสมัยกรุงศรีอยุธยา การสร้างกรุงในระยะแรกให้ความสำคัญกับบริเวณหนองโสน (บึงพระรามในปัจจุบัน) ซึ่งบึงพระรามนี้ถือว่าเป็นพื้นที่ว่างสาธารณะที่ใหญ่ที่สุดในเมืองที่ประชาชนใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่พักผ่อน แต่ถ้าหากต้องการพื้นที่ว่างอื่นๆ เพื่อการพักผ่อน หรือการละเล่นต้องพากันออกไปท้องทุ่งนอกกำแพงเมือง ที่มีพื้นที่ว่างและพื้นที่เกษตรกรรม สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ในช่วงรัชกาลที่ 1 เป็นช่วงการสร้างบ้านแปงเมือง บูรณปฏิสังขรณ์มรดกทางวัฒนธรรมในทุกๆ ด้าน พื้นที่สีเขียวของเมืองออกมาในรูปของสวนในพระราชวัง ที่ว่างสาธารณะส่วนใหญ่ใช้ลานวัดในการพบปะสังสรรค์ ทำกิจกรรมร่วมกัน และใช้เป็นสนามเด็กเล่นไปในตัว นอกจากนั้นยังมี ลำคลอง และแม่น้ำเจ้าพระยา เป็นที่โล่งรักษาสภาพแวดล้อมเมือง พื้นที่สีเขียวอีกแห่งหนึ่งที่สำคัญมากคือ ท้องสนามหลวงที่ใช้สำหรับการประชุมประชาชนจำนวนมาก และใช้ในงานพระเมรุพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และพระบรมวงศ์ชั้นผู้ใหญ่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงรักต้นไม้เป็นอย่างยิ่ง ทรงตั้งกรมพระราชอุทยานขึ้นเพื่อรับผิดชอบงานรักษาต้นไม้โดยเฉพาะ จัดตั้งกรมป่าไม้ขึ้นมาเพื่อดูแลทรัพยากรป่าไม้ และได้ทรงนำพรรณไม้จากต่างประเทศหลายชนิดเข้ามาปลูกในประเทศไทย เป็นช่วงที่มีการปลูกพรรณไม้ริมถนนจำนวนมากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 6 ทรงพระราชทานที่ดินส่วนพระองค์บริเวณทุ่งศาลาแดงให้จัดสร้างเป็นพื้นที่สาธารณะ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นสถานที่จัดงานแสดงสินค้า และเมื่อเสร็จจากงานแล้วจะให้เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจของประชาชนโดยทั่วไป พร้อมทั้งพระราชทานนามสวนนี้ว่า “สวนลุมพินี” ซึ่งนับเป็นสวนสาธารณะแห่งแรกของประเทศไทย

2.2 แนวคิดการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเมือง

2.2.1 แนวคิดต้นแบบและแนวคิดที่ควรปฏิบัติเพื่อการพัฒนาและจัดการพื้นที่สีเขียวของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560)

2.2.1.1 แนวคิดด้านผังเมือง

ตามผังเมืองรวมและผังเมืองเฉพาะในบริเวณเมืองและบริเวณที่เกี่ยวข้องหรือชนบทเพื่อสร้างหรือพัฒนาเมืองหรือส่วนของเมืองขึ้นมาใหม่หรือทดแทนเมืองหรือส่วนของเมืองที่ได้รับความเสียหายเพื่อให้ดียิ่งขึ้น มีสุขลักษณะความสะดวกสบาย ความเป็นระเบียบ ความสวยงาม การใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน ความปลอดภัยของประชาชนและสวัสดิภาพของสังคม เพื่อส่งเสริมการเศรษฐกิจ สังคมและสภาพแวดล้อม เพื่อดำรงรักษาหรือบูรณะสถานที่และวัตถุประสงค์ที่มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปกรรม สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี หรือเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมต่อเศรษฐกิจของเมืองหรือชุมชน ส่งเสริมสภาพแวดล้อมของเมืองหรือชุมชนให้มีที่โล่งเว้นว่าง Open Space มีสวนสาธารณะ มีที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมถึง การจัดสภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพ ให้เกื้อหนุนต่อระบบ การเรียนรู้ได้ทุกเวลา

2.2.1.2 แนวคิดด้านนันทนาการ

การพัฒนาพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับ พื้นที่หรือภูมิทัศน์ที่เป็นธรรมชาติและเพื่อประโยชน์ต่อการประกอบกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ โดยจะเกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ เช่น เวลาว่าง โอกาสและรูปแบบกิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ ภายนอกอาคารที่เหมาะสมกับสภาพทางกายภาพชีวภาพสังคมวัฒนธรรมและการจัดการพื้นที่ ดังนั้นกิจกรรมนันทนาการจึงหมายถึงกิจกรรมที่มนุษย์กระทำด้วยความเพลิดเพลินสมัครใจเป็นกิจกรรมที่ส่งผลดีต่อร่างกายและจิตใจโดยตรง สังคมยอมรับมีเป้าหมายเพื่อความสนุกสนานรื่นเริง ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่ประกอบกิจกรรมนันทนาการ อันได้แก่ พื้นที่ สถานที่ ทั้งที่เป็นสภาพธรรมชาติ และมนุษย์จัดสร้างขึ้น สามารถใช้ประโยชน์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจได้ โดยพื้นที่ควรเป็นสถานที่จากรถยนต์ เชื่อมโยงกับพื้นที่ในอาคารหรือสวนสาธารณะแหล่งอื่น ในการวางแผนที่ จะจัดการหรือจะเลือกพื้นที่ขึ้นมาเป็นหน่วยถาวร หรือเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อรองรับกิจกรรมนันทนาการของประชาชน จะต้องวิเคราะห์ปัจจัยที่สำคัญอีก 5 ประการดังนี้

1. ตำแหน่งของพื้นที่นันทนาการที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน
2. ตำแหน่งของพื้นที่นันทนาการภายในเขต หรือย่านเดียวกัน
3. ตำแหน่งของพื้นที่นันทนาการที่สัมพันธ์กับความต้องการของกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์
4. ตำแหน่งของกิจกรรมที่ขัดแย้งกัน

5. ตำแหน่งของพื้นที่นันทนาการที่สัมพันธ์กับผลกระทบที่อาจจะเกิดกับพื้นที่และพื้นที่ข้างเคียง การจำแนกพื้นที่นันทนาการที่มีความแตกต่างกันโดยอาศัย ลักษณะกายภาพของทรัพยากร ระดับการพัฒนา และการจัดการ ความเข้มข้นของการใช้ประโยชน์ และรูปแบบพฤติกรรมการเข้าร่วม เป็นการจำแนกกลุ่มพื้นที่ โดยมีเป้าหมายที่จะใช้เป็นกรอบ สำหรับการวางแผนและการจัดการพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยกลุ่มชั้นของทรัพยากรนันทนาการ 6 กลุ่มดังนี้

5.1 พื้นที่นันทนาการที่มีความหนาแน่นสูง เป็นพื้นที่นันทนาการที่รองรับการใช้ประโยชน์อย่างเข้มข้น เพื่อรองรับการใช้ประโยชน์ ของคนหมู่มาก โดยลักษณะเด่น ของพื้นที่ประเภทนี้คือมีสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆครบครัน เช่นระบบถนน บริเวณที่จอดรถ ที่โล่งแจ้งสำหรับเล่นกีฬา สนามเด็กเล่น ปริมาณจำนวน อาหาร เครื่องดื่ม ห้องสุขา เป็นต้น พื้นที่ในกลุ่มนี้อำนวยความสะดวกกับกิจกรรมนันทนาการหลายรูปแบบ สนองความต้องการของคนทุกระดับชั้น แต่เหมาะสำหรับการใช้ประโยชน์ในกลางวันเท่านั้น

5.2 พื้นที่นันทนาการทั่วไป เป็นพื้นที่รองรับกิจกรรมการใช้ประโยชน์บ้าง การใช้ประโยชน์การกระจายไปทั่วพื้นที่ ไม่หนาแน่น ประกอบด้วยทรัพยากรธรรมชาติประเภทต่างๆที่สามารถรองรับ และจัดการเพื่ออำนวยความสะดวก และให้ประสบการณ์แก่ผู้ใช้ได้หลายรูปแบบ ทั้งกิจกรรมที่กระทำได้คนเดียวและการกระทำในลักษณะกลุ่มเช่น การตั้งค่ายพักแรม ปิกนิก ตกปลา เล่นกีฬาทางน้ำ การเดินทางศึกษาธรรมชาติ

5.3 พื้นที่นันทนาการ ที่มีสภาพแวดล้อมเป็นธรรมชาติ มักเป็นพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆรวมอยู่ด้วย การจัดการพื้นที่จึงควรให้ผู้ใช้ ประโยชน์ทั่วไปได้รับประสบการณ์ด้านนันทนาการควบคู่ไปกับการใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆของพื้นที่ และส่งเสริมให้ผู้ใช้ประโยชน์ได้เพลิดเพลินและตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติอย่างแท้จริงมีสิ่งแวดล้อมเป็นธรรมชาติ กิจกรรมนันทนาการที่กระทำในพื้นที่กลุ่มนี้ได้แก่ การเดินป่า การล่าสัตว์การตกปลา ตั้งค่ายพักแรม ปิกนิก ล่องแก่ง เที่ยวชมทัศนียภาพ การใช้ประโยชน์มีทั้งกลางวันและพักค้างแรม การพัฒนาน้อยถึงไม่มีเลย การวางแผนแหล่งท่องเที่ยวกลุ่มนี้จะเน้นที่คงสภาพธรรมชาติมากกว่าการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้ประโยชน์

5.4 พื้นที่เนินอาคารที่มีทิวทัศน์สวยงามโดดเด่น พื้นที่ที่มีคุณค่าและความสำคัญด้านวิทยาศาสตร์ซึ่งหาได้ยาก การจัดการพื้นที่จึงมุ่งวัตถุประสงค์ที่สงวนรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมให้คงอยู่ การพัฒนาพื้นที่จะทำได้ในระดับปานกลางโดยมุ่งที่จะพัฒนาในรูปแบบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งพื้นที่เท่านั้น รูปแบบการพัฒนาที่ปรากฏ เช่น เส้นทางสัญจรโปรแกรมสื่อความหมายธรรมชาติเป็นต้น โดยที่จะไม่เน้นสิ่งอำนวยความ

สะดวกรวมถึงจุดใดจุดหนึ่งมากเกินไป เนื่องจากจะทำให้ดึงดูดผู้ใช้มากระจุกตัวจึงเป็นอันตรายต่อลักษณะเดิมของพื้นที่

5.5 พื้นที่นันทนาการที่เป็นป่าดึกดำบรรพ์ มีลักษณะของความเป็นธรรมชาติที่ยังไม่ถูกรบกวนจากกิจกรรมของมนุษย์ และการพัฒนารูปแบบใดๆอาจมีลักษณะเด่นเหมือนกลุ่มที่ 4 แต่จะต้องมีขนาดใหญ่พอที่จะรักษาความสงบของธรรมชาติไว้ได้ กิจกรรมศึกษาธรรมชาติและวิจัยเท่านั้น ที่ไม่ได้มีการพัฒนาใดๆ

5.6 พื้นที่ทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เป็นพื้นที่ที่ถูกรักษาไว้เพื่อเป็นมรดกให้ชุมชนรุ่นหลัง นักศึกษา การพัฒนาจะต้องทำอย่างประณีต เพื่อบูรณะ ซ่อมแซม คงไว้ซึ่งสภาพดั้งเดิม และจัดบริเวณให้มีการใช้ประโยชน์ได้ตามความเหมาะสม โดยไม่มีผลกระทบกระเทือนกับพื้นที่

2.2.1.3 แนวคิดด้านพืชพรรณ

แนวคิด หลักในการเลือกใช้พืชพรรณสีเขียวของโครงการ คำนึงถึงหลักสำคัญ 3 ประการคือ 1. แนวคิดการเลือกใช้พืชพรรณไม้ท้องถิ่น 2. แนวคิดการใช้พรรณไม้น้ำริมน้ำในพื้นที่รับน้ำ และ3. แนวคิดพรรณไม้ที่ทนต่อสภาพมลภาวะในเมืองได้ การจัดกลุ่มพรรณไม้ แบ่งพรรณไม้ที่ใช้ในงานภูมิทัศน์เป็น 4 ประเภทดังนี้

1. ไม้ยืนต้น หมายถึง พืชที่มีเนื้อไม้เจริญจากตายอดสูงขึ้นไปได้เรื่อย ๆ มีลำต้นเดี่ยวทรงพุ่มตรงยอดความสูงอย่างต่ำ 2.4 เมตรไม้ยืนต้นมีหลายลักษณะและระดับความสูงแตกต่างกัน มีทั้งผลัดใบและไม่ผลัดใบใช้ให้ร่มเงา กำบังลม กรองฝุ่น ร้องเสียงเป็นฉากหลัง และตกแต่งพื้นที่ขนาดความสูงตั้งแต่ 4 - 6 เมตรขึ้นไป

2 ไม้พุ่ม หมายถึง ไม้ที่มีลำต้น ตรงเป็นอิสระ โดยไม่อาศัยวัตถุอื่นเพื่อยึดเกาะ มีเนื้อไม้แตกกิ่งก้านในระดับต่ำไม่สูงจากพื้นมากนัก รูปทรงเป็นพุ่มกลมหรือสามารถตัดแต่งเป็นรูปทรงต่างๆ มีความสูงหลายระดับ ใช้เพื่อกำหนดขอบเขต ทิศทาง ฉากกั้น กำบังลม และเน้นจุดสนใจต่างๆ ขนาดความสูง 1-3 เมตร

3. ไม้คลุมดิน หมายถึง พืชที่ปกคลุมดินได้ มีต้นเตี้ย เป็นกลุ่มก้อนติดกัน เจริญเติบโตได้เร็ว ใช้ประโยชน์เพื่อคลุมดิน เพื่อป้องกันพังทลายของหน้าดิน ตกแต่งสวนเพื่อให้เกิดระดับที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ดอก ใบ และสีของไม้คลุมดินยังให้ความสวยงามแก่สถานที่นั้นๆ ขนาดความสูง 0.1 ถึง 0.3 เมตร

4. ไม้เลื้อย หมายถึง พืชที่เจริญได้ทุกทิศทางต้องการสิ่งยึดเกาะ มีทั้งประเทศที่มีเนื้อไม้และไม่มีเนื้อไม้ ไม้เลื้อยทำรั้ว เลื้อยปกคลุมซุ้ม มีดอกสวยงาม มีกลิ่นหอม อาจปลูกในสถานที่ที่ต้องการเน้นจุดเด่นของไม้เลื้อย บางชนิดสามารถนำมาตกแต่งให้เป็นลักษณะพุ่มได้ โดยอาศัยโครงไม้ในระยะแรกที่ปลูก แล้วตัดแต่งภายหลัง นอกจาก 4 ประเภทนี้แล้ว การเลือกใช้ พรรณไม้ในพื้นที่สี

เขียวในเมือง ยังมีไม้น้ำ พรรณไม้ริมน้ำ หมายถึง กลุ่มของพรรณไม้ที่เจริญในแหล่งน้ำ โดยอาจจะเจริญรอยที่ผิวน้ำเจริญอยู่ใต้ผิวน้ำโผล่อยู่เหนือน้ำหรือเจริญอยู่ตามชายน้ำริมตลิ่งหรือริมคลองรวมถึงพืชที่ชอบเจริญอยู่ตามที่น้ำขังแฉะ (สุชาดา,2542)

2.2.1.4 แนวคิดด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม

โดยพิจารณา เกณฑ์ด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม 3 หลักดังนี้

1. ด้านคุณภาพอากาศ ได้แก่ อุณหภูมิอากาศและปริมาณฝุ่นละออง โดยพิจารณาจากปริมาณและลักษณะของพืชปกคลุมดิน ไม้ยืนต้น ไม้พุ่ม ไม้เลื้อยไม้คลุมดิน ซึ่งลักษณะของไม้แต่ละชนิดมีความสามารถในการลดมลพิษ อากาศไม่เท่ากัน นอกจากนี้สัดส่วนของไม้ผลัดใบและไม่ผลัดใบมีผลต่อคุณภาพอากาศในบริเวณนั้น เช่น การเลือกใช้ตัวอย่างกลุ่มไม้ไม่ผลัดใบในบริเวณย่านธุรกิจจะช่วยลดอุณหภูมิและปริมาณฝุ่นละอองในบริเวณดังกล่าวได้

2. ด้านคุณภาพน้ำ ได้แก่ การระบายน้ำ การลดมลพิษในแหล่งน้ำและ ลดการพังทลายของหน้าดิน โดยพิจารณาจากลักษณะพืชพรรณปกคลุมดินและเปอร์เซ็นต์ของวัสดุปกคลุมพื้นผิว และลักษณะแหล่งน้ำผิวดินในพื้นที่ โดยเฉพาะ ประเภทคลุมดิน สามารถช่วยลดมลพิษในแม่น้ำปิงเนื่องจากไม้คลุมดินช่วยกรองมลพิษจากถนนและบริเวณทางเท้าก่อนลงสู่แม่น้ำอีกทั้งรากของไม้คลุมดินมีปริมาณสูงช่วยยึดเกาะดินลดการพังทลายของหน้าดินบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ เป็นต้น

3. ด้านสภาพแวดล้อมโดยทั่วไป นอกจากคุณภาพอากาศและน้ำ ที่ใช้พิจารณาในการเลือกต้นแบบพื้นที่สีเขียวเกณฑ์ทางด้านคุณภาพสิ่งแวดล้อม ได้ทำการพิจารณาสภาพแวดล้อมของการใช้ประโยชน์พื้นที่โดยรอบเช่นพื้นที่สีเขียวในย่านธุรกิจการค้าเพื่อปกคลุมดินและสัตว์ต่างๆ สามารถช่วยลดปัญหาเสียงรบกวนอันเนื่องมาจากกิจกรรมเพื่อการค้าและการจราจร

2.2.2 แนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวตามลักษณะการใช้ที่ดินตามผังเมืองรวม สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2548)

2.2.2.1 เพื่ออยู่อาศัย

1. ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นแน่นมาก ได้แก่ ศูนย์กลางเมือง ลักษณะอาคารสำนักงาน อาคารพาณิชย์ อาคารชุดพักอาศัย อพาร์ทเม้นท์ ความสูงไม่จำกัด อาคารมีความหนาแน่นและเสื่อมโทรม ด้วยแนวคิดการจัดหาพื้นที่ขนาดเล็กเพื่อจัดเป็นสวนหลังคา สวนหย่อมขนาดเล็ก อาจเป็นพื้นที่ว่างเล็กๆ บริเวณหัวมุม จุดตัด ที่เว้นว่าง ด้านหน้าอาคาร ระยะ ถอยร่นจากแนวสาธารณูปโภค หรือพื้นที่สาธารณะอื่นๆ

2. ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง ได้แก่ ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเรือนบ้านเดี่ยว บ้านแฝด บ้านแถว หอพัก อาคารชุด ความสูงไม่เกิน 5 ชั้น การใช้ที่ดินประเภทนี้ มักจะอยู่

เป็นบริเวณเชื่อมต่อจากที่อยู่อาศัยหนาแน่นมาก การจัดหาพื้นที่ว่างขนาดเล็ก การทำสวนหลังคา สวนหย่อมขนาดเล็ก อาจเป็นพื้นที่ว่างเล็กๆบริเวณหัวมุม จุดตัด ที่ว่าง ด้านหน้าอาคาร ระยะถอยร่น จากแนวสาธารณูปโภค พื้นที่สาขาอื่นๆ

3. ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นน้อย ได้แก่ การอยู่อาศัยเบาบาง บ้านเดี่ยว บ้านแฝด ความสูง 1-2 ชั้น อยู่บริเวณชานเมือง ด้วยแนวคิดที่อยู่อาศัยประเภทนี้ มักจะมีสัดส่วนพื้นที่ว่างไม่ต่ำกว่าร้อยละ 30 ตามกฎหมายควบคุมอาคาร ส่งเสริมให้มีการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ในบริเวณที่ส่วนบุคคลได้ดีพัฒนาพื้นที่สีเขียวบริเวณทางสัญจร ที่เน้นการเดินเท้าเชื่อมโยงกับพื้นที่สีเขียวอื่น เช่น สวนสาธารณะในชุมชนได้

4. ประเภทอนุรักษ์เพื่อการอยู่อาศัย ได้แก่ พื้นที่มีการควบคุมอาคารและสิ่งก่อสร้าง เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลง การใช้ที่ดิน และจัดให้ส่งเสริม ต่อความสำคัญของพื้นที่ เช่น เมือง ประวัติศาสตร์ ศาสนสถานอันศักดิ์สิทธิ์ สถานที่สำคัญ ใช้แนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียว จัดสภาพแวดล้อมให้ส่งเสริมต่อความสำคัญของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความร่มรื่นสงบปรับใช้กับกิจกรรมนันทนาการการพักผ่อนอย่างสงบร่วมกับการเรียนรู้ได้

2.2.2.2 เพื่อการทำงานและประกอบอาชีพ

1. ประเภทพาณิชยกรรม ได้แก่ ย่านการค้าใจกลางเมือง หรือย่านการค้าชานเมือง มีความหนาแน่นของการใช้ที่ดินและอาคารสูงเป็นศูนย์กลางเมือง หรือชุมชนประกอบด้วยอาคารสำนักงานอาคารพาณิชย์ การเข้าถึงสะดวก ด้วยแนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียว ในบริเวณแนวทางเดิน ซึ่งเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในแนวดิ่ง เชื่อมต่อกับลานโล่งด้านหน้าอาคาร งานกิจกรรม ศูนย์การค้าพื้นที่จอดรถ สามารถปรับใช้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยการใช้พืชพรรณ การจัดสวนหย่อมขนาดเล็ก หรือสวนหลังคา

2. ประเภทอุตสาหกรรมหรือเขตแรงงานต่างๆ ได้แก่ การใช้ที่ดินกำหนดไว้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ อุตสาหกรรมและคลังสินค้า อุตสาหกรรมเฉพาะกิจและคลังสินค้า โดยนำหลักการของการจัดการพื้นที่สีเขียวเพื่อเป็นแนวกันชนมาใช้เพื่อเป็นแนวแบ่งแยกประเภทการใช้ที่ดิน ป้องกันผลกระทบต่อการใช้ที่ดินประเภทอื่น เน้นการปรับใช้พื้นที่สีเขียวในแนวกันชน ที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อส่งเสริมต่อสภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองในด้านการป้องกันปัญหาผลกระทบจากมลภาวะต่างๆ และอาจเพิ่มเติมกิจกรรมนันทนาการบางประเภท

2.2.2.3 เพื่อการอนุรักษ์และพักผ่อนหย่อนใจ

1. ประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วยที่โล่งสีเขียว สนามหญ้าสนามกีฬา สวนสาธารณะ สวนป่า พื้นที่สีเขียวริมน้ำ ลำคลอง ริ้วแนวทางเดินสีเขียว ริมถนน เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีสภาพแวดล้อมที่ดี สร้างบรรยากาศให้แก่ชุมชนเมือง ป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ เป็นแนวทางเดินเชื่อมโยงติดต่อกับชุมชน เป็นการใช้ที่ดินที่ส่งเสริมต่อการ

เพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองโดยตรง มีทั้งส่วนที่เป็นพื้นที่และเป็นริ้วแนวทางเดินเชื่อมโยงระบบพื้นที่ของเมือง จึงเป็นประเภทการใช้ที่ดินที่มีการส่งเสริมต่อการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง

2. ประเภทชนบทและเกษตรกรรม เพื่อใช้พื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่แนวกันชนของชุมชนเมือง ป้องกันการขยายตัวของเมือง เป็นพื้นที่ฟอกอากาศให้บริสุทธิ์ของเมือง เช่นพื้นที่สวน ป่าไม้ ไร่นา เป็นต้น นอกจากเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่เป็นแหล่งอาหารของเมืองแล้ว ควรมีการปรับใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์สำหรับกิจกรรมนันทนาการ ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยว เชิงนิเวศเกษตร หรือการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เป็นต้น

3. ประเภทอนุรักษ์ชนบทและเกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่มีสมรรถนะดินดี เหมาะแก่การเกษตรกรรม พื้นที่โครงการตามแนวพระราชดำริ พื้นที่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามนโยบายของรัฐ หรือท้องถิ่น เป็นการสงวนอาชีพ ความเป็นอยู่วิถีชีวิต ของพื้นที่นั้น เน้นการอนุรักษ์ความสำคัญของพื้นที่ชนบทและเกษตรกรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนารูปแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมต่อพื้นที่สีเขียว เช่น แหล่งเรียนรู้สิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ พิพิธภัณฑ์ ธรรมชาติที่มีชีวิต กิจกรรมการท่องเที่ยวแบบวิถีชีวิต

4. ประเภทอนุรักษ์เพื่อส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย เป็นพื้นที่ที่ขึ้นทะเบียนอนุรักษ์โดยกรมศิลปากร ตามกฎหมาย เช่น กำแพงเมืองเก่า แนวคูเมือง พื้นที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี ศิลปกรรม และสถาปัตยกรรม รวมถึงพื้นที่ที่รัฐบาลหรือท้องถิ่นมีนโยบายในการอนุรักษ์ ซึ่งยังเป็นพื้นที่ ที่ยังไม่ได้รับการขึ้นทะเบียนก็ได้ เน้นรูปแบบการจัด พื้นที่สีเขียว ที่ส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมประวัติศาสตร์ การพักผ่อนแบบสงบ ส่งเสริมต่อกิจกรรมนันทนาการในรูปแบบของการศึกษา รวมถึงการพัฒนาในเชิงอนุรักษ์ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม

5. ประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและการประมง เป็นการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การประมง เป็นพื้นที่ที่พักผ่อนของชุมชนเมืองโดยรอบแหล่งน้ำ รวมถึงชายฝั่งทะเล รูปแบบการเพิ่มพื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่โดยรอบแหล่งน้ำ หรือชายฝั่งทะเลให้เป็นพื้นที่พักผ่อนของชุมชนเมือง และมีกิจกรรมนันทนาการทางน้ำควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูแหล่งน้ำ

2.2.2.4. เพื่อการบริการสาธารณะ

1. ประเภทสถาบัน ราชการ ที่ดินของรัฐและรัฐวิสาหกิจ ได้แก่ ศูนย์บริการ ที่ทำการต่างๆ เช่น การประปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ โรงพยาบาล สถานีอนามัย ที่สาธารณประโยชน์เป็นที่ตั้งของอาคารที่ทำการมักมีที่ตั้งการชุมชนมีความสะดวกในการเข้าถึง พัฒนาพื้นที่สีเขียวภายในพื้นที่สถาบันราชการ โดยการปรับใช้พื้นที่ว่างให้มีรูปแบบสนับสนุนต่อกิจกรรมนันทนาการ การพักผ่อนหย่อนใจ การออกกำลังกาย และเปิดให้ประชาชนเข้าไปใช้ตามช่วงเวลาที่เหมาะสมได้

2. ประเภทสถาบันศาสนา เป็นพื้นที่วัดมัสยิด โบสถ์คริสต์ โบสถ์พราหมณ์ สุสาน ป่าช้า ทั้งนี้ไม่รวมธรณีสงฆ์นอกเขตวัด เป็นพื้นที่ที่กระจายตัว อยู่ตามศูนย์กลางชุมชนต่างๆในเมือง และชนบท เข้าถึงง่าย เป็นศูนย์รวมในการพบปะและทำกิจกรรมของคนในชุมชน ปรับใช้พื้นที่โดยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวและกิจกรรมนันทนาการตามศักยภาพของพื้นที่และประกอบกิจกรรมเช่นในเขตสถาบันศาสนาในรูปแบบกิจกรรมนันทนาการแบบสงบ การพักผ่อนเป็นธรรมชาติส่วนพื้นที่สุสาน ป่าช้า ปรับใช้กับกิจกรรมได้ตามความเหมาะสมเช่นลานกีฬากลางแจ้ง

3. ประเภทสถาบันการศึกษา เป็นการใช้ที่ดินที่เกี่ยวกับการศึกษา เช่น ห้องสมุด มหาวิทยาลัย สถาบันการศึกษา วิทยาลัย โรงเรียน สถานรับเลี้ยงเด็ก มีที่ตั้ง การกระจายตัวและรัศมีการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ที่ดี เพิ่มพื้นที่สีเขียว และกิจกรรมนันทนาการ ประเภทการออกกำลังกาย เน้นกลุ่มผู้ใช้งานที่เป็นเยาวชนในช่วงอายุต่างๆ เนื่องจากเป็นผู้ใช้ประจำ เป็นพื้นที่สีเขียวที่เข้ามาใช้สอยได้ง่าย ยืดหยุ่น ต่อการใช้สอยสูง

4. ประเภทการสาธารณูปโภค ได้แก่ แนวเส้นท่อ พื้นที่ อาคาร หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของอาคารที่จำเป็นต่อชุมชนเมือง เช่น ระบบการคมนาคมขนส่ง พลังงาน ระบบประปา ระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะมูลฝอยและของเสียอื่นๆ บริเวณควบคุมน้ำท่วม และการระบายน้ำของเมืองเป็นต้น สามารถใช้ระยะถอยร่นของแนวสาธารณูปโภค รวมถึงพื้นที่ว่าง บริเวณที่ตั้งของระบบบำบัดน้ำเสีย ระบบกำจัดขยะ บริเวณควบคุมน้ำท่วม และการระบายน้ำของเมือง เป็นพื้นที่สีเขียว ได้รวมถึงการพัฒนาเป็นริ้วแนวทาง เดินสีเขียว เพื่อเชื่อมโยงการใช้สอยระบบพื้นที่สีเขียวของชุมชนเมืองได้

2.3 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.3.1 หลักการและทฤษฎีของสวนสาธารณะแบบยั่งยืน

การศึกษาบทความ “Defining the Sustainable Park : A fifth Model for Urban Park” ใน Landscape Journal 23:2-04 โดย Galen Cranz and Michael Boland (2545) กรณีศึกษาสวนสาธารณะ ที่เกิดขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 1982 ถึง 2002 จำนวน 125 แห่ง พบว่าแนวคิด และรูปแบบของสวนสาธารณะแบบยั่งยืน เกิดขึ้นในช่วงปี 1990 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงที่สังคมให้ความสนใจปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม และระบบนิเวศซึ่งทวีความรุนแรง ขึ้น ดังนั้นส่วนสาธารณะแบบยั่งยืน จึงให้ความสำคัญ กับสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ และบทบาทของสวนสาธารณะ ที่พึงมีต่อสังคม กล่าวคือการคำนึงถึงความสัมพันธ์ ทางระบบนิเวศวิทยา ของเมือง ที่เป็นที่ตั้งของสวนสาธารณะนั้นๆ อันประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น สภาพดิน น้ำอากาศ สิ่งมีชีวิตทางชีวภาพ เช่นสัตว์ คนที่อาศัยอยู่ในเมือง และระบบของเมือง เช่นสิ่งก่อสร้าง ระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง ระบบสาธารณูปโภค ระบบขนส่ง เป็นต้น สวนสาธารณะรูปแบบนี้เน้นการดูแลรักษาที่ไม่สิ้นเปลือง และเป็น

มิตรกับสิ่งแวดล้อม ส่วนทางสังคม คือเน้นในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดการสวน ไม่ว่าในขั้นตอนของการออกแบบ การก่อสร้าง และดูแลรักษาสวน

จิรทิพย์ (2550) ได้กล่าวถึงหลักการของสวนสาธารณะแบบยั่งยืนต้องประกอบด้วย 1) การคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรภายในสวน ทั้งจากธรรมชาติและมนุษย์ อย่างคุ้มค่าและเพียงพอ กล่าวคือ ในการดูแลรักษาสวนสาธารณะ เมื่อก่อนจะสิ้นเปลืองพลังงานและทรัพยากรธรรมชาติ แรงงานคน ใช้สารฆ่าแมลง น้ำเสีย และเกิดขยะ ซึ่งเป็นที่มาของรายจ่ายในการบำรุงรักษาสวน ที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้ เป็นปัญหา ในการหาเงิน และงบประมาณจากภาครัฐ ทำให้สวนทรุดโทรมในระยะต่อมา ในขณะที่สวนสาธารณะแบบยั่งยืน สามารถลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่สิ้นเปลือง และใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้อย่างคุ้มค่า เพื่อเป็นการรักษาสภาพ ของระบบนิเวศ ลดค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา รวมถึงในด้านการบริการจัดการ ที่แสดงถึง การร่วมมือของคนในชุมชน และการร่วมมือของภาครัฐและเอกชน โดยไม่ต้องอาศัยแรงงานอื่นมาดูแลสวน เช่นการจัดตั้งโปรแกรมอาสาสมัคร ก่อตั้งองค์กรอิสระเพื่อสนับสนุนเงินทุน ให้กับสวนสาธารณะ แบบยั่งยืน 2) การผสมผสานสวนสาธารณะให้เป็นส่วนหนึ่งของระบบเมือง กล่าวคือ สวนสาธารณะแบบยั่งยืน จะช่วยลดปัญหาต่างๆของเมือง เช่น ปัญหาที่เกิดจากระบบโครงสร้างพื้นฐานของเมือง โดยการผสมผสานส่วนหนึ่งของระบบโครงสร้างพื้นฐาน เช่นระบบน้ำและถนน ลงในสวนสาธารณะ ปัญหาพื้นที่เมืองที่ถูกทิ้งให้รกร้างและขาดการดูแลรักษา ปัญหาด้านสุขภาพของคนเมือง ปัญหาด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความสัมพันธ์ในสังคม 3) การแสดงออกทางด้านสุนทรียภาพใหม่ ในแง่ของการออกแบบสวนสาธารณะ มุ่งเน้นไปในเรื่องการรักษา ระบบนิเวศของเมือง ซึ่งส่งเสริมให้เกิดแนวคิด กฎเกณฑ์ในการออกแบบ และสุนทรียภาพใหม่ๆ การปลูกพืชพรรณท้องถิ่น ที่หลากหลาย เพื่อแสดงออก ถึงสุนทรียภาพทางภูมิทัศน์ ในการเปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา

เนื่องจากสวนสาธารณะแบบยั่งยืน ต้องการความร่วมมือของคนในชุมชน ในขั้นตอนการออกแบบหรือการจัดการภายในสวน ด้วยเหตุนี้จึงส่งผลให้ นำมาซึ่งการเกิดการพัฒนารูปแบบ และสุนทรียภาพใหม่ๆ ของการออกแบบสวนสาธารณะและสภาพภูมิทัศน์ อย่างยั่งยืน

2.3.2 การพัฒนาเมืองสีเขียว (Green City)

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน (2562) ได้ให้ความหมายเมืองสีเขียว คือ เมืองที่มีพื้นที่สีเขียวที่มีประโยชน์ต่อการใช้งาน รวมไปถึงการใช้ชีวิตของประชากร ทั้งตามสภาพดั้งเดิมตามธรรมชาติ หรือที่ถูกออกแบบและสร้างขึ้นมาให้เหมาะสมกับการใช้ประโยชน์ของเมืองนั้นๆ เน้นการส่งเสริมการประหยัดพลังงานและการใช้พลังงานสะอาด ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ เพิ่มพื้นที่สีเขียวมากที่สุดเท่าที่จะเป็นได้ และต้องมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมให้น้อยที่สุด ส่งเสริมการเป็นเมืองที่ยั่งยืนในทุกด้านโดยเน้นการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นในพื้นที่เมือง เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีแก่ประชาชนที่อยู่อาศัยในเมือง

หลักการพัฒนาเมืองสีเขียวมี 4 ด้าน ดังนี้

2.3.2.1 ด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชน (Urban Environment) ได้แก่ การเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ในด้านคุณภาพอากาศและคุณภาพชีวิตของประชาชน การจัดการรูปแบบเมือง (urban form) หรือการวางผังเมืองที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ รวมถึงการควบคุมการขยายตัวของพื้นที่เมืองไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม

2.3.2.2 ด้านการขนส่ง (Urban Transportation) การมีระบบการสัญจรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การวางระบบให้แต่ละพื้นที่สามารถเข้าถึงได้โดยระบบขนส่งมวลชนขนาดใหญ่ มีระบบโครงข่ายการสัญจรที่เชื่อมต่อถึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนับสนุนการเดินเท้าและทางจักรยาน มีการใช้ยานพาหนะที่ใช้พลังงานสะอาด (Green Vehicles) และมีการจัดการจราจรที่ดี

2.3.2.3 ด้านสาธารณูปโภคชุมชน (Urban Infrastructure) การจัดเตรียมระบบสาธารณูปโภค เพื่อการจัดการขยะ พลังงานและการจัดการน้ำของเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด การให้ความสำคัญกับแหล่งพลังงานสะอาด เช่น พลังงานลม และแสงแดด รวมถึงการมีนวัตกรรมในการนำพลังงาน และน้ำกลับมาใช้ใหม่เพื่อลดการสิ้นเปลือง

2.3.2.4 อาคารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Green Buildings) สิ่งปลูกสร้างและการใช้พื้นที่ในเมืองจะต้องสามารถควบคุมผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อมในที่ตั้งอาคารให้น้อยที่สุดใช้พลังงานสะอาด และมีการควบคุมจัดการของเสียจากอาคารอย่างมีประสิทธิภาพ

2.4 องค์ประกอบของวัด

2.4.1 ความหมายของวัดและศาสนสถาน

กระทรวงวัฒนธรรม (2512) ให้ความหมายของศาสนสถาน หมายถึง สำนักอันเป็นที่ประกอบพิธีทางศาสนา สำนักอันเป็นที่อยู่อาศัยของนักบวชและปูชนียสถานทางศาสนา และพินเยนทรนาถ (2555) ให้ความหมายของวัดอาวาส หรือ อาราม หมายถึง คำเรียกศาสนสถานของศาสนาพุทธในประเทศไทย กัมพูชา และลาว เป็นที่อยู่ของภิกษุ และประกอบศาสนกิจของพุทธศาสนิกชน ภายในวัดมีวิหาร อุโบสถ ศาลาการเปรียญ กุฏิ เมรุ ซึ่งใช้สำหรับประกอบศาสนพิธีต่าง ๆ เช่น การเวียนเทียน การสวดมนต์ การทำสมาธิ วัดโดยส่วนใหญ่นิยมแบ่งเขตภายในวัดออกเป็นสองส่วนคือ พุทธาวาส และสังฆาวาส โดยส่วนพุทธาวาสเป็นที่ตั้งของสถูปเจดีย์ อุโบสถ สถานที่ประกอบกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และส่วนสังฆาวาสเป็นส่วนกุฏิสงฆ์สำหรับภิกษุสามเณรจำพรรษา และในปัจจุบันแทบทุกวัดจะเพิ่มส่วนฌาปนสถานเข้าไปด้วย เพื่อประโยชน์ในด้านการประกอบพิธีทางศาสนาของชุมชน เช่น การฌาปนกิจศพ โดยในอดีตส่วนนี้จะเป็นป่าช้า ซึ่งอยู่ติดหรือใกล้วัด ตามธรรมเนียมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งส่วนใหญ่กลุ่มฌาปนสถานในวัดพุทธศาสนาในประเทศไทยตั้งอยู่บนพื้นที่ที่เป็นป่าช้าเดิม

อานนท์ (2521) ได้นิยามของวัดในพระพุทธศาสนามีหน้าที่หลักคือ เป็นสถานที่ปฏิบัติศาสนกิจและแหล่งเรียนรู้ทางศาสนาพระสงฆ์ช่วยปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในชุมชน สั่งสอนให้คนเป็นคนดี วัดยังเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้คำสั่งสอน การฝึกอบรม และอำนวยการเรียนรู้ ทั้งทางตรงแต่ผู้เข้าไปบวชเรียนอยู่ในวัด และทางอ้อมแก่ผู้ที่เข้ามาในบริเวณวัด ชุมชนที่มีวัดของชุมชน วัดที่เป็นจุดรวมทุกอย่างของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นจุดนัดหมาย จุดรวมพล จุดประชุม และเป็นจุดศูนย์การของกิจกรรมชุมชนอีกด้วย

2.4.2 ประเภทของวัด

การแบ่งตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในประเทศไทยพุทธศักราช 2505 ได้กำหนดว่าวัดมี 2 ชนิด ได้แก่ 1.สำนักสงฆ์ หมายถึง การที่พำนักอาศัยของหมู่พระภิกษุสงฆ์ซึ่งไม่ได้ขอพระราชบรมราชานุญาตใช้พื้นที่ดินแห่งนั้นเพื่อจัดตั้งวัดดังนั้นสำนักสงฆ์จึงไม่มีพระอุโบสถเพื่อใช้ในการทำสังฆกรรม และ 2.วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หมายถึง เขตพื้นที่ที่พระภิกษุสงฆ์ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพื่อใช้จัดตั้งวัดขึ้นซึ่งในทางปฏิบัติเป็นการขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตเพราะเพียงส่วนของพื้นที่ที่ตั้งอุโบสถเท่านั้น วัดที่ได้รับวิสุงคามสีมาถือว่าเป็นวัดที่ถูกต้องและมีฐานะเป็นนิติบุคคลตามกฎหมายวัดประเภทนี้ยังสามารถได้เป็น 2 ประเภท คือ วัดหลวงหรือวัดอารามหลวง และวัดราษฎร์

2.4.2.1 วัดหลวงหรือพระอารามหลวง หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์หรือพระบรมศานุวงศ์ทรงสร้างหรือเป็นวัดที่รัฐบาลหรือบุคคลทั่วไปสร้างขึ้นและทรงรับไว้ในพระราชูปถัมภ์ (เนตรนภิศ, 2525) แต่เดิมพระอารามหลวงมีฐานะเท่ากันหมด แต่ต่อมาได้มีการกำหนดขั้นของพระอารามหลวงนี้เป็น 3 ชั้นคือชั้นเอก ชั้นโท ชั้นตรีและแต่ละชั้นยังแบ่งออกเป็นอันดับๆ การแบ่งชั้นซึ่งจะเน้นหนักไปในเรื่องชั้นสมณศักดิ์ของพระสงฆ์ผู้ครองวัดหรือสมภารเจ้าวัดหลวงเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1.พระอารามหลวงชั้นเอก คือ วัดที่มีเจติยสถานสำคัญ เป็นวัดที่บรรจุพระบรมอัฐิหรือวัดที่มีเกียรติอย่างสูง มีวัดเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ขึ้นไป 2.พระอารามหลวงชั้นโท คือ วัดที่มีเกียรติ มีเจ้าอาวาสเป็นพระราชาคณะสามัญขึ้นไป และ3.พระอารามหลวงชั้นตรี คือ วัดที่มีเกียรติหรือวัดสามัญ เจ้าอาวาสเป็นพระครูชั้นสูงขึ้นไป ส่วนการแบ่งพระอารามหลวงตามฐานันดรศักดิ์เป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1. ราชวรมหาวิหาร หมายถึง พระอารามหลวงที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชินีสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ โดยที่สิ่งปลูกสร้างนั้นมีขนาดใหญ่โตสมพระเกียรติ 2. วรมหาวิหาร มีลักษณะเดียวกับชนิดราชวรวิหารมีความสำคัญน้อยกว่า 3. ราชวรวิหาร หมายถึง พระอารามที่พระมหากษัตริย์สมเด็จพระราชินีสมเด็จยุพราชทรงสร้างปฏิสังขรณ์เป็นการส่วนพระองค์ และ4. วรวิหาร หมายถึง พระอารามที่พระมหากษัตริย์สมเด็จพระราชินีสมเด็จพระยุพราชทรงสร้างหรือปฏิสังขรณ์และพระราชทานเป็นเกียรติแก่ผู้อื่น

2.4.2.2 วัดราษฎร์ หมายถึง วัดที่ราษฎร์ทั้งหลายสร้างขึ้นตามศรัทธา ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. วัดพระยาศรี (วัดป่า) ในปัจจุบันเป็นฝ่ายที่ตั้งมั่นอยู่ในแนวปฏิบัติเดิมจากความวุ่นวาย สู่ป่าอันสงบมุ่งเน้นทางพิจารณาธุระทำจิตใจให้สงบพระสงฆ์ฝ่ายอรัญวาสีมีความมุ่งมั่นให้คณะสงฆ์ไปศึกษาเล่าเรียนถึงหลักธรรมคำสอนต่างๆเพื่อให้คณะสงฆ์มุ่งบรรลุคือนิพพานจึงต้องหลีกเร้นออกไปอยู่ในที่เงียบสงัดปราศจากการรบกวนจากสังคมภายนอกจุดมุ่งหมายในการสร้างสถาปัตยกรรมจึงมีแนวคิดที่จะสร้างเฉพาะในส่วนที่จำเป็นและสำคัญในการปฏิบัติธรรมเท่านั้นซึ่งอาจจะประกอบไปด้วยโบสถ์เพื่อใช้ในทำสังฆกรรม กุฏิและอาคารที่มีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ร่วมกัน แนวคิดในการวางผังจึงไม่จำเป็นต้องมีแบบแผนอย่างในเมืองเป็นการวางผังตามลักษณะของที่ตั้งตามสภาพภูมิประเทศในบริเวณนั้น

2. วัดคามวาสี (วัดเมือง) เป็นฝ่ายที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนหรือในเมืองมุ่งเน้นทางคันถธุระศึกษาพุทธพจน์พระธรรมวินัยและพระอภิธรรมต่างๆ พระสงฆ์ฝ่ายคารวะสีมีความมุ่งหมายให้พระสงฆ์คณะที่มุ่งศึกษาพุทธศาสนาเพื่อสั่งสอนประชาชนในบ้านเมืองและมีการจัดระเบียบ การก่อสร้างสถาปัตยกรรมเพื่อสร้างใช้สอยการก่อให้เกิดศรัทธาและประชาชนโดยการแสดงให้เห็นระเบียบแบบแผนสง่างามสมฐานะเป็นวัดที่สั่งสอนพระพุทธศาสนาให้ประชาชนในบ้านเมืองนั้น

2.4.3 องค์ประกอบพื้นที่วัด

คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (2559) ได้กล่าวถึงการแบ่งพื้นที่ใช้สอยของวัดเป็น 3 ส่วนตามนิกายในพุทธศาสนา ศาสนสถานเขตและพื้นที่วัดพุทธนิกายเถรวาท จากคติการวางผังวัดพุทธนิกายเถรวาทมาจากคติจักรวาลในพุทธศาสนา โดยจักรวาลตามความเชื่อของพุทธศาสนา มีขอบเขตและส่วนประกอบชัดเจน คือ กำแพงจักรวาล (ภูเขาจักรวาล) เป็นขอบเขตชั้นนอกสุด มีศูนย์กลางเป็นเขาพระสุเมรุล้อมรอบด้วยสัตตบริภัณฑ์ 7 ชั้นรอบ จุดศูนย์กลางทั้ง 4 ทิศเป็นทวีปทั้ง 4 ได้แก่ อุตรกุรุทวีป (ทิศเหนือ) อมรโคยานทวีป (ทิศตะวันตก) ชมพูทวีป (ทิศใต้)และปุพพวิเทหทวีป (ทิศตะวันออก) โดยทั้งหมดมีมหานทีสีทันดรเป็นตัวขั้น ดังนั้นการวางผังวัดพุทธนิกายเถรวาท มักแสดงอยู่ในเขตพุทธาวาส โดยมีจุดศูนย์กลางเป็นงานสถาปัตยกรรมอันเป็นสัญลักษณ์ของเขาพระสุเมรุ มีสถาปัตยกรรมภายในเขตเป็นสัญลักษณ์แทนทวีปหรือภูเขาต่างๆ และมีการกำหนดอาณาเขตอย่างชัดเจน โดยใช้กำาแพงแก้วแทนภูเขาจักรวาล ซึ่งรูปแบบดังกล่าวมักจะเปลี่ยนไปตามความนิยมในแต่ละยุคสมัย

วัดพุทธนิกายเถรวาทแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 ส่วน คือ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาสและเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบและความชัดเจนในการใช้พื้นที่ของพระสงฆ์โดยตั้งอยู่บนกรอบพื้นฐานหลักของวิถีแห่งสมถะ อันมีอยู่ 2 ลักษณะ คือ การทำสังฆกรรมที่ต้องการทำ

ร่วมกับพระภิกษุสงฆ์รูปอื่น และการอยู่อาศัยที่ใช้เป็นที่ปลีกตัวไปอาศัยจำวัดพักผ่อนเฉพาะรูป โดยการใช้สอยอาคารและสิ่งปลูกสร้างในพื้นที่ใช้สอยทั้ง 3 เขตมีดังต่อไปนี้

2.4.3.1. เขตพุทธาวาส

เป็นพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ดังนั้นเขตพุทธาวาสจึงมักประกอบด้วยสถาปัตยกรรมที่เกี่ยวเนื่องกับองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าและพิธีกรรมต่างๆ ดังนี้

1. พระเจดีย์ พระมณฑป พระปรางค์ คือ อาคารที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นศูนย์กลางของวัดในฐานะสัญลักษณ์แทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

2. พระอุโบสถ คือ อาคารสำหรับใช้ประกอบศาสนพิธี ในการทำสังฆกรรมต่างๆ

3. พระวิหาร คือ อาคารที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาระหว่างพระสงฆ์และฆราวาส

4. เจดีย์ราย เจดีย์ทิศ (มณฑปปรางค์) คือ อาคารที่ใช้บรรจุอัฐิหรือสร้างประกอบเพื่อให้ผังรวมนั้นสมบูรณ์ในเชิงสัญลักษณ์

5. หอระฆัง หอกลอง คือ อาคารที่ใช้เป็นสถานที่ตีบอกเวลา สำหรับพระภิกษุสงฆ์ทำกิจวัตรในทางสงฆ์

6. ศาลาต่างๆ เช่น ศาลารายคืออาคารที่ใช้เป็นที่นั่งพักของผู้มาเยือน ศาลาทิศคืออาคารที่ใช้ล้อมอาคารสำคัญ สำหรับให้คฤหัสถ์นั่งพักหรือประกอบให้ผังรวมสมบูรณ์ในเชิงความหมาย

7. พระระเบียง คือ อาคารลักษณะเป็นเรือนยาวใช้ล้อมรอบอาคารสำคัญ หรือล้อมแสดงเป็นขอบเขตเพื่อแสดงนัยในเชิงสัญลักษณ์

8. พลับพลาเปลื้องเครื่อง คือ อาคารที่พระมหากษัตริย์ทรงใช้เป็นที่เปลี่ยนฉลองพระองค์ในวาระที่เสด็จพระราชดำเนินมาทรงบำเพ็ญพระราชกุศล

2.4.3.2. เขตสังฆาวาส

เป็นพื้นที่สำหรับอยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนาโดยตรง เป็นพื้นที่มีขอบเขตที่มิดชิด และประกอบไปด้วยอาคารสถานที่สัมพันธ์เฉพาะกับกิจกรรม และวัตรปฏิบัติที่เป็นวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของเพศสมณะเท่านั้น

1. กุฏิ คือ อาคารที่ใช้สำหรับอยู่อาศัยพักผ่อน

2. กัปปิยกุฏิ คือ โรงเก็บอาหาร

3. หอฉัน คือ อาคารที่ใช้เป็นที่ฉันภัตตาหาร

4. วัจจกุฎี หรือเว็จกุฎี คือ อาคารสำหรับใช้ขับถ่าย

5. ศาลาการเปรียญ คือ อาคารที่ใช้เป็นที่เรียนหนังสือของพระสงฆ์

6. หอไตร คือ อาคารที่ใช้เก็บรักษาพระคัมภีร์ทางศาสนา

7. ชันตาฆร คือ โรงรักษาไฟและต้มน้ำ

8. ธรรมศาลา คือ โรงเทศนาธรรม

9. ห้องสรงน้ำ คือ ห้องชำระกาย

10. ศาลาท่าน้ำ คือ อาคารที่ใช้เป็นท่าและทางเข้าสู่วัดทางน้ำ

2.4.3.3. เขตพื้นที่ใช้ประโยชน์

เป็นเขตพื้นที่ในพระอาราม ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เหลือจากการจัดแบ่งเขตพุทธาวาสและเขตสังฆาวาส เป็นเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ ในลักษณะต่างๆ ของวัด เช่น ใช้เป็นพื้นที่โล่งเพื่อสร้างความร่มรื่นให้วัด ใช้เป็นสถานที่ก่อสร้างอาคารอื่นๆ เช่น สร้างเมรุสำหรับฌาปนกิจศพของชุมชน ตั้งโรงเรียนเพื่อให้การศึกษาแก่สังคม หรืออาจแบ่งเป็นพื้นที่ให้คฤหัสถ์เช่า เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยและประกอบการค้า เช่น การสร้างตึกแถวหรือการทำเป็นตลาดเป็นต้น

2.4.4 การปลูกต้นไม้ในที่วัด

2.4.4.1 มหาเถรสมาคมว่าด้วยการปลูกต้นไม้ในที่วัดหรือในที่ธรณีสงฆ์

คำสั่งมหาเถรสมาคมว่าด้วยการปลูกต้นไม้ในที่วัดหรือในที่ธรณีสงฆ์ พ.ศ. 2538 มาตรา 15 ตรี แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มหาเถรสมาคมจึงออกคำสั่งต่อไปนี้

ข้อ 1 คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ เรียกว่า คำสั่งมหาเถรสมาคม วท่าด้วยการปลูกต้นไม้ในที่วัด หรือที่ธรณีสงฆ์ พ.ศ. 2538

ข้อ 2 คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในแถลงการณ์คณะสงฆ์ เป็นต้นไป

ข้อ 3 ตั้งแต่วันใช้คำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ให้ยกเลิกคำสั่งมหาเถรสมาคม ว่าด้วยการปลูกต้นไม้ในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์ พ.ศ. 2520

ข้อ 4 ให้วัดทั้งหลายซึ่งมีที่ว่างสมควรจะปลูกต้นไม้ได้ จัดการควบคุมให้ไวยาวัจกร กัปปิยการก หรือคฤหัสถ์อื่นใด ปลูกต้นไม้ในที่วัดหรือที่ธรณีสงฆ์แล้วแต่กรณี

ข้อ 5 ประเภทต้นไม้ที่จะนำมาปลูก กำหนดให้ไว้พอเป็นตัวอย่าง ดังนี้

5.1 ไม้เนื้อแข็งเช่น ต้นสัก ต้นเต็ง ต้นรัง ต้นยาง

5.2 ไม้ร่มเงา เช่น ต้นโพธิ์ ต้นไทร ต้นสะตือ

5.3 ไม้ดอกยืนต้น เช่น ต้นชัยพฤกษ์ ต้นราชพฤกษ์

5.4 ไม้ผลยืนต้น เช่น ต้นสมอ ต้นมะขามป้อม

5.5 ไม้พุ่ม

5.6 ไม้กอ เช่นกอไผ่

5.7 พืชสมุนไพร

ข้อ 6 ลักษณะการปลูกต้นไม้ แยกลักษณะเป็น

6.1 ปลูกเป็นแนวเขตวัด เช่นไม้เนื้อแข็ง

6.2 ปลูกเป็นกลุ่มหรือเป็นหมู่

6.3 ปลูกเรียงต้น

6.4 ปลูกเฉพาะต้น

ข้อ 7 กล้าไม้ที่จะนำมาปลูก อาจได้มาจาก

7.1 การขอจากทางราชการ

7.2 การขอจากเอกชนหรือสถานที่อื่นๆ

7.3 การเพาะหรือการตัดตอนเป็นต้นของวัด

ข้อ 8 ในที่ธรณีสงฆ์ หากทางวัดเห็นสมควรจะปลูกต้นไม้ ย่อมจะกระทำได้โดยอนุโลมตามความในข้อ 5 ข้อ 6 ข้อ 7 ดังกล่าวข้างต้น

ข้อ 9 วัดทั้งหลายจะปลูกต้นไม้ประเภทใดลักษณะใด สุดแต่ทางวัดจะพิจารณาเอง หรือตามคำแนะนำของเจ้าคณะผู้บังคับบัญชา

หากทางววัดไม่อาจจะปลูกต้นไม้ลงในพื้นที่ซึ่งที่กำหนดไว้ว่าจะปลูกเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง ให้จัดการปลูกในปีต่อไป จนกว่าจะครบตามที่วัดกำหนดไว้ เมื่อต้นไม้ที่ปลูกไว้ตายลง ให้มีการปลูกแทน จะเป็นต้นไม้ประเภทเดิมหรือต่างประเภทก็ได้

ข้อ 10 เมื่อปลูกต้นไม้ประเภทใดไว้เป็นไม้ชนิใด จำนวนเท่าใดและเมื่อวัน เดือน ปีใด ให้วัดจัดทำบันทึกเก็บไว้ที่วัด เพื่อเป็นประวัติต่อไป

ข้อ 11 เป็นหน้าที่ของเจ้าคณะผู้บังคับบัญชาตามลำดับชั้น จะคอยตักเตือนชี้แจงแนะนำตลอดถึงการช่วยเหลือตามสมควร เพื่อให้วัดทั้งหลายภายในสังกัดได้ปฏิบัติตามคำสั่งตามผกำลังสามารถ

ข้อ 12 ย่อมเป็นการชอบในการที่วัดทั้งหลาย จะให้ความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลโดยชี้แจงแนะนำสนับสนุนให้ประชาชนเห็นคุณค่า และมีความรักต้นไม้ กับทั้งรักในการที่จะปลูกต้นไม้ในที่ดินของตนที่พอจะปลูกได้ และเป็นการสมควรอย่างยิ่ง ที่จะได้ชี้แจงแนะนำสนับสนุนประชาชน ในเขตหมู่บ้านหรือในตำบลนั้นๆ เพื่อให้ความร่วมมือกับรัฐบาลในการปลูกต้นไม้ ไม่ว่าจะเป็นเขตบ้านเขตวัดพื้นที่สาธารณะหรือพื้นที่ป่า โดยให้ถือเอาวันวิสาฆบูชาเป็นวันเริ่มปลูกต้นไม้

ข้อ 13 วัดใดมีกำลังสามารถ เห็นประชาชนมีความต้องการกล้าไม้บางอย่าง ควรช่วยเหลือเกื้อกูลให้ประชาชนได้กล้าไม้นั้นตามความต้องการโดยจะจัดให้มีกล้าไม้ขึ้นในวัด เพื่อแจกจ่ายหรือจะช่วยเหลือโดยประการอื่นสุดแต่ความเหมาะสม

2.5 การบริหารจัดการวัดและศาสนสถาน

2.5.1 การบริหารจัดการทรัพย์สิน

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 มาตรา33 ได้จัดหมวดหมู่ทรัพย์สินของวัดโดยเฉพาะในส่วนที่เป็นอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดินโดยบัญญัติถึง

2.5.1.1. ที่วัดและที่ซึ่งขึ้นต่อวัด ดังนี้

1. ที่วัด คือ ที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น

2. พื้นที่ธรณีสงฆ์ คือ ที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด

3. ที่กัลปนา คือ ที่ซึ่งมีผู้อุทิศแต่ยกผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา

2.5.1.2. ศาสนสมบัติแบ่งออกเป็น 2 ประเภทดังนี้

1. ศาสนสมบัติกลาง ได้แก่ ทรัพย์สินของกรมการศาสนา ซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง

2. ศาสนสมบัติของวัด ได้แก่ ทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่งโดยการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ส่วนการดูแลรักษาจัดการศาสนสมบัติของวัดให้วัดเป็นผู้จัดการตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ประกอบด้วยการดูแลจัดการและการจัดหาประโยชน์ในที่วัดที่พื้นที่ใช้ประโยชน์และศาสนสมบัติอื่นๆ ของวัด

2.5.2 บุคลากร

การจัดโครงสร้างการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ไทยในปัจจุบันเป็นไป ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 และในส่วนที่ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535, พระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 พ.ศ. 2547 ซึ่งมีสาระสำคัญสรุป ดังนี้ ในระดับการปกครองส่วนกลางมีสมเด็จพระสังฆราช ผู้ทรงบัญชาคณะสงฆ์ใน 2 ตำแหน่ง คือ โดยดำรงตำแหน่งมหาสังฆปรินายก หรือประมุขของสงฆ์ไทย และโดยตำแหน่งประธานกรรมการ มหาเถรสมาคม และมีมหาเถรสมาคม ซึ่งประกอบด้วยสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน สมเด็จพระราชาคณะทุกตำแหน่ง และพระราชาคณะซึ่งสมเด็จพระสังฆราชทรงแต่งตั้ง (จำนวนไม่เกิน 12 รูป) เป็นองค์กรหลักเพื่อทำหน้าที่ในการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปโดยเรียบร้อยและดีงาม โดยกำหนดให้มีอำนาจในการตราบทบัญญัติ (การนิติบัญญัติ) การปกครอง (การบริหาร) และการวินิจฉัยอธิกรณ์ (การลงนิคหกรรม) รวมอยู่ในมหาเถรสมาคม โดยให้เขตการปกครองแยกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายมหานิกาย และฝ่ายคณะธรรมยุต ซึ่งมีเจ้าคณะใหญ่แต่ละฝ่ายเป็นผู้ปกครอง โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่ขึ้นตรง ต่อการกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี เป็นตัวแทนภาครัฐในการทำหน้าที่ในการ ประสานงานและอำนวยความสะดวกแก่คณะสงฆ์และมหาเถรสมาคมในการปฏิบัติหน้าที่ในการปกครองและปกป้องพระพุทธศาสนา

เจ้าอาวาสหรือผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสที่ประสงค์จะให้มีการจัดประโยชน์ในทรัพย์สินของวัดจะต้องทำหนังสือแต่งตั้งเป็นลายลักษณ์อักษร บุคคลหรือนิติบุคคลที่เหมาะสมเป็นผู้กระทำการแทนโดยพิจารณาคัดเลือกบุคคลหรือนิติบุคคล ตามขอบเขตและวิธีการในการจัดประโยชน์ที่มุ่งหมาย การเลือกจะแต่งตั้งใครเป็นผู้จัดการผลประโยชน์ของวัดจึงเป็นอำนาจเด็ดขาดของเจ้าอาวาสหรือรักษาการเจ้าอาวาสซึ่งจะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ เพราะเป็นการมอบทรัพย์สินของวัดหรือสมบัติของวัดส่วนที่จะจัดประโยชน์ไว้ในอำนาจการตัดสินใจของบุคคลอื่นทั้งนี้จะต้องมอบหมายเป็นหนังสือเท่านั้นจะมอบด้วยวาจาหรือโดยปริยายอย่างใดอย่างหนึ่งไม่ได้

2.5.2.1 แต่งตั้งไวยาวัจกรเป็นผู้จัดประโยชน์สำหรับวัดที่มีรายได้น้อยและเป็นรายได้คงตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลงบ่อย โดยตามกฎมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 18 (พุทธศักราช 2536) ได้ให้คำนิยาม“ไวยาวัจกร” หมายถึง คฤหัสถ์ ผู้ได้รับแต่งตั้งให้มีหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัตเท่านั้น ไม่สามารถเข้าไปจัดประโยชน์หรือดูแลทรัพย์สินของวัด ไวยาวัจกรที่ถือวิสาสะเข้าดำเนินการเองอาจมีความผิดทางอาญาได้ เนื่องจากตามมาตรา 45 ของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2505 ได้กำหนดให้ไวยาวัจกรเป็นพนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาด้วย ดังนั้นไวยาวัจกรจะมีอำนาจดูแลจัดการทรัพย์สินของวัดได้ เจ้าอาวาสต้องมอบหมายเป็นหนังสือแล้วเท่านั้น

2.5.2.2 แต่งตั้งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นผู้จัดประโยชน์สำหรับวัดวาอารามทั่วไป เนื่องจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นส่วนราชการที่มีหน้าที่โดยตรง

2.5.2.3 แต่งตั้งมูลนิธิเป็นผู้จัดประโยชน์มูลนิธิที่รับนั้น ต้องมีวัตถุประสงค์ตามข้อบังคับให้จัดประโยชน์ เช่นกรณีวัดบวรนิเวศวิหารมอบหมายให้มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์เป็นผู้ดูแลจัดการประโยชน์ในทรัพย์สินเป็นต้น

2.5.2.4 แต่งตั้งคณะกรรมการเป็นผู้จัดประโยชน์ คณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ดังนั้นคณะกรรมการต้องมีการกำหนดรูปแบบการจัดตั้งกำหนดอำนาจหน้าที่ภายในกรอบของการมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้ชัดเจน กำหนดบุคคลที่ทำหน้าที่แทนคณะกรรมการ เช่น กรณีสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก ในฐานะรักษาการเจ้าอาวาสวัดญาณสังวราราม ทรงโปรดมอบหมายให้คณะกรรมการบริหารวัดญาณสังวรารามเป็นผู้ดูแลจัดการวัดญาณสังวราราม เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2553 เป็นต้น

2.5.2.5 มรรคนายก คือ บุคคลที่คอยช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ภายในวัดเป็นตัวกลางหรือผู้ประสานงานระหว่างพระสงฆ์กับอุบาสกอุบาสิกา บางครั้งอาจรับใช้พระสงฆ์ด้วยแต่ไม่ใช่หน้าที่โดยตรง ส่วนไวยาวัจกรคือบุคคลที่คอยรับใช้ทำกิจต่างๆแทนพระสงฆ์โดยพระสงฆ์จะเป็นผู้ใช้ให้ทำ นอกจากนี้ไวยาวัจกรยังทำหน้าที่เกี่ยวกับการเงินคล้ายกับเป็นสมุห์บัญชีของวัดด้วย

2.5.3 ภาระงาน

การจัดการองค์กรหรือการแบ่งแยกงาน เป็นการแยกหมวดงานต่างๆ ของวัดและ ศาสนสถานที่มีวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานชัดเจน ทั้งนี้เพื่อให้วัดสามารถจัดองค์กรให้มีความเหมาะสมและสามารถตรวจสอบได้โดยทั่วไปมีการแบ่งแยกงานออกเป็น 8 หมวดดังนี้

2.5.3.1 งานหารายได้

โดยทั่วไปรายได้ของวัดและศาสนสถานมาจากการรับบริจาคโดยตรง ดังนี้

1. รายได้จากตู้รับบริจาค

เป็นการหารายได้เข้าวัดด้วยการตั้งตู้รับบริจาค เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้บริจาคเงิน เพื่อที่วัดจะได้นำไปใช้ในกิจการต่างๆ เช่น การทำนุ บำรุงอาคารและสิ่งปลูกสร้าง หรือการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ เป็นต้น สำหรับการบริหารจัดการตู้รับบริจาคควรแต่งตั้งคณะกรรมการเปิดตู้ โดยใช้ตู้ที่มีความมั่นคงปลอดภัย และควรใช้ระบบกุญแจคู่สำหรับการไขตู้บริจาคและมีพยาน รู้เห็นในการเปิดหรือปิดตู้บริจาคทุกครั้งเพื่อป้องกันปัญหาการทุจริตและสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เสียสละมาทำหน้าที่คณะกรรมการ นอกจากนี้ ควรมีการจัดทำบัญชีสำหรับ เงินบริจาค แยกตามรายตู้บริจาคประจำวันหรือตามแต่เหมาะสม ทั้งนี้ควรนำเงินเข้าฝาก ธนาคารเป็นรายวันหรือตามแต่เหมาะสมเพื่อป้องกันการตกหล่นสูญหาย และสามารถตรวจสอบจำนวนเงินได้อย่างถูกต้อง

2. รายได้การทอดกฐินประจำปี

ถือเป็นช่วงพิเศษที่หนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียวในระหว่างช่วงแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง ซึ่งพุทธศาสนิกชนจะไปทำบุญทอดกฐินในช่วงเวลาดังกล่าวด้วยถือว่าได้บุญสูง และวัดหนึ่งๆ สามารถรับกฐินได้เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น การทอดกฐินมี 2 ประเภท คือ จุลกฐิน และมหากฐิน ที่ต้องมีเครื่องปัจจัยไทยทาน โดยมากมักจะเป็นการทอดกฐินที่ผู้คนมาร่วมกันทำบุญเรียกว่า กฐินสามัคคี

2.1 กฐิน หรือทอดกฐิน คือ การทำบุญโดยการถวายผ้ากฐินให้สงฆ์เพื่อไปทำจีวร ปีละครั้ง ในช่วงเวลาหลังจากวันออกพรรษาเป็นเวลา 1 เดือน คือตั้งแต่แรม 1 ค่ำเดือน 11 จนถึง 15 ค่ำ เดือน 12 โดยต้องถวายให้กับพระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ในวัดใดวัดหนึ่งครบ 3 เดือน ซึ่งแต่ละวัดสามารถทำได้ครั้งเดียว โดยกฐินนั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ กฐินหลวง คือ กฐินที่พระเจ้าแผ่นดินทรงเป็นประธานในการพระราชทานถวาย ส่วนกฐินราษฎร์ คือกฐินที่ราษฎรเป็นเจ้าภาพ

2.2 ผ้าป่า หรือทอดผ้าป่า คือ การทำบุญถวายผ้าป่าหรือจีวรให้แก่พระสงฆ์ สามารถทำได้ทั้งปี โดยมีที่มาจากสมัยพุทธกาลที่พระสงฆ์ต้องนำผ้าป่าหรือผ้าห่อศพมาย้อมเป็นจีวรพุทธศาสนิกชนเห็นว่าลำบากจึงนำผ้าไปหมกไว้ตามป่าช้าหรือตามข้างทางเพื่อไม่ให้ผิดพระ

วินัย ต่อมาหมอชีวกโกมารกัจจ์ทูลขอพระพุทธเจ้าให้ภิกษุรับจีวรจากคหบดีได้ จึงกลายเป็นประเพณีทอดผ้าป่าสืบมา

3. รายได้การทอดผ้าป่าตามเทศกาล

เป็นการหารายได้เข้าวัดด้วยการทอดผ้าป่าโดยใช้วันสำคัญทางประเพณีไทย และทางพุทธศาสนา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชาหรือวันอาสาฬหบูชา เป็นต้น นอกจากนี้ยังรวมถึงการตั้งกองผ้าป่าเพื่อบอกบุญแก่ญาติโยมที่มาทำบุญที่วัดอีกด้วย

4.รายได้การอบรมปฏิบัติธรรม

โดยทั่วไปการจัดฝึกอบรมธรรมจะไม่มีการเรียกเงินค่าสมัคร ค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าที่พัก ค่าบำรุงสถานที่ หรือค่าอาหารเป็นต้น ในระหว่างการฝึกอบรม อย่างไรก็ตาม เมื่อเสร็จสิ้นการอบรมแล้ว ผู้ได้รับการอบรมส่วนใหญ่มักจะบริจาคเงินให้กับวัดเพื่อเป็นการชดใช้หนี้สงฆ์ หรือตอบแทนวัด

5.รายได้การบริจาคทั่วไป

เป็นการบริจาคครั้งคราวตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

6.รายได้จากการฝากเงินหรือลงทุน

วัดและศาสนสถานสามารถเลือกฝากเงินกับสถาบันการเงินที่เชื่อถือได้ และควรเลือกฝากประเภทและระยะเวลาที่ให้ผลตอบแทนที่คุ้มค่า นอกจากนี้ สามารถนำเงินฝากหรือเงินสดไปลงทุนในกิจการที่ไม่มีความเสี่ยง เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น

7.รายได้จากการตั้งซุ้มจำหน่าย

สินค้าของวัด เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน อาหาร วัตถุมงคล หนังสือธรรมะ หรือของที่ระลึกอื่นๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของวัดเป็นผู้จำหน่ายและจัดทำบัญชีรายการสินค้า รายรับและรายจ่ายที่เกิดขึ้น

8.รายได้จากการจัดผลประโยชน์ทรัพย์สิน

เป็นรายได้จากการที่วัดให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้างโดยวัดต้องจัดทำบัญชีทรัพย์สินที่จะให้เช่า แสดงถึงการได้มา ขนาดทำเลที่ตั้ง ลักษณะของทรัพย์ มูลค่าปัจจุบันทั้งตามราคาประเมินของราชการ และราคาตลาด นำข้อมูลเหล่านี้มาประมวลถึงลักษณะการให้เช่ารวมทั้งรายได้ที่ควรจะได้รับจากทรัพย์สินแต่ละรายการ และจัดทำนิติกรรมการเช่าให้ถูกต้องตามแบบของกฎหมาย ที่สำคัญคือต้องหมุนเวียนไปดูแลทรัพย์สิน ณ สถานที่ตั้งทรัพย์นั้นเสมอๆ เพื่อปรับปรุงซ่อมแซมให้อยู่ในสภาพที่ดี และป้องกันไม่ให้มีการใช้ทรัพย์ผิดประเภทจากที่แจ้งไว้ หรือผิดกฎหมาย หรือผิดศีลธรรมอันดี หรือก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญกับบุคคลอื่น นอกจากนี้ วัดต้องติดตามเรื่องการเสียภาษีโรงเรือนซึ่งวัดในฐานะผู้ถือกรรมสิทธิ์จะต้องเป็นผู้ชำระ รวมทั้งการจัดทำประกันอัคคีภัยให้ครอบคลุมเพื่อมิให้เกิดความเสียหายในกรณีเกิดเหตุสุดวิสัยขึ้นด้วย

นอกจากนี้ ยังรวมถึงรายได้จากการให้บริการสถานที่สำหรับประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ เช่น ศาลา หรืออาคารอเนกประสงค์ หรือห้องประชุมเป็นต้น

9.รายได้อื่นๆ

วัดที่อยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวมีพุทธสถานที่สวยงามสงบร่มเย็น ดังนั้นบริษัทจัดการท่องเที่ยวมักจะให้ความสำคัญบรรจุในโปรแกรมนำเที่ยวอยู่เสมอก่อให้เกิดรายได้จากเงินบริจาคค่าจอดรถ หรือค่าบริการห้องน้ำ ถือได้ว่าเป็นการประชาสัมพันธ์ให้วัดเป็นที่รู้จักมากขึ้นอีกทางหนึ่งด้วย

2.5.3.2 งานการเงินและบัญชี

ควรมีการจัดทำบัญชีทรัพย์สินของวัดและศาสนสถานทั้งอสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ เพื่อความสะดวกในการบำรุงรักษาและซ่อมแซม มีการจัดทำงบแสดงรายรับและรายจ่ายประจำปีเพื่อเป็นฐานข้อมูลในการวิเคราะห์การบริหารงาน รวมทั้งใช้ในการประมาณการสำหรับรายรับและรายจ่ายของปีถัดไปเพื่อประโยชน์ในการจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่ให้เพียงพอตามความจำเป็น

2.5.3.3 งานรักษาความสะอาดและการดูแลสวน

ควรมีการทำงานร่วมกันระหว่างฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสงฆ์หรือผู้ปกครองศาสนสถานในการรักษาความสะอาดพื้นที่ โดยมีการจัดหาอุปกรณ์ทำความสะอาดและการบำรุงรักษาสวน เช่น เครื่องตัดหญ้า มีด สายยาง และเครื่องสูบน้ำ เป็นต้น ให้มีสภาพที่สามารถใช้งานได้อยู่เสมอมีการจัดหาถังขยะโดยกำหนดรูปแบบ สี และขนาดให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและความสง่างามของพื้นที่วัดและศาสนสถาน ควรมีจำนวนถังขยะที่เพียงพอและวางกระจายตัวอยู่ทั่วไปโดยเฉพาะบริเวณที่มีกิจกรรมทางศาสนาและประเพณี หรือกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอยู่เป็นประจำ โดยไม่ก่อให้เกิดการทำลายภาพรวมของวัดและศาสนสถาน และควรประสานงานกับส่วนราชการที่ดูแลพื้นที่ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่มีหน้าที่โดยตรงเพื่อช่วยจัดเก็บและนำขยะไปทำลาย

2.5.3.4 งานบำรุงรักษาซ่อมแซมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง

ควรมีการตั้งงบประมาณร้อยละ 10 - 15 ของงบประมาณรวมของวัดและศาสนสถานเพื่อใช้ในการบำรุงรักษาและซ่อมแซมอาคารและสิ่งปลูกสร้าง เช่น การสำรวจอาคารอย่างสม่ำเสมอหากพบปัญหาให้ทำการซ่อมแซมทันที เช่น การกำจัดปลวกประจำปี การจัดหาห้องน้ำและห้องอาบน้ำให้มีเพียงพอกับความต้องการ และการว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญในการดูแลอุปกรณ์พิเศษโดยยอมเสียค่าซ่อมเป็นรายปี เช่น ระบบไฟฟ้า และวิดีโอวงจรปิด เป็นต้น

2.5.3.5 งานรักษาความปลอดภัย

วัดและศาสนสถานสามารถขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ ทหาร หรืออาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ท้องถิ่นในการเข้ามาช่วยดูแลรักษาความปลอดภัยโดยมีการจ่ายเบี้ยเลี้ยงเป็นค่าตอบแทน หากกำลังเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอ ควรมีการจัดจ้างเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยของบริษัทเอกชนเข้ามาช่วย หรือการติดตั้งกล้องวงจรปิดที่สามารถบันทึกภาพและเสียงได้ในบริเวณสถานที่สำคัญของวัด โดยมีเจ้าหน้าที่เฝ้าดูภาพวงจรปิดในช่วงกลางคืนเพื่อตรวจสอบการเคลื่อนไหวต่างๆ

2.5.3.6 งานยานพาหนะ

โดยทั่วไปวัดและศาสนสถานจะมียานพาหนะประเภทต่างๆ เช่น รถจักรยาน จักรยานยนต์ หรือรถยนต์มาจอดเป็นประจำเป็นต้น วัดและศาสนสถานบางแห่งที่มีบรรพชิตเป็นจำนวนมากอาจมีรถตู้ รถบรรทุกสองแถว (ใหญ่) รถบรรทุก หรือรถบัส สำหรับใช้ในกิจนิมนต์หรือกิจของสงฆ์ การปฏิบัติงานภายในวัด การดูแลรักษาความปลอดภัย หรือติดต่อประสานงานกับบุคคลหรือส่วนราชการนอกวัดและศาสนสถาน ดังนั้น วัดและศาสนสถานควรดูแลยานพาหนะให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานอยู่เสมอ รวมถึงจัดการเรื่องพื้นที่สำหรับจอดยานพาหนะ ไม่ให้ลดทอนความสง่างามและความร่มรื่นของวัดซึ่งเป็นสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับธรรมะและศาสนา

2.5.3.7 งานประชาสัมพันธ์

เป็นการนำเสนอข้อมูลในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวัดและศาสนสถาน เพื่อให้ศาสนิกชนและบุคคลทั่วไปได้รับรู้ เช่น การทำหนังสือหรือแผ่นพับประชาสัมพันธ์ประวัติวัด อาคารและสิ่งปลูกสร้างที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และสถาปัตยกรรมข้อมูลกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนในท้องถิ่นตลอดปี เช่น การจัดทอดกฐินหรือทอดผ้าป่า รวมทั้งให้ความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดงานตามเทศกาลของชุมชน นอกจากนี้ โรงเรียนวัดหลายๆ แห่งที่ได้รับการสนับสนุนด้านการศึกษาของบุตรหลานชาวบ้านในพื้นที่ ยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีก่อให้เกิดความสามัคคีระหว่างบ้านกับวัด และนักเรียนยังสามารถเป็นตัวแทนของวัดในการเป็นยุวมัคคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศเที่ยวชมวัดและบรรยายถึงประวัติความเป็นมาของวัดได้

2.5.3.8 งานประสานงาน

เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการติดต่อระหว่างบุคคลต่างๆ ภายในวัดและศาสนสถานและการติดต่อระหว่างวัดและศาสนสถานกับบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกวัดและศาสนสถาน โดยมีเรื่องสำคัญที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดและศาสนสถานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ดังนี้

1. การจัดทำบัญชีรายรับและรายจ่าย

รวมทั้งการจัดทำงบประมาณประจำปีซึ่งต้องมีการวางแผนการใช้เงินอย่างมีระบบ ดังนั้นควรมีการชี้แจงให้ฝ่ายสงฆ์เข้าใจถึงค่าใช้จ่ายประจำกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนซึ่งมีแบบอย่างของการใช้เงินที่แตกต่างกัน โดยค่าใช้จ่ายในการลงทุนต้องมีแผนงานล่วงหน้าและของบประมาณจากวัดเพื่อที่วัดจะจัดสรรให้เงินตามความจำเป็นและความเร่งด่วนเป็นลำดับขั้น เช่น การซ่อมแซมกุฏิพระที่เป็นการซ่อมแซมใหญ่จำต้องมีแผนซ่อมแซมล่วงหน้า และของบประมาณในการซ่อมแซม ต่างจากการซ่อมแซมเล็กน้อยที่สามารถทำได้ทันทีตามวงเงินค่าใช้จ่ายประจำที่ได้อนุมัติไว้

2. การจัดการเรื่องพาหนะเดินทาง

โดยฝ่ายคฤหัสถ์เป็นผู้ดูแลรถและจัดหาคนขับรวมทั้งจัดลำดับการใช้พาหนะตามความจำเป็นและเร่งด่วนให้แก่ฝ่ายสงฆ์ เช่น การใช้พาหนะในการรับและส่งพระเพื่อปฏิบัติกิจในการรับบิณฑบาต เดินทางไปประชุม หรือรับกิจนิมนต์เป็นหมู่คณะโดยฝ่ายสงฆ์ควรให้ความร่วมมือในการจัดตารางเวลาของการใช้พาหนะให้เหมาะสมกับจำนวนพาหนะ คนขับ และผู้เดินทาง

3. ฝ่ายคฤหัสถ์และฝ่ายสงฆ์ควรเห็นความ

สำคัญและให้การสนับสนุนกิจกรรมของแต่ละฝ่าย โดยฝ่ายสงฆ์เป็นผู้ชำนาญทางพิธีกรรม ส่วนฝ่ายคฤหัสถ์เป็นผู้จัดการหาสิ่งของสนับสนุนโดยไม่เกี่ยงว่าเป็นงานเฉพาะของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ก็จะก่อให้เกิดประโยชน์เป็นอย่างยิ่งงานของวัดบางประเภท เช่น งานการรักษาความปลอดภัย งานบำรุงรักษาซ่อมแซมหรืองานการรักษาความสะอาดถนนหนทางหรือสวนภายในวัด หากฝ่ายสงฆ์ไม่มองว่าเป็นงานของฝ่ายคฤหัสถ์และร่วมมือกันลงมือทำก็จะทำให้ประหยัดค่าใช้จ่าย และได้ผลดีมีประสิทธิภาพมากกว่าไปจ้างบุคคลภายนอก

4. การประสานงานระหว่างวัดและศาสนสถานกับหน่วยงานส่วนราชการภาคเอกชน หรือบุคคลทั่วไป เช่น การรับกิจนิมนต์ในงานพิธีต่างๆ การรับกิจนิมนต์งานของชาวบ้านหรือการบอกบุญในโอกาสงานเทศกาลต่างๆ และวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ควรเป็นไปด้วยความรวดเร็วและถูกต้องเพื่อให้กิจกรรมต่างๆสำเร็จลงด้วยความเรียบร้อย

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวัดเพื่อเป็นพื้นที่สีเขียวของเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานคร โดย ประภัสรา (2555) เสนอผลวิจัยเรื่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้วยการจัดหาพื้นที่ที่ยังมีการใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่มาเป็นสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียว ตามนโยบายในแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 6 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งได้เห็นว่าวัดมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวของเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานครในด้านศาสนา การส่งเสริมคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมและรองรับกิจกรรมนันทนาการและการใช้งานของชุมชน โดยใช้กระบวนการศึกษาวัดที่มีศักยภาพ สภาพปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาวัดให้เป็นพื้นที่สีเขียว โดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ.2549-2550 ประกอบกับเกณฑ์ด้านบริหารจัดการอื่นๆ และการประเมินค่าคะแนนโดยใช้หลักคิดการคัดเลือกวัดที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงเกณฑ์มาพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกเพื่อพัฒนา และเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง โดยใช้วัดที่มีศักยภาพมากในการพัฒนา 2 แห่งและวัดที่มีศักยภาพน้อยในการพัฒนา 2 แห่ง โดยการพัฒนาขึ้นอยู่กับเกณฑ์มาตรฐาน นโยบายวัด ปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของแต่ละวัดที่แตกต่างกันไป ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ปรับปรุงพื้นที่วัดให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายการพัฒนาวัดเพื่อเป็นพื้นที่สีเขียว

จิราภรณ์ (2557) เสนอบทความในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต เรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบาย แผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่นๆ ความพึงพอใจต่อสิ่งบริการของสวนสาธารณะ ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 504 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ 20 ตัวอย่าง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจภาคสนามแบบตรวจรายการ ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 3 นโยบาย 2 แผนงาน และ 18 โครงการ ผลประเมินประสิทธิภาพโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่นๆโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสิ่งบริการสวนสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน ขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์และภูมิทัศน์ ขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยีองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนให้มีบทบาทต่อการขจัดปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ตลอดจนการนำผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้ไปศึกษาวิจัยต่อยอดสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

เช่นเดียวกับ สังฆรักษ์จักรกฤษณ์ (2559) เสนองานวิจัยเรื่องการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน กล่าวไว้ว่าการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้เป็นการอาศัยระหว่างวัดและชุมชนต่างก็อาศัยซึ่งกันและกันมาแต่สมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน และไม่สามารถแยกจากกันได้ เพราะส่วนหนึ่งการพัฒนาในอดีตนั้นต้องอาศัยวัดเป็นฐานเป็นแหล่งการเรียนรู้ และมีการพัฒนาตามลำดับ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไปสู่ภาพในอนาคต เพื่อปรับเปลี่ยนทิศการพัฒนาให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของยุคโลกาภิวัตน์และเพื่อ ความเจริญ ของวัด คือกระบวนการแสวงหาแนวทางเพื่อพัฒนาวัดอย่างเป็นระบบ โดยนำความรู้ทางพระพุทธศาสนาและความทางโลกผสมผสานวิธีการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนให้เป็นตามแนวการพัฒนาทางพระพุทธศาสนา การพัฒนาวัดในปัจจุบัน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และบริหารจัดการ เมื่อก่อนจะเห็นได้ว่าวัดนั้น มีบทบาทต่อสังคมแทบทุกด้าน แต่ในปัจจุบันนี้บทบาทของวัดเริ่มจะลดน้อยลงจากสังคมไทยเนื่องจากสังคมไทยกำลังได้รับอิทธิพลจากความเจริญสมัยใหม่แบบตะวันตกมาเป็นวิถีชีวิต การพัฒนาวัดจะต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบ สร้างกลยุทธ์การบริหารสมัยใหม่ เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนรุ่นได้ใส่ใจและเข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยเฉพาะการจัดการวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น ต้องอาศัยศักยภาพของวัดและบุคลากรภายในวัด รวมถึงศรัทธาความเลื่อมใสของชุมชน จึงจะทำให้การพัฒนาวัดได้รับการยอมรับจากสังคม วัดจึงเป็นสถาบันหลักที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยได้เป็นอย่างดี ในสังคมไทย โดยเฉพาะงานด้านศิลปกรรมที่มีค่า เช่น โบราณสถาน โบราณวัตถุ จิตรกรรมฝาผนัง ซึ่งงานศิลปกรรมต่างๆ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าและเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของความเป็นชาติไทย ปัจจุบันวัดมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมคือ การเป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทศาสนสถานที่สำคัญ เพราะภายในวัด ประกอบไปด้วยศิลปวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นอารยธรรมและความเจริญของชาติ รวมทั้งการเชื่อมโยงความเป็นมาของวัฒนธรรมกับชุมชนและการตั้งถิ่นฐานของชุมชน

นอกจากนั้น ธนะชัย (2559) เสนองานวิจัยเรื่องการวิเคราะห์และการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง กล่าวถึงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครพิษณุโลกเพื่อให้มีพื้นที่สีเขียวเพียงพอตามเกณฑ์มาตรฐานสากล โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) การวิเคราะห์ภาพถ่ายดาวเทียมและการลงสำรวจพื้นที่ พบว่าเทศบาลนครพิษณุโลกมีพื้นที่สีเขียว 9.88 ตารางเมตรต่อคน ซึ่งน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐานสากลกำหนดไว้ 15 ตารางเมตรต่อคน การศึกษานี้สามารถวิเคราะห์หาพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวได้มากถึง 21.40 ตารางเมตรต่อคน โดยการกำหนดพื้นที่ในการศึกษาตามประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็น 6 ประเภท พบว่าพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อการพัฒนาอยู่ในประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมมีปริมาณ 297,188.03 ตารางเมตร และพื้นที่ที่มีศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวในที่ดินประเภทพื้นที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์

ศิลปวัฒนธรรมไทยมีปริมาณ 216,169.34 ตารางเมตรรวมกันได้พื้นที่ที่ศักยภาพเพื่อพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียว 513,357.37 ตารางเมตร ซึ่งมีปริมาณเพียงพอตามเป้าหมาย จึงเสนอแนะให้พัฒนาพื้นที่สีเขียวในที่ดินประเภทดังกล่าวก่อนที่ดินประเภทอื่น เพราะที่ดินประเภทดังกล่าวเป็น พื้นที่สาธารณะว่างเปล่าสามารถ ออกแบบการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวที่มีประสิทธิภาพและมีความยั่งยืนได้มากที่สุด โดยรูปแบบการพัฒนาพื้นที่ควรปลูกต้นไม้ใหญ่ให้มีความหลากหลายเพื่อให้เกิดความหลากหลายชีวภาพและเป็นที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิตได้ จัดทำพื้นที่ให้มีพื้นที่นันทนาการ สนามหญ้า สวนหย่อม สำหรับการพักผ่อนหย่อนใจและเพื่อเสริมสร้างทัศนียภาพที่สวยงามให้แก่เมืองและที่สำคัญคือพื้นที่สีเขียวจะช่วยส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่มีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ แล้วจึงดำเนินการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในที่ดินประเภทที่เหลือเป็นลำดับต่อไป

นพมาศ (2561) เสนอวิจัยเรื่องอิทธิพลของพื้นที่สีเขียวที่มีต่อมลภาวะฝุ่นละอองในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษาชุมชนเมืองสมุทรปราการ สรุปได้ว่าสวนสาธารณะในเขตชุมชนเมืองสมุทรปราการจำนวน 3 แห่งได้แก่ สวนสุขภาพ ร.9 สวนสาธารณะป้อมปีกกา และสวนพฤกษชาตินครเขื่อนขันธ์ ทำการเก็บข้อมูลปริมาณฝุ่นละออง PM 2.5 และ PM 10 ในเขตพื้นที่สวนทั้งหมด 4 บริเวณ คือ บริเวณด้านนอกสวน บริเวณขอบสวน บริเวณระหว่างขอบสวนกับจุดกึ่งกลางสวน และบริเวณกึ่งกลางสวน ทำการเก็บข้อมูลระหว่างเวลา 07.00 น.-19.00 น. พร้อมทั้งเก็บข้อมูลอุณหภูมิและความชื้นสัมพัทธ์ พบว่าขนาดของพื้นที่สีเขียวในเมืองมีความสัมพันธ์กับปริมาณฝุ่นละออง PM2.5 และ PM10 อุณหภูมิ และความชื้นไม่มีความสัมพันธ์ต่อพื้นที่สีเขียวในทุกขนาดของสวนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (R^2=0.387 และ 0.431) ตามลำดับ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิ ความชื้นสัมพัทธ์และปริมาณฝุ่นจะมากขึ้นที่บริเวณจุดศูนย์กลางสวนสาธารณะ(R^2=0.563) ปัจจัยทางอุตุนิยมวิทยามีผลกระทบอย่างมากต่อความเข้มข้นของ PM2.5 และ PM10 ในสภาพอากาศเดียวกันช่วงความเข้มข้นของ PM10 นั้นมากกว่าช่วงของความเข้มข้นของ PM2.5 ซึ่งสามารถบ่งชี้ว่าขนาดอนุภาคของอนุภาคที่ใหญ่ขึ้น และมลพิษจากฝุ่นละอองอนุภาคใหญ่จะลดลงด้วยพืชป่าหรือต้นไม้ผลการวิจัยเห็นด้วยกับการศึกษาสภาพแวดล้อมใกล้ถนนความเข้มข้นของมลพิษทางอากาศไม่ลดลงอย่างสม่ำเสมอ โดยความหนาแน่นของต้นไม้สามารถช่วยลดความเข้มข้นของมลพิษทางอากาศได้เป็นไปได้ว่าขนาดพื้นที่สีเขียวที่มีขนาดใหญ่จะมีอิทธิต่อปริมาณฝุ่นละอองมากกว่าสวนสาธารณะที่มีขนาดพื้นที่เล็ก

จากการทบทวนวรรณกรรม สรุปว่ามีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์สถานการณ์ของพื้นที่สีเขียวในวัดของเทศบาลนครเชียงใหม่ มาจาก 2 กลุ่มปัจจัยหลัก คือ ปัจจัยเชิงพื้นที่ ได้แก่ ปัจจัยการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัจจัยการใช้อาคารและสิ่งก่อสร้าง ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของวัดและชุมชน ปัจจัยการเดินทางเข้าถึงพื้นที่วัด บทบาทและความสำคัญของวัด เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการและเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองและปัจจัยด้านข้อกำหนดและนโยบาย ได้แก่ แผนนโยบายโครงการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด และกฎระเบียบของกรมการศาสนา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์ ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัดของกลุ่มตัวอย่าง มาจากกลุ่มปัจจัยเชิงกายภาพ ได้แก่ กิจกรรมและการใช้ประโยชน์ใช้สอยของวัด อาคารและสิ่งก่อสร้างภายในวัด ต้นไม้และพรรณพืชในวัด ลักษณะพื้นผิวปกคลุมดิน องค์ประกอบภายในวัด กิจกรรมของวัดและชุมชนทั้งกิจกรรมถาวรและกิจกรรมชั่วคราว และผู้กระทำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เช่นเจ้าอาวาส ผู้มีจิตศรัทธา ซึ่งมาจากผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิงพื้นที่และปัจจัยด้านข้อกำหนดและนโยบาย นำไปสู่การเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

เช่นเดียวกับเครื่องมือที่ใช้ในวิจัยจากการทบทวนวรรณกรรมของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ยังมีการใช้เทคนิควิธีการและเครื่องมือต่างๆ ได้แก่ การสำรวจ สังเกตการณ์ สัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วม เครื่องรับสัญญาณระบบกำหนดตำแหน่งบนโลก (Global Positioning System) และโปรแกรมการจัดการข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ นอกจากนั้นยังพบเพิ่มเติมว่าปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่สำคัญ ได้แก่ การใช้ประโยชน์ของพื้นที่สีเขียวอย่างมีศักยภาพ การส่งเสริมของภาครัฐ การปรับตัวของวัดกับสถานการณ์ปัจจุบัน และการวางแผนระยะยาวด้วยเช่นกัน

จากการทบทวนวรรณกรรมสู่การพัฒนากรอบแนวคิดงานวิจัยนี้ แบ่งการวิเคราะห์กลุ่มปัจจัยเป็น 3 กลุ่ม โดยวิเคราะห์ปัจจัยกลุ่มที่ 1 คือสถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดของเทศบาลนครเชียงใหม่ ได้แก่ ปัจจัยการใช้ประโยชน์ที่ดิน ปัจจัยการใช้อาคารและสิ่งก่อสร้าง ปัจจัยด้านสถานที่ตั้งของวัดและชุมชน ปัจจัยการเดินทางเข้าถึงพื้นที่วัด บทบาทและความสำคัญของวัด เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ และเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง และปัจจัยกลุ่มที่ 2 คือ ข้อกำหนดและนโยบายที่เกี่ยวข้องการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด ได้แก่ แผนนโยบายโครงการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด และระเบียบการของกรมการศาสนา เพื่อศึกษาสถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และเพื่อวิเคราะห์ต่อในปัจจัยกลุ่มที่ 3 คือ การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กิจกรรมและการใช้ประโยชน์ใช้สอยของวัด อาคารและสิ่งก่อสร้างภายในวัด ต้นไม้และพรรณพืชในวัด ลักษณะพื้นผิวปกคลุมดิน องค์ประกอบภายในวัด กิจกรรมของวัดและชุมชนทั้งกิจกรรมถาวรและกิจกรรมชั่วคราว และผู้กระทำและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

นำผลการวิเคราะห์เพื่อสรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด จากนั้นนำผลวิเคราะห์ไปเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดต่อไป (ภาพที่ 2)

2.7 กรอบแนวคิด

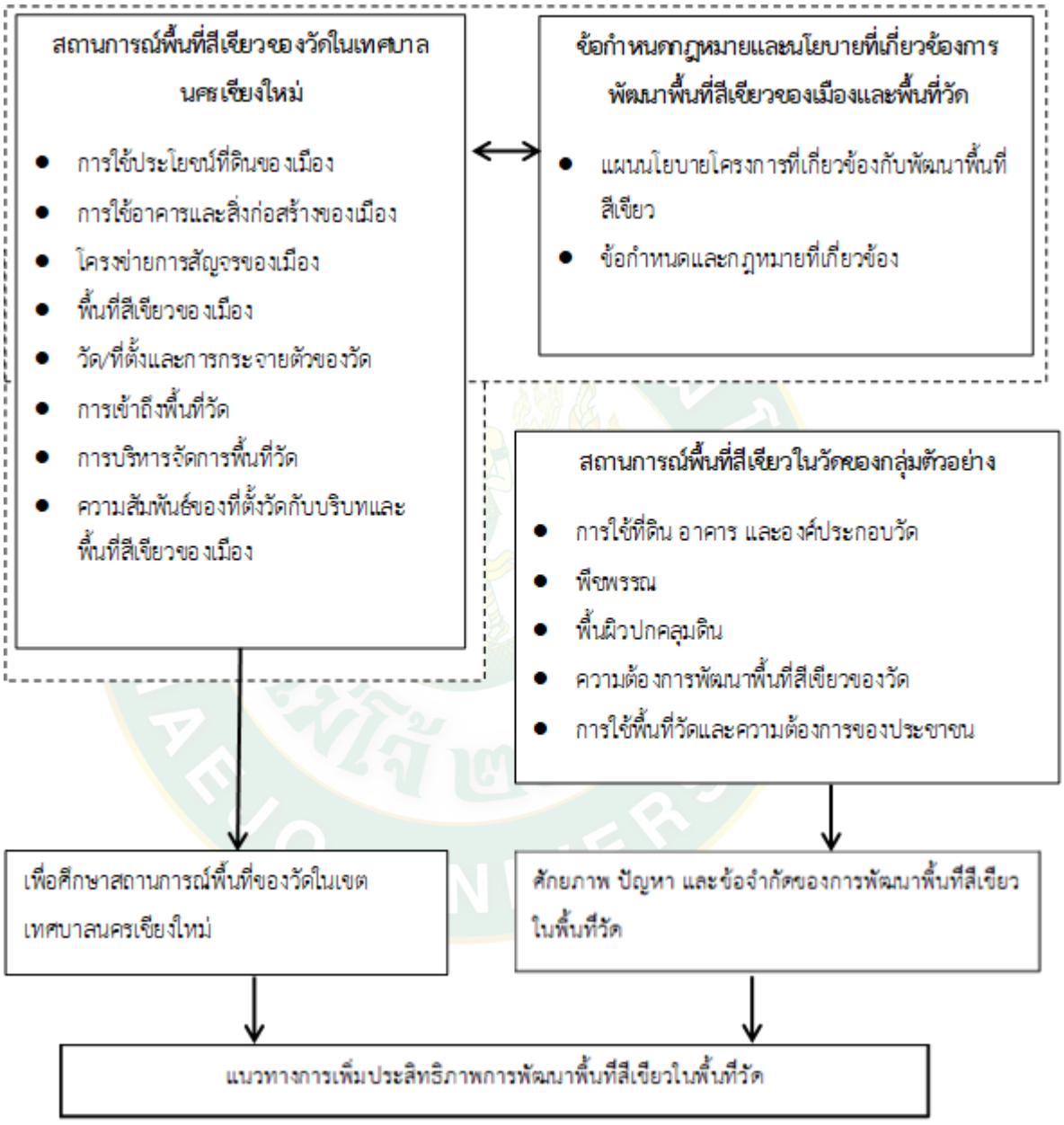

ภาพที่ 2 กรอบแนวความคิด แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 3
วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดยจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิและปฐมภูมิ แนวคิด ทฤษฎี และการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดการวิจัย การออกแบบวิธีการวิจัย วิธีการเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัด ของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด วิธีการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 แหล่งข้อมูล

3.1.1 ข้อมูลทุติยภูมิ

3.1.1.1 ข้อมูลเชิงพื้นที่ประชากร และข้อมูลด้านเศรษฐกิจ สังคม ข้อมูลพื้นที่สีเขียว เอกสารงานวิจัย ภาพถ่ายดาวเทียมจาก Google Earth

3.1.1.2 ฐานข้อมูลเมืองและวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

3.1.1.3 ข้อมูลวัดและขนาดพื้นที่วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่จากฐานข้อมูลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.1.1.4 ข้อมูลเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียว เอกสารงานวิจัยและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 ข้อมูลปฐมภูมิ

3.1.2.1 การสำรวจพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ที่ตั้งของวัดและพื้นที่วัด

3.1.2.2 การสังเกตการณ์พื้นที่และกิจกรรมที่เกิดขึ้นในวัด

3.1.2.3 การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.2 วิธีการเก็บข้อมูล

การวิจัยนี้มีหน่วยของการวิเคราะห์ (Unit of analysis) คือพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ พื้นที่สีเขียวของเมืองและวัด โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ด้วยรูปแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

3.2.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.1.1 รวบรวมข้อมูลจากวิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย บทความวิชาการ วารสาร กฎหมาย และเกณฑ์มาตรฐานที่เกี่ยวข้องในเชิงคุณภาพ

3.2.1.2 รวบรวมข้อมูลวัดที่อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่จากฐานข้อมูลเทศบาลนครเชียงใหม่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.2.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงพื้นที่

3.2.2.1 รวบรวมข้อมูลวัดที่อยู่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่โดยฐานข้อมูลระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) วิเคราะห์ข้อมูลจากฐานข้อมูลและตรวจสอบความถูกต้องของระบบฐานข้อมูล

3.2.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสำรวจ สังเกตการณ์และสัมภาษณ์

3.2.3.1 การสำรวจพื้นที่และวัดของเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อตรวจสอบปรับปรุงฐานข้อมูลและวิเคราะห์ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัด และการสำรวจแจงนับจำนวนประชากรของวัดที่คัดเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 วัด

3.2.3.2 การสังเกตการณ์พื้นที่วัด โดยการสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่วัด กิจกรรมของวัดและชุมชน ผู้ใช้พื้นที่และกิจกรรมภายในวัดกลุ่มตัวอย่าง ในช่วงเวลา 06.00-18.00 น.ในวันธรรมดา (จันทร์-ศุกร์) 1 วัน และวันหยุด (เสาร์-อาทิตย์) 1 วัน

3.2.3.3 การสัมภาษณ์ (Interview) โดยแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัดและผู้ที่ใช้กิจกรรมในวัด เกี่ยวกับการใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ความต้องการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สีเขียว ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพพื้นที่สีเขียวของวัด

3.2.4 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่วัดโดยการใช้แบบสอบถาม และพระในพื้นที่ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ในบางประเด็น

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย มาจากผลวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ จากความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของวัด พื้นที่สีเขียว และชุมชน จำแนกกลุ่มตัวอย่างออกเป็นสองลักษณะสำคัญ คือ กลุ่มโอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด ที่มีพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 และกลุ่มโอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด ที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่าร้อยละ 60 รวมจำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 7 วัด เป็นกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างประชาชนที่เข้ามาใช้พื้นที่วัด มาจากการสำรวจและสังเกตการณ์แจงนับ แล้วจึงนำมาทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างที่มีขนาดเล็ก โดยแบบจำลองของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ดังนี้

สูตรของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan)

$$n = \frac{\chi^2 Np\,(1-p)}{e^2\,(N-1) + \chi^2 p\,(1-p)}$$

n = ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

N = ขนาดของประชากร

e = ระดับความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้

χ^2= ค่าไคสแควร์ที่ df เท่ากับ 1 และระดับความเชื่อมั่น 95% (χ^2=3.841)

p = สัดส่วนของลักษณะที่สนใจในประชากร (ถ้าไม่ทราบให้กำหนด p = 0.5)

โดยการวิจัยนี้ภายหลังประมวลผลวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อันเป็นผลสรุปความสัมพันธ์ที่ตั้งของวัดกับบริบทและพื้นที่สีเขียวของเมือง จำแนกโอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง ออกเป็น 2 กลุ่มหลัก มีวัดที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 วัด ทำการสำรวจแจงนับประชากร เพื่อทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดการพัฒนาพื้นที่สีเขียวจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยจำนวน 7 วัด แต่ละวัดมีประชากรระหว่าง 70-90 คน ทำการกำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละวัด โดยมีขนาดกลุ่มตัวอย่างระหว่าง 63-76 ตัวอย่าง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนประชากรในกลุ่มเป้าหมาย

	วัดกลุ่มตัวอย่าง	**ประชากรที่สำรวจได้ (คน)**	**ประชากรขนาดกลุ่มตัวอย่าง**
1	วัดข่วงสิงห์	89	72
2	วัดประทานพร	94	76
3	วัดเชียงโฉม	90	73
4	วัดเมืองสาตรหลวง	70	59
5	วัดหนองป่าครั่ง	85	70
6	วัดกู่คำ	78	65
7	วัดเมืองสาตรน้อย	75	63

ที่มา: ผู้วิจัย

3.3 เครื่องมือและวิธีวิเคราะห์

3.3.1 โปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System) กระบวนการทำงานเกี่ยวกับข้อมูลในเชิงพื้นที่ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ ที่ใช้กำหนดข้อมูลและสารสนเทศ ที่มีความสัมพันธ์กับตำแหน่งในเชิงพื้นที่ และฐานข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial Data) ที่แสดงในรูปของภาพ (Graphic) แผนที่ (Map) ที่เชื่อมโยงกับข้อมูลเชิงบรรยาย (Attribute Data) หรือฐานข้อมูล (Database) การเชื่อมโยงข้อมูลทั้งสองประเภทเข้าด้วยกัน (ศูนย์วิจัยภูมิสารสนเทศเพื่อประเทศไทย, 2561) ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์จึงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับงานวิจัยนี้ เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ การนำเข้าข้อมูล การประมวลผลข้อมูล การแสดงผลข้อมูลด้วยวิธีวิเคราะห์โดยการซ้อนทับชั้นข้อมูล (Overlay Analysis) และการสร้างแนวกันชนแบบระยะเดียว และแบบหลายระยะ (Buffer and Multi Ring Buffer) รวมถึงการประมวลผลเชิงสถิติที่เชื่อมโยงกันระหว่างข้อมูลเชิงพื้นที่ (Spatial data) และข้อมูลอรรถาธิบาย (Attribute data)

3.3.2 แบบสำรวจ แบบสังเกตการณ์ และการสัมภาษณ์ โดยแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการพรรณนาร่วมกับสถิติแบบร้อยละ ประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ดังนี้

ข้อมูลพื้นฐานและคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

ข้อมูลการใช้พื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัด

ข้อมูลความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด

ข้อมูลข้อเสนอแนะเกี่ยวกับคุณภาพพื้นที่สีเขียวของวัด

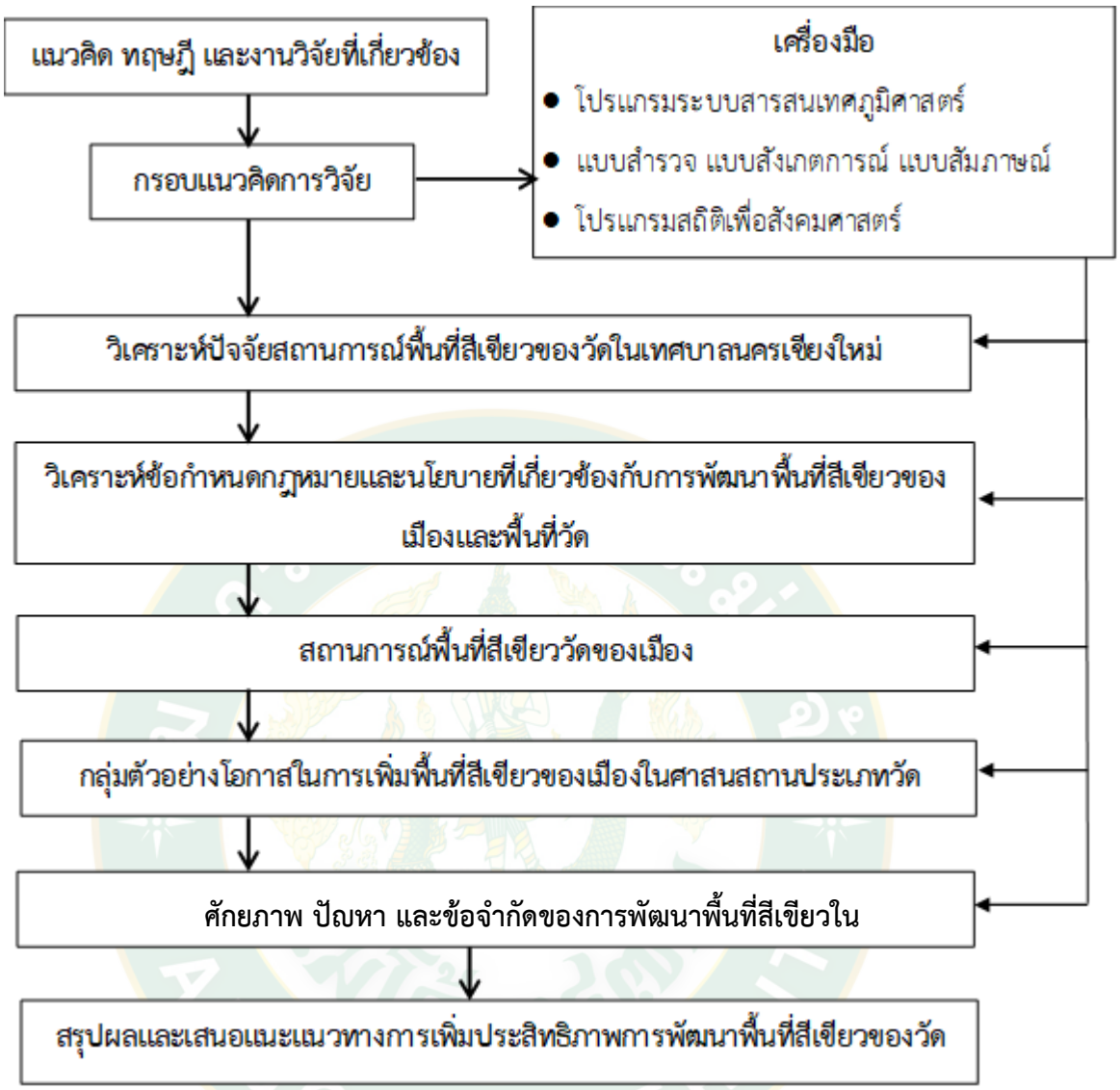

ภาพที่ 3 ขั้นตอนการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 4

ผลการวิจัย

ผลวิจัยการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่มีขอบข่ายผลวิเคราะห์ 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) บริบทพื้นที่เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง 2) สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ 3) สถานการณ์พื้นที่สีเขียวในวัดของกลุ่มตัวอย่าง 4) สรุปผลวิจัย โดยมีเนื้อหาและรายละเอียดดังต่อไปนี้

บริบทของพื้นที่เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง

4.1 บริบทของเมือง

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเทศบาลนครเชียงใหม่

4.1.3 สังคมและวัฒนธรรม

4.1.4 ประชากร

4.2 เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง

4.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

4.2.2 การใช้อาคารและสิ่งก่อสร้าง

4.2.3 โครงข่ายสัญจร

4.2.4 พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการของเมือง

4.2.5 พื้นที่สีเขียวของการผังเมือง

4.2.6 เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง

4.2.7 นโยบาย และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่

4.3 วัดและสถานการณ์พื้นที่ของวัด

4.3.1 วัดในเทศบาลนครเชียงใหม่

4.3.2 ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด

4.3.3 การเข้าถึงพื้นที่วัด

4.3.4 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด

4.3.5 การบริหารจัดการพื้นที่วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.3.6 การใช้ที่ดินภายในวัด

4.3.7 กลุ่มตัวอย่างวัดจากความสัมพันธ์ที่ตั้งของวัดกับบริบทและพื้นที่สีเขียวของเมือง

สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดกลุ่มตัวอย่าง

4.4 สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่าร้อยละ 60

4.4.1 กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

4.4.2 กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง

4.4.3 กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

4.4.4 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

4.5 สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่าร้อยละ 60

4.5.1 กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

4.5.2 กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

4.5.3 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

4.6 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

4.6.1 กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่าร้อยละ 60

4.6.2 กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่าร้อยละ 60

4.1 บริบทของเทศบาลนครเชียงใหม่

4.1.1 ลักษณะทางกายภาพ

4.1.1.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

เทศบาลนครเชียงใหม่แต่เดิมเป็นสุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2458 ขึ้นตรงต่อมณฑลพายัพต่อมาเมื่อมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปีพ.ศ.2475 สภาผู้แทนราษฎรจึงมีมติสมควรจัดตั้งชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสุขาภิบาลให้มีฐานะเป็นเทศบาล ในปี พ.ศ.2478 มีพื้นที่รับผิดชอบ 17.50 ตารางกิโลเมตร มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัด ระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 เป็นเทศบาลนครแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาเทศบาลนครเชียงใหม่มีความเจริญของตัวเมือง ชุมชนหนาแน่นมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2526 จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบ 40.216 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพบางส่วน ตำบลป่าแดดบางส่วน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่งบางส่วน ตำบลท่าศาลาบางส่วน ตำบลป่าตันตำบลหนองหอยบางส่วน และตำบลช้างเผือกบางส่วน รวมทั้งความรับผิดชอบครอบคลุมแขวงอีก 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงกาวิละ แขวงเม็งรายและแขวงศรีวิชัย (ภาพที่ 4)

เทศบาลนครเชียงใหม่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนกลางเชิงดอยสุเทพ มีแม่น้ำปิงไหลผ่านใจกลางเมืองในแนวเหนือ-ใต้ ส่วนชุมชนดั้งเดิมหรือบริเวณเมืองเก่าตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ต่อมาชุมชนมีการขยายตัวข้ามแม่น้ำปิงมาทางฝั่งตะวันออก และภายหลังจากที่ได้มีการตัดถนนอ้อมเมือง ชุมชนได้พัฒนาออกไปหลายทิศทางตามเส้นทางคมนาคม และโครงข่ายสาธารณูปโภค การพัฒนาที่ดินและที่พักอาศัยได้ขยายตัวเป็นอย่างมาก จึงทำให้ชุมชนเมืองในปัจจุบัน ไม่ได้คงอยู่แต่เฉพาะในเขตเทศบาลเท่านั้น แต่ได้ขยายออกไปตามอำเภอรอบๆ

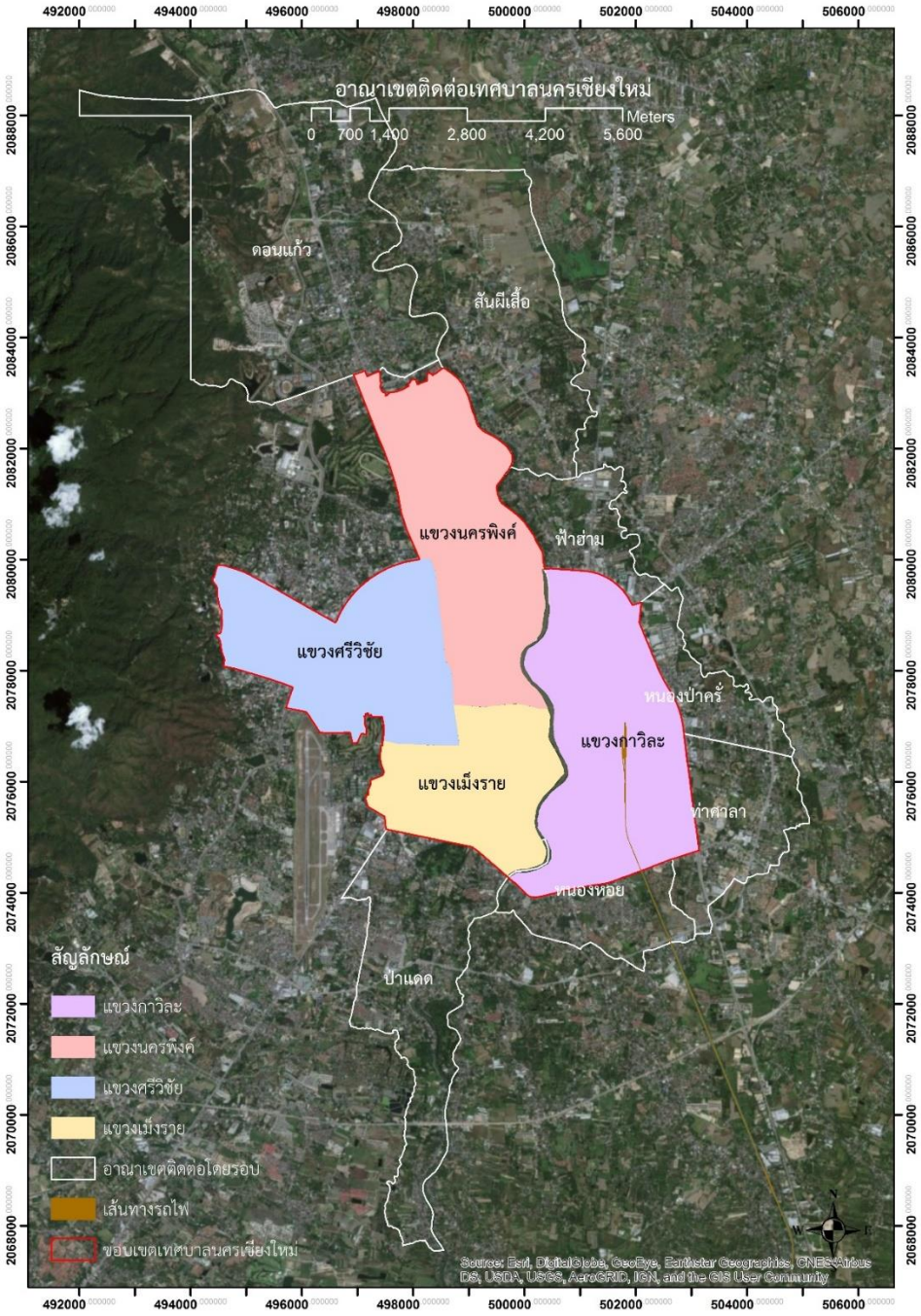

ภาพที่ 4 อาณาเขตติดต่อเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.1.1.2 การปกครอง

เทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่ 40.216 ตารางกิโลเมตร โดยครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบลในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ คือ ตำบลศรีภูมิมีพื้นที่ขนาด 2.75 ตารางกิโลเมตร ตำบลพระสิงห์มีพื้นที่ขนาด 1.41 ตารางกิโลเมตร ตำบลหายยามีพื้นที่ขนาด 1.90 ตารางกิโลเมตร ตำบลช้างม่อยมีพื้นที่ขนาด 1.61 ตารางกิโลเมตร ตำบลช้างคลานมีพื้นที่ขนาด 4.32 ตารางกิโลเมตร ตำบลวัดเกตมีพื้นที่ขนาด 6.95 ตารางกิโลเมตร ตำบลป่าตันมีพื้นที่ขนาด 4.28 ตารางกิโลเมตร ตำบลช้างเผือกบางส่วนมีพื้นที่ขนาด 5.40 ตารางกิโลเมตร ตำบลสุเทพบางส่วนมีพื้นที่ขนาด 5.45 ตารางกิโลเมตร ตำบลป่าแดดบางส่วนมีพื้นที่ขนาด 0.51 ตารางกิโลเมตร ตำบลหนองหอยบางส่วนมีพื้นที่ขนาด 2.38 ตารางกิโลเมตร ตำบลท่าศาลาบางส่วนมีพื้นที่ขนาด 1.69 ตารางกิโลเมตร ตำบลหนองป่าครั่งบางส่วน มีพื้นที่ขนาด 0.81 ตารางกิโลเมตร และตำบลฟ้าฮ่ามบางส่วน มีพื้นที่ขนาด 0.75 ตารางกิโลเมตร

พบว่าตำบลวัดเกตมีขนาดพื้นที่มากที่สุดคือ 6.95 ตารางกิโลเมตร ส่วนตำบลป่าแดดที่มีขนาดพื้นที่น้อยที่สุดคือ 0.51 ตารางกิโลเมตร และตำบลที่มีวัดกระจายตัวมากที่สุดคือ ตำบลศรีภูมิ จำนวน 24 แห่ง แบ่งเป็นสำนักสงฆ์จำนวน 2 แห่ง และวัดราษฎร์จำนวน 22 แห่ง (ภาพที่ 5) ซึ่งพื้นที่ตำบลศรีภูมิ ตำบลพระสิงห์ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อยบางส่วน และตำบลช้างคลานบางส่วนที่อยู่ในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ (Property Zone) จะมีอารยธรรมล้านนา ชุมชนเก่าแก่ รวมถึงแหล่งโบราณคดีและสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ชัดเจนกว่าตำบลอื่นๆ

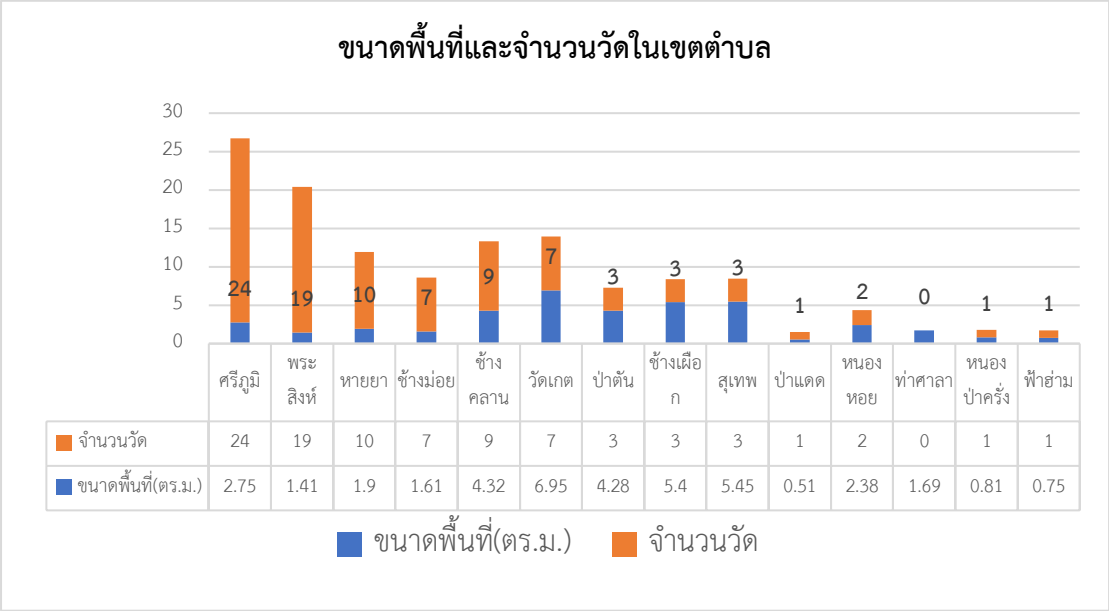

ภาพที่ 5 เทียบสัดส่วนขนาดพื้นที่และจำนวนวัดในเขตตำบลของเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

การแบ่งเขตการปกครองเป็น 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงกาวิละ แขวงศรีวิชัย และแขวงเม็งราย เมื่อเทียบกับจำนวนวัดและชุมชน พบว่าแขวงนครพิงค์มีพื้นที่มากที่สุดขนาด 11.7 ตารางกิโลเมตรมีชุมชน 21 แห่งและวัด 24 แห่งในพื้นที่ รองลงมาเป็นแขวงกาวิละมีพื้นที่ขนาด 11.4 ตารางกิโลเมตรมี ชุมชน 29 แห่งและวัด 11 แห่งในพื้นที่ แขวงศรีวิชัยมีพื้นที่ขนาด 9.2 ตารางกิโลเมตรมีชุมชน 17 แห่งและวัด 30 แห่ง และแขวงเม็งรายมีพื้นที่น้อยที่สุดขนาด 7.7 ตารางกิโลเมตรมีชุมชน 30 แห่งและวัด 25 แห่ง ซึ่งแขวงศรีวิชัยมีจำนวนวัดมากที่สุดและมีวัดที่สำคัญคือ วัดสวนดอก วัดเจดีย์หลวงวรมหาวิหารและวัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบสัดส่วนขนาดพื้นที่จำนวนชุมชนและจำนวนวัดของแขวง โดยการประมาณค่าช่วง แบ่งออกเป็น 3 ช่วงคือ 0-1, 2,3.90 พบว่าความหนาแน่นของชุมชมต่อขนาดพื้นที่แขวงสูงที่สุดคือแขวงเม็งราย คิดเป็นสัดส่วน 3.90 รองลงมาคือ แขวงกาวิละ 2.54 แขวงศรีวิชัย 1.85 และแขวงนครพิงค์ 1.79 ตามลำดับ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่าแขวงเม็งรายมีความหนาแน่นของชุมชนสูง เมื่อพิจารณาความหนาแน่นของวัดต่อขนาดพื้นที่แขวง พบว่า แขวงศรีวิชัย มีความหนาแน่นของวัดต่อขนาดพื้นที่แขวงสูงสุด 3.26 รองลงมาคือแขวงเม็งราย 3.25 แขวงนครพิงค์ 2.05 และแขวงกาวิละ 0.96 ตามลำดับ ซึ่งจากผลการวิเคราะห์พบว่าแขวงเม็งรายและแขวงศรีวิชัยมีความหนาแน่นของวัดสูง (ภาพที่ 6 และภาพที่ 7)

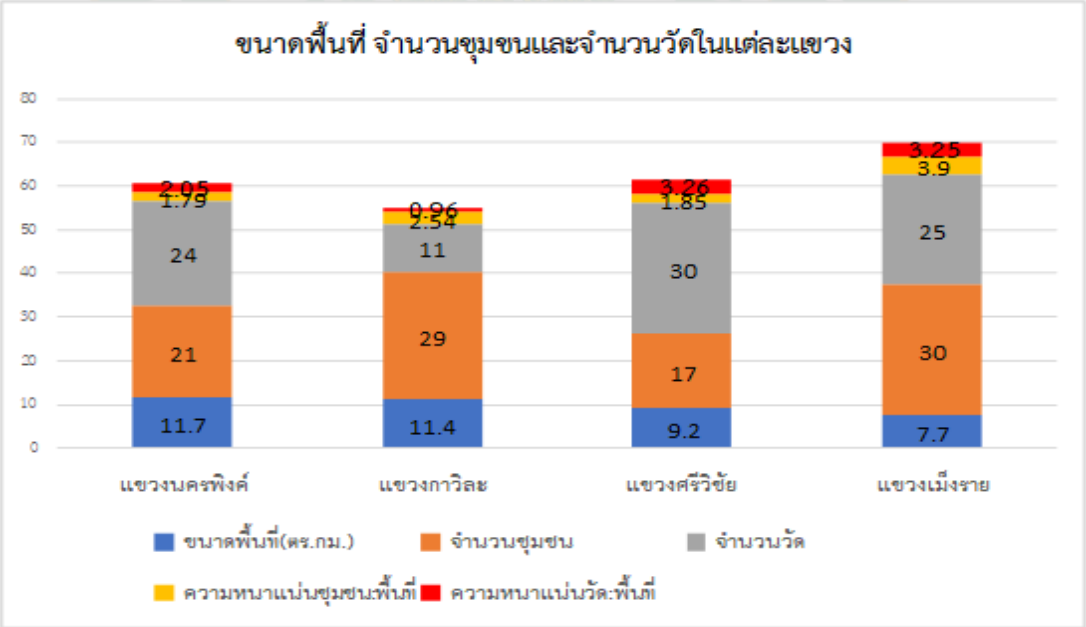

ภาพที่ 6 สัดส่วนขนาดพื้นที่ จำนวนชุมชนและจำนวนวัดในแต่ละแขวงของเทศบาลนครเชียงใหม่
ที่มา: ผู้วิจัย

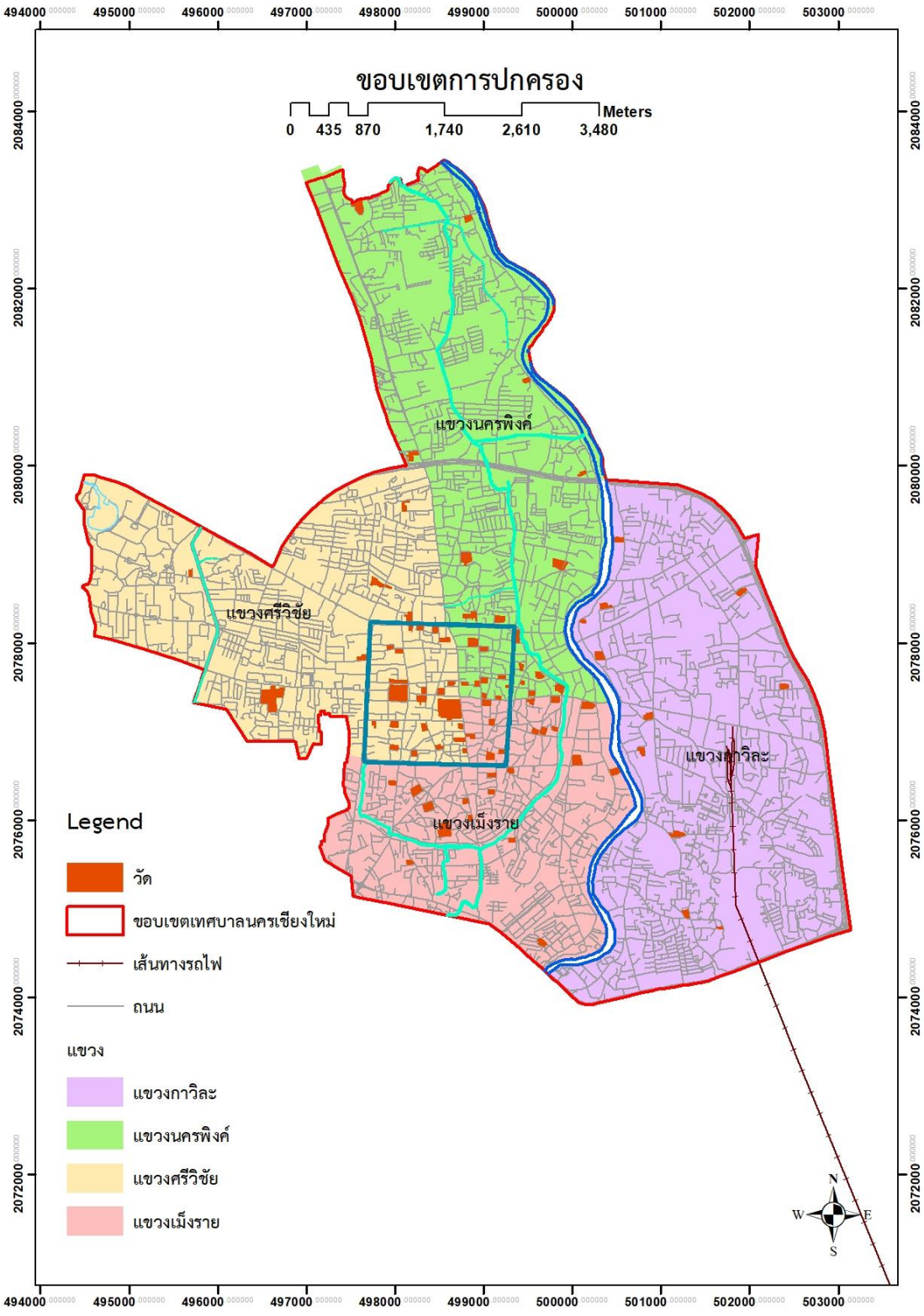

ภาพที่ 7 การกระจายตัวของวัดในเขตตำบล

ที่มา: ผู้วิจัย

4.1.1.3 แหล่งน้ำที่สำคัญ

ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีลำน้ำสำคัญ ได้แก่ แม่น้ำปิง และน้ำแม่แตง โดยน้ำแม่แตงมีคลองชลประทานแม่แตงเป็นคลองขนานกับแม่น้ำปิง จากเหนือลงใต้ ส่งน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภคบริโภค ในช่วงฤดูฝนจะรับน้ำหลากจากพื้นที่ฝั่งตะวันตกของเมือง ซึ่งองค์ประกอบของลำน้ำธรรมชาติที่เกี่ยวข้องแต่ละพื้นที่ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ดังนี้

แม่น้ำปิง ที่ผ่านตัวเมืองเชียงใหม่ มีพื้นที่รับน้ำ 6,355 ตารางกิโลเมตร มีความลาดชันของท้องแม่น้ำค่อนข้างราบในเขตเมือง แม่น้ำปิงมีจุดทางระบายน้ำที่ปล่อยน้ำลงคลองแม่ข่าเป็นทางระบายน้ำสายหลักของพื้นที่เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ฝั่งตะวันตกแล้วไหลลงทางทิศใต้ เพื่อการชลประทานลงในแม่น้ำปิง

คลองแม่ข่า เป็นทางน้ำที่ไหลผ่านตัวเมืองทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง เป็นทางระบายน้ำหลักที่ใช้รับน้ำฝนและน้ำทิ้งของชุมชนเมือง ไหลบรรจบกับแม่น้ำปิงที่บ้านดอนชัย ซึ่งอยู่ทางใต้เขตเทศบาลประมาณ 3 กิโลเมตร คลองแม่ข่าอยู่ในพื้นที่รับน้ำทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง

ลำคูไหว เป็นทางน้ำอีกสายหนึ่งของคลองแม่ข่าที่มีความสำคัญต่อการระบายน้ำของตัวเมือง คลองลำคูไหวนี้เริ่มต้นบริเวณแจ่งกู่เฮือง ซึ่งเป็นมุมตะวันตกเฉียงใต้ของคูเมือง และรับน้ำจากร่องระบายน้ำ เปิดดาดคอนกรีตตามถนนบุญเรืองฤทธิ์ ในขณะเดียวกันก็รับน้ำที่ระบายออกจากคูเมือง ลำคูไหวจะแคบในตอนต้นและกว้างออกในตอนท้ายน้ำ คลองสายนี้จะไหลเวียนขนานไปกับกำแพงดิน และเชื่อมต่อกับแม่ข่าที่ปลายถนนสุริยวงศ์ พื้นที่รับน้ำของลำคูไหวเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่รับน้ำจากคลองแม่ข่า

คูเมืองเชียงใหม่ มีความกว้างประมาณ 10 เมตร ลึกประมาณ 1.3 เมตร เป็นคลองขุดซึ่งมีความลาดชันลงไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ในฤดูแล้งคูเมืองจะได้รับน้ำจากคลองชลประทาน ในฤดูฝนน้ำหลากจากพื้นที่รับน้ำฝั่งตะวันตกของคลองชลประทาน บางส่วนจะไหลมาตามท่อระบายน้ำทั้งสองข้างของถนนห้วยแก้ว แล้วไหลลงคูเมืองที่มุมตะวันตกเฉียงเหนือ น้ำจากคูเมืองสามารถไหลออกได้ 5 จุด คือ มุมตะวันออกเฉียงเหนือ (แจ่งศรีภูมิ) มุมตะวันออกเฉียงใต้ (แจ่งขะต๊ำ) ประตูเชียงใหม่ มุมตะวันตกเฉียงใต้ (แจ่งกู่เฮือง) และจุดบนถนนมณีนพรัตน์ ห่างจากแจ่งหัวรินประมาณ 700 เมตร น้ำจากแจ่งศรีภูมิ แจ่งขะต๊ำ และแจ่งกู่เฮืองจะไหลลงน้ำแม่ข่าโดยตรง ส่วนน้ำจากจุดที่เหลือจะไหลลงลำคูไหว และแม่ท่าช้างตามลำดับ จากการวิเคราะห์ระยะร่นห่างจาก เขตแหล่งน้ำสาธารณะ ตามที่กฎหมายควบคุมอาคารกำหนด ไม่น้อยกว่า 12 เมตร พบว่าวัดที่อยู่ในกับรัศมี 12 เมตรจากแม่น้ำปิง จำนวน 3 แห่งได้แก่ วัดชัยมงคล วัดเมืองสาตรหลวงและวัดฟ้าฮ่าม วัดที่อยู่ในรัศมี 12 เมตรจากคลองแม่ข่า จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ วัดชัยศรีภูมิ และวัดแสนฝาง ซึ่งวัดดังกล่าวมีผลต่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และเป็นพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมได้ในอนาคต (ภาพที่ 8 และภาพที่ 9)

ภาพที่ 8 จำนวนวัดในรัศมี 12 เมตรจากแหล่งน้ำ

ที่มา: ผู้วิจัย

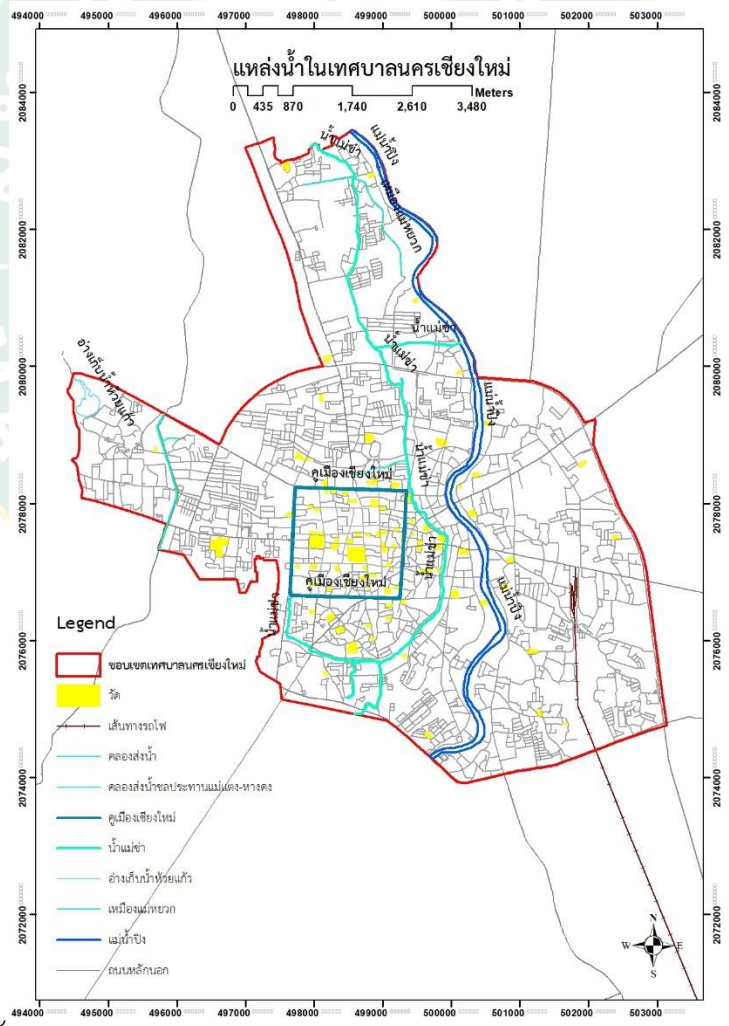

ภาพที่ 9 แหล่งน้ำในเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของเทศบาลนครเชียงใหม่

จากสำมะโนและอุตสาหกรรม พ.ศ. 2560 จังหวัดเชียงใหม่ สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้แบ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจออกเป็น 16 ประเภท ได้แก่ การผลิต การจัดการและการบำบัดน้ำเสียของเสียและสิ่งปฏิกูล การก่อสร้าง การขายซ่อมแซมยานยนต์และจักรยานยนต์ การขายส่ง การขายปลีก การขนส่งทางบกและสถานที่เก็บสินค้า ที่พักแรม การบริการอาหารและเครื่องดื่ม ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร กิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ กิจกรรมทางวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคนิค กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน ศิลปะความบันเทิงและนันทนาการ กิจกรรมบริการอื่นๆ และกิจกรรมด้านโรงพยาบาลเอกชน พบว่าร้อยละจำนวนสถานประกอบการ จำแนกตามกิจกรรมทางเศรษฐกิจของอำเภอเมืองเชียงใหม่ที่มากที่สุดคือ การขายปลีก ร้อยละ 26.82 ซึ่งเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สร้างรายได้หลัก ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ร้อยละจำนวนสถานประกอบการ

	กิจกรรมทางเศรษฐกิจ	จำนวนสถานประกอบการ	ร้อยละ
1	การจัดการและการบำบัดน้ำเสียของเสียและสิ่งปฏิกูล	5	0.02
2	กิจกรรมด้านโรงพยาบาลเอกชน	14	0.05
3	ข้อมูลข่าวสารและการสื่อสาร	199	0.75
4	การก่อสร้าง	230	0.87
5	ศิลปะความบันเทิงและนันทนาการ	236	0.89
6	การขนส่งทางบกและสถานที่เก็บสินค้า	244	0.92
7	กิจกรรมทางวิชาชีพวิทยาศาสตร์และเทคนิค	447	1.69
8	การขายส่ง	649	2.45
9	ที่พักแรม	836	3.15
10	กิจกรรมการบริหารและการบริการสนับสนุน	995	3.75
11	การขายซ่อมแซมยานยนต์และจักรยานยนต์	1,296	4.89
12	การผลิต	1,898	7.16
13	กิจกรรมอสังหาริมทรัพย์	3,442	12.98
14	กิจกรรมบริการอื่นๆ	3,501	13.21
15	การบริการอาหารและเครื่องดื่ม	5,409	20.40
16	การขายปลีก	7,110	26.82

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560

4.1.3 สังคมและวัฒนธรรม

ประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่ นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 91.80 ศาสนาคริสต์ ร้อยละ 5.60 ศาสนาอิสลามร้อยละ 1.17 ศาสนาฮินดูและศาสนาซิกข์ร้อยละ 0.02 และอื่นๆร้อยละ 1.14 และภาษาราชการที่ใช้ในจังหวัดเชียงใหม่ใช้ภาษาไทยเป็นหลัก และภาษาท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์คือ ภาษาคำเมือง หรือกำเมือง ซึ่งมีคุณลักษณะของภาษาที่คล้ายๆกัน แต่แตกต่างกันเฉพาะสำเนียงและศัพท์บางคำ ในเทศบาลนครเชียงใหม่มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ซึ่งเกิดจากช่วงฟื้นฟูเมือง สร้างบ้านแปงเมือง หรือยุคเก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง สมัยพระเจ้ากาวิละ ได้มีการกวาดต้อนผู้คนจากภาคเหนือของพม่าทั้งจากเมืองลื้อ เมืองเขิน เมืองยอง เมืองไตและยังรวมไปถึงบางส่วนของสิบสองปันนาให้เข้ามาอยู่ในเชียงใหม่ ทำให้ผู้คนในเชียงใหม่มีหลายเชื้อชาติพันธุ์ คนพื้นเมืองเชียงใหม่เดิมที่มีเชื้อสายมาจากลัวะและไทยวนค่อยๆหายไปจากสังคมเมือง แต่ยังมีบางส่วนหลงเหลืออยู่ตามหมู่บ้านในชนบทนอกเมืองเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ปัจจุบันมีคนเมืองที่อาศัยอยู่ในเทศบาลนครเชียงใหม่จะมีส่วนน้อย

เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยวอันดับหนึ่งของภาคเหนือ ทำให้มีกิจกรรมและประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี ดังนั้นประเพณีที่สำคัญ เช่น ประเพณีเป็งพุธหรือเปงปุด ประเพณียี่เป็งเชียงใหม่ ก็จะจัดขึ้นภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการวิเคราะห์ประเพณี เทศกาลและสำคัญ พบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีการจัดกิจกรรมตลอดปี กิจกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการใช้พื้นที่ของที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีสาป่ารมี พระบรมธาตุดอยสุเทพ วัดพระธาตุดอยสุเทพ ในเดือน พฤษภาคม ประเพณีบูชาเสาอินทขิล ณ วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร ในเดือนมิถุนายน ประเพณีตักบาตรเป็งพุทธ หรือเป็งปุ๊ด (ตักบาตรเที่ยงคืน) ณ วัดอุปคุต วัดสวนดอก ในเดือนตุลาคม และประเพณีที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต วัฒนธรรมและพระพุทธศาสนาของทุกวัดในพื้นที่ ได้แก่ ปีใหม่ สงกรานต์ วันสำคัญทางพุทธศาสนา ลอยกระทง เป็นต้น ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ประเพณี/เทศกาล และงานสำคัญ

เดือน	กิจกรรม
มกราคม	1. งานฤดูหนาวและงานโอทอป ณ สนามหลังศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่
กุมภาพันธ์	1. งานมหกรรมไม้ ดอกไม้ ประดับ ณ สวนสาธารณะหนองบวกหาด 2. งานตรุษจีนไชนาทาวน์เชียงใหม่ ณ ตรอกเล่าโจว
เมษายน	1. ประเพณีปี๋ใหม่เมือง(สงกรานต์) จัดขึ้นระหว่างวันที่ 11-15 เมษายนของทุกปี เป็นประเพณีที่สำคัญและยิ่งใหญ่ของชาวเชียงใหม่
พฤษภาคม	1. ประเพณีไหวสาบารมีพระบรมธาตุดอยสุเทพ สรงน้ำพระธาตุและสืบสานเตียวขึ้นดอยพระบรมธาตุดอยสุเทพประจำปีจัดขึ้นในช่วงวันวิสาขบูชา ณ วัดพระธาตุ

เดือน	กิจกรรม
	ดอยสุเทพ 2.ประเพณีใส่ขันดอกบูชาเสาอินทขิลหรือเสาหลักเมืองจัดขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคมถึงเดือนมิถุนายน ณ วัดเจดีย์หลวง
มิถุนายน	1. ประเพณีบูชาเสาอินทขิล ณ วัดเจดีย์หลวงซึ่งเป็นการบูชาเสาหลักเมืองเพื่อให้บ้านเมืองอยู่เย็นเป็นสุข
สิงหาคม	1.ลานนาพฤกษชาติ ณ สวนสาธารณะหนองบวกหาด
ตุลาคม	1.มหกรรมอาหารเชียงใหม่ ณ ลานม่วนม่วนใจศูนย์การค้าเซ็นทรัลแอร์พอร์ตพลาซ่า 2.งานเหมันตนครพิงค์ ณ กาดเชิงดอย
พฤศจิกายน	1.ประเพณีเป็งพุธหรือเปงปุด(ตัดบาตรเที่ยงคืน) ณ วัดอุปคุต วัดสวนดอก 2. ประเพณียี่เป็งเชียงใหม่ เป็นงานประเพณีที่สำคัญในเดือนสิบสองหรือตรงกับวันเพ็ญเดือนยี่ ขึ้น 14-15 ค่ำ โดยจะมีการปล่อยโคมลอยเพื่อเป็นการบูชาพระธาตุจุฬามณีบนสวรรค์ มีการประกวดกระทง ขบวนแหนางนพมาศ 3.งานแอ่วเฮือนเยือนพญาณ พิพิธภัณฑ์เรือนโบราณล้านนา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 4.สัปดาห์ของขวัญของที่ระลึก ณ ศูนย์สงเสริมอุตสาหกรรม ถนนทุ่งโฮเต็ล
ธันวาคม	1.Nimmanhaemin Arts & Design Promenade 2.งานเทศกาลบอลลูนนานาชาติ สนามกอล์ฟสโมสรยิมคานา 3.งานกาดสืบสานงานทำ“ทำเพื่อใช้ขายเพื่อแบ่งปัน” ณ โรงเรียนสืบสานภูมิปัญญา 4.งานโครงการหลวง ณ หอประชุมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 5.งานเชียงใหม่มาราธอน ขวงประตูท่าแพ 6.งานฤดูหนาวงานโอทอปของดีเมืองเชียงใหม่ ณ หลังศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่ (ช่วงปลายเดือนธันวาคม-มกราคม) 7. งานกิจกรรมสวดมนต์ข้ามปีทุกวัดและทำบุญตักบาตรนานาชาติเนื่องในโอกาสวันขึ้นปีใหม่ ณ ถนนช้างคลาน 8.เทศกาลเคาท์ดาวน์เชียงใหม่ ณ ขวงประตูท่าแพ

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.1.4 ประชากร

ในปี พ.ศ. 2561 เทศบาลนครเชียงใหม่มีจำนวนประชากร รวมทั้งสิ้น 129,536 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 60,829 คน และเป็นหญิง จำนวน 68,707 คน จากสถิติโครงสร้างประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2561 ณ เดือนธันวาคม 2561 พบว่าประชากรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 20-24 ปี ซึ่งอยู่ในวัยเรียน/วัยทำงาน ซึ่งมีประชากรรวมทั้งสิ้น 10,744 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 5,538 คน และเป็นหญิง จำนวน 5,206 คน (ภาพที่ 10)

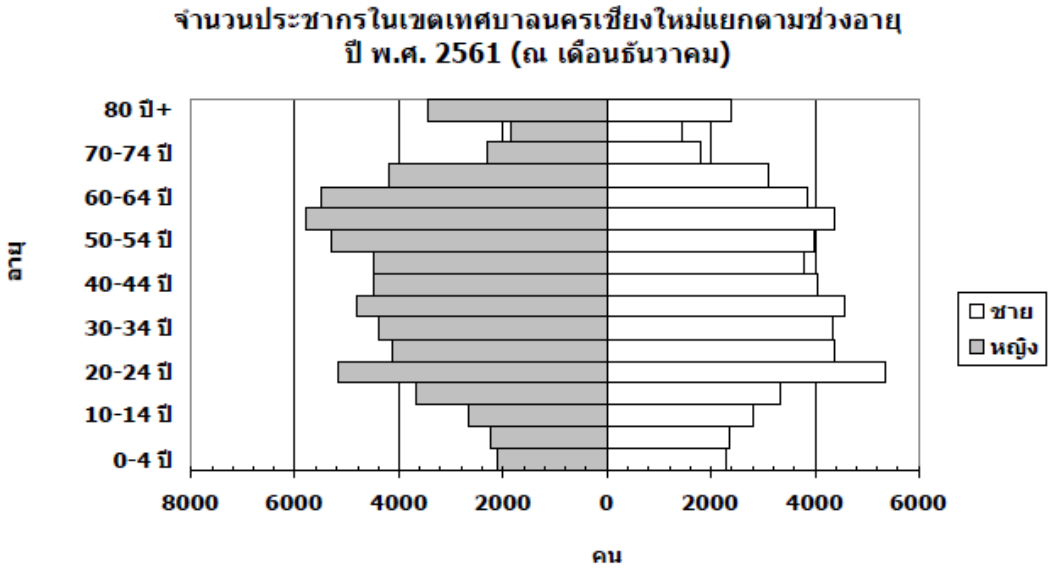

ภาพที่ 10 แสดงจำนวนประชากรในเทศบาลนครเชียงใหม่แยกตามช่วงอายุ
ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

ปี พ.ศ. 2561 แขวงที่มีประชากรมากที่สุด คือ แขวงนครพิงค์ มีประชากรทั้งสิ้น 35,678 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 รองลงมา ได้แก่ แขวงกาวิละ แขวงเม็งราย และแขวงศรีวิชัย มีจำนวน ประชากร 34,485 คน, 29,761 คน และ 29,612 คน คิดเป็นร้อยละ 26.6, ร้อยละ 23 และ ร้อยละ 22.9 ตามลำดับ (ภาพที่ 11)

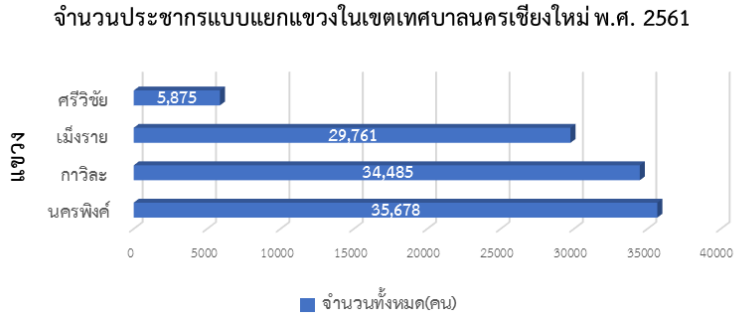

ภาพที่ 11 แสดงจำนวนประชากรแบบแยกแขวง
ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

ตำบลที่มีจำนวนประชากรมากที่สุด ได้แก่ ตำบลวัดเกต มีประชากรจำนวน 19,753 คน รองลงมาได้แก่ ตำบลศรีภูมิ ตำบลช้างคลาน และตำบลช้างเผือกมีจำนวนประชากร 14,491 คน, 13,909 คน และ 13,892 ตามลำดับ ส่วนตำบลที่มีจำนวนประชากรน้อยที่สุด ได้แก่ ตำบลฟ้าฮ่าม มีประชากรจำนวน 956 คน (ภาพที่ 12)

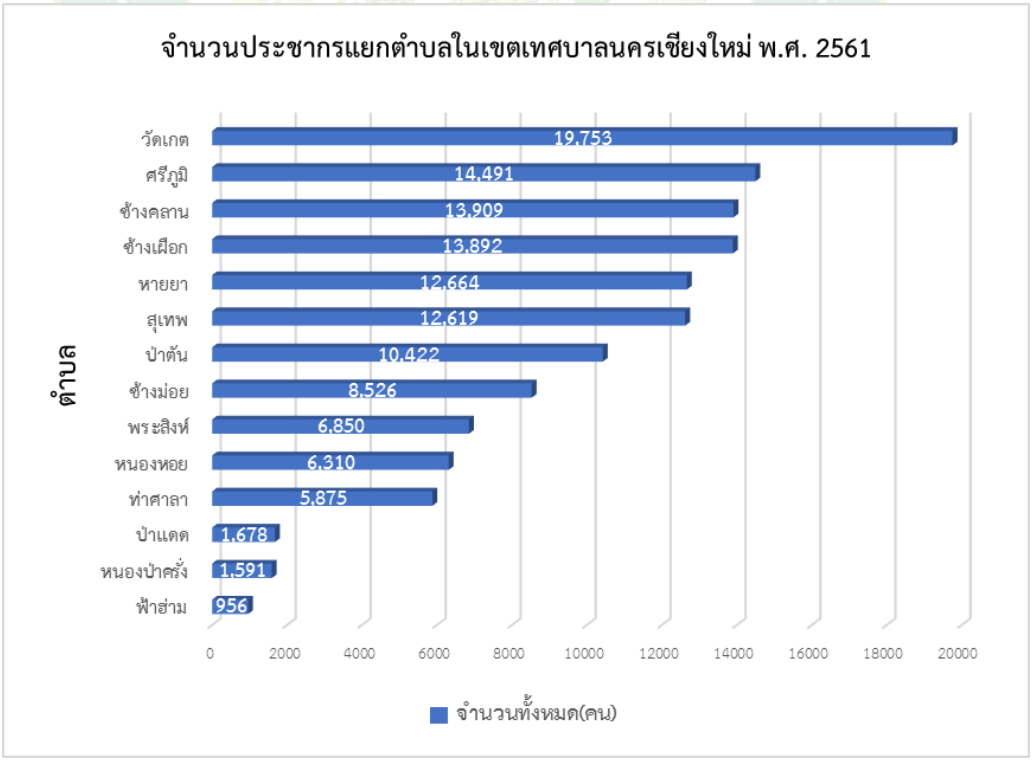

ภาพที่ 12 แสดงจำนวนประชากรแยกตำบลในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.2 เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง

4.2.1 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ผลวิเคราะห์ฐานข้อมูลด้วยระบบภูมิสารสนเทศของการใช้ประโยชน์ที่ดินปี พ.ศ.2561 พบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีขนาดพื้นที่ 40.22 ตารางกิโลเมตร แบ่งการใช้ประโยชน์ที่ดินออกเป็น 8 ประเภท ที่มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์มากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางขนาด 12.39 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 31 ที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและพาณิชยกรรมขนาด 7.05 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 18 ที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยขนาด 3.39 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 8 สถาบันราชการขนาด 2.32 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6 อนุรักษ์เพื่อการอยู่อาศัยขนาด 2.11 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 6 ที่โล่งเพื่อนันทนาการและการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมขนาด 2 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 5 สถาบันศาสนาขนาด 0.59 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.47 และอุตสาหกรรมเฉพาะกิจขนาด 0.16 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 0.40 สรุปได้ว่าสัดส่วนการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีมากที่สุดใน พื้นที่เป็นที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลาง (ภาพที่ 13)

โดยลักษณะที่ตั้งและการกระจายตัวของการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดังนี้ประเภทที่อนุรักษ์เพื่อส่งเสริมเอกลักษณ์ศิลปวัฒนธรรมไทยอยู่บริเวณคูเมืองชั้นในและคูเมืองชั้นนอก ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นมากและพาณิชยกรรมจะอยู่ค่อนในทางทิศเหนือและทิศตะวันออก ตามแนวถนนทางหลวงหมายเลข 107, 1004, 1006 และถนนช้างคลาน ประเภทที่อยู่อาศัยหนาแน่นปานกลางอยู่บริเวณรอบๆด้านนอกสุดของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประเภทสถาบันราชการกระจายอยู่ทางทิศตะวันตกของเมืองในเป็นส่วนใหญ่ คูเมืองชั้นในและตามแนวถนนซุปเปอร์ไฮเวย์เชียงใหม่-ลำปาง ถนนทางหลวงหมายเลข 118, 107 ประเภทอุตสาหกรรมเฉพาะกิจอยู่ทางทิศใต้ บริเวณมหาวิทยาลัย ฟาร์อีสเทอร์น ประเภทอนุรักษ์เพื่อการอยู่อาศัยอยู่บริเวณทางทิศตะวันออกของเมืองย่านชุมชนวัดเกตการาม ประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการอนุรักษ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตามแนวริมแม่น้ำปิงและสวนสาธารณะ และประเภทสถาบันศาสนากระจายอยู่ในบริเวณคูเมืองชั้นในและชั้นนอก

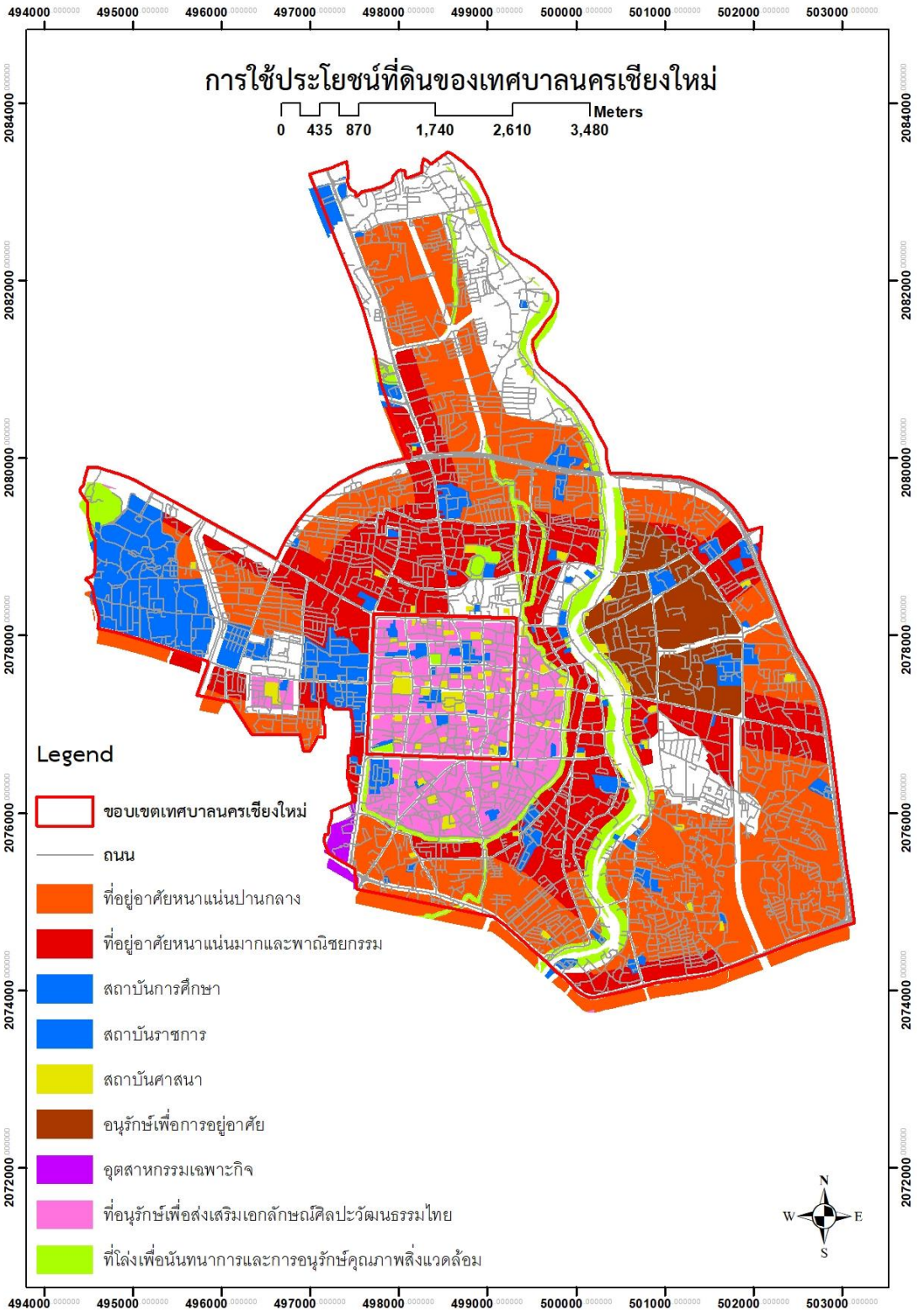

ภาพที่ 13 การใช้ประโยชน์ที่ดิน

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.2 อาคารและสิ่งก่อสร้าง

ผลวิเคราะห์ฐานข้อมูลระบบภูมิสารสนเทศของการใช้อาคารและสิ่งก่อสร้างปี พ.ศ.2561 พบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีขนาดพื้นที่ 40.22 ตารางกิโลเมตร มีอาคารทั้งหมดในของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มีทั้งสิ้น 82,352 หลัง โดยอาคารที่มีสัดส่วนการใช้ประโยชน์มากที่สุดเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ อาคารสำหรับการอยู่อาศัย จำนวน 45,415 หลัง คิดเป็นร้อยละ 55.15 รองลงมาคือพื้นที่อื่นๆ เช่น อาคารร้าง อาคารที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์ พื้นที่ว่าง พื้นที่สำหรับจอดรถ จำนวน 16,899 หลัง คิดเป็นร้อยละ 20.52 พาณิชยกรรม จำนวน 12,103 หลัง คิดเป็นร้อยละ 14.70 การใช้ประโยชน์แบบผสม จำนวน 4,012 หลัง คิดเป็นร้อยละ 4.87 สาธารณูปการ จำนวน 3,201 หลัง คิดเป็นร้อยละ 3.89 อุตสาหกรรม จำนวน 496 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.60 สาธารณูปโภค จำนวน 127 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.15 นันทนาการ จำนวน 57 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.07 พื้นที่อนุรักษ์เพื่อศิลปะและวัฒนธรรมไทย จำนวน 36 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.04 และเรือนเพาะชำคอกปศุสัตว์ จำนวน 6 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.01 (ภาพที่ 14) สามารถสรุปได้ว่าสัดส่วนอาคารที่มีมากที่สุดใน พื้นที่เป็นอาคารสำหรับอยู่อาศัย และจำแนกประเภทอาคารในเทศบาลนครเชียงใหม่ตามลำดับจากมากไปน้อย พบว่ามีบ้านเดี่ยว 48,808 หลัง คิดเป็นร้อยละ 59.27 ตึกแถว 17,478 หลัง คิดเป็นร้อยละ 21.22 เพิงกึ่งถาวร 9,856 หลัง คิดเป็นร้อยละ 11.97 ทาวน์เฮาส์ 3,182 หลัง คิดเป็นร้อยละ 3.86 อาคารที่ใช้ในการพักอาศัยถาวร และชั่วคราว 1,381 หลัง คิดเป็นร้อยละ 1.68 อื่นๆ 855 หลัง คิดเป็นร้อยละ 1.04 บ้านแฝด 640 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.78 ห้องแถว 140 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.17 และเรือนแพ 12 หลัง คิดเป็นร้อยละ 0.01 (ภาพที่ 15)

โดยลักษณะที่ตั้งและการกระจายตัวของอาคารกับประเภทอาคาร และการใช้ประโยชน์อาคารมีความสัมพันธ์กัน ได้แก่อาคารประเภทห้องแถว ตึกแถว มีความหนาแน่นในย่านพาณิชยกรรมของเมือง บริเวณย่านคูเมือง ถนนช้างคลาน ตลาดวโรรส ถนนท่าแพ และแนวถนนหลักสำคัญของเมือง ได้แก่ แนวถนนซูเปอร์ไฮเวย์ ถนนมหิดล ถนนสุเทพ ถนนห้อยแก้ว ถนนโชตนา ถนนเจริญเมือง และถนนเจริญประเทศ เป็นต้น สำหรับพื้นที่ลึกเข้าไปภายในเป็นอาคารประเภทอยู่อาศัย ของบ้านเดียว บ้านแฝด และทาวน์เฮาส์ เป็นต้น.(ภาพที่ 16 และภาพที่ 17)

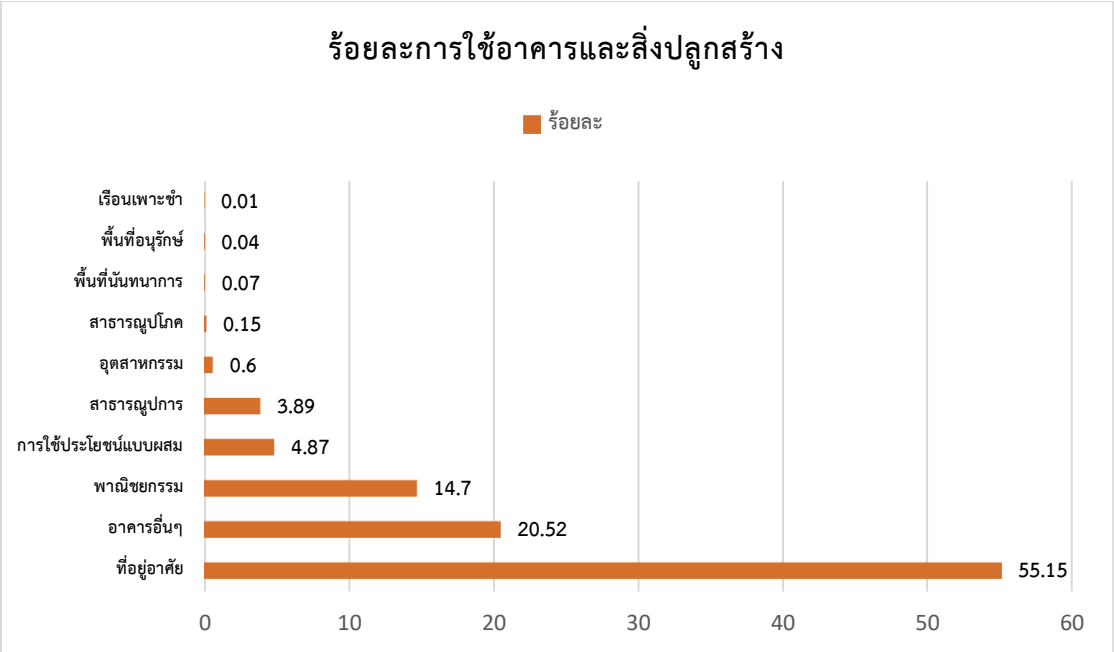

ภาพที่ 14 ร้อยละการใช้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง

ที่มา: ผู้วิจัย

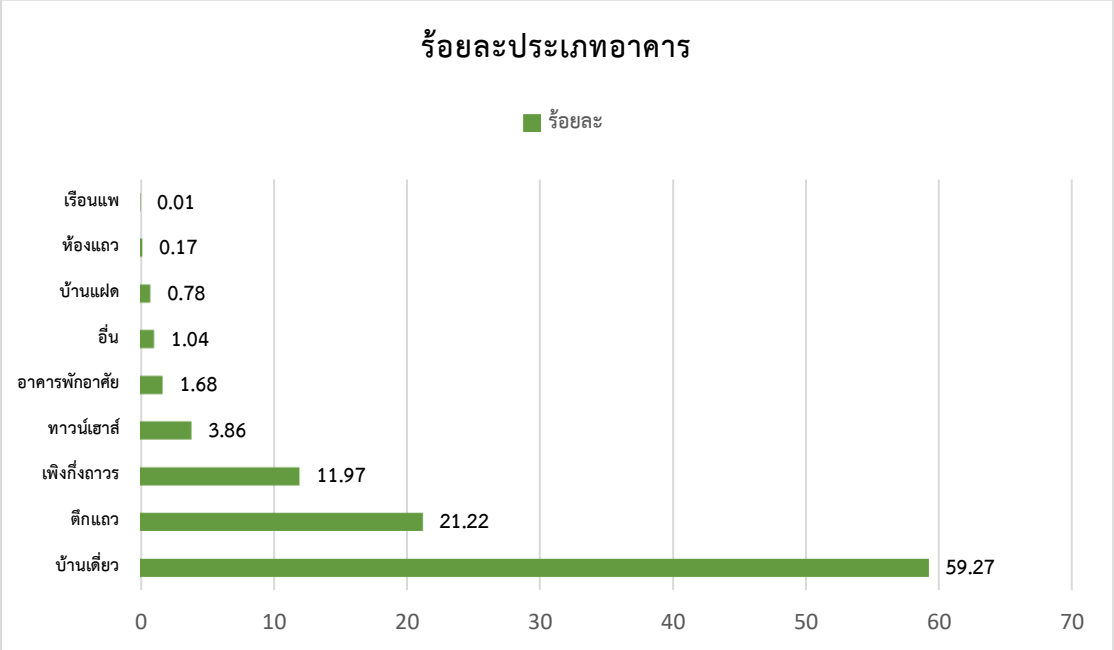

ภาพที่ 15 ร้อยละประเภทอาคาร

ที่มา: ผู้วิจัย

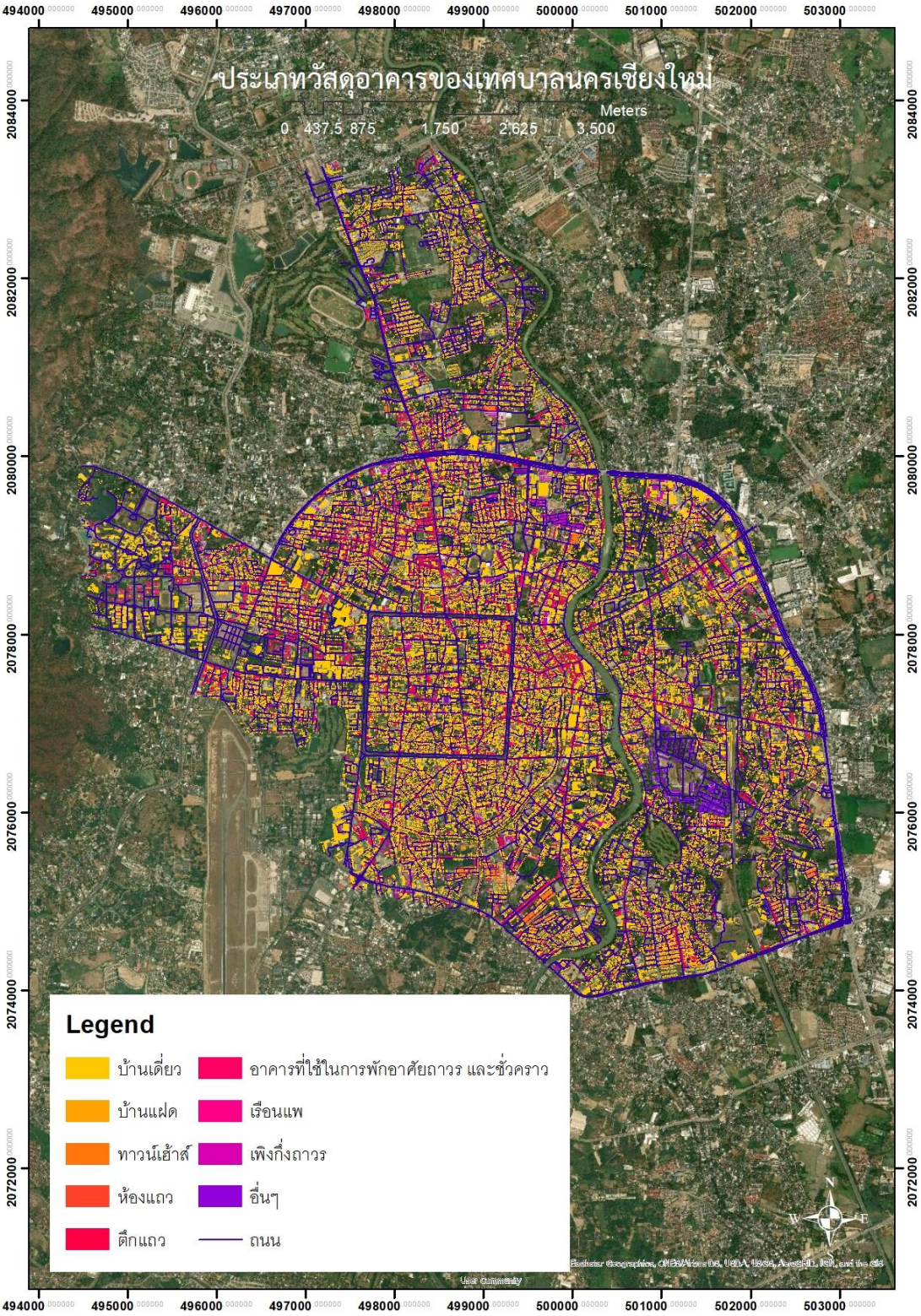

ภาพที่ 16 ประเภทอาคารในเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

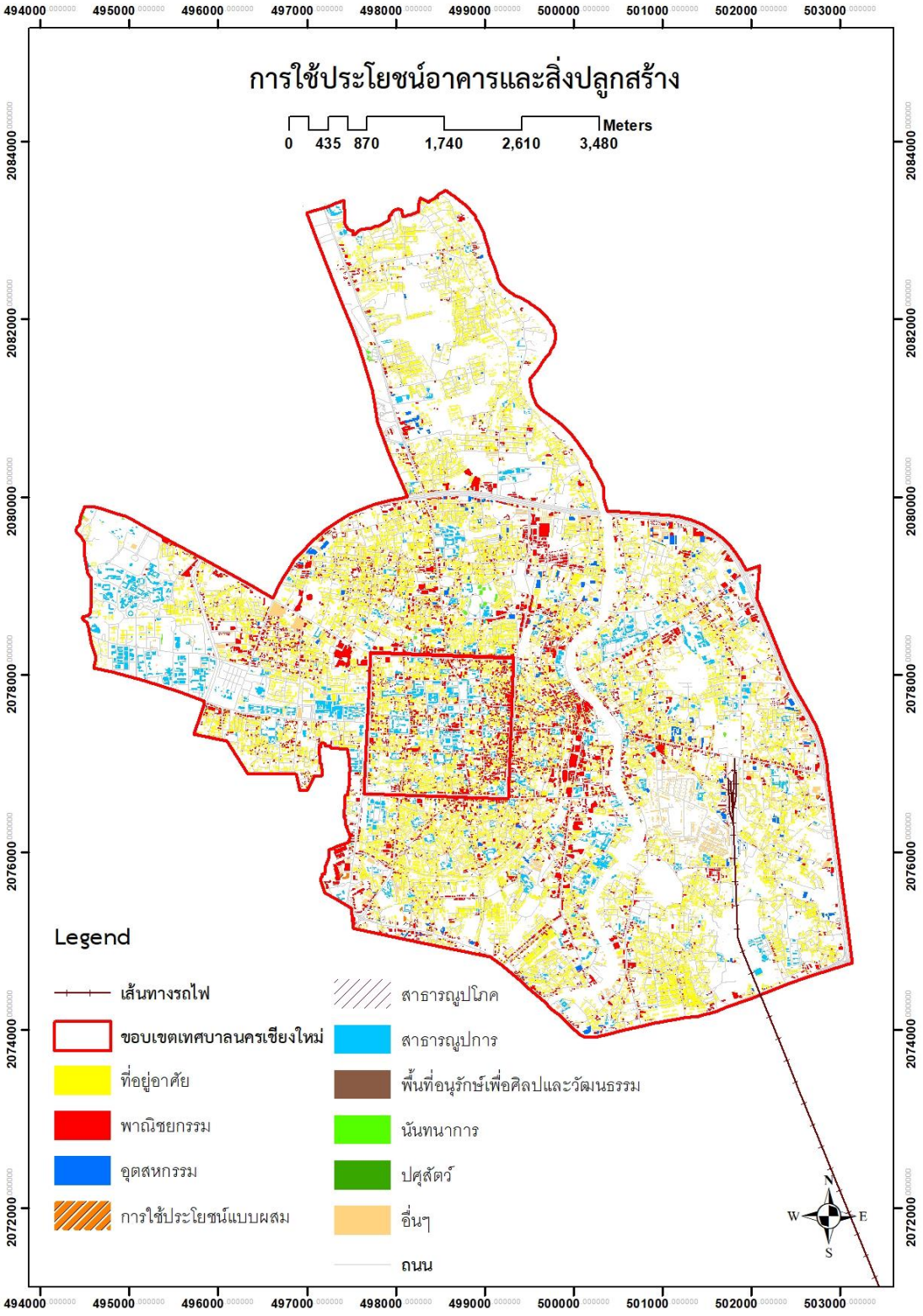

ภาพที่ 17 ประเภทการใช้ประโยชน์อาคารในเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.3 โครงข่ายสัญจร

การเจริญเติบโตของเทศบาลนครเชียงใหม่เกิดขึ้นตามโครงข่ายถนนหลักซึ่งมีโครงข่ายถนน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบตาราง (Grid Network) ได้แก่ถนนในเขตเมืองเก่า และรูปแบบรัศมี-วงแหวน (Radial-ring) ซึ่งประกอบด้วยถนนรัศมี 10 เส้นทางได้แก่ทางหลวงหมายเลข 107, 1001, 118,1006, 1317, 11, 106,108, 1005 และ1001 และทางหลวงลักษณะวงแหวน คือทางหลวงหมายเลข 11 (อ้อมเมือง) รวมทั้งถนนวงแหวนรอบกลางและรอบนอกในพื้นที่ ภายในเขตวงแหวนรอบใน เส้นทางหลายเส้นถูกจัดให้มีระบบการเดินแบบทิศทางเดียว (One-way) และใช้งานในลักษณะดังกล่าวมานานเกินกว่า 10 ปีโดยมีถนนรอบคูเมืองเป็นเส้นทางหลักในการกระจายการจราจรในพื้นที่เขตเมืองชั้นใน ลักษณะพื้นผิวระบบโครงข่ายการสัญจรของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นพื้นลาดยางและคอนกรีตร้อยละ 92 พื้นทางเดินทางดินร้อยละ 5 และพื้นลูกรังร้อยละ 3 (ภาพที่ 18 และภาพที่ 19)

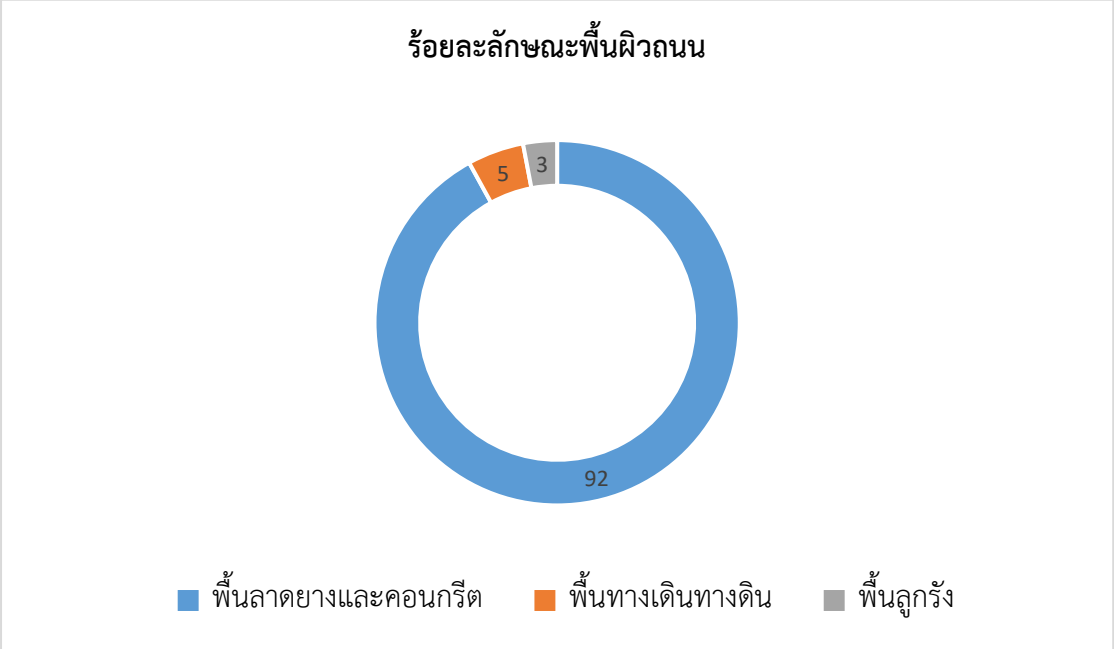

ภาพที่ 18 ร้อยละลักษณะพื้นผิวถนน

ที่มา: ผู้วิจัย

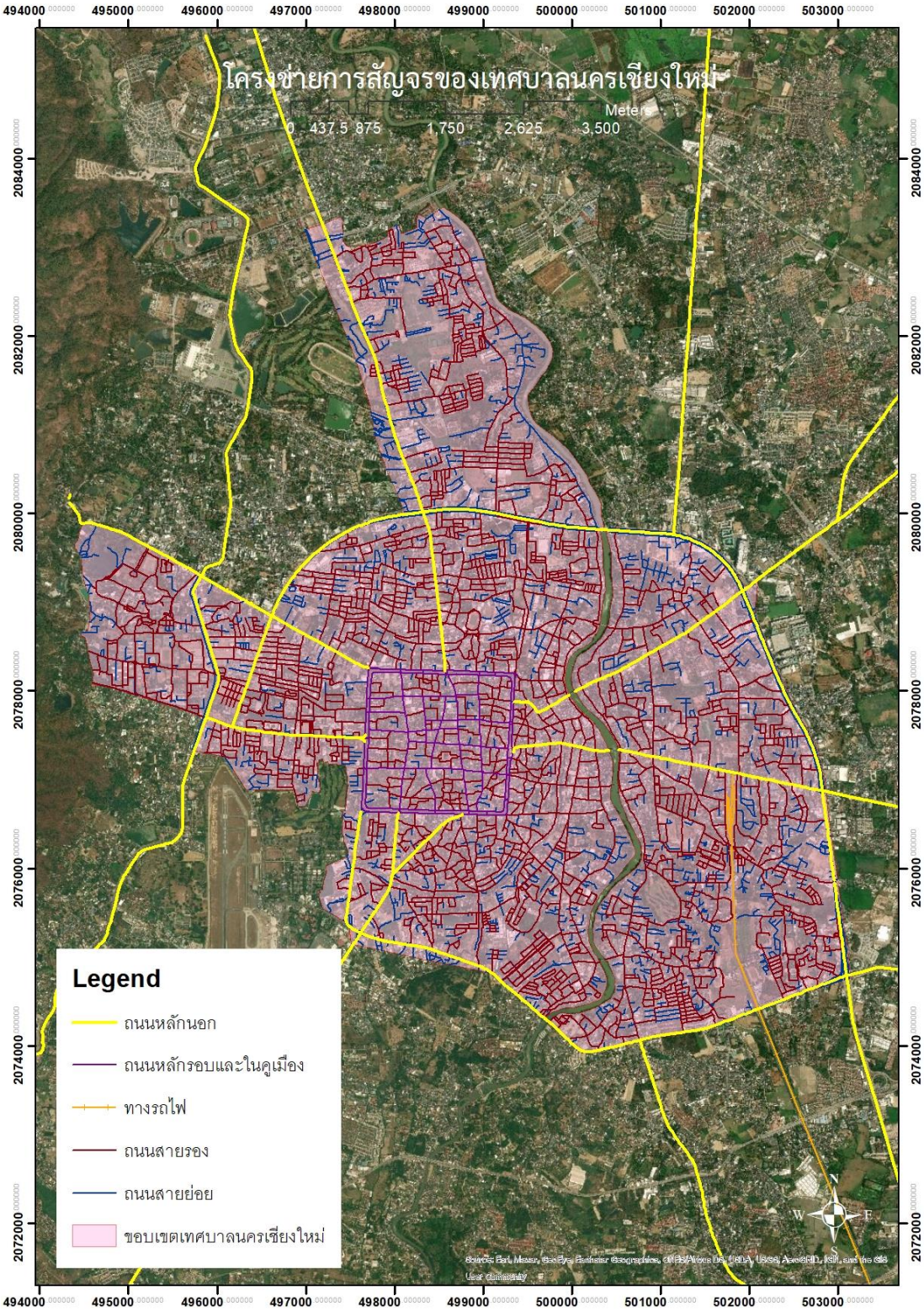

ภาพที่ 19 โครงข่ายการสัญจรในเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.4 พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการของเมือง

เทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ความรับผิดชอบจำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 0.47 ตารางกิโลเมตร 2.พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ 0.27ตารางกิโลเมตร 3.พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ 0.03 ตารางกิโลเมตร และ 4.พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว 0.03 ตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่สีเขียวทั้งหมด 0.78 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.94 ของพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ (ภาพที่ 29) ซึ่งมีอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เฉลี่ย 6 ตารางเมตร/คน สถานการณ์ของพื้นที่สีเขียวทั้ง 4 ประเภทในปัจจุบัน เป็นดังนี้ (ภาพที่ 20 และภาพที่ 21)

ภาพที่ 20 ประเภทพื้นที่สีเขียวของเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

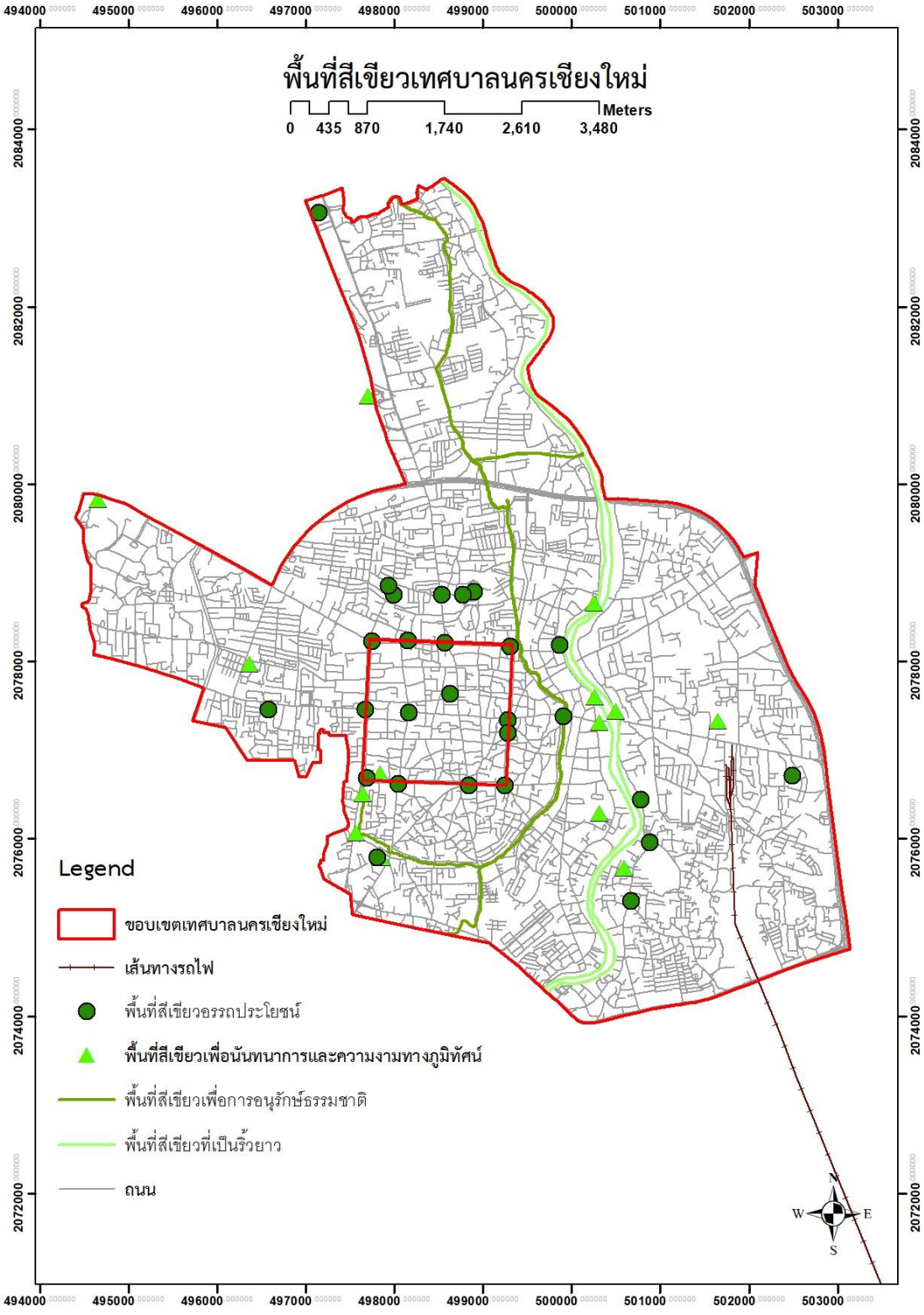

ภาพที่ 21 พื้นที่สีเขียวเพื่อบริการในระยะเดินของเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.4.1 พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์

พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่ใช้สำหรับกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง ออกกำลังกาย และการพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงสวนสาธารณะระดับต่างๆ พื้นที่ที่มีภูมิทัศน์งดงามตามที่ต่างๆ เช่น สวนหย่อม สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ ตลอดจนพื้นที่สีเขียวในบริเวณที่อยู่อาศัยของเอกชน ที่แม้สาธารณชนอาจเข้าถึงไม่ได้ก็ตาม พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์

สถานที่	พื้นที่ (ตร.ม.)
1.สวนลานนา ร.9	240,000
2.สวนรถไฟ	75,200
3.สวนรุกขชาติ (สวนสุขภาพหวยแกว)	49,600
4.สวนบวกหาด	20,116
5.สวนกาญจนาภิเษก	16,000
6.สวนบ้านเดน	16,000
7.สวนสาธารณะเจริญประเทศ	15,732
8.สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี	8,000
9.สวนหย่อมตลาดตนลำไย	4,800
10.สวนหย่อมบานพักวิทยาลัยนาฏศิลปเกา	4,700
11.สวนหย่อมหนาสุสานหายยา	3,600
12.สวนสาธารณะป้อมหายยา	3,600
13.สวนหย่อมเชิงสะพานเฉลิมพระเกียรติ	2,400
14.สวนหย่อมหนาจวนผูวาราชการเชียงใหม่	2,400
15.สวนหย่อมถนนระแกง	1,660
16.สวนหย่อมหนาสำนักงานแขวงนครพิงค์	500
17.สวนหย่อมซอยเจดียปลอง	400
18.สะพานนวรัฐ ดานทิศตะวันตก	20
รวม	**464,728**

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.2.4.2 พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์

พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ คือ พื้นที่สนองหน้าที่ใช้สอยสำคัญของชุมชน หมายรวมถึงพื้นที่ที่ใช้สำหรับการผลิตและกักเก็บไว้ใช้ประโยชน์ เช่น พื้นที่เกษตรกรรม ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ แหล่งน้ำตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำ พื้นที่สาธารณูปการ เช่น พื้นที่ฝังกลบขยะ พื้นที่บำบัดน้ำเสีย ตลอดจนพื้นที่ที่กันไว้เพื่อควบคุมน้ำท่วม ฯลฯ พื้นที่สุสานทุกประเภท พื้นที่สีเขียวในบริเวณวัดทุกศาสนา พื้นที่สีเขียวในแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ พื้นที่สีเขียวในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษาทุกระดับ สถานที่ราชการ หรือสถาบันอื่นๆของเอกชน พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ของเทศบาลนครเชียงใหม่ แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน

สถานที่	พื้นที(ตร.ม.)	สถานที่	พื้นที่(ตร.ม.)
1.สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่	30,000	16.สวนหย่อมประตูสวนดอก	1,400
2.สุสานหายยา	73,000	17.สวนหยอมศูนย์เยาวชน	1,372
3.สนามกอล์ฟยิมคานา	60,000	18.สวนหย่อมประตูสวนปรุง	1,200
4.ศาลากลางจังหวัดเชียงใหม่	48,000	19.สวนหย่อมประตูเชียงใหม่	1,116
5.กุโบร์มุสลิมสันติธรรม	14,400	20.แจงขะต๊ำ	1,000
6.สุสานบบ้านเดน	6,000	21.สุสานคริสเตียนหนองประทีป	1,000
7.ประตูท่าแพ	5,200	22.สวนหย่อมหน้าวัดพระสิงห์	856
8.สุสานช้างเผือก	5,000	23.ลานประตูท่าแพทิศใต้	570
9.บ้านพักผู้ว่าราชการเชียงใหม่	5,000	24.สวนหย่อมแจ่งกูเฮือง	400
10.สวนหย่อมหน้าวัดสวนดอก	4,800	25.อนุสาวรีย์ช้างเผือกและสวนหย่อม	200
11.อนุสาวรียค่ายกาวิละ	4,800	26.สวนหย่อมอนุสาวรีย์พญาเม็งราย	180
12.อนุสาวรีย์สามกษัตริย์	3,440	27.สวนหย่อมหน้าวัดนามวารี	58
13.แจ่งศรีภูมิ	1,600	28.สวนหย่อมหน้าวัดโลกโมฬี	55
14.แจ่งหัวริน	1,600	29.สวนหย่อมประตูช้างเผือก	40
15.สำนักงานเทศบาลนครเชียงใหม่	1,524	**รวม**	**273,811**

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.2.4.3 พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ คือ พื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติและ กึ่งธรรมชาติอันเป็นแหล่งที่ควรอนุรักษ์ เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศและภูมิอากาศ เป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ ได้แก่ พื้นที่ป่าทุกประเภท หมายรวมถึงป่าธรรมชาติ ป่าชุมชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ป่าชายเลน ป่าชายหาด พื้นที่ริมน้ำ ริมตลิ่งที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์น้ำ ฯลฯ โดยพื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติของเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 2 สถานที่ คือคลองแม่ข่า และ ลำคูไหว แสดงดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ

สถานที่	พื้นที(ตร.ม.)
1.ภูมิทัศน์คลองแม่ข่า	31,200
2.ภูมิทัศน์ลำคูไหว	120
รวม	**31,320**

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.2.4.4. พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว

พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว คือ พื้นที่สีเขียวที่มีลักษณะพิเศษ เป็นแนวยาวไปตามเส้นทางคมนาคมทางบกและทางน้ำ เช่น พื้นที่สีเขียวตามแนวถนนรวมถึงเกาะกลางถนน ตามแนวทางรถไฟ ทางจักรยาน ทางเดินริมถนนและแม่น้ำ ลำคลอง ตลอดจนพื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาวตามแนวสาธารณูปการต่างๆ เช่น สายไฟฟ้าแรงสูง คลองชลประทาน ฯลฯ นอกจากใช้ประโยชน์เป็นเขตทางที่ร่มรื่นที่มักเรียกว่า ทางสีเขียว แล้วยังเป็นแนวเชื่อมโยงถิ่นอาศัยของสัตว์ระหว่างชนบทและเมืองด้วย โดยพื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาวของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นพื้นที่สีเขียวริ้วยาวริมถนนและพื้นที่สีเขียวริ้วยาวริมแม่น้ำปิง แสดงดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว

สถานที่	พื้นที่(ตร.ม.)	สถานที่	พื้นที่(ตร.ม.)
1.ต้นไม้ริมฝั่งแม่น้ำปิง	3,200	27.ถนนมหิดล	150
2.ถนนห้วยแก้ว	2,500	28.เกาะกลางประตูสวนดอก แยกถนนสุเทพ	135
3.เกาะกลางแจ่งกู่เฮือง	2,138	29.เกาะกลางแยกถนนวัวลาย	80
4.ถนนช้างคลาน	2,000	30.เกาะกลางแจ่งขะต๋ำ	60
5.สวนหย่อมริมแม่น้ำปิง ตรงข้ามโรงน้ำวังสิงหคำ	2,000	31.เกาะกลางประตูสวนปรุง	60
6.เกาะกลางหน้าตลาดต้นลำไย	1,834	32.เกาะกลางวงเวียนหน้าสนามกีฬาเทศบาล	59
7.ถนนรัตนโกสินทร์	1,800	33.ถนนวังสิงห์คำ	50
8.สวนหย่อมเชิงสะพานนวรัฐ ฝั่งตะวันออก	1,672	34.เกาะกลางสนามกีฬาเทศบาลหน้าวิทยาลัยพลศึกษา	46
9.ถนนเจริญเมือง	1,600	35.เกาะกลางหน้า ททท.	44
10.ถนนสุเทพ	1,500	เกาะกลางโรงแรมวโรรสแกรนด์พาเลซ	38
11.ถนนเชียงใหม่-ลำพูน	1,200	36.เกาะกลางตลาดทิพย์เนตร	33
12.สวนหย่อมเชิงสะพานนวรัฐ	1,008	37.เกาะกลางประตูสวนดอก	32
13.ถนนบุญเรืองฤทธิ์	1,000	38.เกาะกลางประตูช้างเผือกด้านใน	31
14.ถนนท่าแพ	1,000	39.เกาะกลางแยกถนนลอยเคราะห์	28
15.ภูมิทัศน์สี่แยกรินคำ	1,000	40.เกาะกลางหนาโรงเรียนวัฒโนทัยพายัพ	28
16.ถนนอัษฎาธร	800	41.เกาะกลางประตูช้างเผือกด้านนอก	25
17.ถนนแกวนวรัฐ	800	42.สวนหย่อมสี่แยกเมืองสมุทร	25
18.เกาะกลางแจ่งศรีภูมิ	550	43.สามแยกป่าแพ่ง ถนนรัตนโกสินทร์	25

สถานที่	พื้นที่(ตร.ม.)	สถานที่	พื้นที่(ตร.ม.)
19.สวนย่อมเชิงสะพานนวรัฐด้านทิศเหนือ	400	44.เกาะกลางสี่แยกโรงเรียนบัวระวงค์	24
20.เกาะกลางแจ่งหัวริน	353	45.เกาะกลางถนนท่าแพ	20
21.เกาะกลางสมเพชร	350	46.ถนนวิชยานนท์	20
22.ถนนเลียบทางรถไฟ	200	47.ริมแม่น้ำปิงฝั่งทิศตะวันตก	16
23.เกาะกลางถนนสายสนามบิน	200	48.เกาะกลางแยกหน้าวัดเชียงยืน	12
24.ถนนทางเข้าสนามบิน	200	49.สวนหย่อมห้าแยกสันติธรรม	9
25.ถนนศรีดอนไชย	200	50.เกาะกลางสวนแยกอัษฎาธร	6
26.เกาะกลางแยกน้ำพุสมเพชร	157	51.Local Roadใกล้สถานีรถไฟ	5
รวม 30,723 ตร.ม.			

ที่มา: แผนพัฒนาท้องถิ่น เทศบาลนครเชียงใหม่, 2562

4.2.5 พื้นที่สีเขียวของการผังเมือง

การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินของผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2555 ได้กำหนดไว้เป็นสีเขียวอ่อน ให้เป็นที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม เฉพาะที่ดินซึ่งเป็นของรัฐให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น ที่ดินประเภทนี้ซึ่งเอกชนเป็นเจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมายให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อนันทนาการหรือเกี่ยวข้องกับนันทนาการการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมการอยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวการท่องเที่ยวเกษตรกรรมการสาธารณูปโภคและสาธารณูปการหรือสาธารณประโยชน์เท่านั้นและห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการตามที่กำหนดดังต่อไปนี้

1. โรงงานบำบัดน้ำเสียรวม

2. การเลี้ยงสัตว์ทุกชนิดเพื่อการค้าที่อาจก่อเหตุรำคาญตามกฎหมายว่าด้วยการสาธารณสุข

3. กำจัดมูลฝอยหรือสิ่งปฏิกูลการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจการใดๆให้ดำเนินการหรือประกอบกิจการได้ในอาคารที่มีความสูงไม่เกิน 12 เมตร แต่ไม่หมายความรวมถึงโครงสร้างสำหรับใช้ในการส่งกระแสไฟฟ้ารับส่งสัญญาณวิทยุ สัญญาณโทรทัศน์ หรือสัญญาณสื่อสารทุกชนิด การวัดความสูงของอาคารให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงพื้นดาดฟ้า สำหรับอาคารทรงจั่วหรือปั้นหยาให้วัดจากระดับพื้นดินที่ก่อสร้างถึงยอดผนังของชั้นสูงสุด

ผลวิเคราะห์พบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่มีที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่กำหนดอยู่ในผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ ได้แก่ ที่ดินบริเวณสองริมฝั่งแม่น้ำปิง เส้นขนานระยะ 100 เมตรกับกึ่งกลางแม่น้ำปิง ,ที่ดินบริเวณสองฝั่งคลองแม่ขา ซึ่งเป็นเส้นขนานระยะ 3 เมตรกับกึ่งกลางคลองแม่ขา ,สวนหลวงล้านนา ร.9 ,สวนสุขภาพห้วยแก้ว สวนรุกขชาติห้วยแกว สวนสัตวห้วยแก้วเชียงใหม่ ,สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ ,สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ,เรือนจำกลางเกาจังหวัดเชียงใหม่ ,แนวเขตกำแพงดินรอบเวียงสวนดอก ,สวนสาธารณะหนองบวกหาด ,สวนสาธารณะหนาบ้านพักผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ ,ที่ดินบริเวณสองฝั่งลำคูไหว ซึ่งเป็นเสนขนานระยะ 3 เมตรกับกึ่งกลางลำคูไหว ,อนุสาวรีย์พระเจ้ากาวิละ สวนพักผ่อนหย่อนใจ โดยพื้นที่สีเขียวประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของกฎหมายผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่มีลักษณะของประเภทพื้นที่ หน้าที่ใช้สอย และคุณค่าต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับประเภทพื้นที่สีเขียวของเทศบาลนครเชียงใหม่ (ภาพที่ 22)

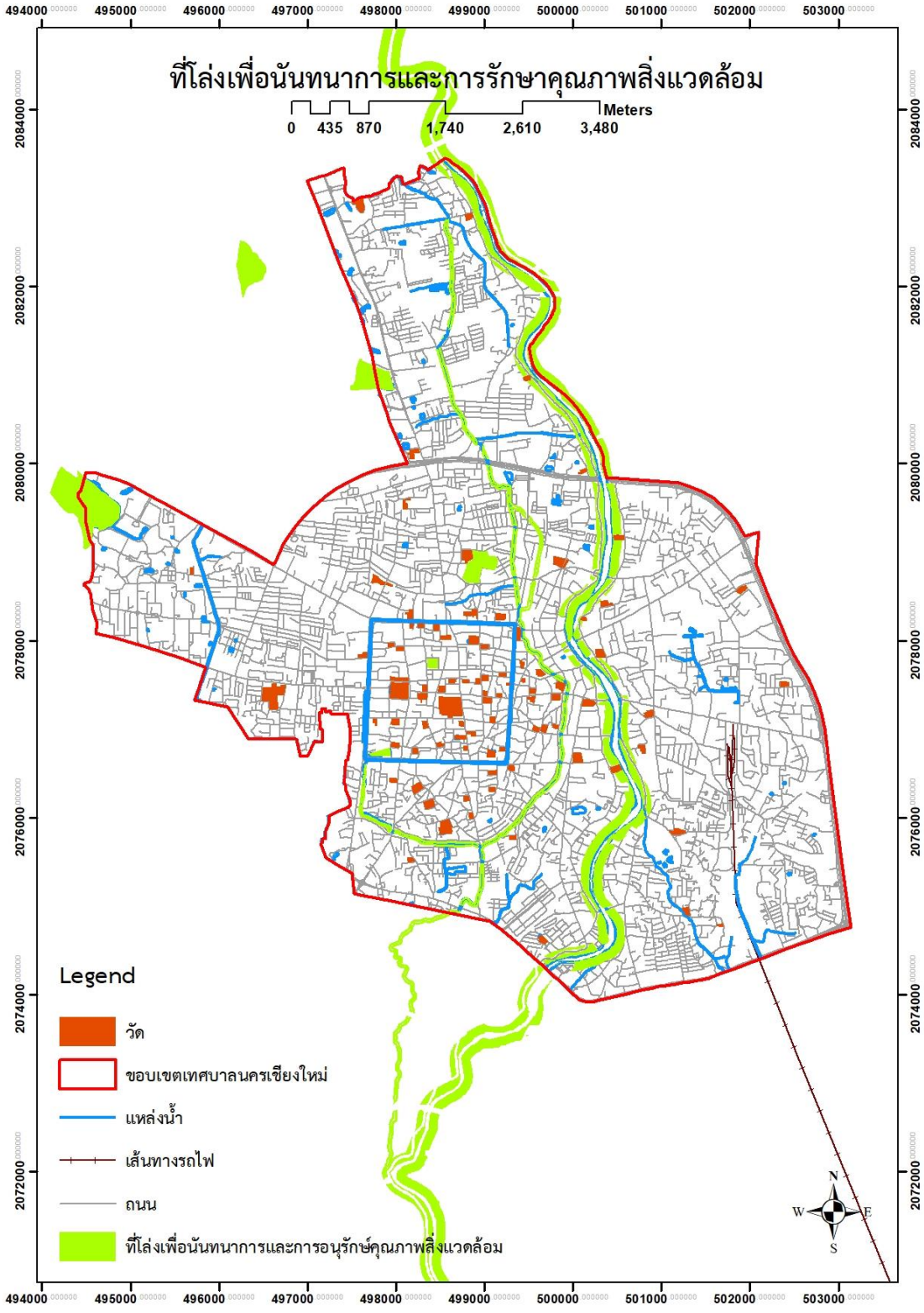

ภาพที่ 22 ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.6 เกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง

มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง ปี พ.ศ. 2545 จำแนกประเภทสวนสาธารณะและเกณฑ์ด้านผังเมือง โดยสัดส่วนของพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการต่อจำนวนประชากร ออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ สนามเด็กเล่น สวนระดับละแวกบ้าน สวนระดับชุมชน สวนระดับย่าน สวนระดับเมือง สวนระดับภาค และพื้นที่สีเขียวอื่นๆ ดังตารางที่ 8 เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับพื้นที่สีเขียวในเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่ จำแนกได้เป็น 4 ประเภทได้แก่ สนามเด็กเล่น 9 แห่ง สวนละแวกบ้าน 5 แห่ง สวนสาธารณะระดับย่าน 2 แห่ง และสวนสาธารณะระดับเมือง 1 แห่ง ซึ่งยังขาดพื้นที่สีเขียวประเภทสวนระดับชุมชน (ตารางที่ 9 และตารางที่ 10)

ผลวิเคราะห์พื้นที่ให้บริการพื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า สนามเด็กเล่น และสวนละแวกบ้าน พื้นที่ให้บริการรัศมี 300-500 เมตร ของสวนสาธารณะครอบคลุมพื้นที่บริเวณทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองตามแนวแม่น้ำปิง โดยพื้นที่ให้บริการของสวนสาธารณะกลุ่มนี้ขาดความเชื่อมต่อกัน และอยู่เป็นกลุ่มทางด้านทิศใต้ของเมืองเป็นส่วนใหญ่ สวนสาธารณะระดับย่าน 2 แห่ง ได้แก่ สวนรุกขชาติห้วยแก้วมีพื้นที่ให้บริการ 3-6 กิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันตกของเมือง สวนสาธารณะรถไฟมีพื้นที่ให้บริการ 3-6 กิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันออกของเมือง สวนสาธารณะระดับเมือง 1 แห่ง คือ สวนหลวง ร.9 พื้นที่ให้บริการครอบคลุมพื้นที่เมือง เห็นได้ว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ ยังมีความจำเป็นในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อความเชื่อมโยงกับโครงข่ายพื้นที่สีเขียวปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่นอกรัศมีให้บริการของสวนสาธารณะ และพื้นที่สีเขียวอื่นๆ ในปัจจุบันของเทศบาลนครเชียงใหม่ ต่อไป (ภาพที่ 23)

นอกจากนั้นเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ. 2549 กำหนดให้สถาบันการศาสนา ควรมีอัตราร้อยละของพื้นที่อาคารปกคลุมดินไม่เกินร้อยละ 40 ของขนาดพื้นที่ดิน หรือมีพื้นที่ว่างร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน และแนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยกำหนดสัดส่วนการใช้พื้นที่ตามแนวคิดเมืองสีเขียวในอุดมคติ ของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2547 ได้กำหนดพื้นที่สีเขียวของวัดควรมีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60-80 ของพื้นที่ของศาสนสถาน จึงกำหนดสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน ให้เป็นฐานของชุมชนขนาดเล็ก หรือเทศบาลตำบลซึ่งพื้นที่สีเขียวมากที่สุด และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของชุมชนขนาดอื่นลดหลั่นไปตามขนาดของชุมชน (1:1.5:3) ดังนี้

ชุมชนขนาดใหญ่ควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 20 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดกลางควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 30 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดเล็กควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 60 ของขนาดพื้นที่ดิน

ตารางที่ 9 ประเภทสวนสาธารณะและเกณฑ์ด้านผังเมือง

ประเภทสวน	เกณฑ์ (ไร่/ประชากร 1,000 คน)	ขนาดพื้นที่ (ไร่)	จำนวนประชากรที่ให้บริการ	พื้นที่ให้บริการ
สนามเด็กเล่น	0.5	20-200 ตร.ว	500-2,500	ชุมชนระดับหมู่บ้านในชนบท ทุกหมู่บ้านและชุมชนที่อยู่อาศัย
สวนระดับละแวกบ้าน	12.5	25-50	2,000-10,000	300-500 เมตร
สวนระดับชุมชน	2.5	25-50	10,000-20,000	1-2.5 กิโลเมตรหรือระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน 1 / 2 ชั่งโมง
สวนระดับย่าน	1.5	30-75	50,000-100,000	3-6 กิโลเมตร หรือโดยระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน 1 ชั่วโมง
สวนระดับเมือง	-	100 ไร่ขึ้นไป	1 แห่งสำหรับ 100,000 คน	โดยระบบขนส่งสาธารณะไม่เกิน 1 ชั่วโมง
สวนระดับภาค	-	200 ไร่ขึ้นไป	ประชากรของเมืองมากกว่า 1 เมือง	โดยรถยนต์ไม่เกิน 1 ชั่วโมง
พื้นที่สีเขียวอื่น	-	ไม่จำกัด	-	ขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่จัดหาได้ เช่น หัวมุม ที่ว่างในเขตทาง

ที่มา: เกณฑ์ด้านผังเมือง หมวดบริการสังคม เรื่องสวนสาธารณะ สนามกีฬา ห้องสมุด และพิพิธภัณฑ์, กรมโยธาธิการและผังเมือง 2549

ตารางที่ 10 พื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะของเกณฑ์ด้านผังเมืองในเทศบาลนครเชียงใหม่

(จำนวน) พื้นที่สีเขียวประเภทการบริการ	
สนามเด็กเล่น	(9) สวนหย่อมซอยเจดีย์ปล่อง สวนหย่อมถนนระแกง สวนหย่อมบ้านพักวิทยาลัยนาฏศิลป์เก่า สวนนครพิงค์ สะพานนวรัฐด้านทิศตะวันตก สวนหย่อมหน้าจวนผู้ว่าราชการเชียงใหม่ สวนสาธารณะป้อมหายยา สวนหย่อมหน้าสุสานหายยา และสวนสาธารณะตลาดลำไย
สวนละแวกบ้าน	(5) สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สวนสาธารณะเจริญประเทศ สวนสุขภาพบ้านเด่น สวนกาญจนาภิเษกและสวนสาธารณะหนองบวกหาด
สวนสาธารณะระดับย่าน	(2) สวนรุกขชาติห้วยแก้วและสวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟ
สวนสาธารณะระดับเมือง	(1) สวนหลวง ร.9

ที่มา: ผู้วิจัย

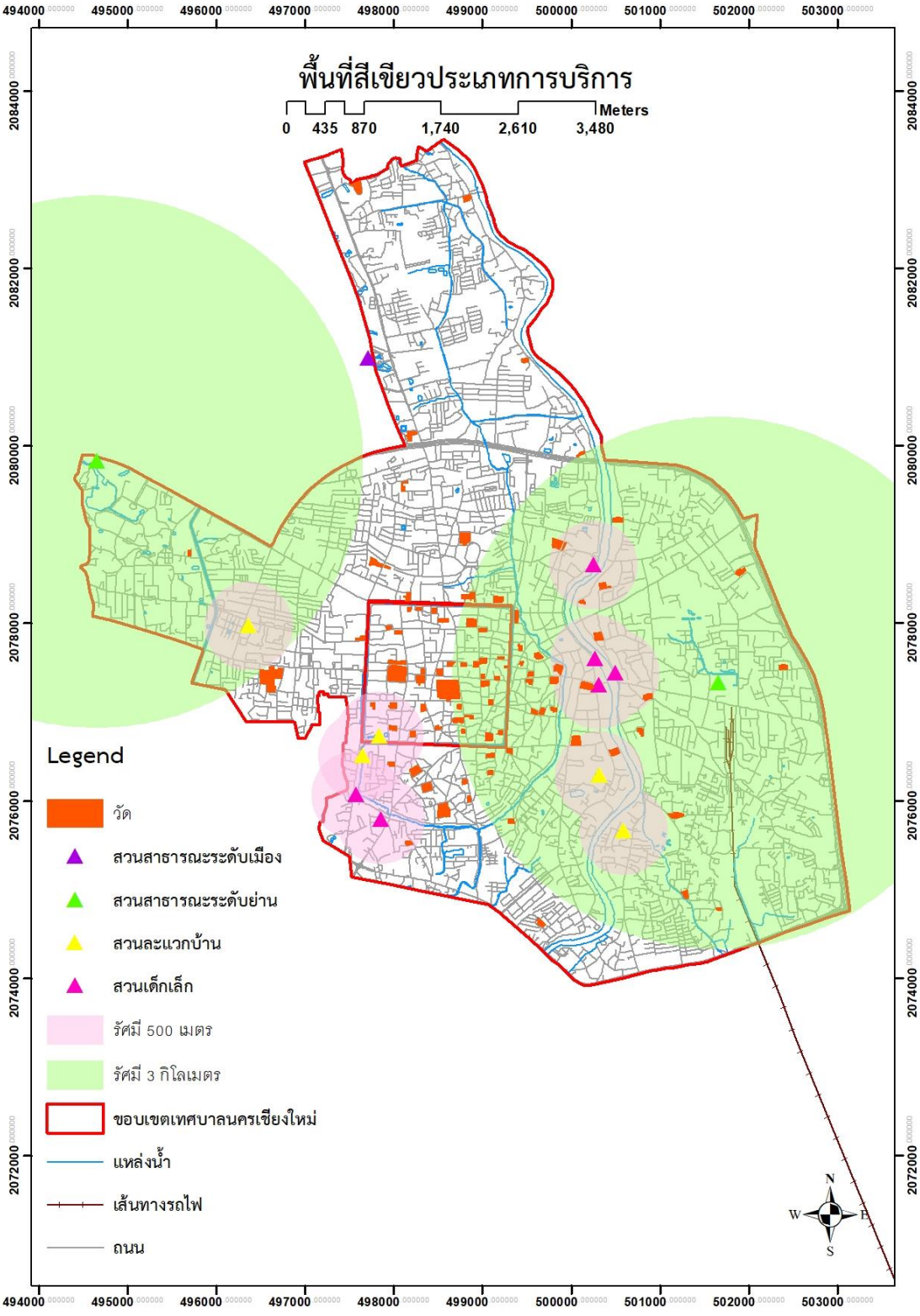

ภาพที่ 23 พื้นที่ให้บริการของสวนสาธารณะในเกณฑ์ด้านผังเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.2.7 นโยบาย และโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

นโยบาย แผนและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเทศบาลนครเชียงใหม่แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดและระดับเทศบาลโดยความสำคัญด้านแผนยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมือง มีสาระสำคัญดังนี้

4.2.7.1 ระดับจังหวัด

แผนยุทธศาสตร์ การพัฒนาจังหวัดเชียงใหม่ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2564) ซึ่งมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมือง โดยมีสาระสำคัญในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 มีการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมบูรณ์ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมกลยุทธ์ รวมทั้งการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่เกิดมลพิษทางน้ำ ดิน อากาศ ขยะ ของเสียอันตรายให้มีคุณภาพดีขึ้น การเตรียมพร้อมในการรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และภัยธรรมชาติ และยังปลูกฝังจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์ ลดข้อขัดแย้งการใช้ประโยชนจากทรัพยากรอย่างคุ้มค่าในรูปแบบเครือข่าย และการพัฒนาเทคโนโลยีนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์พลังงานและการใช้พลังงานทดแทนให้เหมาะสมอย่างยั่งยืน

4.2.7.2 ระดับเทศบาล

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ (พ.ศ. 2561-2564) มีพันธกิจที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมือง ดังเช่นการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเมืองให้มีคุณภาพที่ดีอย่างยั่งยืน รวมทั้งยุทธศาสตร์ข้อที่ 3 ที่กล่าวถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีสาระสำคัญในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยชุมชน การควบคุมป้องกันแก้ปัญหาขยะและมลภาวะในชุมชน การส่งเสริมการใช้พลังงานทดแทนและการอนุรักษ์พลังงาน

4.2.7.3 โครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

เทศบาลนครเชียงใหม่มีโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ซึ่งจัดอยู่ในการดูแลของส่วนการโยธา ฝ่ายสวนสาธารณะ มีหน้าที่หลักในงานบำรุงรักษาสวนสาธารณะ งานเรือนเพาะชำและขยายพันธุ์ และงานตกแต่งเมืองและพื้นที่สาธารณะ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการจ้างเหมาเอกชนในการดูแลสวนสาธารณะขนาดใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ ได้แก่ โครงการดูแลรักษาสวนสาธารณะล้านนา ร.9 โครงการดูแลรักษาสวนสาธารณะเจริญประเทศและสวนสัตตะมังคละ โครงการดูแลรักษาสวนสาธารณะกาญจนาภิเษก โครงการดูแลรักษาสวนสาธารณะหนองบวกหาด โครงการดูแลรักษาสวนสุขภาพบ้านเด่น โครงการดูแลรักษาสนามหญ้า ต้นไม้ใหญ่ และระบบสปริงเกอร์ รอบคูเมืองเชียงใหม่ โครงการจัดทำป้ายสวนสาธารณะเจริญประเทศพร้อมตกแต่งภูมิทัศน์โดยรอบ โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ทางเดินเท้าริมฝั่งแม่น้ำปิงฝั่งตะวันตก และโครงการตัดแต่งต้นไม้

ใหญ่ รวมถึงโครงการย่อยที่จัดขึ้นในวันสำคัญ เช่น กิจกรรมจิตอาสาพัฒนา เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ ณ สวนสุขภาพบ้านเด่น

การวิเคราะห์กรอบการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีปัญหาหมอกควันและไฟป่าส่งผลให้ทรัพยากรธรรมชาติเกิดความเสียหายอีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อสุขภาพของทั้งประชาชนและสิ่งมีชีวิต และส่งผลต่อการทองเที่ยวของจังหวัด สาเหตุหลักเกิดจากการเผาในที่โล่ง พื้นที่เกษตร พื้นที่ป่า โดยจะเกิดขึ้นช่วงเดือนธันวาคม-มีนาคม เป็นประจำของทุกปี ด้วยลักษณะภูมิประเทศแบบเป็นแอ่ง และอากาศที่นิ่งในระยะนี้ ทำให้เกิดฝุ่นควันสะสมจนมีค่าฝุ่นละอองที่เกินมาตรฐาน และปัจจัยจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีการเผาช่วงเวลาดังกล่าวเช่นกัน ซึ่งทิศทางการเคลื่อนที่ของอากาศจากประเทศเพื่อนบ้านที่มายังภาคเหนือของไทย ก็เป็นปัจจัยเสริมที่ทำให้หมอกควันหนาแน่นขึ้นส่งผลให้ประเทศที่อยู่ปลายลมก็ได้รับผลกระทบจากฝุ่น อีกหนึ่งปัญหาที่สำคัญคือ การขาดพื้นที่สีเขียวและพื้นที่เพื่อนันทนาการสำหรับการทำกิจกรรมการออกกำลังกายมีน้อย ไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ในเขตเมืองจะเป็นที่ตั้งเพื่อการอยู่อาศัย และการประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงส่งผลให้เกิดวิกฤตด้านสุขภาพจากการขาดกิจกรรมทางกาย นำไปสู่การเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ อาทิ โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคเบาหวาน โรคความดันโลหิตสูง เป็นต้น ดังนั้นโครงการเหล่านี้ของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นโครงการที่พัฒนาและดูแลพื้นที่สีเขียวเดิมที่มีอยู่ แต่ยังขาดโครงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเทศบาลนครเชียงใหม่

4.3 วัดและสถานการณ์พื้นที่ของวัด

4.3.1 วัดในเทศบาลนครเชียงใหม่

4.3.1.1 ประเภทวัด

วัดสำนักสงฆ์นั้นถือว่าเป็นนิติบุคคลซึ่งมีสิทธิตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หรือกฎหมายอื่นๆที่เกี่ยวข้องโดยวัดสามารถแบ่งได้เป็น 2ประเภท คือ 1.วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา หมายถึง วัดที่มีประกาศตั้งวัดโดยชอบด้วยกฎหมายและได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา และ2.สำนักสงฆ์ หมายถึง วัดที่ตั้งขึ้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย แต่ยังไม่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา ซึ่งในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่มี ศาสนสถานประเภทวัดจำนวน 90 แห่ง ได้แก่ สำนักสงฆ์ 1 แห่ง วัดราษฎร์ 86 แห่ง และวัดหลวงหรือพระอารามหลวง 3 แห่ง เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก 1 แห่ง และพระอารามหลวงชั้นตรี 2 แห่ง ดังนี้ (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 ประเภทวัด

(จำนวน) ประเภท		
สำนักสงฆ์		(1)วัดอินทขีลสะดือเมือง
วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา	**วัดหลวง**	(3)วัดพระสิงห์วรมหาวิหารชั้นเอก,วัดเจดีย์หลวงวรวิหารชั้นตรี,วัดสวนดอกชั้นตรี
	วัดราษฎร์ (คามวาสี)	(86)วัดเชียงโฉม (เจดีย์ปล่อง),วัดทุงยู,วัดเมธัง,วัดพวกแต้ม,วัดพวกหงษ์,วัดศรีเกิด,วัดหมื่นเงินกอง,วัดพระเจ้าเม็งราย,วัดพันแหวน,วัดพันเตา,วัดพันอ้น,วัดฟ่อนสร้อย,วัดหมื่นตูม,วัดเจ็ดลิน,วัดผ้าขาว,วัดกู่เต้า,วัดเชตุพน,วัดทรายมูลเมือง,วัดเชียงมั่น,วัดกู่คำ,วัดช่างแต้ม,วัดป่าเป้า,วัดเมืองสาตรหลวง,วัดทรายมูลเมืองพม่า,วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง),วัดเมืองสาตรน้อย,วัดประทานพร,วัดล่ามช้าง,วัดหนองป่าครั่ง,วัดปันเสา,วัดเชียงยืน,วัดธาตุคำ,วัดหม้อคำตวง,วัดโลกโมฬี,วัดเมืองมาง,วัดควรค่าม้า,วัดชัยมงคล,วัดหมื่นสาร,วัดราชมณเฑียร,วัดหัวฝาย,วัดพวกเปีย,วัดป่าพร้าวใน,วัดมหาวัน,วัดศรีปิงเมือง,วัดดับภัย,วัดบุพพาราม,วัดดาวดึงษ์,วัดผาบ่อง,วัดอุปคุต,วัดยางกวง,วัดปราสาท,วัดศรีดอนไชย,วัดนันทาราม,วัดดอกเอื้อง,วัดลอยเคราะห์,วัดศรีสุพรรณ,วัดดอกคำ,วัดพันตอง,วัดพวกช้าง,วัดดวงดี,วัดช่างฆ้อง,วัดแสนฝาง,วัดชัยพระเกียรติ,วัดเกตการาม,วัดเชตวัน,วัดหมื่นล้าน,วัดสันป่าข่อย,วัดอู่ทรายคำ,วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์,วัดท่าสะต่อย,วัดชมพู,วัดสำเภา,วัดเมืองกาย,วัดชัยศรีภูมิ,วัดป้านปิง,วัดศรีโขง,วัดป่าแพ่ง,วัดหนองคำ,วัดสันติธรรม,วัดข่วงสิงห์,วัดแม่หยวก,วัดป่าตัน,วัดเมืองลัง,วัดบ้านท่อ,วัดป่าพร้าวนอก,วัดฟ้าฮ่าม

ที่มา: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่

4.3.1.2 นิกาย

นิกายในพุทธศาสนามี 3 แบบ คือ นิกายเถรวาท (หินยาน) นิกายอาจริยวาท (มหายาน) และนิกายวัชระยาน ซึ่งชาวพุทธส่วนใหญ่ในประเทศไทยนับถือนิกายเถรวาท เป็นนิกายที่ยึดหลักคำสอนและพระวินัยเดิมที่บัญญัติขึ้นในสมัยพุทธกาล สามารถแบ่งเป็นนิกายย่อย 2 นิกาย ตามวัตรปฏิบัติ คือ ธรรมยุติกนิกายและมหานิกาย โดยทั้งสองนิกายแยกออกจากกันในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องข้อวัตรปฏิบัติ เช่น การครองจีวร การรับปัจจัย และการสังฆกรรม เป็นต้น ดังนั้นวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นนิกายเถรวาท(หินยาน) แบ่งเป็นมหานิกายจำนวน 86 วัด และธรรมยุติกนิกายจำนวน 4 วัด ดังนี้ (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 ประเภทนิกาย

(จำนวน) ประเภท		
นิกายเถรวาท(หินยาน)	ธรรมยุติกนิกาย	(4)วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร,วัดปันเสา,วัดยางกวง,วัดสันติธรรม
	มหานิกาย	(86)วัดทุงยู,วัดเมธัง,วัดพวกแต้ม,วัดพวกหงษ์,วัดศรีเกิด,วัดหมื่นเงินกอง,วัดพระเจ้าเม็งราย,วัดพันแหวน,วัดพันเตา,วัดพันอ้น,วัดฟ่อนสร้อย,วัดหมื่นตูม,วัดเจ็ดลิน,วัดผ้าขาว,วัดกู่เต้า,วัดเชตุพน,วัดทรายมูลเมือง,วัดเชียงมั่น,วัดกู่คำ,วัดช่างแต้ม,วัดป่าเป้า,วัดเมืองสาตรหลวง,วัดทรายมูลเมืองพม่า,วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง),วัดเมืองสาตรน้อย,วัดประทานพร,วัดล่ามช้าง,วัดหนองป่าครั่ง,วัดเชียงยืน,วัดธาตุคำ,วัดหม้อคำตวง,วัดโลกโมฬี,วัดเมืองมาง,วัดควรค่าม้า,วัดชัยมงคล,วัดหมื่นสาร,วัดราชมณเฑียร,วัดหัวฝาย,วัดพวกเปีย,วัดป่าพร้าวใน,วัดมหาวัน,วัดศรีปิงเมือง,วัดดับภัย,วัดบุพพาราม,วัดดาวดึงษ์,วัดผาบ่อง,วัดอุปคุต, วัดปราสาท,วัดศรีดอนไชย,วัดนันทาราม,วัดดอกเอื้อง,วัดลอยเคราะห์,วัดศรีสุพรรณ,วัดดอกคำ,วัดพันตอง,วัดพวกช้าง,วัดดวงดี,วัดช่างฆ้อง,วัดแสนฝาง,วัดชัยพระเกียรติ,วัดเกตการาม,วัดเชตวัน,วัดหมื่นล้าน,วัดสันป่าข่อย,วัดอู่ทรายคำ,วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์,วัดท่าสะต่อย,วัดชมพู,วัดสำเภา,วัดเมืองกาย,วัดชัยศรีภูมิ,วัดป้านปิง,วัดศรีโขง,วัดป่าแพ่ง,วัดหนองคำ,วัดข่วงสิงห์,วัดแม่หยวก,วัดป่าตัน,วัดเมืองลัง,วัดบ้านท่อ,วัดสวนดอก,วัดป่าพร้าวนอก,วัดฟ้าฮ่าม,วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร

ที่มา: สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่,2562

4.3.2 ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด

ผลการวิเคราะห์ที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด ซึ่งพิจารณาจากโครงสร้างเชิงสัณฐานของเมือง ที่ตั้งการกระจุกกระจายตัวของวัด เกิดขึ้นตามการพัฒนาความเจริญของเมืองและเชียงใหม่เป็นเมืองประวัติศาสตร์ที่ยาวนานถึง 723 ปี มีเอกลักษณ์ทั้งด้านประเพณีและวัฒนธรรม จึงแบ่งเขตที่ตั้งและการกระจายตัวของวัดออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตคูเมืองชั้นใน เขตเมืองชั้นนอก และนอกเขตเมืองชั้นในและเมืองชั้นนอก ผลวิเคราะห์สรุปได้ว่าคูเมืองชั้นในพบวัดมากที่สุดคือ 38 แห่ง ซึ่งมีความเก่าแก่ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชัดเจน และวัดมีอายุตั้งแต่ 100 ปี ขึ้นไป เขตเมืองชั้นนอกพบวัด 20 แห่ง และเขตนอกเมืองชั้นในและเมืองชั้นนอกจำนวน 32 แห่ง รายละดังนี้ (ภาพที่ 24)

4.3.2.1 วัดในพื้นที่คูเมืองชั้นใน

พื้นที่เขตคูเมืองชั้นในหรือพื้นที่ในบริเวณเมืองชั้นในเป็นเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ มีวัดที่อยู่ในเขตนี้ 38 แห่ง วัดที่มีอายุมากที่สุดคือ วัดพระเจ้าเม็งราย วัดอินทขีลสะดือเมือง และวัดล่ามช้าง มีอายุ 724 ปี ส่วนวัดที่มีอายุน้อยที่สุดคือ วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์ มีอายุ 102 ปี นับตั้งแต่วันที่ตั้งวัด วัดที่อยู่ในบริเวณเขตคูเมืองชั้นในจะกระจายตัวเป็นกลุ่ม (Clumped) ตามแนวถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนราชมรรดา ถนนพระปกเกล้า ถนนราชภาคินัย ถนนสามล้าน ถนนราชดำเนิน ถนนอารักษ์ 5 ถนน และถนนราชวิถี

4.3.2.2 วัดในพื้นที่เขตเมืองชั้นนอก

ขอบเขตคูเมืองชั้นนอก คือพื้นที่ในบริเวณเมืองชั้นนอกทางทิศใต้และทิศตะวันออก จากพื้นที่ในบริเวณเมืองชั้นใน ถึงคลองแม่ข่าและลำคูไหว มีวัดที่อยู่ในเขตนี้ 20 แห่ง วัดที่มีอายุมากที่สุดคือ วัดช่างฆ้อง อายุ 663 ปี ส่วนวัดที่มีอายุน้อยที่สุดคือ วัดยางกวง 14 ปี นับตั้งแต่วันที่ตั้งวัด วัดที่อยู่บริเวณเขตเมืองชั้นนอกมีการกระจายตัวไม่เป็นระเบียบ (Random) ตามถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนท่าแพ ถนนช้างม่อย ถนนทิพย์เนตร ถนนวัวลาย ถนนศรีดอนไชย ถนนลอยเคราะห์ ถนนวิชยานนท์ และถนนสายรอง ได้แก่ ซอยสุริยวงษ์ ถนนนันทาราม

4.3.2.3 วัดนอกเขตเมืองชั้นในและเมืองชั้นนอก

วัดที่ไม่อยู่ในเขตพื้นที่เมืองชั้นในและชั้นนอกมี 32 แห่ง วัดที่มีอายุมากที่สุดคือ วัดบ้านท่อ 1248 ปี ส่วนวัดที่มีอายุน้อยที่สุดคือ วัดปันเสา 13 ปี นับตั้งแต่วันที่ตั้งวัด วัดนอกเขตเมืองชั้นในและเมืองชั้นนอกมีการกระจายตัวไม่เป็นระเบียบ (Random) ตามถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนสุเทพ ถนนทางหลวงหมายเลข 11 และวัดส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ตามถนนสายย่อยในชุมชนรอบนอกคูเมือง

ตารางที่ 13 อายุวัดในเขตเทศบาลเชียงใหม่

ที่	ชื่อวัด	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	อายุปัจจุบัน (ปี)
วัดในคูเมืองชั้นใน			
1	วัดพระเจ้าเม็งราย	1839	724
2	วัดอินทขีลสะดือเมือง	1839	724
3	วัดเชียงมั่น	1839	724
4	วัดล่ามช้าง	1839	724
5	วัดหมื่นเงินกอง	1882	681
6	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	1888	675
7	วัดป่าพร้าวใน	1893	670
8	วัดดวงดี	1910	653
9	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	1934	629
10	วัดราชมณเฑียร	1974	589
11	วัดหมื่นล้าน	2002	561
12	วัดทุงยู	2019	544
13	วัดหม้อคำตวง	2019	544
14	วัดหมื่นตูม	2021	542
15	วัดดับภัย	2021	542
16	วัดบ้านปิง	2025	538
17	วัดพวกแต้ม	2026	537
18	วัดทรายมูลเมือง	2030	533
19	วัดฟ่อนสร้อย	2031	532
20	วัดควรค่าม้า	2035	528
21	วัดผาบ่อง	2035	528
22	วัดช่างแต้ม	2038	525
23	วัดดอกคำ	2039	524
24	วัดพันแหวน	2040	523
25	วัดพันเตา	2040	523
26	วัดพันอ้น	2044	519

ที่	ชื่อวัด	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	อายุปัจจุบัน (ปี)
27	วัดพวกหงษ์	2060	503
28	วัดศรีเกิด	2060	503
29	วัดเจ็ดลิน	2060	503
30	วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง)	2064	499
31	วัดชัยพระเกียรติ	2081	482
32	วัดเมธัง	2095	468
33	วัดสำเภา	2113	450
34	วัดปราสาท	2219	344
35	วัดดอกเอื้อง	2326	237
36	วัดผ้าขาว	2391	172
37	วัดทรายมูลเมืองพม่า	2452	111
38	วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์	2461	102
วัดในเขตเมืองชั้นนอก			
1	วัดช่างฆ้อง	1900	663
2	วัดลอยเคราะห์	1910	653
3	วัดหมื่นสาร	1925	638
4	วัดชัยศรีภูมิ	1985	578
5	วัดพันตอง	2000	563
6	วัดนันทาราม	2020	543
7	วัดบุพพาราม	2039	524
8	วัดดาวดึงส์	2040	523
9	วัดพวกช้าง	2040	523
10	วัดศรีสุพรรณ	2043	520
11	วัดพวกเปีย	2050	513
12	วัดมหาวัน	2068	495
13	วัดแสนฝาง	2119	444
14	วัดเมืองมาง	2225	338
15	วัดชมพู	2325	238

ที่	ชื่อวัด	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	อายุปัจจุบัน (ปี)
16	วัดอู่ทรายคำ	2369	194
17	วัดหนองคำ	2380	183
18	วัดเชตวัน	2466	97
19	วัดธาตุคำ	2480	83
20	วัดยางกวง	2549	14
วัดนอกเขตเมืองชั้นในและเมืองชั้นนอก			
1	วัดบ้านท่อ	1315	1248
2	วัดสวนดอก	1914	649
3	วัดกู่คำ	1920	643
4	วัดฟ้าฮ่าม	1934	629
5	วัดเกตการาม	1971	592
6	วัดโลกโมฬี	2070	493
7	วัดเชียงโฉม (เจดีย์ปล่อง)	2088	475
8	วัดแสนฝาง	2119	444
9	วัดหัวฝาย	2130	433
10	วัดกู่เต้า	2156	407
11	วัดอุปคุต	2300	263
12	วัดเมืองลัง	2300	263
13	วัดป่าตัน	2318	245
14	วัดเชียงยืน	2337	226
15	วัดป่าพร้าวนอก	2341	222
16	วัดข่วงสิงห์	2347	216
17	วัดท่าสะต๋อย	2360	203
18	วัดเชตุพน	2380	183
19	วัดหนองป่าครั่ง	2395	168
20	วัดเมืองกาย	2410	153
21	วัดศรีโขง	2410	153
22	วัดเมืองสาตรหลวง	2412	151

ที่	ชื่อวัด	ปีที่สร้าง (พ.ศ.)	อายุปัจจุบัน (ปี)
23	วัดแม่หยวก	2414	149
24	วัดสันป่าข่อย	2424	139
25	วัดป่าเป้า	2426	137
26	วัดเมืองสาตรน้อย	2430	133
27	วัดศรีปิงเมือง	2432	131
28	วัดป่าแพ่ง	2447	116
29	วัดศรีดอนไชย	2449	114
30	วัดสันติธรรม	2498	65
31	วัดประทานพร	2513	50
32	วัดปันเสา	2550	13

ที่มา : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ,2562

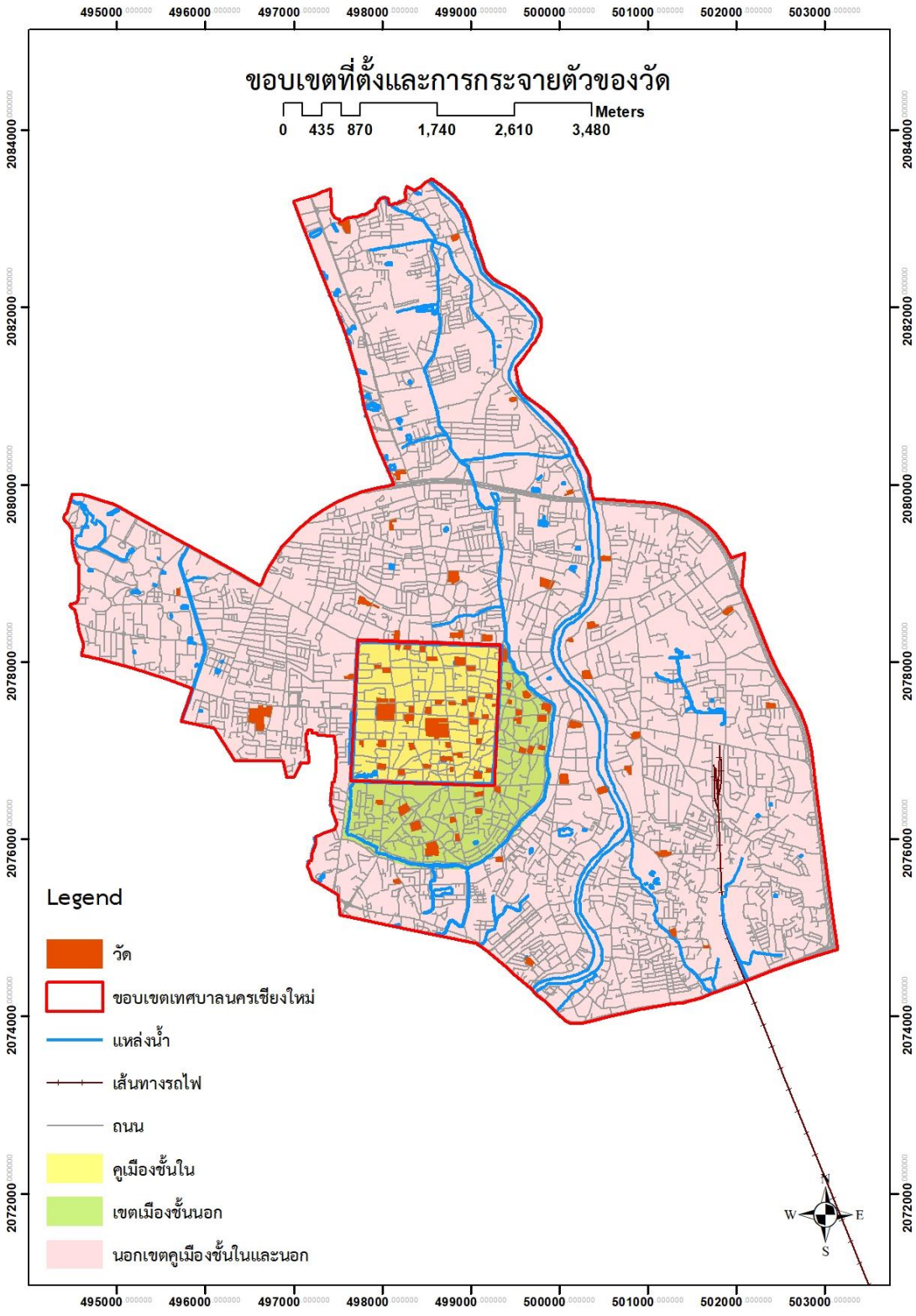

ภาพที่ 24 ขอบเขตที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.3 การเข้าถึงพื้นที่วัด

การเข้าถึงวัดทางกายภาพของพื้นที่ ผลวิเคราะห์พบว่าถนนของเทศบาลนครเชียงใหม่มีถนนสายประธาน จำนวน 2 เส้นทาง เป็นสายสำคัญสำหรับการเดินทางเข้าออกเมืองคือ ถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 และถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ให้บริการการเดินทางระยะยาวสำหรับแล่นทางไกล ใช้ความเร็วสูงโดยเฉลี่ย 80 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ขนาดถนนมีเขตทางกว้างไม่น้อยกว่า 60 เมตร มีวัดที่ตั้งติดถนนสายประธานดังกล่าวจำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดข่วงสิงห์ เข้าถึงจากถนนโชตนา ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 และวัดป่าตัน เข้าถึงจากถนนซูเปอร์ไฮเวย์ลำปาง–เชียงใหม่ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11

การเข้าถึงวัดทางกายภาพของถนนสายหลัก จำนวน 6 เส้นทาง เป็นถนนภายในพื้นที่เมือง สำหรับการติดต่อระหว่างพื้นที่ส่วนต่างๆเชื่อมโยงกับถนนสายประธานและสายรอง ความเร็วเฉลี่ย 65 กิโลเมตรต่อชั่วโมงคือ ถนนสุเทพ ถนนทิพย์เนตร ถนนท่าแพ โดยวัดที่อยู่ติดถนนสายหลักดังกล่าว ได้แก่ วัดสวนดอก เข้าถึงจากถนนสุเทพ วัดพวกเปีย เข้าถึงจากถนนทิพย์เนตร วัดมหาวัน วัดบุพพาราม วัดแสนฝาง และวัดอุปคุต เข้าถึงจากถนนท่าแพ

ส่วนวัดที่เหลือการเข้าถึงวัดจำนวน 82 แห่ง หรือร้อยละ 91 เป็นวัดส่วนใหญ่ที่เข้าถึงด้วยถนนสายรองเป็นสายที่รองรับการจราจรสายหลักสู่สายย่อย ทำหน้าที่เป็นถนนหลักสำหรับการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละย่าน ใช้ความเร็วเฉลี่ย 50 กิโลเมตรต่อชั่วโมง ควบคุมการเชื่อมต่อน้อย มีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำ (ตารางที่ 14)

การกระจายตัวของวัดบนโครงข่ายตามแนวถนนสายหลักนอกคูเมือง ได้แก่ ถนนสุเทพ ถนนวัวลาย ถนนท่าแพ ถนนเจริญเมือง แนวถนนสายหลักในคูเมือง ได้แก่ ถนนราชมรรดา ถนนพระปกเกล้า ถนนราชภาคินัย ถนนสามล้าน ถนนราชดำเนิน ถนนอารักษ์ 5 ถนน ถนนราชวิถี และแนวถนนสายรองตามชุมชน เช่น ซอยป่าตัน ซอยทุ่งโฮเต็ล5 ธนุษย์พงษ์ซอย 2 ดังนั้นวัดที่อยู่ใกล้ในเขตคูเมืองชั้นนอกและคูเมืองชั้นใน วัดจะตั้งตามแนวถนนสายประธานและถนนสายหลัก ส่วนวัดที่อยู่ห่างจากบริเวณคูเมืองออกไปวัดจะตั้งตามแนวถนนสายรอง (ภาพที่ 25)

ตารางที่ 14 การเข้าถึงพื้นที่วัด

ประเภทถนน	ศักยภาพในการเข้าถึง	(จำนวนวัด) รายชื่อวัด
สายประธาน	สูง	(2)วัดข่วงสิงห์ วัดป่าตัน
สายหลัก	กลาง	(6)วัดสวนดอก วัดพวกเปีย วัดมหาวัน วัดบุพพาราม วัดแสนฝาง วัดอุปคุต
สายย่อย	ต่ำ	(82)วัดบ้านท่อ วัดพระเจ้าเม็งราย วัดอินทขีลสะดือเมือง วัดเชียงมั่น วัดล่ามช้าง วัดหมื่นเงินกอง วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดป่าพร้าวใน วัดช่างฆ้อง วัดดวงดี วัดลอยเคราะห์ วัดกู่คำ วัดหมื่นสาร วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดฟ้าฮ่าม วัดเกตการาม วัดราชมณเฑียร วัดชัยมงคล วัดชัยศรีภูมิ วัดพันตอง วัดหมื่นล้าน วัดทุงยู วัดหม้อคำตวง วัดนันทาราม วัดหมื่นตูม วัดดับภัย วัดป้านปิง วัดพวกแต้ม วัดทรายมูลเมือง วัดฟ่อนสร้อย วัดควรค่าม้า วัดผาบ่อง วัดช่างแต้ม วัดดอกคำ วัดพันแหวน วัดพันเตา วัดดาวดึงส์ วัดพวกช้าง วัดศรีสุพรรณ วัดพันอ้น วัดพวกหงษ์ วัดศรีเกิด วัดเจ็ดลิน วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง) วัดโลกโมฬี วัดชัยพระเกียรติ วัดเชียงโฉม (เจดีย์ปล่อง) วัดเมธัง วัดสำเภา วัดหัวฝาย วัดกู่เต้า วัดปราสาท วัดเมืองมาง วัดเมืองลัง วัดชมพู วัดดอกเอื้อง วัดเชียงยืน วัดป่าพร้าวนอก วัดท่าสะต่อย วัดอู่ทรายคำ วัดเชตุพน วัดหนองคำ วัดผ้าขาว วัดหนองป่าครั่ง วัดเมืองกาย วัดศรีโขง วัดเมืองสาตรหลวง วัดแม่หยวก วัดสันป่าข่อย วัดป่าเป้า วัดเมืองสารทน้อย วัดศรีปิงเมือง วัดป่าแพ่ง วัดศรีดอนไชย วัดทรายมูลเมืองพม่า วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์ วัดเชตะวัน วัดธาตุคำ วัดสันติธรรม วัดประทานพร วัดยางกวง และวัดปันเสา

ที่มา: ผู้วิจัย

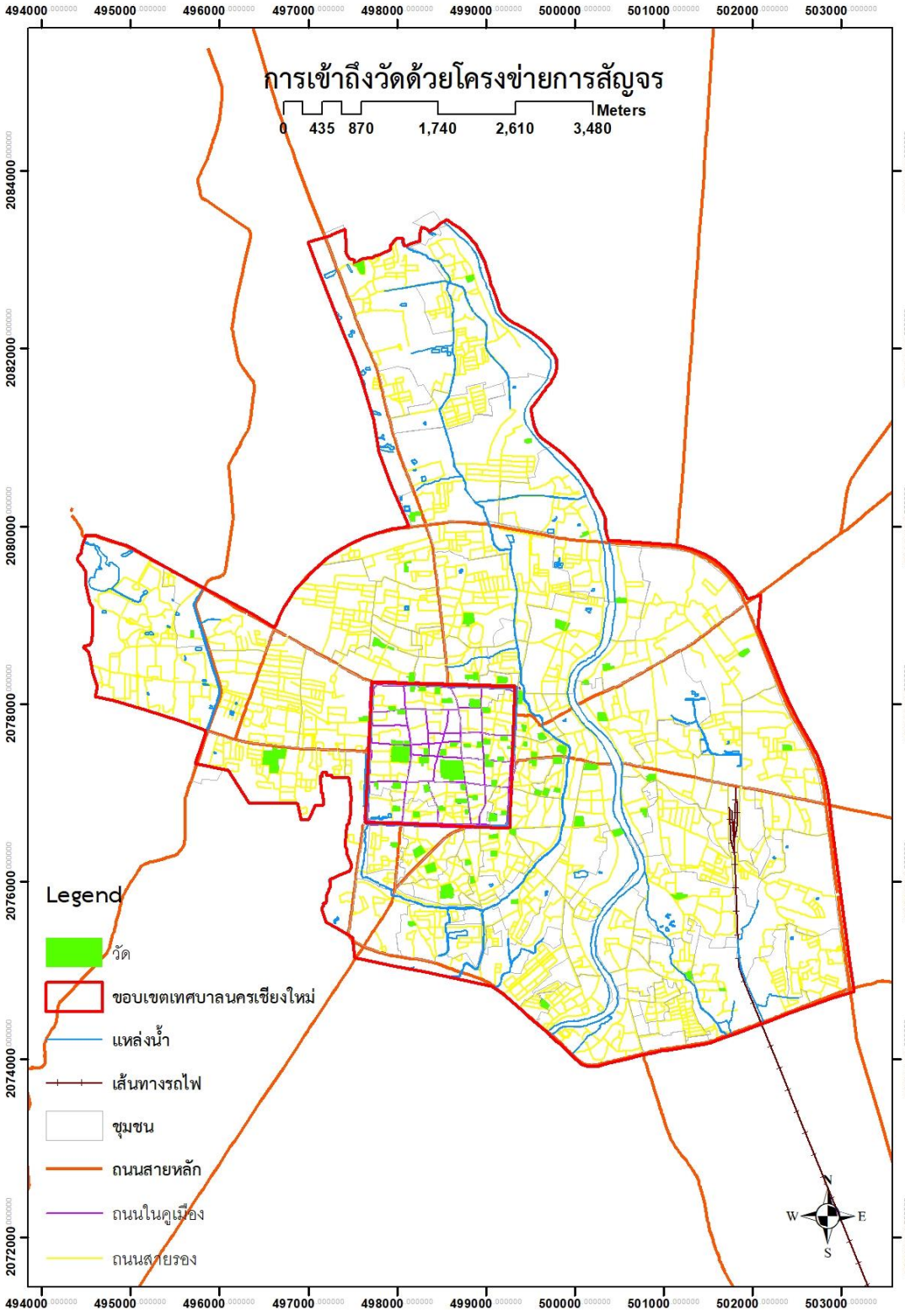

ภาพที่ 25 การเข้าถึงวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.4 ข้อกำหนดและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับวัด

4.3.4.1 พระราชบัญญัติคณะสงฆ์

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติฉบับนี้มีความเกี่ยวข้องกับข้อบังคับและระเบียบเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มีสาระสำคัญที่ได้บัญญัติและเกี่ยวข้องไว้ดังนี้

หมวด 5 วัด

มาตรา 37 เจ้าอาวาสมีหน้าที่ ดังนี้

1. บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี

2. ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้นปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

3. เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์

4. ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล

มาตรา 38 เจ้าอาวาสมีอำนาจ ดังนี้

1. ห้ามบรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งมิได้รับอนุญาตของเจ้าอาวาสเข้าไปอยู่อาศัยในวัด

2. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ซึ่งไม่อยู่ในโอวาทของเจ้าอาวาสออกไปเสียจากวัด

3. สั่งให้บรรพชิตและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรือพำนักอาศัยในวัด ทำงานภายในวัด หรือให้ทำทัณฑ์บนหรือให้ขอขมาโทษ ในเมื่อบรรพชิตหรือคฤหัสถ์ในวัดนั้นประพฤติผิดคำสั่งเจ้าอาวาสซึ่งได้สั่งโดยชอบด้วยพระธรรมวินัยกฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบหรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม

มาตรา 39 ในกรณีที่ไม่มีเจ้าอาวาสหรือเจ้าอาวาสไม่อาจปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้แต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้ผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาสมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับเจ้าอาวาส การแต่งตั้งผู้รักษาการแทนเจ้าอาวาส ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎมหาเถรสมาคม การยกวัดร้างขึ้นเป็นวัดมีพระภิกษุอยู่จำพรรษา ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง

ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ยังมีปัญหาและข้อจำกัดที่ยังไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน ตามข้อระเบียบของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ว่าวัดมีฐานะเป็นนิติบุคคล และเจ้าอาวาสมีอำนาจตัดสินใจและการจัดการศาสนสมบัติของวัด ตามคุณสมบัติและหน้าที่ของเจ้าอาวาสที่ระบุไว้ตามกฎมหาเถรสมาคม ความเป็นจริงแล้วเจ้าอาวาสมีหน้าที่ที่สำคัญในการศึกษาพระธรรมและปกครองคณะสงฆ์ มากกว่าการจัดการศาสนสมบัติของวัดให้เกิดประโยชน์และรายรับของวัดในปัจจุบันจึงต้องใช้ความรู้ความสามารถที่หลากหลายและเหมาะสมในการบริหารจัดการ ซึ่งหากมีบุคคลที่เจ้าอาวาสแต่งตั้งให้เป็นผู้แทนรับมอบอำนาจในการตัดสินแทนเจ้าอาวาส ซึ่งมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์หรือเสียผลประโยชน์ใดๆก็ตาม จะส่งผลให้เจ้าอาวาสมีความผิดทาง

กฎหมาย ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้ระบุว่าให้มีการแต่งตั้งไวยาวัจกรโดยมีหน้าที่หลักในด้านการบริหารจัดการทรัพย์สิน อสังหาริมทรัพย์ การเช่าที่ธรณีสงฆ์ ที่กัลปนา หรือการกันที่ดินวัดเพื่อจัดหาประโยชน์และการเงินต่างๆ เพื่อการจัดหาประโยชน์จากศาสนสมบัติของวัด โดยให้มีอำนาจแทนตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายทุกประการ แต่การจัดหาไวยาวัจกรของวัดก็ขึ้นอยู่กับอำนาจเจ้าอาวาสที่มักจะใช้ระบบเครือญาติ ซึ่งขาดคุณสมบัติที่ไวยาวัจกรควรมี ด้านความรู้ความสามารถในเรื่องของกฎหมายเป็นอย่างดีเพื่อผลประโยชน์ของวัด และพระราชบัญญัติยังขาดข้อกำหนดในการตรวจสอบบัญชีรายจ่ายเงินวัด รวมถึงบทลงโทษหากเจ้าอาวาสไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์และกฎกระทรวง และไม่อยู่ในการควบคุมของหน่วยงานราชการ มีแต่การปกครองคณะสงฆ์ที่แบ่งตามเขตการปกครองเป็นภาค จังหวัด อำเภอ และตำบล โดยมีเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลตามลำดับ เพื่อการเสนอเรื่องตามลำดับชั้นถึงกรมการศาสนาเท่านั้น ซึ่งไม่ได้ระบุถึงผลประโยชน์ของการจัดการศาสนสมบัติของวัดต่อพระสังฆาธิการซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชาของเจ้าอาวาส

4.3.4.2 กฎหมายว่าด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุ

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. 2504 แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่พบในพื้นที่เมืองเก่า จึงเป็นกฎหมายที่ปกป้องคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมที่มีประสิทธิภาพที่สุด สามารถใช้เป็นหลักในการขึ้นทะเบียนโบราณสถานโบราณวัตถุเพื่อความสะดวกในการดูแล จัดการภายในพื้นที่ สาระสำคัญที่ได้บัญญัติไว้ดังนี้

มาตรา 4

ในพระราชบัญญัตินี้ “โบราณสถาน” หมายความว่า อสังหาริมทรัพย์ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของอสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือโบราณคดี ทั้งนี้ ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย “โบราณวัตถุ” หมายความว่า สังหาริมทรัพย์ที่เป็นของโบราณ ไม่ว่าจะเป็นสิ่งประดิษฐ์หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ หรือที่เป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของโบราณสถาน ซากมนุษย์หรือซากสัตว์ ซึ่งโดยอายุหรือโดยลักษณะแห่งการประดิษฐ์หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติของสังหาริมทรัพย์นั้น เป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดี “ศิลปวัตถุ”หมายความว่า สิ่งที่ทำด้วยฝีมืออย่างประณีตและมีคุณค่าสูงในทางศิลปะ

มาตรา 7

เพื่อประโยชน์ในการดูแลรักษาและการควบคุมโบราณสถานให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้ ให้อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณสถานใด ๆ ตามที่

อธิบดีเห็นสมควรได้ และให้มีอำนาจกำหนดเขตที่ดินตามที่เห็นสมควรเป็นเขตของโบราณสถาน โดยให้ถือว่าเป็นโบราณสถานด้วยก็ได้ ประกาศดังกล่าวนี้ อธิบดีจะเพิกถอนหรือแก้ไขเพิ่มเติมก็ให้กระทำได้โดยประกาศในราชกิจจานุเบกษาการขึ้นทะเบียนโบราณสถานตามความในวรรคก่อน ถ้าโบราณสถานนั้นมีเจ้าของหรือมีผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย ให้อธิบดีแจ้งเป็นหนังสือให้เจ้าของหรือผู้ครอบครองทราบ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองไม่พอใจ ก็ให้มีสิทธิร้องต่อศาลภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่อธิบดีแจ้งให้ทราบ ขอให้ศาลมีคำสั่งให้อธิบดีระงับการขึ้นทะเบียนและหรือการกำหนดเขตที่ดินให้เป็นโบราณสถานแล้วแต่กรณีได้ ถ้าเจ้าของหรือผู้ครอบครองมิได้ร้องขอต่อศาล หรือศาลมีคำสั่งคดีถึงที่สุดให้ยกคำร้องขอของเจ้าของหรือผู้ครอบครอง ให้อธิบดีดำเนินการขึ้นทะเบียนได้

มาตรา 7 ทวิ

ห้ามมิให้ผู้ใดปลูกสร้างอาคารตามกฎหมายว่าด้วยการควบคุมการก่อสร้างอาคารภายในเขตของโบราณสถาน ซึ่งอธิบดีได้ประกาศขึ้นทะเบียน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดีในกรณีที่มีการปลูกสร้างอาคารโดยมิได้รับอนุญาต ให้อธิบดีมีอำนาจสั่งระงับการก่อสร้างและให้รื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นภายในกำหนดหกสิบวันนับแต่วันได้รับคำสั่ง ผู้ใดขัดขืนไม่ระงับการก่อสร้างหรือรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารตามคำสั่งอธิบดี มีความผิดฐานขัดคำสั่งเจ้าพนักงาน และให้อธิบดีดำเนินการรื้อถอนอาคารหรือส่วนแห่งอาคารนั้นได้ โดยเจ้าของผู้ครอบครองหรือผู้ปลูกสร้างไม่มีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายหรือดำเนินคดีแก่ผู้รื้อถอนไม่ว่าด้วยประการใดทั้งสิ้น สัมภาระที่รื้อถอนถ้าเจ้าของไม่ขนย้ายออกไปจากเขตโบราณสถานภายในกำหนดสิบห้าวันนับแต่วันรื้อถอนเสร็จ ให้อธิบดีจัดการขายทอดตลาดสัมภาระนั้นเงินที่ได้จากการขายเมื่อหักค่าใช้จ่ายในการรื้อถอนและการขายแล้วเหลือเท่าใดให้คืนให้เจ้าของสัมภาระนั้น

มาตรา 10

ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไข เปลี่ยนแปลง รื้อถอน ต่อเติม ทำลาย เคลื่อนย้ายโบราณสถานหรือส่วนต่างๆ ของโบราณสถานหรือขุดค้นสิ่งใดๆ หรือปลูกสร้างอาคารภายในบริเวณโบราณสถาน เว้นแต่จะกระทำตามคำสั่งของอธิบดีหรือได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา 14

เมื่ออธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุใดที่มิได้อยู่ในความครอบครองของกรมศิลปากร มีประโยชน์หรือคุณค่าในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์หรือโบราณคดีเป็นพิเศษ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษาขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุ หรือศิลปวัตถุนั้นในกรณีที่อธิบดีเห็นว่าโบราณวัตถุใดไม่ว่าจะได้ขึ้นทะเบียนแล้วหรือไม่ หรือศิลปวัตถุใดที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว สมควรสงวนไว้เป็นสมบัติของชาติ อธิบดีมีอำนาจประกาศในราชกิจจานุเบกษากำหนดให้โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุ

นั้นเป็นโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ห้ามทำการค้า และหากเห็นสมควรเก็บรักษาไว้เป็นสมบัติของชาติ ให้อธิบดีมีอำนาจจัดซื้อโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุนั้นไว้ได้

มาตรา 15

โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้วนั้น ห้ามมิให้ผู้ใดซ่อมแซม แก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงเว้นแต่จะได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากอธิบดี และถ้าหนังสืออนุญาตนั้นกำหนดเงื่อนไขไว้ประการใดก็ต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขนั้นด้วย

มาตรา 32

ผู้ใดบุกรุกโบราณสถาน หรือทำให้เสียหาย ทำลาย ทำให้เสื่อมค่าหรือทำให้ไร้ประโยชน์ซึ่งโบราณสถาน ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินเจ็ดปี หรือปรับไม่เกินเจ็ดแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งเป็นการกระทำต่อโบราณสถานที่ได้ขึ้นทะเบียนแล้ว ผู้กระทำต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสิบปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรมศิลปากรได้ประกาศขึ้นทะเบียนโบราณสถานในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และมีเอกลักษณ์จึงเป็นโบราณสถานที่ควรทะนุบำรุงและอนุรักษ์ไว้ พบวัดภายในขอบเขตพื้นที่การศึกษาทั้งหมด 19 แห่ง ดังตารางที่ 15

ตารางที่ 15 โบราณสถานในเทศบาลนครเชียงใหม่

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ไร่-งาน-ตร.ว.)
1	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	-
2	วัดกู่เต้า	0-3-15
3	วัดเชียงมั่น	7-3-97
4	วัดศรีเกิด	-
5	วัดสวนดอก	20-0-72
6	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	13-1-40
7	วัดโลกโมฬี	1-1-81
8	วัดบุพพาราม	2- 3-87
9	วัดเชียงยืน	เจดีย์ 1-2-16 และ หอพระ 1-0-14
10	วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง)	เจดีย์/วิหาร/พระอุโบสถ รวมได้ 2-2-74
11	วัดปันเสา	0-2-50
12	วัดปราสาท	วิหาร/ปราสาท รวมได้ 2-1-19
13	วัดยางกวง	1-3-0
14	วัดพันเตา	วิหาร 0-3-12

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ไร่-งาน-ตร.ว.)
15	วัดพวกหงษ์	เจดีย์ทรงกลม/อุโบสถ รวมได้ 2-1-92
16	วัดอินทขีลสะดือเมือง	วิหาร/เจดีย์ทรงกลม/เจดีย์แปดเหลี่ยม รวมได้ 0-3-55/0-1-20
17	วัดเชียงโฉม	0-2-14
18	วัดดวงดี	โบสถ์/หอไตร รวมได้ 0-1-67
19	วัดเกตการาม	วิหารหลังใหญ่/วิหารหลังเล็ก รวมได้ 1-2-90

ที่มา: กรมศิลปากร, 2504 ถึง ปัจจุบัน

4.3.5 การบริหารจัดการพื้นที่วัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.3.5.1 การปกครองสงฆ์และการบริหารจัดการวัด

การแบ่งอำนาจในการบริหารจัดการวัด แบ่งเป็น 8 ลำดับขั้น คือ เจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส ไวยาวัจกร และมรรคนายก (ภาพที่ 34) มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เจ้าคณะใหญ่ คือ พระภิกษุที่มีพรรษาพ้น 30 และมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่ารองสมเด็จพระราชาคณะ ได้รับการแต่งตั้งโดยสมเด็จพระสังฆราชและเห็นชอบจากมหาเถรสมาคม

2. เจ้าคณะภาค คือ มีพรรษาพ้น 20 และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะจังหวัดในภาคนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นเทพ หรือ เป็นพระราชาคณะซึ่งเป็นพระคณาจารย์เอก หรือเป็นเปรียญธรรม 9 ประโยค

3. เจ้าคณะจังหวัด คือ มีพรรษาพ้น 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะอำเภอในจังหวัดนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าพระราชาคณะชั้นสามัญ หรือเป็นพระคณาจารย์โทขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 6 ประโยค

4. เจ้าคณะอำเภอ คือ มีพรรษาพ้น 10 กับมีสำนักอยู่ในเขตจังหวัดนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าคณะตำบลในอำเภอนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือมีสมณศักดิ์ไม่ต่ำกว่าชั้นสัญญาบัติ หรือเป็นพระคณาจารย์ตรีขึ้นไป หรือเป็นเปรียญธรรมไม่ต่ำกว่า 4 ประโยค

5. เจ้าคณะตำบล คือ มีพรรษาพ้น 5 กับมีสำนักอยู่ในเขตอำเภอนั้น และกำลังดำรงตำแหน่งรองเจ้าคณะตำบลนั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 2 ปี หรือกำลังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสในตำบล

นั้นมาแล้วไม่ต่ำกว่า 4 ปี หรือเป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ หรือเป็นพระคณาจารย์ หรือเป็นเปรียญธรรม หรือเป็นนักธรรมชั้นเอก

6. เจ้าอาวาส คือ มีพรรษาพ้น 5 และเป็นผู้ทรงเกียรติคุณเป็นที่เคารพนับถือของบรรพชิตและคฤหัสถ์ในถิ่นนั้น

7. ไวยาวัจกร คือ พนักงานตามความในประมวลกฎหมายอาญาที่จะต้องได้รับการแต่งตั้งจากเจ้าอาวาส เป็นผู้จัดประโยชน์รายได้ การทำบัญชีของวัด และทำหน้าที่เบิกจ่ายนิตยภัทร รวมทั้งการดูแลจัดการทรัพย์สินของวัด และคอยรับใช้ทำกิจต่างๆตามที่เจ้าอาวาสมอบหมายเป็นหนังสือ

8. มรรคนายก คือ บุคคลที่คอยช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆภายในวัด เป็นตัวกลางหรือผู้ประสานงานระหว่างพระสงฆ์กับอุบาสก อุบาสิกา และการคอยรับใช้พระสงฆ์แต่ไม่ใช่หน้าที่หลัก

ตามกฎมหาเถรสมาคม พระภิกษุที่ปกครองคณะสงฆ์ ในตำแหน่งเจ้าคณะใหญ่ เจ้าคณะภาค รองเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด รองเจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ รองเจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส และผู้ช่วยเจ้าอาวาส และมีคุณสมบัติดังนี้

1. มีพรรณนาสมควรแก่ตำแหน่ง
2. มีความรู้สมควรแก่ตำแหน่ง
3. มีความประพฤติเรียบร้อยตามพระธรรมวินัย
4. เป็นผู้ฉลาดสามารถในการปกครองคณะสงฆ์
5. ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพไร้ความสามารถ หรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือเป็นโรคเรื้อน หรือเป็นวัณโรคในระยะอันตรายจนเป็นที่น่ารังเกียจ
6. ไม่เคยต้องคำวินิจฉัยลงโทษในอธิกรณ์ที่พึงรังเกียจมาก่อน
7. ไม่เคยถูกถอดถอนหรือถูกปลดจากตำแหน่งใด เพราะความผิดมาก่อน

การปกครองคณะสงฆ์ตามตำแหน่งที่จัดตั้งขึ้นเป็นไปเพื่อการปกครองตามระบบพระสงฆ์เท่านั้น ไม่มีการระบุชัดเจนในหน้าที่ของตำแหน่งในการบริหารจัดการวัด ซึ่งมีเพียงการดูแลรักษาและจัดการศาสนสมบัติกลางเป็นหน้าที่ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่การบริหารจัดการพื้นที่ ทรัพย์สินและศาสนสมบัติของวัดจะขึ้นอยู่กับเจ้าอาวาสเป็นหลัก ส่วนไวยาวัจกร และมรรคนายก จะเป็นผู้ประสานงานและรับคำสั่งมาจากเจ้าอาวาส แต่ละวัดจะมีเจ้าอาวาสเพียง 1 รูป ส่วนพระภิกษุ สามเณร และลูกศิษย์วัด จะมีจำนวนที่ต่างกันออกไป อ้างอิงข้อมูลจากระบบฐานข้อมูลวัด สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดเชียงใหม่ การบริหารจัดการทรัพย์สินและศาสนสมบัติ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ได้แบ่งที่วัดออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ ที่วัด คือที่ซึ่งตั้งวัดตลอดจนเขตของวัดนั้น พื้นที่ธรณีสงฆ์ คือที่ซึ่งเป็นสมบัติของวัด และที่กัลปนา คือที่ซึ่งมีผู้อุทิศ แต่ยก

ผลประโยชน์ให้วัดหรือพระศาสนา และแบ่งศาสนสมบัติออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ศาสนสมบัติกลาง คือทรัพย์สินของกรมการศาสนาซึ่งมิใช่ของวัดใดวัดหนึ่ง และศาสนสมบัติของวัด คือทรัพย์สินของวัดใดวัดหนึ่ง เมื่อเกิดการจัดหาประโยชน์หรือรายได้จากศาสนสมบัติวัด จึงได้มีการแบ่งแยกการบริหารจัดการทรัพย์สินจากงานหารายได้ออกเป็น 9 ประเภท ดังนี้

1. รายได้จากตู้รับบริจาค คือการตั้งตู้รับบริจาค เพื่อการทำนุ บำรุงอาคารและสิ่งปลูกสร้าง หรือการช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนทุนทรัพย์เป็นต้น

2. รายได้การทอดกฐินประจำปี คือในหนึ่งปีจะมีเพียงครั้งเดียวในระหว่างช่วงแรมหนึ่งค่ำเดือนสิบเอ็ดถึงขึ้นสิบห้าค่ำเดือนสิบสอง วัดหนึ่งๆจะสามารถรับกฐินได้เพียงปีละหนึ่งครั้งเท่านั้น การทอดกฐินมี 2 ประเภท คือ จุลกฐิน และมหากฐิน ที่ต้องมีเครื่องปัจจัยไทยทาน

3. รายได้การทอดผ้าป่าตามเทศกาล คือการหารายได้เข้าวัดด้วยการทอดผ้าป่าโดยใช้วันสำคัญทางประเพณีไทย และทางพุทธศาสนา เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์ วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา หรือวันวิสาขบูชา รวมถึงการตั้งกองผ้าป่า

4.รายได้การอบรมปฏิบัติธรรม คือการจัดฝึกอบรมธรรม ที่ผู้อบรมส่วนใหญ่มักจะบริจาคเงินให้กับวัด

5.รายได้การบริจาคทั่วไป คือเป็นการบริจาคครั้งคราวตามกำลังศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

6.รายได้จากการฝากเงินหรือลงทุน คือวัดเลือกฝากเงินกับสถาบันการเงิน หรือไปลงทุนในกิจการที่ไม่มีความเสี่ยง เช่น การซื้อพันธบัตรรัฐบาล เป็นต้น

7.รายได้จากการตั้งซุ้มจำหน่าย คือการจำหน่ายสินค้าของวัด เช่น ดอกไม้ ธูปเทียน อาหาร วัตถุมงคล หนังสือธรรมะ หรือของที่ระลึกอื่นๆ โดยมีเจ้าหน้าที่ของวัดเป็นผู้จำหน่ายและจัดทำบัญชีรายการสินค้า รายรับและรายจ่าย

8.รายได้จากการจัดผลประโยชน์ทรัพย์สิน คือรายได้จากการที่วัดให้เช่าอสังหาริมทรัพย์ประเภทที่ดิน อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ยังรวมถึงรายได้จากการให้บริการสถานที่สำหรับประชาชนหรือหน่วยงานต่างๆ เช่น ศาลาหรืออาคารอเนกประสงค์ หรือห้องประชุมเป็นต้น

9.รายได้อื่นๆ คือรายได้จากการจัดอยู่ในโปรแกรมนำเที่ยว รายได้จากเงินบริจาคค่าจอดรถ หรือค่าบริการห้องน้ำจากการอยู่ใกล้กับแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ

ดังนั้นการเก็บเงินที่เกิดจากรายได้ของศาสนสมบัติวัดที่เกินสามพันบาทขึ้นไปจะต้องฝากไว้กับกรมศาสนา ในนามของวัดซึ่งอาจทำให้การนำรายได้ที่ควรจะได้ นำไปพัฒนาวัดได้อย่างไม่ทั่วถึง รวมถึงวิธีการจัดการวัดที่ไม่มีผู้เชี่ยวชาญมาให้คำแนะนำ อาจทำให้วัดเสียผลประโยชน์ได้

ผลการวิเคราะห์จำนวนประชากรภายในวัด พบว่าวัดร้อยละ 39 มีเจ้าอาวาส พระภิกษุ สามเณร และลูกศิษย์วัดดูแลอาศัยอยู่ภายในวัด และวัดร้อยละ 61 ที่มีเจ้าอาวาสดูแลอาศัยอยู่เพียงผู้

เดียว อัตราส่วนของประชากรที่อาศัยอยู่ภายในวัดต้องมีความสอดคล้องกับขนาดพื้นที่วัด รวมถึงความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายในวัด หากวัดมีเจ้าอาวาสเพียงผู้เดียวในการดูแลรักษาและการพัฒนาพื้นที่สีเขียวก็มีความเป็นไปได้น้อย

ภาพที่ 26 แผนผังแสดงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน

ที่มา: พ.ร.บ.คณะสงฆ์ฯกับการปกป้องพระพุทธศาสนาในสถานการณ์ปัจจุบัน, 2560

4.3.6 การใช้ที่ดินภายในวัด

วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นนิกายเถรวาท แบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินเป็น 3 เขต ได้แก่เขตพุทธาวาส คือพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เขตสังฆาวาส คือขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนา และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ คือเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ ซึ่งพื้นที่ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์สร้างความร่มรื่น คือเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์

จากผลการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยวิธีการดิจิไทซ์ (Digitizing) เป็นวิธีการคัดลอกลายจากภาพถ่ายดาวเทียม ให้ออกเป็นข้อมูลเชิงจุดภาพ (Raster) ให้อยู่ในระบบข้อมูลเวกเตอร์ (vector) ในรูปแบบพื้นที่ (polygon) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อหาสัดส่วนพื้นที่สิ่งปลูกสร้างและพื้นที่ว่าง ที่มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวได้ดี ตามเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ. 2549 จะต้องมีสัดส่วนพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมต่อขนาดพื้นที่วัด พบวัดที่มีพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 จำนวน 43 แห่ง บริเวณในคูเมือง ตามแนวถนนราชดำเนิน ถนนราชภาคินัย และถนนราชมรรดา บริเวณนอกคูเมืองตามแนวถนนท่าแพ และกระจายอยู่ตามแนวถนนสายย่อยในแต่ละเขตชุมชน ส่วนวัดที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่าร้อยละ 60 จำนวน 47 แห่ง อยู่บริเวณคูเมืองชั้นใน ตามแนวถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนศรีภูมิ ถนนราชดำเนิน ถนนราชมรรดา ถนนสิงหราช ถนนพระปกเกล้า ถนนราชวิถี และถนนราชภาคินัย และบริเวณคูเมืองชั้นนอก แนวถนนหลักสุเทพ ถนนท่าแพ ถนนลอยเคราะห์ ถนนศรีดอนไชย และถนนวัวลาย ตามแนวถนนสายย่อยของชุมชน (ตารางที่ 17 และภาพที่ 27)

ตารางที่ 16 การแบ่งพื้นที่ใช้สอย

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละต่อพื้นที่ทั้งหมด		
			พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
1	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	51,488	4	15	81
2	วัดสวนดอก	50,145	26	20	54
3	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	39,030	19	5	76
4	วัดนันทาราม	22,447	58	6	36
5	วัดกู่เต้า	15,873	16	46	38
6	วัดป่าแพ่ง	12,581	8	38	54
7	วัดสันติธรรม	12,504	10	76	14

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละต่อพื้นที่ทั้งหมด		
			พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
8	วัดศรีดอนไชย	12,308	14	23	63
9	วัดแม่หยวก	12,152	17	40	42
10	วัดเชียงมั่น	12,136	24	35	40
11	วัดศรีสุพรรณ	11,778	10	57	33
12	วัดอุปคุต	11,635	10	28	62
13	วัดเชียงยืนเดช	11,250	37	17	46
14	วัดหมื่นสาร	10,938	34	40	26
15	วัดเมืองกาย	10,254	11	50	38
16	วัดเกตการาม	10,187	28	33	39
17	วัดข่วงสิงห์	9,727	14	34	53
18	วัดศรีเกิด	9,406	41	59	0
19	วัดชัยมงคล	9,267	12	58	31
20	วัดแสนฝาง	9,250	16	52	32
21	วัดป่าเป้า	9,107	19	73	9
22	วัดทรายมูลพม่า	8,934	12	70	17
23	วัดสันป่าข่อย	8,164	33	40	26
24	วัดบุพพาราม	8,044	36	28	36
25	วัดเชตุพน	8,027	17	39	45
26	วัดฟ้าฮ่าม	7,918	25	55	21
27	วัดกู่คำ	7,830	31	56	14
28	วัดเจ็ดลิน	7,782	14	86	0
29	วัดโลกโมฬี	7,434	27	73	0
30	วัดป่าพร้าวนอก	7,369	18	82	0
31	วัดหมื่นเงินกอง	7,232	31	43	26
32	วัดพันอ้น	7,222	14	58	28
33	วัดชัยศรีภูมิ	7,131	33	67	0
34	วัดหนองคำ	6,931	32	25	42
35	วัดบ้านท่อ	6,760	18	34	48

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละต่อพื้นที่ทั้งหมด		
			พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
36	วัดหนองป่าครั่ง	6,624	13	47	40
37	วัดแสนเมืองมาหลวง	6,563	41	59	0
38	วัดเชียงโฉม	6,526	20	38	42
39	วัดชัยพระเกียรติ	6,379	24	76	0
40	วัดเมืองสาตรหลวง	6,277	20	50	30
41	วัดปราสาท	6,131	19	38	43
42	วัดท่าสะต่อย	5,896	38	62	0
43	วัดพวกหงษ์	5,818	20	30	51
44	วัดปันเสา	5,693	9	47	44
45	วัดพระเจ้าเม็งฯ	5,682	24	67	10
46	วัดป้านปิง	5,668	15	52	33
47	วัดลอยเคราะห์	5,658	18	50	32
48	วัดเมืองมาง	5,340	17	46	37
49	วัดพวกแต้ม	5,220	51	26	23
50	วัดล่ามช้าง	5,217	24	56	20
51	วัดมหาวัน	5,029	21	44	35
52	วัดพันเตา	4,950	17	41	41
53	วัดพวกช้าง	4,926	25	29	46
54	วัดดับภัย	4,847	32	61	7
55	วัดพวกเปีย	4,846	22	49	29
56	วัดพันตอง	4,795	20	58	21
57	วัดเมืองลัง	4,633	39	46	16
58	วัดหัวฝาย	4,518	32	33	35
59	วัดเชตวัน	4,496	32	43	25
60	วัดทุงยู	4,464	49	51	0
61	วัดป่าตัน	4,446	24	76	0
62	วัดดาวดึงษ์	4,419	29	71	0
63	วัดศรีปิงเมือง	4,404	17	65	18

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละต่อพื้นที่ทั้งหมด		
			พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
64	วัดหมื่นตูม	4,392	41	59	0
65	วัดธาตุคำ	4,391	27	41	32
66	วัดอินทขีล	4,355	36	64	0
67	วัดอุโมงค์มหาเถร	4,329	36	34	31
68	วัดหม้อคำตวง	4,269	22	78	0
69	วัดพันแหวน	4,250	25	57	18
70	วัดผ้าขาว	4,116	21	60	19
71	วัดชมพู	4,014	51	49	0
72	วัดช่างฆ้อง	4,011	15	61	23
73	วัดยางกวง	3,856	35	37	28
74	วัดดอกเอื้อง	3,753	39	61	0
75	วัดทรายมูลเมือง	3,744	37	63	0
76	วัดช่างแต้ม	3,714	21	57	22
77	วัดประทานพร	3,662	14	46	39
78	วัดควรค่าม้า	3,644	59	41	0
79	วัดป่าพร้าวใน	3,620	38	41	21
80	วัดดวงดี	3,607	39	61	0
81	วัดเมธัง	3,512	24	76	0
82	วัดศรีโขง	3,380	30	46	23
83	วัดหมื่นล้าน	3,314	20	49	30
84	วัดผาบ่อง	2,926	35	45	20
85	วัดสำเภา	2,917	20	53	27
86	วัดราชมณเฑียร	2,873	31	69	0
87	วัดอู่ทรายคำ	2,823	31	69	0
88	วัดฟ่อนสร้อย	2,742	29	71	0
89	วัดเมืองสาตรน้อย	2,692	32	68	0
90	วัดดอกคำ	2,645	16	37	47

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 17 ร้อยละพื้นที่ว่างของวัด

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง	ร้อยละพื้นที่ว่างต่อพื้นที่ทั้งหมด		
				พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
1	วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร	51,488	40	19	20	21
2	วัดสวนดอก	50,145	45	21	13	21
3	วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	39,030	38	14	24	24
4	วัดนันทาราม	22,447	25	35	5	35
5	วัดกู่เต้า	15,873	27	9	26	38
6	วัดป่าแพ่ง	12,581	13	8	32	47
7	วัดสันติธรรม	12,504	34	4	42	20
8	วัดศรีดอนไชย	12,308	44	8	10	38
9	วัดแม่หยวก	12,152	14	14	28	44
10	วัดเชียงมั่น	12,136	30	14	16	40
11	วัดศรีสุพรรณ	11,778	49	6	34	11
12	วัดอุปคุต	11,635	37	7	12	44
13	วัดเชียงยืนเดช	11,250	50	19	6	25
14	วัดหมื่นสาร	10,938	34	25	15	26
15	วัดเมืองกาย	10,254	33	6	24	37
16	วัดเกตการาม	10,187	45	19	12	24
17	วัดข่วงสิงห์	9,727	40	8	17	35
18	วัดศรีเกิด	9,406	27	12	37	24
19	วัดชัยมงคล	9,267	35	7	28	30
20	วัดแสนฝาง	9,250	38	9	21	32
21	วัดป่าเป้า	9,107	54	9	10	27
22	วัดทรายมูลพม่า	8,934	50	8	0	42
23	วัดสันป่าข่อย	8,164	47	26	12	15
24	วัดบุพพาราม	8,044	41	23	11	25
25	วัดเชตุพน	8,027	57	7	12	24

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง	ร้อยละพื้นที่ว่างต่อพื้นที่ทั้งหมด		
				พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
26	วัดฟ้าฮ่าม	7,918	43	14	23	20
27	วัดกู่คำ	7,830	49	11	25	15
28	วัดเจ็ดลิน	7,782	37	7	20	36
29	วัดโลกโมฬี	7,434	37	15	28	20
30	วัดป่าพร้าวนอก	7,369	39	10	28	23
31	วัดหมื่นเงินกอง	7,232	51	19	8	22
32	วัดพันอ้น	7,222	41	6	25	28
33	วัดชัยศรีภูมิ	7,131	42	20	14	24
34	วัดหนองคำ	6,931	28	19	11	42
35	วัดบ้านท่อ	6,760	26	13	12	49
36	วัดหนองป่าครั่ง	6,624	61	7	7	25
37	วัดแสนเมืองมาหลวง (หัวข่วง)	6,563	53	28	12	7
38	วัดเชียงโฉม	6,526	28	11	19	42
39	วัดชัยพระเกียรติ	6,379	33	16	22	29
40	วัดเมืองสาตรหลวง	6,277	34	14	28	24
41	วัดปราสาท	6,131	32	13	14	41
42	วัดท่าสะต๋อย	5,896	52	22	16	10
43	วัดพวกหงษ์	5,818	23	12	15	50
44	วัดปันเสา	5,693	30	4	22	44
45	วัดพระเจ้าเม็งฯ	5,682	37	17	36	10
46	วัดป่านปิง	5,668	35	8	29	28
47	วัดลอยเคราะห์	5,658	44	8	16	32
48	วัดเมืองมาง	5,340	55	6	17	22
49	วัดพวกแต้ม	5,220	37	24	16	23
50	วัดล่ามช้าง	5,217	43	9	28	20
51	วัดมหาวัน	5,029	39	10	16	35

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง	ร้อยละพื้นที่ว่างต่อพื้นที่ทั้งหมด		
				พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
52	วัดพันเตา	4,950	41	8	21	30
53	วัดพวกช้าง	4,926	63	8	7	22
54	วัดดับภัย	4,847	51	14	9	26
55	วัดพวกเปีย	4,846	42	11	19	28
56	วัดพันตอง	4,795	48	10	21	21
57	วัดเมืองลัง	4,633	38	29	17	16
58	วัดหัวฝาย	4,518	26	21	18	35
59	วัดเชตวัน	4,496	40	15	21	24
60	วัดทุ่งยู	4,464	33	39	14	14
61	วัดป่าตัน	4,446	38	13	21	28
62	วัดดาวดึงษ์	4,419	45	18	14	23
63	วัดศรีปิงเมือง	4,404	51	8	23	18
64	วัดหมื่นตูม	4,392	35	32	14	19
65	วัดธาตุคำ	4,391	41	11	16	32
66	วัดอินทขีล	4,355	63	15	9	13
67	วัดอุโมงค์มหาเถร	4,329	27	28	14	31
68	วัดหม้อคำตวง	4,269	48	10	22	20
69	วัดพันแหวน	4,250	38	19	25	18
70	วัดผ้าขาว	4,116	32	11	38	19
71	วัดชมพู	4,014	49	31	20	0
72	วัดช่างฆ้อง	4,011	46	6	25	23
73	วัดยางกวง	3,856	36	28	9	27
74	วัดดอกเอื้อง	3,753	53	13	11	23
75	วัดทรายมูลเมือง	3,744	47	13	23	17
76	วัดช่างแต้ม	3,714	46	12	20	22
77	วัดประทานพร	3,662	33	6	22	39
78	วัดควรค่าม้า	3,644	43	16	11	30

	ชื่อ	ขนาดพื้นที่ (ตร.ม)	ร้อยละพื้นที่สิ่งปลูกสร้าง	ร้อยละพื้นที่ว่างต่อพื้นที่ทั้งหมด		
				พุทธาวาส	สังฆาวาส	พื้นที่ใช้ประโยชน์
79	วัดป่าพร้าวใน	3,620	48	24	7	21
80	วัดดวงดี	3,607	47	23	17	13
81	วัดเมธัง	3,512	44	16	40	0
82	วัดศรีโขง	3,380	45	18	14	23
83	วัดหมื่นล้าน	3,314	36	10	23	31
84	วัดผาบ่อง	2,926	42	20	18	20
85	วัดสำเภา	2,917	43	9	21	27
86	วัดราชมณเฑียร	2,873	60	3	12	25
87	วัดอู่ทรายคำ	2,823	33	21	30	16
88	วัดฟ่อนสร้อย	2,742	52	15	20	13
89	วัดเมืองสาตรน้อย	2,692	52	14	16	18
90	วัดดอกคำ	2,645	73	6	8	13

ที่มา: ผู้วิจัย

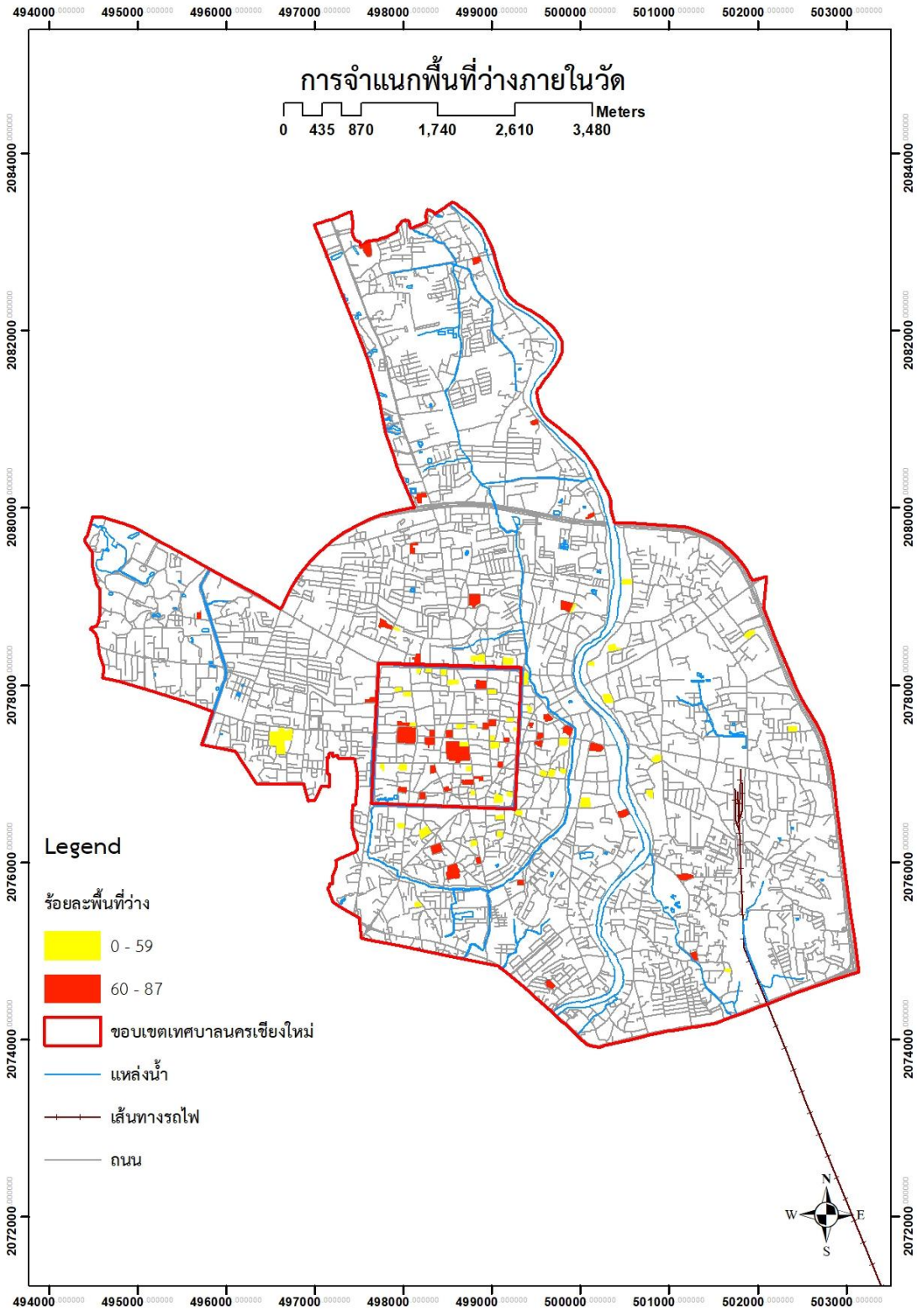

ภาพที่ 27 สถานศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.7 ความสัมพันธ์ที่ตั้งของวัดกับบริบทและพื้นที่สีเขียวของเมืองและการเลือกกลุ่มตัวอย่างวัดเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับวัดมีปัจจัยสำคัญคือ โรงเรียนและชุมชน ทั้ง 2 ปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์ในแนวคิดบ้าน วัด โรงเรียน เป็นความสัมพันธ์ที่เอื้อประโยชน์ต่อกันระหว่างกันของชุมชนกับวัด และโรงเรียนกับวัด ซึ่งบ้าน วัด โรงเรียนเป็นสถาบันเบื้องต้นของชุมชนและสังคมซึ่งมักนิยมเรียกรวมกันตามอักษรย่อ บวร เชื่อว่าหากสถาบันทั้งสามมีความแข็งแกร่ง ชุมชนและสังคมย่อมมีความแข็งแกร่งด้วย

4.3.7.1 วัดและโรงเรียน

ความสัมพันธ์ของโรงเรียนและวัดมีความเกี่ยวข้องกันอย่างมีนัยยะสำคัญ ตั้งแต่พระพุทธศาสนาได้เข้ามาประดิษฐานมั่นคงในสังคมไทย วัดและพระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย วัดจึงได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคม วัดเป็นศูนย์กลางของการอบรมสั่งสอนจริยธรรม วัดจึงเป็นสถานศึกษาเล่าเรียน โดยพระภิกษุสงฆ์ทำหน้าที่เป็นผู้อบรมสั่งสอนให้ความรู้ แม้ในปัจจุบันบางสถานศึกษาพระสงฆ์ก็ยังคงทำหน้าที่สอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียน ซึ่งพบว่าสถานศึกษาที่มีความสัมพันธ์กับวัดในแง่ของการตั้งถิ่นฐานเดิมซึ่งจะตั้งอยู่ในบริเวณวัดหรือใกล้กับบริเวณวัด

จากการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ พบว่าสถานศึกษาที่อยู่ในเขตพื้นที่เดียวกันกับวัดของเทศบาลนครเชียงใหม่มีจำนวน 20 แห่ง แบ่งเป็น 2 ระดับคือ ระดับประถมและมัธยมศึกษา 18 แห่ง ได้แก่ รร.วัดข่วงสิงห์ รร.วัดป่าตัน รร.วัดสวนดอก รร.ชุมชนบวกครกน้อยสาขาวัดป่าเป้า รร.เทศบาลวัดเชียงยืน รร.ชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชย รร.เทศบาลวัดกู่คำ รร.เทศบาลวัดเกตการาม รร.เชตุพนศึกษา รร.วัดหนองป่าครั่ง รร.เทศบาลวัดท่าสะต่อย รร.วัดเมืองสาตร รร.เทศบาลวัดศรีสุพรรณ รร.เทศบาลวัดพวกช้าง รร.เทศบาลวัดหมื่นเงินกอง รร.ธรรมราชศึกษา รร.เมตตาศึกษา และรร.สามัคคีวิทยาทานเชียงใหม่ ระดับอุดมศึกษา 2 แห่ง ได้แก่ ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามงกุฎราชวิทยาลัยวิทยาลัย และวัดจำนวน 18 แห่ง ที่อยู่ในเขตสถานศึกษา ดังนั้นวัดที่มีสัมพันธ์กับโรงเรียนจะมีการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ที่หลากหลาย พื้นที่ของโรงเรียนที่อยู่ในเขตพื้นที่วัดมีการแบ่งพื้นที่ชัดเจน การพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดกลุ่มนี้เป็นไปได้น้อยเนื่องจากมีความหนาแน่นของประชากรและความหลากหลายของกิจกรรมในพื้นที่

การกระจายตัวของโรงเรียนที่มีความสัมพันธ์กับวัด จะอยู่บริเวณใจกลางคูเมืองชั้นในแนวถนนพระปกเกล้าและถนนสามล้าน ถนนสุเทพย่านสวนดอก ถนนวัวลายย่านวัวลาย ถนนศรีดอนไชยแจ่งก๊ะต๋ำ ถนนมณีนพรัตน์แจ่งศรีภูมิ ถนนโชตนาแยกข่วงสิงห์ ถนนช้างคลานย่านพันธุ์ทิพย์ ซอยเชตุพนย่านรร.ปรินส์รอยแยลส์วิทยาลัย ถนนเจริญราษฎร์ย่านวัดเกตการาม ซอยทุ่งโฮเต็ล 5 ย่านขนส่งอาเขต และถนนธนุษย์พงษ์ ซอย 2 ย่านสถานีรถไฟเชียงใหม่ (ตารางที่ 18 และภาพที่ 28)

ตารางที่ 18 ประเภทสถานศึกษา

วัด	สถานศึกษา	ประเภทสถานศึกษา
1.วัดข่วงสิงห์	1.รร.วัดข่วงสิงห์	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
2.วัดป่าตัน	2.รร.วัดป่าตัน	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
3.วัดเชียงยืน	3.รร.เทศบาลวัดเชียงยืน	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
4.วัดป่าเป้า	4.รร.ชุมชนบวกครกน้อยสาขาวัดป่าเป้า	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
5. วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร	5.รร.ธรรมราชศึกษา	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
6.วัดศรีดอนไชย	6.รร.ชุมชนเทศบาลวัดศรีดอนไชย	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
7.วัดกู่คำ	7.รร.เทศบาลวัดกู่คำ	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
8.วัดเกตการาม	8.รร.เทศบาลวัดเกตการาม	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
9.วัดเชตุพน	9.รร.เชตุพนศึกษา	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
10.วัดหนองป่าครั่ง	10.รร.วัดหนองป่าครั่ง	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
11.วัดท่าสะต๋อย	11.รร.เทศบาลวัดท่าสะต๋อย	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
12.วัดเมืองสาตรน้อย	12.รร.วัดเมืองสาตร	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
13.วัดศรีสุพรรณ	13.รร.เทศบาลวัดศรีสุพรรณ	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
14.วัดพวกช้าง	14.รร.เทศบาลวัดพวกช้าง	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
15.วัดหมื่นเงินกอง	15.รร.เทศบาลวัดหมื่นเงินกอง	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
16.วัดเจดีย์หลววรวิหาร	16.รร.เมตตาศึกษา	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
	17.รร.สามัคคีวิทยาทานเชียงใหม่	ระดับประถมและมัธยมศึกษา
	18.ม.มหามงกุฎราชวิทยาลัยวิทยาลัย	ระดับอุดมศึกษา
17.วัดสวนดอก	19.ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ระดับอุดมศึกษา
	20.รร.วัดสวนดอก	ระดับประถมและมัธยมศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัย

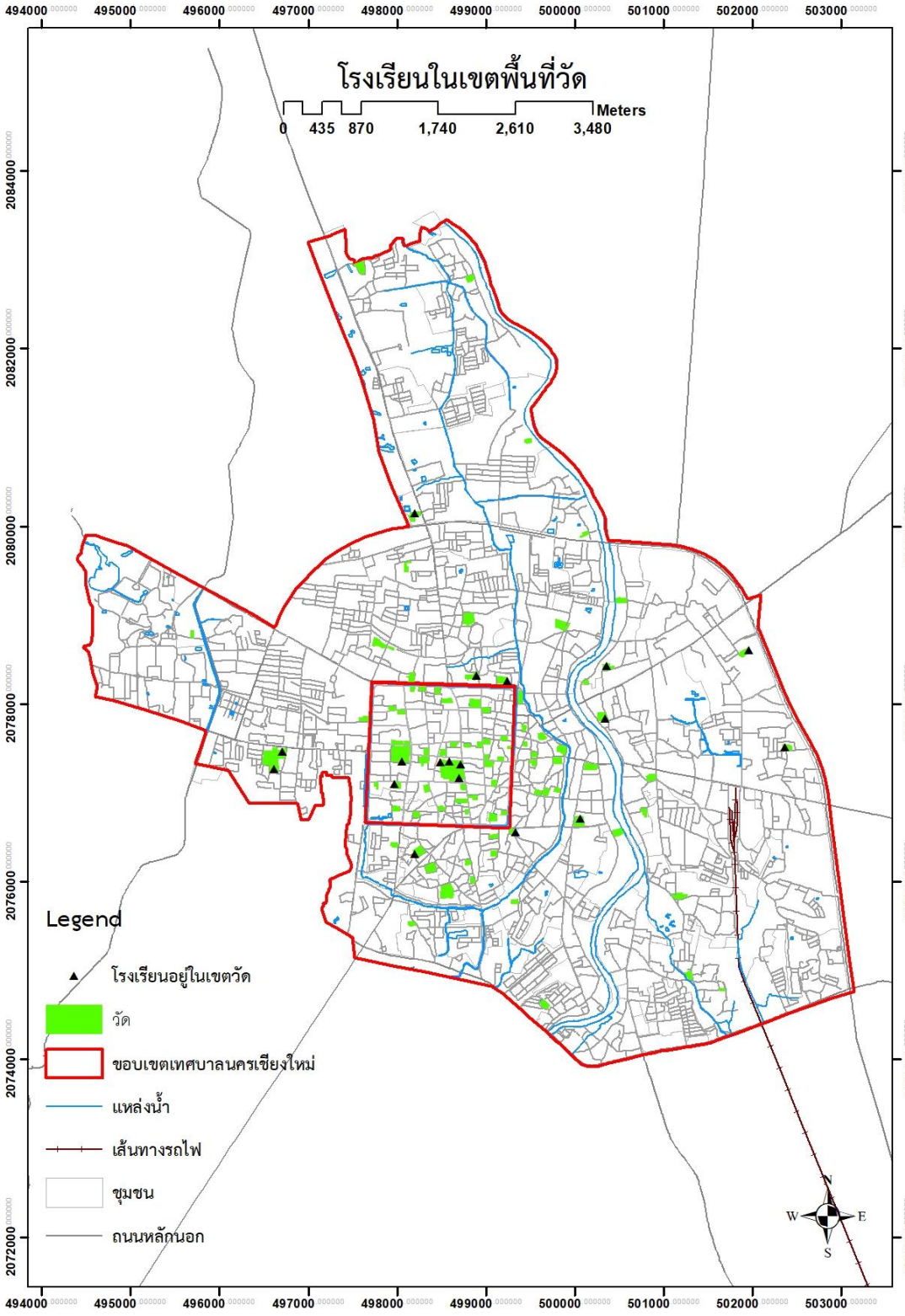

ภาพที่ 28 สถานศึกษาในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.7.2 วัดและชุมชน

ชุมชนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีทั้งหมด 97 ชุมชน แบ่งเป็นแขวงนครพิงค์ จำนวน 21 ชุมชน แขวงกาวิละ จำนวน 29 ชุมชน แขวงเม็งราย จำนวน 30 ชุมชน และแขวงศรีวิชัย จำนวน 17 ชุมชน ซึ่งรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้ ซึ่งชุมชนโดยรอบ ทั้งชุมชนแออัด ชุมชนเมือง หมู่บ้านจัดสรร หรือเคหะชุมชน ที่อยู่ในระยะที่สามารถเดินเข้าถึงวัดได้ในระยะเวลา 5-10 นาที (ตารางที่ 19 และตารางที่ 20)

ผลการวิเคราะห์โดยการใช้การประมาณค่าช่วง แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ 1-4, 5-8, ≥9 พบว่า กลุ่มที่ 1 วัดที่มีชุมชนโดยรอบหนาแน่น 1-4 ชุมชนมีจำนวน 11 วัด กลุ่มที่ 2 วัดที่มีชุมชนโดยรอบหนาแน่น 5-8 ชุมชนมีจำนวน 35 วัด และกลุ่มที่ 3 วัดที่มีชุมชนโดยรอบหนาแน่นมากกว่าหรือเท่ากับ 9 มีจำนวน 44 วัด ซึ่งวัดที่อยู่ในกลุ่มที่ 3 มีความหนาแน่นสูงของชุมชนโดยรอบวัด ได้แก่ วัดอุปคุต วัดชัยศรีภูมิ วัดนันทาราม วัดศรีสุพรรณ วัดป่าเป้า วัดเมืองสาตรหลวง วัดชมพู วัดเชตวัน วัดควรค่าม้า วัดราชมณเฑียร วัดพันเตา วัดชัยพระเกียรติ วัดอินทขีลสะดือเมือง วัดพระเจ้าเม็งราย วัดยางกวง วัดพวกหงษ์ วัดมหาวัน วัดดอกคำ วัดโลกโมฬี วัดหัวฝาย วัดทรายมูลเมือง วัดผ้าขาว วัดหม้อคำตวง วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดล่ามช้าง วัดป่านปิง วัดฟ่อนสร้อย วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง) วัดดาวดึงษ์ วัดช่างแต้ม วัดหมื่นสาร วัดพวกช้าง วัดทรายมูลเมืองพม่า วัดสำเภา วัดเจ็ดลิน วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดเมืองมาง วัดพันอ้น วัดหมื่นตูม วัดพันแหวน วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์ วัดธาตุคำ และวัดหมื่นล้าน ดังนั้นวัดที่อยู่ในกลุ่มนี้ มีการเข้าถึงและการใช้ประโยชน์จากชุมชนโดยรอบอย่างหนาแน่นจึงมีความจำเป็นมากในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว (ภาพที่ 29)

ผลการวิเคราะห์การกระจายตัวของกลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่จะกระจายตัวอยู่บริเวณชายขอบเขตของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นและการกระจายตัวน้อย กลุ่มที่ 2 ส่วนใหญ่เริ่มกระจายตัวอยู่ใกล้กับเขตคูเมืองชั้นในและในเขตคูเมืองชั้นในบางส่วน เป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นและการกระจายตัวปานกลาง และกลุ่มที่ 3 ส่วนใหญ่กระจายตัวอยู่ในกลางเมืองและในเขตคูเมืองชั้นในเป็นกลุ่มที่มีความหนาแน่นและการกระจายตัวมาก

ตารางที่ 19 คะแนนค่าช่วงของชุมชน

กลุ่มที่	1	2	3
คะแนนค่าช่วง	1-4	5-8	≥9
	น้อย	ปานกลาง	มาก
จำนวนวัด	11	35	44

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 20 ชุมชนในรัศมีบริการ 500 เมตรในเขตเทศบาลเชียงใหม่

กลุ่มที่ 1 คะแนนค่าช่วง 1-4
วัดประทานพร วัดแม่หยวก วัดหนองป่าครั่ง วัดสวนดอก วัดบ้านท่อ วัดกู่คำ วัดศรีโขง วัดเมืองลัง วัดป่าตัน วัดข่วงสิงห์ วัดเชตุพน
กลุ่มที่ 2 คะแนนค่าช่วง 5-8
วัดป่าพร้าวนอก วัดป่าแพ่ง วัดฟ้าฮ่าม วัดเชียงโฉม(เจดีย์ปล่อง) วัดป่าพร้าวใน วัดดับภัย วัดบุพพาราม วัดแสนฝาง วัดช่างฆ้อง วัดชัยมงคล วัดผาบ่อง วัดปราสาท วัดปันเสา วัดดอกเอื้อง วัดสันติธรรม วัดเกตการาม วัดศรีดอนไชย วัดสันป่าข่อย วัดท่าสะต่อย วัดเมธัง วัดพวกเปีย วัดกู่เต้า วัดเมืองสาตรน้อย วัดทุงยู วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดพวกแต้ม วัดอู่ทรายคำ วัดหนองคำ วัดลอยเคราะห์ วัดดวงดี วัดพันตอง วัดศรีเกิด วัดเมืองกาย วัดศรีปิงเมือง วัดหมื่นเงินกอง
กลุ่มที่ 3 คะแนนค่าช่วง ≥9
วัดอุปคุต วัดชัยศรีภูมิ วัดนันทาราม วัดศรีสุพรรณ วัดป่าเป้า วัดเมืองสาตรหลวง วัดชมพู วัดเชตวัน วัดควรค่าม้า วัดราชมณเฑียร วัดพันเตา วัดชัยพระเกียรติ วัดอินทขีลสะดือเมือง วัดพระเจ้าเม็งราย วัดยางกวง วัดพวกหงษ์ วัดมหาวัน วัดดอกคำ วัดโลกโมฬี วัดหัวฝาย วัดทรายมูลเมือง วัดผ้าขาว วัดหม้อคำตวง วัดเชียงมั่น วัดเชียงยืน วัดล่ามช้าง วัดป่านปิง วัดฟ่อนสร้อย วัดแสนเมืองมาหลวง(หัวข่วง) วัดดาวดึงส์ วัดช่างแต้ม วัดหมื่นสาร วัดพวกช้าง วัดทรายมูลเมืองพม่า วัดสำเภา วัดเจ็ดลิน วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร วัดเมืองมาง วัดพันอ้น วัดหมื่นตูม วัดพันแหวน วัดอุโมงค์มหาเถรจันทร์ วัดธาตุคำ วัดหมื่นล้าน

ที่มา: ผู้วิจัย

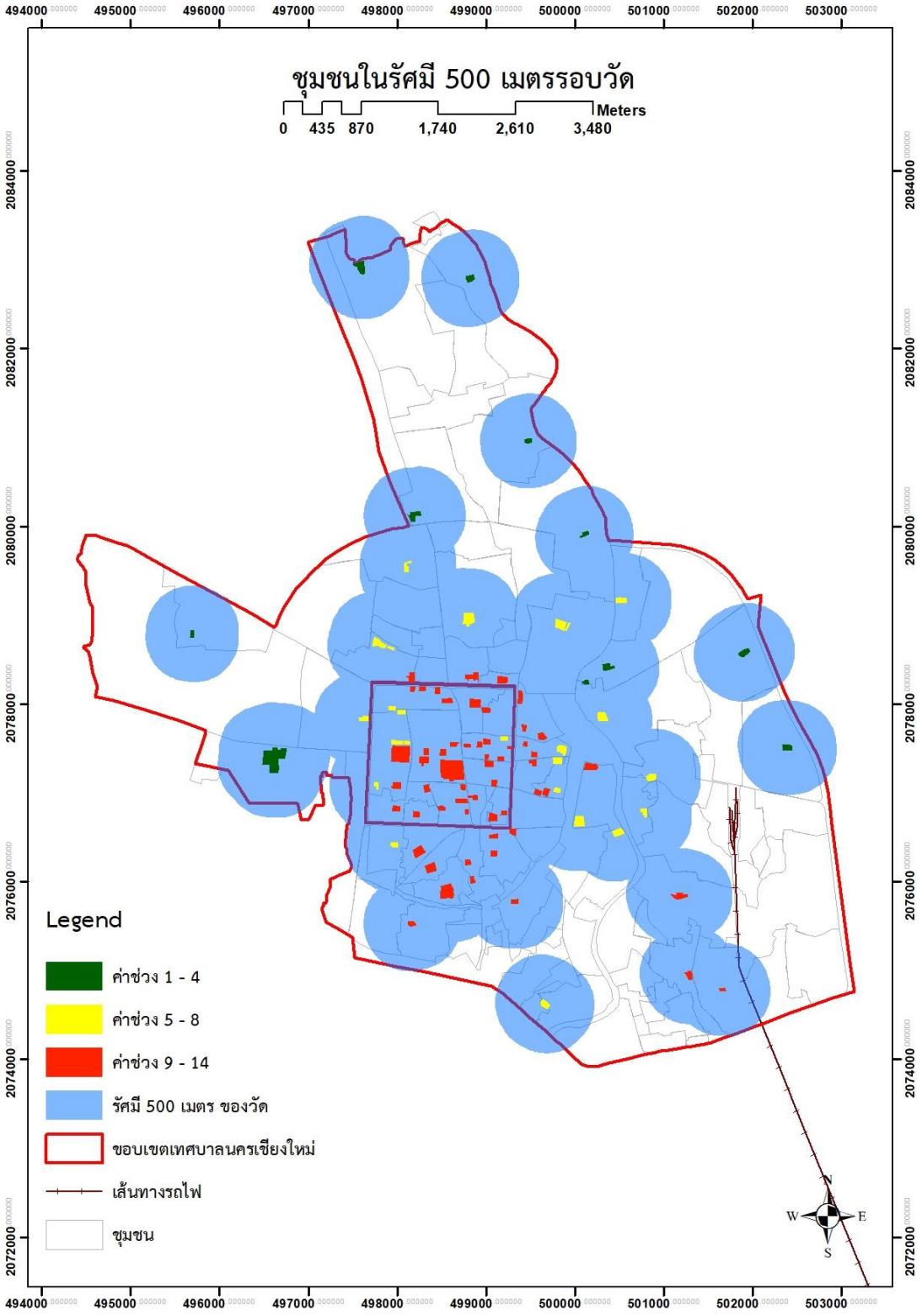

ภาพที่ 29 รัศมีบริการ 500 เมตรของวัดในเขตชุมชน

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.7.3 วัดและพื้นที่สีเขียวของเมือง

จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดและพื้นที่สีเขียวของเมืองด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของเมืองในรัศมีบริการ 500 เมตร เพื่อการเชื่อมต่อของระบบนิเวศน์เมือง ได้แก่ พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว และพื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ ซึ่งวัดที่อยู่ในรัศมีบริการของพื้นที่สีเขียวของเมืองจำนวน 83 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 92 และวัดจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8 ที่ไม่อยู่ในรัศมีบริการพื้นที่สีเขียวของเมือง ได้แก่ วัดข่วงสิงห์และวัดเชียงโฉมอยู่ทางทิศเหนือของเมือง วัดกู่คำและวัดหนองป่าครั่งอยู่ทางทิศตะวันออก วัดประทานพรอยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนวัดเมืองสาตรหลวงและวัดเมืองสาตรน้อยอยู่ทางทิศใต้ของเมือง จากการพิจารณาวัด 7 แห่งนี้ พบว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณาในการคัดเลือกให้เป็นวัดที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว (ภาพที่ 30)

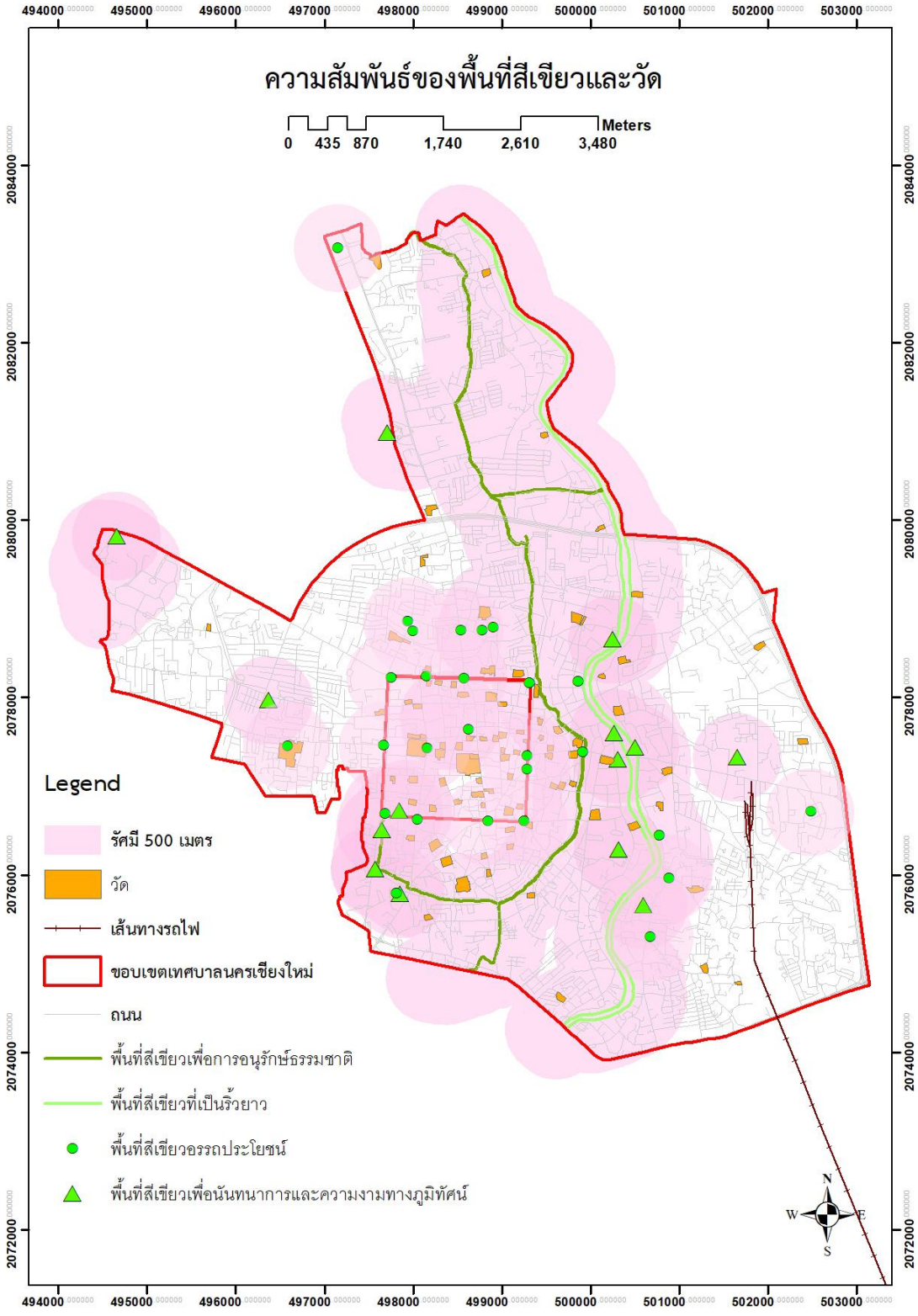

ภาพที่ 30 ความสัมพันธ์ของวัดและพื้นที่สีเขียว

ที่มา: ผู้วิจัย

4.3.7.4 สรุปความสัมพันธ์ที่ตั้งของวัดกับบริบท และพื้นที่สีเขียวของเมืองและการเลือกกลุ่มตัวอย่างวัดเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง (ตารางที่ 21 และภาพที่ 31)

จากการประมวลผลวิเคราะห์บริบทพื้นที่ ประเภทพื้นที่สีเขียวของเมือง สถานการณ์เชิงพื้นที่ของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ และ ความสัมพันธ์ของที่ตั้งวัดกับบริบทและพื้นที่สีเขียวของเมือง ร่วมกับเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์โดยการซ้อนทับชั้นข้อมูลร่วมกับสถิติการประมาณค่าช่วง ร่วมกับการประมวลผลเชิงพื้นที่บนระบบภูมิสารสนเทศ จำแนกสถานการณ์เชิงพื้นที่ของวัดที่อยู่นอกพื้นที่บริการของพื้นที่สีเขียวของระยะเดินเท้า 500 เมตร เป็นวัดที่มีโอกาสเอื้อประโยชน์ในการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในวัด จำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม จำนวน 7 วัด ดังนี้

กลุ่มที่ 1 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 มีลักษณะพื้นที่ว่างภายในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 จำนวน 4 วัด ได้แก่ วัดข่วงสิงห์ วัดประทานพร วัดเชียงโฉม และวัดเมืองสาตรหลวง จำแนกออกได้เป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่ม โดยปัจจัยของระยะเดินเท้าเข้าถึงพื้นที่สีเขียว พื้นที่ว่างของวัด ความหนาแน่นของชุมชนรอบวัด และเชื่อมโยงได้กับห่วงโซ่อุปาทานพื้นที่สีเขียวเดิมของเมืองในระยะเดินเท้า

กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย คือ ที่ตั้งวัดอยู่นอกระยะเดินเท้า 500 เมตรของพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่ว่างภายในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 และชุมชนโดยรอบ 1-4 ชุมชน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดข่วงสิงห์อยู่บริเวณแยกข่วงสิงห์ตามแนวถนนโชตนา วัดประทานพรอยู่บริเวณย่านมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ทิศตะวันตกของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ตามแนวถนนทางหลวงหมายเลข 121 การกระจายตัวของวัดกลุ่มนี้พบบริเวณนอกเขตคูเมืองชั้นใน มีโอกาสการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตสังฆาวาส และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด

กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง คือ ที่ตั้งวัดอยู่นอกระยะเดินเท้า 500 เมตร ของพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่ว่างภายในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 และชุมชนโดยรอบ 5-8 ชุมชน จำนวน 1 วัด ได้แก่ วัดเชียงโฉม บริเวณย่านมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ วัดในกลุ่มนี้มีที่ตั้งบริเวณต่อเนื่องเขตคูเมืองชั้นใน หรือบริเวณนอกเขตคูเมืองชั้นในและนอก อยู่นอกระยะเดินเท้าของพื้นที่สีเขียว มีโอกาสพัฒนาพื้นที่สีเขียวอยู่ในเขตพื้นที่สังฆาวาส และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด

กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก คือ ที่ตั้งวัดอยู่นอกระยะเดินเท้า 500 เมตร ของพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่ว่างภายในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 และชุมชนโดยรอบ 9-14 ชุมชน จำนวน 1 วัด ได้แก่ วัดเมืองสาตรหลวงอยู่ทางทิศใต้ของเทศบาลนครเชียงใหม่ บริเวณชุมชนเมืองสาตรหลวงตามแนวซอยเมืองสาตร นอกเขตคูเมืองชั้นในและนอก โอกาสการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอยู่ในเขตพื้นที่สังฆาวาส และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด

กลุ่มที่ 2 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60 จำนวน 3 วัด ได้แก่ วัดหนองป่าครั่ง วัดกู่คำ และวัดเมืองสาตรน้อย จำแนกออกได้เป็น 1 กลุ่มย่อย โดยปัจจัยระยะเดินเท้าเพื่อเข้าถึงพื้นที่สีเขียว พื้นที่ว่างของวัด และชุมชนรอบวัด ดังนี้

กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย คือ อยู่นอกระยะเดินเท้า 500 เมตร ของพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่ว่างภายในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60 และชุมชนโดยรอบ 1-4 ชุมชน จำนวน 2 วัด ได้แก่ วัดหนองป่าครั่งและวัดกู่คำ บริเวณทิศตะวันออกของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ตามแนวถนนทางหลวงหมายเลข 11 การกระจายตัวของวัดกลุ่มนี้พบบริเวณนอกเขตคูเมืองชั้นใน โดยวัดหนองป่าครั่ง มีโอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด และวัดกู่คำมีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตสังฆาวาสและเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด

กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก คือ อยู่นอกระยะเดินเท้า 500 เมตร ของพื้นที่สีเขียว มีพื้นที่ว่างน้อยกว่าร้อยละ 60 และชุมชนโดยรอบ 9-14 ชุมชน มีวัดจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ วัดเมืองสาตรน้อยอยู่บริเวณอยู่ทางทิศใต้ของเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ บริเวณถนนเลียบทางรถไฟ การกระจายตัวอยู่นอกเขตเมืองเก่า

สรุปการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัดเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองอย่างส่งเสริมการเดินเท้า ชุมชน และเชื่อมโยงกับโครงข่ายพื้นที่สีเขียวของเมืองในปัจจุบัน มีโอกาสการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัด 14.81 ไร่ หรือ 0.24 ตารางกิโลเมตร เป็นส่วนหนึ่งเพื่อช่วยให้คุณภาพพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรดีขึ้นในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ อย่างไรก็ดีการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัดจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาภายใต้บริบทพื้นที่ว่างภายในวัดของเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด ให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวยั่งยืนของเมือง ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน และวัด สำหรับคนในพื้นที่และผู้มาเยี่ยมเยือน เอื้อประโยชน์ต่อการเดินเท้าเพื่อเข้าถึงวัดจากพื้นที่โดยรอบและเป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญของชุมชนและบุคคลที่เข้ามาทำกิจกรรมในวัดต่อคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการกิจกรรมระหว่างวัด ประชาชน และชุมชน ส่งเสริมให้โครงข่ายพื้นที่สีเขียวและภูมิทัศน์เมืองมีคุณภาพ ประชากรในเมืองมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมของเมืองน่าอยู่ยั่งยืนต่อไป

โดยกลุ่มตัวอย่างโอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมือง ในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่า ร้อยละ 60 และที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60 จึงได้นำไปวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดในด้านศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัด เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัดต่อไป

ตารางที่ 21 สรุปผลการวิเคราะห์โอกาสการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด

กลุ่มวัด/วัด	พื้นที่วัด (ตารางเมตร)	พื้นที่ว่างของวัด (ตารางเมตร)	ร้อยละพื้นที่ว่าง (%)	หมายเหตุ
กลุ่มที่ 1 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่า ร้อยละ 60				
1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย				
วัดข่วงสิงห์	9,727	5,836	60.00	-ชุมชนโดยรอบ 1-4 ชุมชน -อยู่นอกพื้นที่บริการสีเขียวระยะเดินเท้า
วัดประทานพร	6,662	2,454	67.00	
2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง				
วัดเชียงโฉม	6,526	4,699	72.00	-ชุมชนโดยรอบ 5-8 ชุมชน -อยู่นอกพื้นที่บริการสีเขียวระยะเดินเท้า
3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก				
วัดเมืองสาตรหลวง	6,277	4,143	66.00	-ชุมชนโดยรอบ 9-14 ชุมชน -อยู่นอกพื้นที่บริการสีเขียวระยะเดินเท้า
กลุ่มที่ 2 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60				
1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย				
วัดหนองป่าครั่ง	6,624	2,583	38.99	-ชุมชนโดยรอบ 1-4 ชุมชน -อยู่นอกพื้นที่บริการสีเขียวระยะเดินเท้า
วัดกู่คำ	7,830	3,993	50.10	
2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก				
วัดเมืองสาตรน้อย	2,692	1,292	48.00	-ชุมชนโดยรอบ 9-14 ชุมชน -อยู่นอกพื้นที่บริการสีเขียวระยะเดินเท้า

ที่มา: ผู้วิจัย

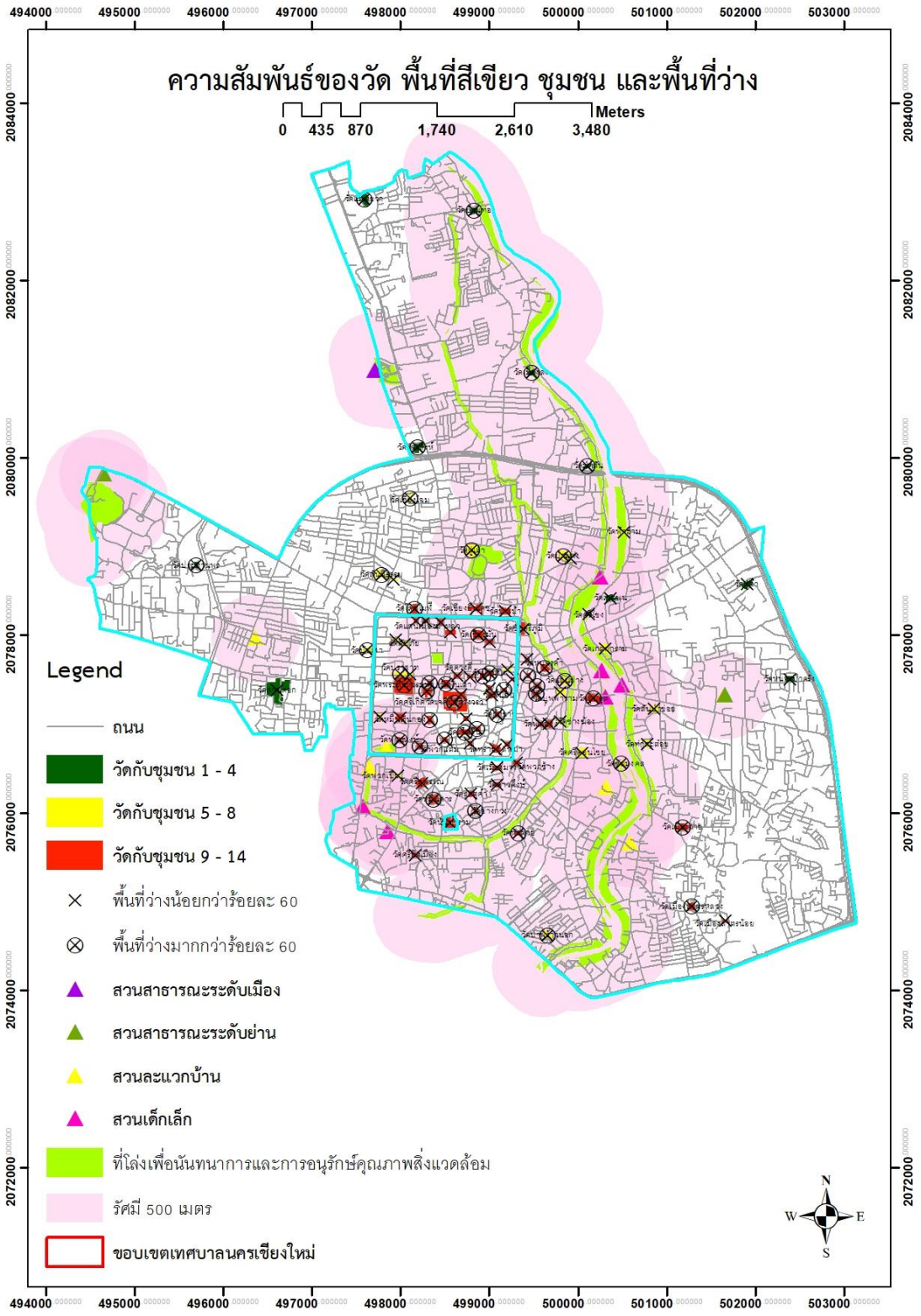

ภาพที่ 31 ความสัมพันธ์ของวัด ชุมชน พื้นที่สีเขียว และพื้นที่ว่าง

ที่มา: ผู้วิจัย

4.4 สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

ผลการจำแนกพบกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60 จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1ก วันในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย คือ วัดข่วงสิงห์ และวัดประทานพร กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง คือ วัดเชียงโฉม และกลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก คือ วัดเมืองสาตรหลวง ผลการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชากร ร่วมกับการสำรวจพื้นที่วัดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพ ปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ผลวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัด ประกอบด้วย การใช้ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง ลักษณะพื้นผิวปกคลุม การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด ประกอบด้วย ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ผู้ใช้พื้นที่วัด ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด และความต้องการในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว ผลวิจัยดังนี้

4.4.1 กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

4.4.1.1 วัดข่วงสิงห์

สร้างในปี พ.ศ. 2137 โดยพระเจ้ากาวิละ ผู้ครองนครเชียงใหม่ในช่วงเวลานั้น มีที่ตั้งบริเวณถนนโชตนา ตำบลช้างเผือก อำเภอเมืองเชียงใหม่ สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดข่วงสิงห์ ดังนี้

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตที่ชัดเจน แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ 14 อยู่ทางทิศตะวันตก เขตสังฆาวาส ร้อยละ 34 อยู่ทางทิศใต้ และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 53 อยู่ทางทิศเหนือเป็นพื้นที่ของโรงเรียนวัดข่วงสิงห์ มีแนวรั้วและขอบเขตพื้นที่

การใช้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง มีพื้นที่ว่าง ร้อยละ 60 ส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งก่อสร้าง ร้อยละ 40 มีอาคารจำนวน 24 หลัง ประกอบด้วย อาคารเรียน 12 หลัง วิหาร 1 หลัง เจดีย์ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 4 หลัง ห้องน้ำ 3 หลัง หอฉัน 1 หลัง และกุฏิ 2 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 90 พื้นที่ดาดอ่อน ร้อยละ 10 เป็นพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นมะพร้าว ต้นปาล์ม ต้นมะยม ต้นพิกุล ต้นดอกเข็ม ต้นหางนกยุง ต้นเฟื่องฟ้า ต้นลีลาวดี ต้นหูกวาง ต้นโพธิ์ และต้นมะขาม เป็นต้น กระจายอยู่ตามแนวรั้วและอาคาร (ภาพที่ 32)

ภาพที่ 32 แสดงผังวัดข่วงสิงห์
ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

พบว่าความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวแนวตั้ง พื้นที่สีเขียวสำหรับลานจอดรถและเพิ่มต้นไม้ใหญ่ สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต โดยใช้งบประมาณในการดูแลรักษาจากตู้บริจาค และมีพระ เณร ในวัดเป็นผู้ดูแล ปัญหาในพื้นที่พบว่าเป็นปัญหาขยะภายในวัด และการตัดแต่งต้นไม้ ซึ่งขาดการจัดการที่ดี ข้อจำกัดในพื้นที่พบว่าขาดงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และขาดบุคลากรผู้เชี่ยวชาญในการเข้ามาดูแลพื้นที่ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ และการสร้างโอกาสในพื้นที่คือ การสร้างรายได้จากการจัดเก็บค่าที่จอดรถ เนื่องจากพื้นที่วัดติดกับโรงเรียนวัดข่วงสิงห์

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่าเป็นเพศหญิง ร้อยละ 62 สถานภาพสมรส ร้อยละ 49 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 69 อาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง/พนักงาน ร้อยละ 35 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 46 รายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 32 ที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวชานเมือง ร้อยละ 54 และการเดินทางมายังวัดโดยจักรยานยนต์ ร้อยละ 43 (ตารางที่ 22)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันธรรมดาจะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 23 กิจกรรมประเภทติดต่อธุระ/ฝากรถ/จุดนัดพบ ร้อยละ 32 ความถี่ในการใช้บริการทุกเดือน ร้อยละ 44 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 74 ใช้เวลามากกว่า 45 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 37 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่น ร้อยละ 53 (ตารางที่ 23)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดไม่มีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 80 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 77 จึงควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 97 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 22 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนในด้านการเผยแพร่เพื่อการใช้สอย ร้อยละ 37 (ตารางที่ 24)

ภาพที่ 33 บริเวณโดยรอบวัดข่วงสิงห์

ที่มา: ผู้วิจัย

4.4.1.2 วัดประทานพร

พื้นที่เดิมเป็นป่าช้าศรีหมอกฟ้า ต่อมาในปี พ.ศ.2512 ชุมชนได้ขยายตัวเพิ่มขึ้น และยังไม่มีวัดประจำหมู่บ้านมาก่อน จึงเกิดวัดประจำหมู่บ้านจากแรงศรัทธาของกำนันและชาวบ้านในสมัยนั้น

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตที่ชัดเจน แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ 14 อยู่ตรงกลางพื้นที่ของวัด เขตสังฆาวาส ร้อยละ 46 อยู่ทางทิศเหนือและใต้ และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 39 อยู่ทางทิศตะวันออก

สัดส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 33 ต่อพื้นที่ว่าง ร้อยละ 67 มีอาคารจำนวน 9 หลัง ประกอบด้วย วิหาร 1 หลัง เจดีย์ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง ห้องน้ำ 1 หลัง แท็งค์น้ำ 1 หลัง โรงครัว 1 หลัง ศาลา 1 หลัง และกุฏิ 2 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 80 พื้นที่ไม้ยืนต้น ร้อยละ 20 ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นไผ่ ต้นปาล์ม ต้นจั๋ง ต้นหูกวาง ต้นมะพร้าว ต้นอโศกอินเดีย ต้นชาทอง ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ทั่วบริเวณวัดและกระจุกอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ *(ภาพที่ 34)*

ภาพที่ 34 แสดงผังวัดประทานพร

ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

ความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ การเพิ่มต้นไม้ใหญ่ และจัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ ต้องการงบประมาณและคนดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว เช่นการจัดการขยะเศษใบไม้ การตกแต่งกิ่งไม้ จากหน่วยงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีพระ เณรเป็นผู้แลรักษา ปัญหาในพื้นที่ของวัด คือ อยู่ใกล้กับย่านมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยรอบวัดเป็นหอพัก คอนโดอพาร์ทเม้นท์ จึงทำให้บุคคลส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นมาอยู่อาศัย บริเวณวัดมีพื้นที่จำกัด ส่งผลให้ประชาชนโดยรอบอยากให้ตัดต้นไม้ทำที่จอดรถแทน ข้อจำกัดในพื้นที่คือ ขาดงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และขาดผู้เชี่ยวชาญในการเข้ามาดูแลพื้นที่ รวมถึงวัสดุอุปกรณ์ และโอกาสในพื้นที่คือ การสร้างรายได้จากการจัดเก็บค่าที่จอดรถ เนื่องจากพื้นที่โดยรอบวัดเป็นย่านสถานศึกษา หอพัก คอนโด มีพื้นที่จำกัด การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวในย่านสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนโดยรอบและรายได้ของวัด

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่าเป็นเพศชาย ร้อยละ 64 สถานภาพสมรส ร้อยละ 56 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 40 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 40 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 34 รายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 29 ที่พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวชานเมือง ร้อยละ 33 และการเดินทางมายังวัดโดยรถยนต์ ร้อยละ 42 (ตารางที่ 22)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันพระจะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 45 กิจกรรมประเภทกิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ นั่งสมาธิ ร้อยละ 49 ความถี่ในการใช้บริการทุกสัปดาห์ ร้อยละ 46 ช่วงเวลา ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 57 ใช้เวลาระหว่าง 31-45 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 38 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 46 (ตารางที่ 23)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดไม่มีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 95 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 90 จึงควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 91 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 16 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สี

เขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนในด้านการเผยแพร่เพื่อการใช้สอย ร้อยละ 32 (ตารางที่ 24)

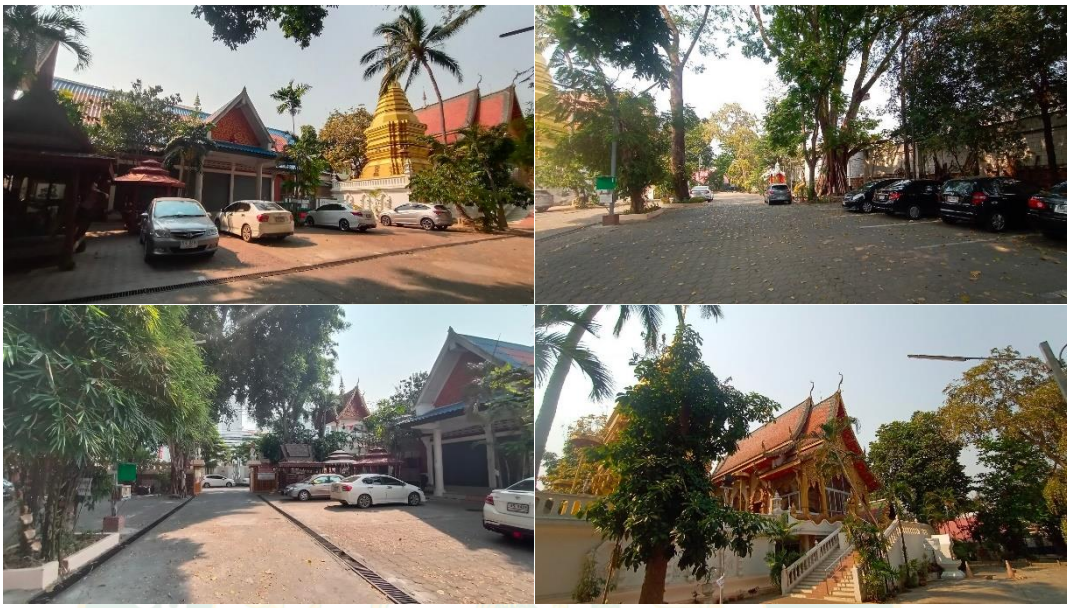

ภาพที่ 35 บริเวณโดยรอบวัดประทานพร
ที่มา: ผู้วิจัย

4.4.2 กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง

4.4.2.1 วัดเชียงโฉม

มีชื่อเรียกอีกชื่อคือ วัดเจดีย์ปล่อง เป็นชื่อเรียกโบราณสถานตามลักษณะเจดีย์ ที่เรือนธาตุมีซุ้มประตูประดิษฐานพระพุทธรูปอยู่โดยรอบ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า ป่อง หมายถึง ช่องหน้าต่าง ต่อมาในปี พ.ศ. 2088 ปรากฏชื่อ เวียงเชียงโฉม ในพงศาวดารโยนกว่า

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตแบบกระจายตัว ซึ่งแบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ 20 อยู่ทางทิศเหนือและใต้ เขตสังฆาวาส ร้อยละ 38 อยู่ทางทิศตะวันตก และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 42 อยู่ทางทิศตะวันออก

การใช้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง สัดส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 28 ต่อพื้นที่ว่าง ร้อยละ 62 มีอาคารจำนวน 10 หลัง ประกอบด้วย วิหาร 1 หลัง เจดีย์ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 2 หลัง ห้องน้ำ 1 หลัง ร้านค้า 1 หลัง ศาลาพักผ่อน 1 หลัง ศาลาราย 1 หลัง และกุฏิ 2 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 40 พื้นที่ดาดอ่อน ร้อยละ 60 เป็นพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น บล๊อคหญ้าหลุม และพื้นดิน ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นขนุน ต้นจันผา ต้นหมาก ต้นลีลาวดี ต้นหมาก ต้นมะม่วง ต้นโพธิ์ ต้นดอกเข็ม ต้นเฟื่องฟ้า ต้นกล้วย ต้นชาข่อย ต้นเฟิร์น ต้นสาวน้อยประแป้ง และต้นประดู่ กระจายอยู่ตามแนวรั้วและอาคาร (ภาพที่ 36)

ภาพที่ 36 แสดงผังวัดเชียงโฉม
ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

ความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ จัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต ต้องการงบประมาณจากหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่และผู้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในรูปแบบจิตอาสาของชุมชนโดยรอบ และฝ่ายสวนสาธารณะ เทศบาลนครเชียงใหม่ ปัจจุบันวัดยังไม่มีงบประมาณในการดูแลพื้นที่สีเขียว มีเพียงพระ เณรในวัดเป็นผู้ดูแล ข้อจำกัดใน

พื้นที่พบว่าขาดงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในอนาคต และโอกาสในพื้นที่ ด้านการท่องเที่ยว ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 65 สถานภาพโสด ร้อยละ 60 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 38 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 57 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 54 รายได้น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 49 ที่พักอาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม ร้อยละ 42 และการเดินทางมายังวัดโดยรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 47 (ตารางที่ 22)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันพระจะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 35 กิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ สวดมนต์ ร้อยละ 46 ความถี่ในการใช้บริการทุกเดือน ร้อยละ 53 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 67 ใช้เวลาระหว่าง 15-30 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 36 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 47 (ตารางที่ 23)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดมีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 99 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันมีความเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 98 จึงไม่ควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 79 และควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม ร้อยละ 21 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 29 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนในด้านการเผยแพร่เพื่อการใช้สอย ร้อยละ 44 (ตารางที่ 24)

ภาพที่ 37 บริเวณโดยรอบวัดเชียงโฉม
ที่มา: ผู้วิจัย

4.4.3 กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

4.4.3.1 วัดเมืองสาตรหลวง

สร้างขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2412 ในสมัยพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์ เป็นเจ้าผู้ครองนครเชียงใหม่ โดยมีพระอธิการเทพอินทปญโญ อดีตเจ้าอาวาสรูปแรกและท้าวเขื่อนคำ เป็นผู้นำการสร้างขึ้น

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตไม่เป็นสัดส่วนรวมกัน แต่เป็นแบบกระจายตัวตามพื้นที่ว่าง แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ 20 อยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่ค่อนไปทางทิศตะวันตก เขตสังฆาวาส ร้อยละ 50 อยู่บริเวณแนวรั้วทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศใต้ และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 30 อยู่บริเวณทิศเหนือยาวมาถึงตรงกลางพื้นที่วัด

สัดส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 34 ต่อพื้นที่ว่าง ร้อยละ 66 มีอาคารจำนวน 26 หลัง ประกอบด้วย วิหาร 2 หลัง เจดีย์ 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 3 หลัง ห้องน้ำ 2 หลัง แท็งค์น้ำ 1 หลัง หอเสื้อ 1 หลัง พิพิธภัณฑ์ 1 หลัง โรงจอดรถ 2 หลัง ศาลา 1 หลัง ศาลาอเนกประสงค์ 2 หลัง และกุฏิ 10 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 70 พื้นที่ไม้ยืนต้น และพื้นดิน ร้อยละ 30 ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นกล้วยพัด ต้นชาข่อยดัด ต้นโพธิ์ ต้นเฟื้องฟ้า ต้นสนมังกร และต้นหมาก กระจายอยู่ภายในวัด (ภาพที่ 38)

ภาพที่ 38 แสดงผังวัดเมืองสาตรหลวง
ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

ทางวัดยังไม่ต้องการปรับปรุงหรือพัฒนาพื้นสีเขียวในวัด เนื่องจากวัดมีความต้องการพื้นที่สีเขียวที่เพียงพอแล้ว มีพระและเณรเป็นผู้ดูแลพื้นที่สีเขียวภายในวัด ส่วนโอกาสในพื้นที่ด้านการท่องเที่ยว ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่าเป็นเพศหญิง ร้อยละ 79 สถานภาพโสด ร้อยละ 93 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 93 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 51 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 45 รายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 25

ที่พักอาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม ร้อยละ 42 และการเดินทางมายังวัดโดยรถยนต์ ร้อยละ 46 (ตารางที่ 22)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันหยุดนักขัตฤกษ์จะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 30 กิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ สวดมนต์ ร้อยละ 44 ความถี่ในการใช้บริการทุกเดือน ร้อยละ 61 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 65 ใช้เวลาระหว่าง 15-30 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 46 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 52 (ตารางที่ 23)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดมีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 94 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันมีความเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 87 จึงไม่ควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 64 และควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม ร้อยละ 36 ในรูปแบบของแปลงปลูกพืชผัก/สมุนไพร ร้อยละ 35 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ร้อยละ 29 (ตารางที่ 24)

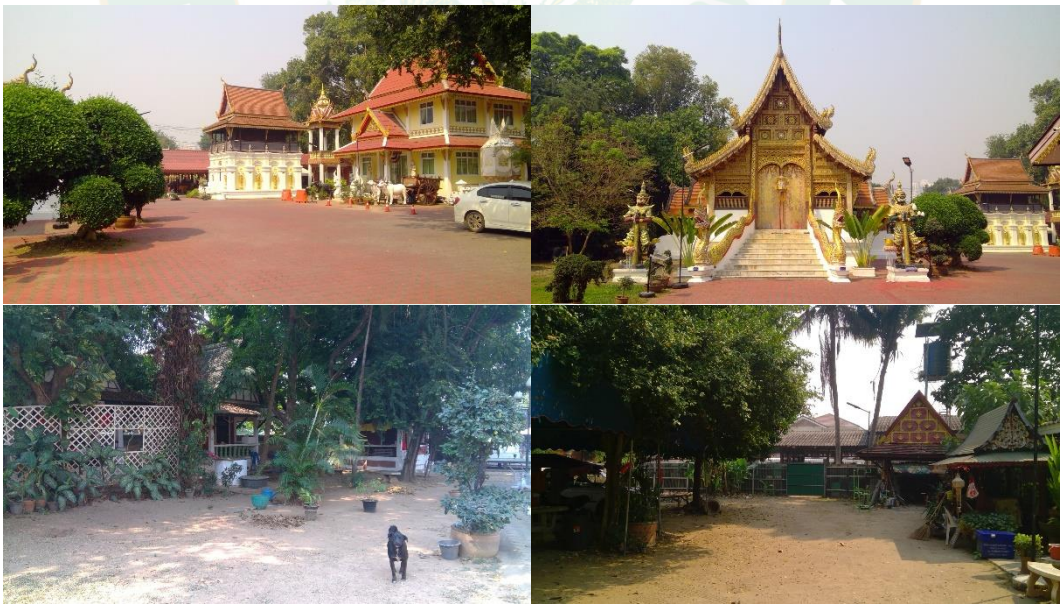

ภาพที่ 39 บริเวณโดยรอบวัดเมืองสาตรหลวง

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 22 ผู้ใช้พื้นที่วัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ขุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
1.เพศ				
ชาย	38	64	35	21
หญิง	62	36	65	79
2.สถานภาพ				
โสด	46	56	60	93
สมรส	49	30	30	6
หม้าย/หย่าร้าง	5	14	10	1
3.อายุ				
น้อยกว่า 20 ปี	7	6	25	2
ระหว่าง 21-40 ปี	69	40	38	93
ระหว่าง 41-60 ปี	9	34	20	4
มากกว่า 60 ปี	15	20	17	1
4.อาชีพ				
ประกอบธุรกิจ/ค้าขาย/เจ้าของกิจการ	22	22	22	10
รับจ้าง/ลูกจ้าง/พนักงาน	35	22	16	33
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	12	16	5	6
อื่นๆ โปรดระบุ	31	40	57	51
5.วุฒิการศึกษา				
ประถมศึกษา	9	21	12	29
มัธยมศึกษา	14	20	17	15
อนุปริญญา	30	21	16	3
ปริญญาตรี	46	34	54	45
สูงกว่าปริญญาตรี	1	4	1	8
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-	-

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
6.รายได้				
น้อยกว่า 5,000 บาท	7	26	49	11
ระหว่าง 5,001-10,000 บาท	26	18	13	25
ระหว่าง 10,001-15,000 บาท	32	14	14	15
ระหว่าง 15,001-20,000 บาท	22	29	12	15
ระหว่าง 20,001-25,000 บาท	8	3	4	10
ระหว่าง 25,001-50,000 บาท	4	10	8	18
มากกว่า 50,000 บาท	1	-	-	6
7.ประเภทที่พักอาศัย				
บ้านเดี่ยวกลางเมือง	10	11	20	14
บ้านเดี่ยวชานเมือง	54	33	20	23
บ้านแถวกลางเมือง	1	8	6	11
บ้านแถวชานเมือง	3	18	4	10
อาคารอยู่อาศัยรวม	33	31	42	42
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	8	-
8.การเดินทางมายังวัด				
เดินเท้า	3	1	9	11
จักรยาน	8	17	6	2
จักรยานยนต์	43	33	47	25
รถยนต์	40	42	35	46
รถประจำทาง	6	7	3	16
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 23 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ขุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
1.ช่วงวันที่มาใช้พื้นที่สีเขียวในวัด				
วันธรรมดา	23	5	7	7
วันหยุดสุดสัปดาห์	14	11	15	12
วันพระ	21	45	35	16
วันสำคัญทางศาสนา/เทศกาล	19	13	24	20
วันหยุดนักขัตฤกษ์	3	7	3	30
วันที่มีกิจกรรมพิเศษของวัด	16	15	11	12
ทุกวัน	5	4	4	1
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-	-
2.กิจกรรมที่มักมาทำที่วัด				
กิจกรรมทางศาสนา	29	49	46	44
ติดต่อธุระ/ฝากรถ/จุดนัดพบ	32	12	8	3
กิจกรรมพักผ่อนแบบสงบ	14	16	17	11
กิจกรรมออกกำลังกาย	3	10	7	8
กิจกรรมท่องเที่ยว	4	6	14	17
กิจกรรมการค้าขายในวัด	6	1	3	0
อื่นๆ โปรดระบุ	12	7	6	16
3.ความถี่ในการมาวัด				
ทุกวัน	20	9	8	1
ทุกสัปดาห์	30	46	27	7
ทุกเดือน	44	33	53	61
อื่นๆ โปรดระบุ	6	12	12	31
4.ช่วงเวลาที่มาวัด				
ก่อนเวลา 6.00 น.	2	6	5	1
ระหว่างเวลา 06.00-12.00 น.	74	57	67	65

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ขุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
ระหว่างเวลา 12.00-20.00 น.	24	36	27	34
หลังเวลา 20.00 น.	-	1	1	-
5.ระยะเวลาที่ทำกิจกรรมในวัด				
ไม่เกิน 15 นาที	35	10	30	9
ระหว่าง 15-30 นาที	19	24	36	46
ระหว่าง 31-45 นาที	9	38	10	28
มากกว่า 45 นาที	37	28	24	17
6.ท่านมาทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ใดในวัด				
เขตสังฆาวาส	19	28	21	21
เขตพุทธาวาส	28	46	47	52
เขตพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่น	53	26	33	27
พื้นที่อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 24 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
1.ความต้องการในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด				
ควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม	97	91	21	36
ไม่ควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม	3	9	79	64
2.ความต้องการเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวในวัด				
แปลงปลูกพืชผัก/สมุนไพร	4	11	22	35
สวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์	22	16	29	25
สนามหญ้า/ลานกิจกรรม	4	14	-	13
พื้นที่สีเขียวชุ่มน้ำและระบายน้ำ	2	6	-	-
พื้นที่สีเขียวแนวตั้ง/แนวรั้ว	3	8	9	-
ไม้ยืนต้นให้ร่มเงา	13	10	20	18
ศาลานั่งพักผ่อน	11	7	6	-
สระน้ำ/บ่อน้ำ	1	2	4	-
สวนดาดฟ้า	0	0	-	-
สวนประดับตกแต่งป้าย	3	8	7	-
เก้าอี้นั่งพักคอย/พักผ่อน	15	9	3	9
พื้นที่สีเขียวและร่มเงาของลานจอดรถ	21	7	-	-
ปรับปรุงพื้นที่ดาดแข็งเป็นพื้นที่สีเขียว	0	0	-	-
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-	-
3.ปัจจุบันพื้นที่สีเขียวของวัดมีความน่าดึงดูด และเหมาะสมกับการใช้สอย				
เหมาะสม	20	5	99	94
ไม่เหมาะสม โปรดระบุ	80	95	1	6
4.สิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันเหมาะสมกับการใช้สอย				

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง	3ก ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดข่วงสิงห์ ร้อยละ (%)	วัดประทานพร ร้อยละ (%)	วัดเชียงโฉม ร้อยละ (%)	วัดเมืองสาตรหลวง ร้อยละ (%)
เหมะสม	23	10	98	87
ไม่เหมาะสม โปรดระบุ	77	90	2	13
5.กรณีมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ท่านยินดีให้การสนับสนุนในด้าน				
ไม่ยินดีให้การสนับสนุน	3	8	5	12
สนับสนุนด้านการเงิน	24	28	21	23
สนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว	32	26	24	29
สนับสนุนการเผยแพร่เพื่อการใช้สอย	37	32	44	25
สนับสนุนความเชี่ยวชาญด้านพื้นที่สีเขียว	3	5	5	9
สนับสนุนด้านอื่นๆ โปรดระบุ	1	2	1	2

ที่มา: ผู้วิจัย

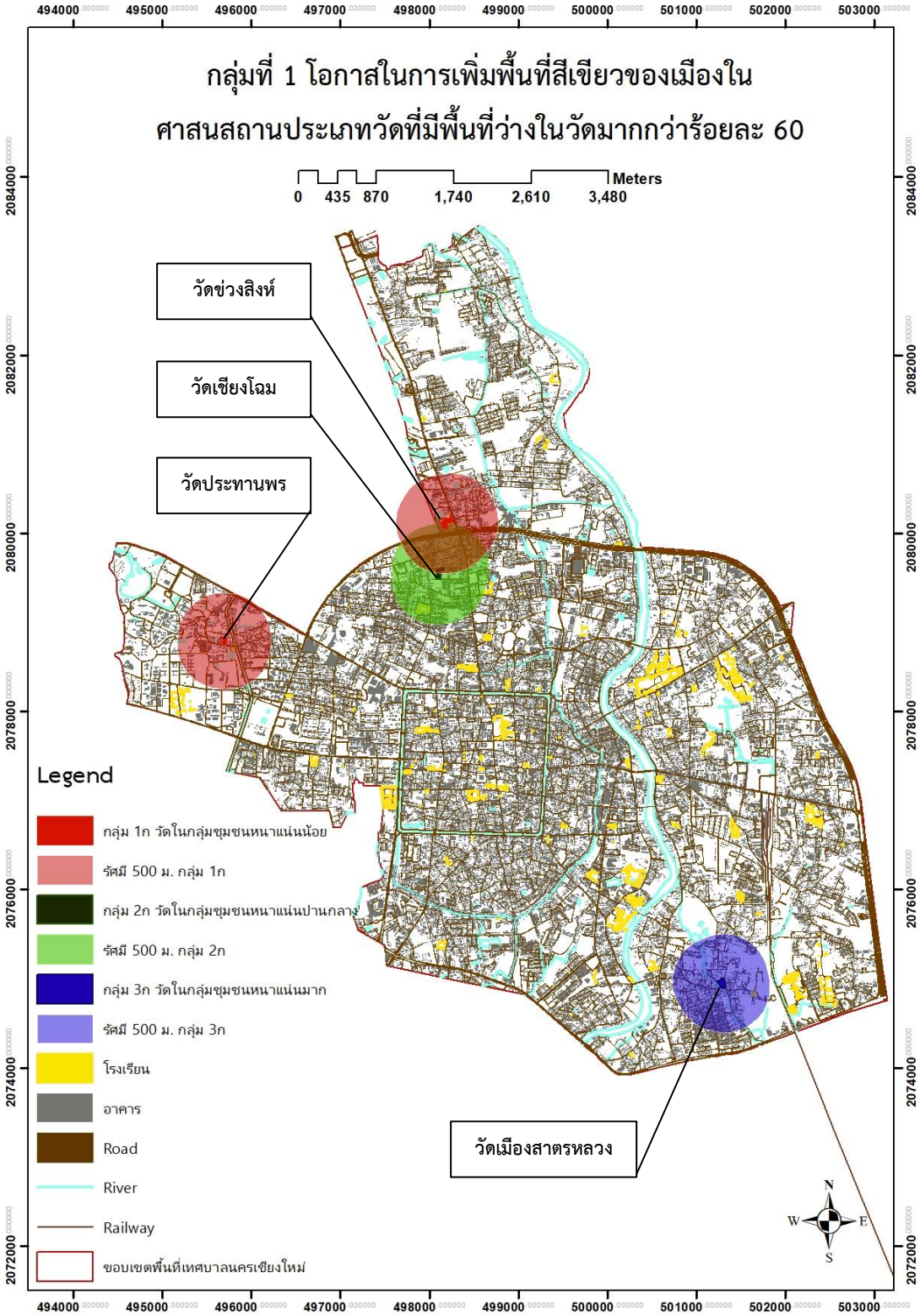

ภาพที่ 40 กลุ่มที่ 1 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดมากกว่า ร้อยละ 60

ที่มา: ผู้วิจัย

4.4.4 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

4.4.4.1 กลุ่มที่ 1ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

ศักยภาพมีชุมชนอยู่ในรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้จำนวน 1-4 ชุมชน การเข้าถึงพื้นที่ด้วยถนนสายประธาน ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 11 ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 107 และทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 121 (ถนนวงแหวนรอบนอกเมืองเชียงใหม่) จึงทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงสูง ปัญหาและข้อจำกัดของกลุ่มนี้อยู่ในย่านเศรษฐกิจและการศึกษา อย่างโรงเรียนช่วงสิงห์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ส่งผลให้วัดเป็นที่รองรับความเจริญของสถานศึกษาและย่านเศรษฐกิจ จึงทำให้วัดจึงต้องปรับตัวและพัฒนาให้มีสะดวกสบาย เพื่อสอดคล้องกับบริบทโดยรอบ

4.4.4.2 กลุ่มที่ 2ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นปานกลาง

ศักยภาพมีชุมชนอยู่ในรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้จำนวน 5-8 ชุมชน การเข้าถึงพื้นที่จากซอยเจดีย์ปล่องด้วยถนนสายรอง จึงทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำ ปัญหาและข้อจำกัดในด้านกฎหมายว่าด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุ ทะเบียน 0003614 ประกาศเมื่อ 14 มกราคม พ.ศ. 2523 เล่ม 97 ตอนที่ 10 ให้เจดีย์ปล่อง วัดเชียงโฉม ขนาดพื้นที่ 2 งาน 14 ตารางวา ขึ้นทะเบียนโบราณสถานให้เป็นวัดที่มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และมีเอกลักษณ์จึงเป็นโบราณสถานที่ควรทะนุบำรุงและอนุรักษ์ไว้

4.4.4.3 กลุ่มที่ 3ก วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

ศักยภาพมีชุมชนอยู่ในรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้มากกว่า 9 ชุมชน การเข้าถึงพื้นที่จากซอยเมืองสาตรด้วยถนนสายรอง จึงทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำ ชุมชนโดยรอบมีเอกลักษณ์เฉพาะในด้านวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนจากการผลิตโคมล้านนา ปัญหาและข้อจำกัดขาดแผนงานนโยบายและแผนงานที่สนับสนุนการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของวัด

ตารางที่ 25 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างมากกว่า ร้อยละ 60

กลุ่มวัด	ศักยภาพ	ปัญหาและข้อจำกัด
1ก	1-5 ชุมชนที่อยู่ในรัศมีการบริการ 500 ม.	สถานศึกษาอยู่ในขอบเขตวัด และโดยรอบวัด
	ศักยภาพการเข้าถึงสูง	
2ก	5-8 ชุมชนที่อยู่ในรัศมีการบริการ 500 ม.	กฎหมายโบราณสถานและโบราณวัตถุ
	ศักยภาพการเข้าถึงต่ำ	
3ก	มากกว่า 9 ชุมชนที่อยู่ในรัศมีการบริการ500 ม.	นโยบายและแผนงานของภาครัฐ
	ศักยภาพการเข้าถึงต่ำ	

ที่มา: ผู้วิจัย

4.5. สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

ผลการจำแนกพบกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60 จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1ข วันในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย คือ วัดหนองป่าครั่ง และวัดกู่คำ กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก คือ วัดเมืองสารตรน้อย ผลการสัมภาษณ์โดยแบบสอบถามกลุ่มตัวอย่างประชากร ร่วมกับการสำรวจพื้นที่วัดกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำไปสู่การสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ผลวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดประกอบด้วย การใช้ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง ลักษณะพื้นผิวปกคลุม การใช้พื้นที่สีเขียวของวัดประกอบด้วย ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด ผู้ใช้พื้นที่วัด ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด และความต้องการในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว ผลวิจัยดังนี้

4.5.1 กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

4.5.1.1 วัดกู่คำ

สร้างในปี พ.ศ.1920 ในอดีตมีซากเจดีย์เป็นกองอิฐ ปรักหักพังทับถมกันอยู่คล้ายกู่ หรือเจดีย์ร้างครึ่งองค์ ที่มีขนาดไม่ใหญ่โตมากนัก ซึ่งชาวบ้านพากันเรียกกันว่า กู่ ต่อมามีชาวจีนชื่อ แดง หรือ หลวงขจัด ทัณฑนิกร ได้ร่วมกับชาวบ้านช่วยกันบูรณะองค์กู่ หรือ เจดีย์ให้เต็มองค์ขึ้น จึงพากันเรียกตามชื่อชาวจีนที่มาบูรณะว่า วัดกู่แดง ต่อมามีการก่อ สร้างบูรณะถาวรวัตถุเพิ่มเติมอีกหลายครั้ง ชาวบ้านจึงเห็นพ้องต้องกันว่า ควรเปลี่ยนชื่อเสียใหม่ว่า วัดกู่คำ และ ได้ใช้ชื่อนี้เป็นต้นมา ในปี พ.ศ. 2440

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การใช้ที่ดินภายในวัด ซึ่งมีขนาดพื้นที่ทั้งหมด 7,830 ตารางเมตร แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น เขตพุทธาวาส ร้อยละ 11 เขตสังฆาวาส ร้อยละ 25 และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 15 การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดเป็นแบบกระจัดกระจายเขตสังฆาวาสอยู่ทางทิศเหนือและทิศใต้ของวัด คั้นด้วยพื้นที่เขตพุทธาวาส เขตพื้นที่ใช้ประโยชน์อยู่ทางทิศตะวันออกด้านในสุดของวัด

การใช้อาคารและสิ่งปลูกสร้าง มีพื้นที่ว่าง ร้อยละ 51 และพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 49 มีจำนวนอาคาร 16 หลัง ประกอบด้วย อาคารเรียน 2 หลัง ศาลาการเปรียญ 2 หลัง กุฏิ 5 หลัง หอฉัน 1 หลัง ห้องน้ำพระ 1 หลัง เจดีย์ 1 หลัง โบสถ์ 1 หลัง ศาลาราย 2 หลังและวิหาร 1 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง ร้อยละ 96 เป็นพื้นลานคอนกรีต และบล๊อคตัวหนอน พื้นที่ดาดอ่อน ร้อยละ 4 เป็นพื้นที่ไม้ยืนต้น และพื้นดิน พืชพรรณที่สำคัญภายในวัด

แบ่งเป็นไม้ยืนต้นให้ร่มเงา ได้แก่ ต้นโพธิ์ ต้นมะขาม ต้นลำไย ส่วนไม้ยืนต้นและไม้พุ่มให้ความสวยงาม ได้แก่ ต้นสน ต้นหมาก ต้นจันผา ต้นบานบุรี ต้นไทรเกาหลี (ภาพที่ 40)

ภาพที่ 41 แสดงผังวัดกู่คำ
ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

พบว่าความต้องการพัฒนาในรูปแบบการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่ และการมีส่วนร่วมจากชุมชนโดยรอบในการดูแลพื้นที่สีเขียว และฝ่ายสวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่ในการจัดการขยะ ปัจจุบันวัดยังไม่มีงบประมาณในการดูแลพื้นที่สีเขียว แต่มีผู้ดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวเป็นพระเณร ซึ่งวัดอยู่ติดกับพื้นที่สถานีขนส่งผู้โดยสารเชียงใหม่ (อาเขต) ทำให้วัดเป็นจุดพักคอยชั่วคราวและเป็นสถานที่รองรับผู้ใช้บริการสถานีขนส่ง โอกาสในการพัฒนาให้วัดเป็นพื้นที่สีเขียวสำหรับผู้ใช้บริการสถานีขนส่งและผู้คนที่อาศัยอยู่โดยรอบ ข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และการจัดสรรพื้นที่ที่เหมาะสม

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่าเป็นเพศหญิง ร้อยละ 53 สถานภาพโสด ร้อยละ 72 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 56 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 44 วุฒิการศึกษาประถมศึกษา ร้อยละ 47 รายได้น้อยกว่า 5,000 บาท ร้อยละ 28 ที่

พักอาศัยประเภทบ้านเดี่ยวชานเมือง ร้อยละ 41 และการเดินทางมายังวัดโดยรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 36 (ตารางที่ 26)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันพระจะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 25 กิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ สวดมนต์ ร้อยละ 35 ความถี่ในการใช้บริการทุกสัปดาห์ ร้อยละ 43 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 71 ใช้เวลามากกว่า 45 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 46 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 38 (ตารางที่ 27)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดไม่มีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 52 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 63 จึงควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 65 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 14 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ร้อยละ 36 (ตารางที่ 28)

ภาพที่ 42 บริเวณโดยรอบวัดกู่คำ

ที่มา: ผู้วิจัย

4.5.1.2 วัดหนองป่าครั่ง

การสร้างประมาณปี พ.ศ.2395 ซึ่งต่อมาพระครูปัญญา โปรดเมตตาบุกเบิกปฏิสังขรณ์บูรณะซ่อมแซม องค์พระธาตุขึ้นมาใหม่ และกำหนดให้มีการฉลองอบรม สมโภชทรงน้ำพระธาตุขึ้น โดยกำหนดเอาวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 9 เหนือของทุกๆปี เป็นงานทำบุญ

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตที่ชัดเจน แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ อยู่บริเวณตรงกลางของพื้นที่วัด 13 เขตสังฆาวาส ร้อยละ 47 อยู่บริเวณทิศเหนือและทิศใต้ และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 40 อยู่บริเวณทิศตะวันตกยาวถึงทิศตะวันออก

สัดส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 61 ต่อพื้นที่ว่าง ร้อยละ 39 มีอาคารจำนวน 24 หลัง ประกอบด้วย อาคารเรียน 8 หลัง เจดีย์ 2 หลัง วิหาร 1 หลัง อุโบสถ 1 หลัง ศาลาราย 1 หลัง ศาลาการเปรียญ 1 หลัง ห้องน้ำ 1 หลัง แท็งค์น้ำ 1 หลัง โรงครัว 1 หลัง โรงจอดรถ 1 หลัง และกุฏิ 6 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 90 พื้นที่ไม้ยืนต้น ร้อยละ 10 ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นสน ต้นโพธิ์ ต้นหูกวาง ต้นลำไย เป็นต้น ส่วนใหญ่จะกระจายอยู่ทั่วบริเวณวัด (ภาพที่ 42)

ภาพที่ 43 แสดงผังวัดหนองป่าครั่ง

ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

พบว่าความต้องการการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ สวนดาดฟ้า เก้าอี้สำหรับนั่งพักผ่อน เพิ่มต้นไม้ใหญ่ และจัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต ปัจจุบันวัดมีพระ เณร เป็นผู้ดูแลพื้นที่สีเขียว แต่ขาดงบประมาณในการดูแลรักษา ในอนาคตต้องการงบประมาณจากหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการมีส่วนร่วมจากฝ่ายสวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่ ชุมชนและโรงเรียนโดยรอบ ข้อจำกัดในพื้นที่บว่าขาดงบประมาณ บุคลากรที่มีความรู้ สถานที่ที่เหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญ และวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว และโอกาสในพื้นที่ในด้านการท่องเที่ยว ด้านเศรษฐกิจของชุมชนโดยรอบ ด้านรายได้ของวัด ด้านสิ่งแวดล้อม และด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่าเป็นเพศชาย ร้อยละ 54 สถานภาพสมรส ร้อยละ 53 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 59 อาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง/พนักงาน ร้อยละ 40 วุฒิการศึกษามัธยมศึกษา ร้อยละ 45 รายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 33 ที่พักอาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม ร้อยละ 45 และการเดินทางมายังวัดโดยรถจักรยานยนต์ ร้อยละ 44 (ตารางที่ 26)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันพระจะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 25 กิจกรรมทางศาสนา เช่น ทำบุญ สวดมนต์ ร้อยละ 41 ความถี่ในการใช้บริการทุกเดือน ร้อยละ 52 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 72 ใช้เวลามากกว่า 45 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 33 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 58 (ตารางที่ 27)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดไม่มีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 65 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 70 จึงควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 79 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 15 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ร้อยละ 37 (ตารางที่ 28)

ภาพที่ 44 บริเวณโดยรอบวัดหนองป่าครั่ง
ที่มา: ผู้วิจัย

4.5.2 กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

4.5.1.1 วัดเมืองสารตรน้อย

สร้างในปี พ.ศ.2412 มีพระภิกษุที่จำพรรษาที่วัดเมืองสาตรหลวงได้ย้ายมาจำศีล ณ บริเวณวัดเมืองสาตรน้อยในปัจจุบัน ซึ่งในขณะนั้นเป็นทุ่งนา ต่อมาในปี พ.ศ.2430 ได้รับอนุญาติก่อตั้งวัด โดยพ่อหนานหล้าได้ถวายที่ดินสร้างกุฏิถวายให้เป็นที่จำศีลภาวนาแก่พระภิกษุที่ย้ายมา

1.การใช้ประโยชน์ที่ดิน อาคารและสิ่งก่อสร้าง

การแบ่งขอบเขตการใช้ประโยชน์ที่ดินของวัดมีการแบ่งเขตที่ชัดเจน แบ่งพื้นที่ใช้สอยออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตพุทธาวาส ร้อยละ 14 อยู่บริเวณตรงกลางพื้นที่ เขตสังฆาวาส ร้อยละ 16 อยู่บริเวณทิศเหนือและทิศใต้ และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ ร้อยละ 18 อยู่บริเวณตรงกลางพื้นที่

สัดส่วนพื้นที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ร้อยละ 52 ต่อพื้นที่ว่าง ร้อยละ 48 มีอาคารจำนวน 10 หลัง ประกอบด้วย ศาลาการเปรียญ 4 หลัง กุฏิ 3 หลัง อุโบสถ 1 หลัง เจดีย์ 1 หลัง และห้องน้ำ 1 หลัง

2.พื้นผิวปกคลุมดิน

พื้นผิวปกคลุมดินเป็นพื้นที่ดาดแข็ง เป็นลานคอนกรีต พื้นบล๊อคตัวหนอน และถนน ร้อยละ 90 พื้นที่ไม้ยืนต้น และพื้นดิน ร้อยละ 10 ประกอบด้วยพืชพรรณที่สำคัญภายในวัด ได้แก่ ต้นตีนเป็ด ต้นดอกเข็ม ต้นขี้เหล็ก ต้นกล้วย ต้นหมาก ต้นโพธิ์ เป็นต้น อยู่บริเวณทิศตะวันตกเฉียงเหนือและทิศใต้

ภาพที่ 45 แสดงผังวัดวัดเมืองสารตรน้อย
ที่มา: ผู้วิจัย

3.การใช้พื้นที่สีเขียวของวัด

3.1 ความต้องการในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัด

พบว่าความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบแปลงปลูกผัก/สมุนไพร และสวนหย่อมเล็กๆ สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต ต้องการงบประมาณจากหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ปัจจุบันวัดยังไม่มีงบประมาณในการดูแลพื้นที่สีเขียว มีพระและเณรในวัดเป็นผู้ดูแลอยู่แล้ว ข้อจำกัดในพื้นที่คือขาดงบประมาณในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว โอกาสในพื้นที่ด้านการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

3.2 ผู้ใช้พื้นที่วัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้ออกเป็น 8 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า เป็นเพศหญิง ร้อยละ 68 สถานภาพโสด ร้อยละ 94 ช่วงอายุระหว่าง 21-40 ปี ร้อยละ 58 อาชีพอื่นๆ ร้อยละ 60 วุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 70 รายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท ร้อยละ 27 ที่พักอาศัยประเภทอาคารอยู่อาศัยรวม ร้อยละ 37 และการเดินทางมายังวัดโดยรถยนต์ ร้อยละ 47 (ตารางที่ 26)

3.3 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด

จำแนกข้อมูลผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัดออกเป็น 6 กลุ่ม จากข้อมูลของผู้ใช้พื้นที่มากที่สุด พบว่า วันหยุดสุดสัปดาห์จะผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด ร้อยละ 27 กิจกรรมทางศาสนา เช่น

ทำบุญ สวดมนต์ ร้อยละ 41 ความถี่ในการใช้บริการทุกเดือน ร้อยละ 51 ใช้ระยะเวลาช่วง 06.00-12.00 น. ร้อยละ 57 ใช้เวลาระหว่าง 15-30 นาทีต่อครั้ง ร้อยละ 44 และบริเวณของกิจกรรมอยู่ในเขตพุทธาวาส ร้อยละ 49 (ตารางที่ 27)

3.4 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว

ผลการสำรวจพบว่าพื้นที่สีเขียวของวัดไม่มีความน่าดึงดูดและเหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 79 รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันไม่เหมาะสมกับการใช้สอย ร้อยละ 82 จึงควรมีการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด ร้อยละ 90 ในรูปแบบของสวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์ ร้อยละ 18 มากที่สุด หากมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ผู้ใช้ให้การสนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว ร้อยละ 35 (ตารางที่ 28)

ภาพที่ 46 บริเวณโดยรอบวัดเมืองสารทน้อย
ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 26 ผู้ใช้พื้นที่วัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ข ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ข ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
1.เพศ			
ชาย	54	47	32
หญิง	46	53	68
2.สถานภาพ			
โสด	28	72	94
สมรส	53	22	5
หม้าย/หย่าร้าง	19	6	1
3.อายุ			
น้อยกว่า 20 ปี	13	22	10
ระหว่าง 21-40 ปี	59	56	58
ระหว่าง 41-60 ปี	20	21	14
มากกว่า 60 ปี	8	1	18
4.อาชีพ			
ประกอบธุรกิจ/ค้าขาย/เจ้าของกิจการ	24	18	5
รับจ้าง/ลูกจ้าง/พนักงาน	40	32	29
ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ	6	6	6
อื่นๆ โปรดระบุ	30	44	60
5.วุฒิการศึกษา			
ประถมศึกษา	9	47	13
มัธยมศึกษา	45	14	9
อนุปริญญา	4	17	1
ปริญญาตรี	39	19	70
สูงกว่าปริญญาตรี	3	3	7
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-

ปัจจัย	1 ข ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ข ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
6.รายได้			
น้อยกว่า 5,000 บาท	20	28	11
ระหว่าง 5,001-10,000 บาท	11	13	27
ระหว่าง 10,001-15,000 บาท	33	24	18
ระหว่าง 15,001-20,000 บาท	11	16	13
ระหว่าง 20,001-25,000 บาท	12	13	10
ระหว่าง 25,001-50,000 บาท	11	6	14
มากกว่า 50,000 บาท	2	-	7
7.ประเภทที่พักอาศัย			
บ้านเดี่ยวกลางเมือง	17	7	20
บ้านเดี่ยวชานเมือง	16	41	29
บ้านแถวกลางเมือง	12	7	4
บ้านแถวชานเมือง	7	9	9
อาคารอยู่อาศัยรวม	45	35	37
อื่นๆ โปรดระบุ	3	2	2
8.การเดินทางมายังวัด			
เดินเท้า	11	8	11
จักรยาน	5	8	4
จักรยานยนต์	44	36	23
รถยนต์	29	30	47
รถประจำทาง	11	17	15
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 27 ผู้ใช้พื้นที่สีเขียวในวัด กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
1.ช่วงวันที่มาใช้พื้นที่สีเขียวในวัด			
วันธรรมดา	20	21	6
วันหยุดสุดสัปดาห์	12	15	27
วันพระ	25	25	17
วันสำคัญทางศาสนา/เทศกาล	21	19	23
วันหยุดนักขัตฤกษ์	7	9	14
วันที่มีกิจกรรมพิเศษของวัด	9	9	14
ทุกวัน	5	3	-
อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-
2.กิจกรรมที่มักมาทำที่วัด			
กิจกรรมทางศาสนา	41	35	41
ติดต่อธุระ/ฝากรถ/จุดนัดพบ	7	16	3
กิจกรรมพักผ่อนแบบสงบ	22	20	13
กิจกรรมออกกำลังกาย	7	4	6
กิจกรรมท่องเที่ยว	12	11	20
กิจกรรมการค้าขายในวัด	0	0	1
อื่นๆ โปรดระบุ	11	14	17
3.ความถี่ในการมาวัด			
ทุกวัน	10	16	3
ทุกสัปดาห์	32	43	11
ทุกเดือน	52	29	51
อื่นๆ โปรดระบุ	6	12	35
4.ช่วงเวลาที่มาวัด			
ก่อนเวลา 6.00 น.	5	8	7
ระหว่างเวลา 6.00-12.00 น.	72	71	57

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นมาก
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
ระหว่างเวลา 12.00-20.00 น.	23	21	35
หลังเวลา 20.00 น.	-	-	1
5.ระยะเวลาที่ทำกิจกรรมในวัด			
ไม่เกิน 15 นาที	5	10	11
ระหว่าง 15-30 นาที	30	28	44
ระหว่าง 31-45 นาที	32	16	28
มากกว่า 45 นาที	33	46	17
6.ท่านมาทำกิจกรรมบริเวณพื้นที่ใดในวัด			
เขตสังฆาวาส	20	24	21
เขตพุทธาวาส	58	38	49
เขตพื้นที่ใช้ประโยชน์อื่น	22	37	30
พื้นที่อื่นๆ โปรดระบุ	-	-	-

ที่มา: ผู้วิจัย

ตารางที่ 28 ความต้องการของผู้ใช้ในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียว กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
1.ความต้องการในการปรับปรุงพื้นที่สีเขียวเพิ่มเติมในวัด			
ควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม	79	65	90
ไม่ควรมีการปรับปรุงเพิ่มเติม	21	35	10
2.ความต้องการเกี่ยวกับพื้นที่สีเขียวในวัด			
แปลงปลูกพืชผัก/สมุนไพร	9	8	10
สวนหย่อมเพื่อความงามภูมิทัศน์	15	14	18
สนามหญ้า/ลานกิจกรรม	11	11	14

ปัจจัย	1 ก ชุมชนหนาแน่นน้อย		2ก ชุมชนหนาแน่นปานกลาง
	วัดหนองป่าครั่ง ร้อยละ (%)	วัดกู่คำ ร้อยละ (%)	วัดเมืองสารตรน้อย ร้อยละ (%)
พื้นที่สีเขียวชุ่มน้ำและระบายน้ำ	10	5	7
พื้นที่สีเขียวแนวตั้ง/แนวรั้ว	7	4	5
ไม้ยืนต้นให้ร่มเงา	12	12	15
ศาลานั่งพักผ่อน	9	9	11
สระน้ำ/บ่อน้ำ	3	2	2
สวนดาดฟ้า	4	1	
สวนประดับตกแต่งป้าย	3	8	2
เก้าอี้นั่งพักคอย/พักผ่อน	9	12	9
พื้นที่สีเขียวและร่มเงาของลานจอดรถ	7	10	6
ปรับปรุงพื้นที่ดาดแข็งเป็นพื้นที่สีเขียว	2	4	1
อื่นๆ โปรดระบุ	-	0	
3.ปัจจุบันพื้นที่สีเขียวของวัดมีความน่าดึงดูด และเหมาะสมกับการใช้สอย			
เหมาะสม	35	48	21
ไม่เหมาะสม โปรดระบุ	65	52	79
4.สิ่งอำนวยความสะดวกและองค์ประกอบพื้นที่สีเขียวของวัดปัจจุบันเหมาะสมกับการใช้สอย			
เหมะสม	30	37	18
ไม่เหมาะสม โปรดระบุ	70	63	82
5.กรณีมีการปรับปรุงพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดอย่างเหมาะสมกับความต้องการของผู้ใช้สอย ท่านยินดีให้การสนับสนุนในด้าน			
ไม่ยินดีให้การสนับสนุน	3	6	5
สนับสนุนด้านการเงิน	16	25	21
สนับสนุนการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว	37	36	35
สนับสนุนการเผยแพร่เพื่อการใช้สอย	32	28	27
สนับสนุนความเชี่ยวชาญด้านพื้นที่สีเขียว	12	6	10
สนับสนุนด้านอื่นๆ โปรดระบุ	1	-	2

ที่มา: ผู้วิจัย

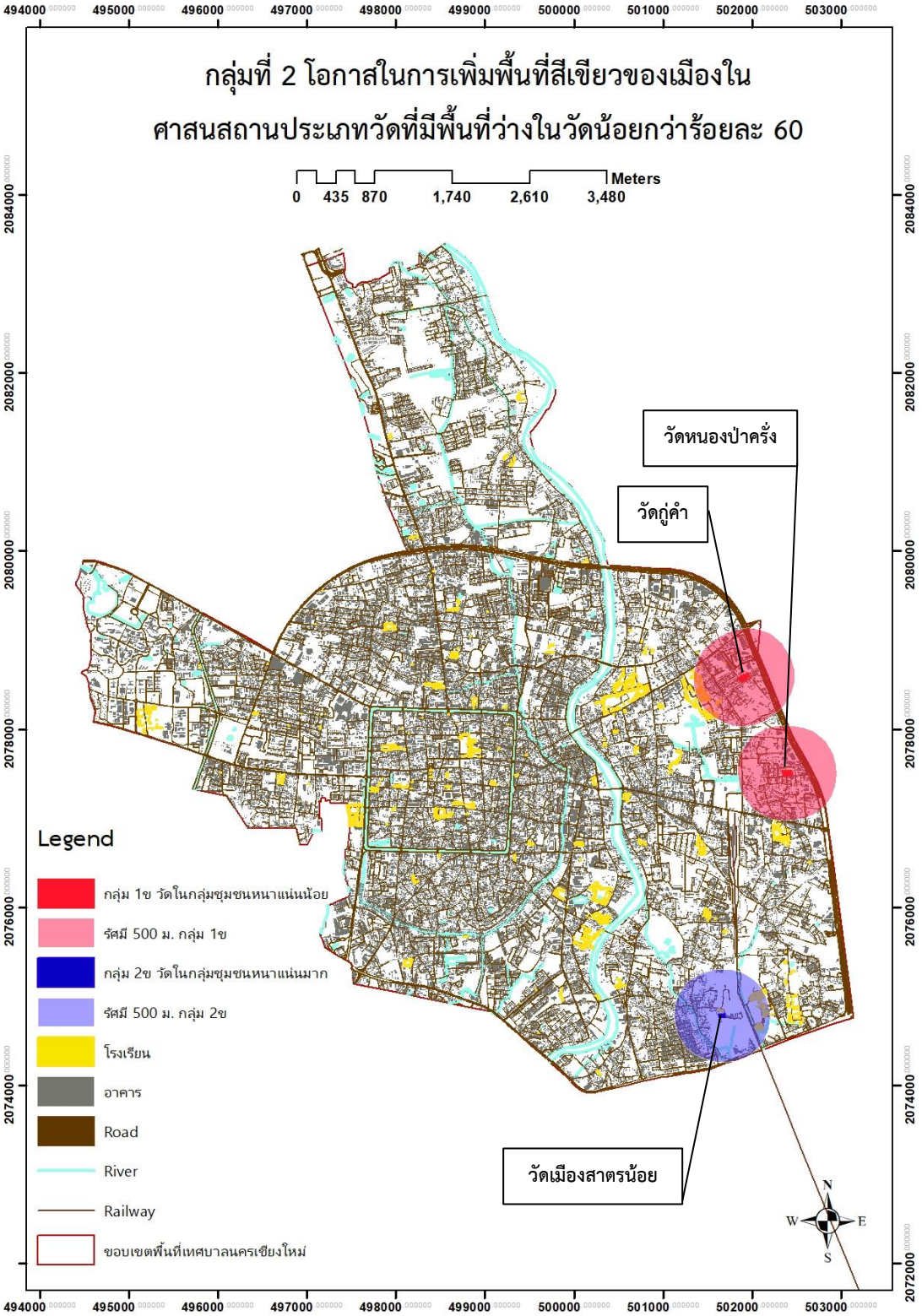

ภาพที่ 47 กลุ่มที่ 2 โอกาสในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดที่มีพื้นที่ว่างในวัดน้อยกว่า ร้อยละ 60

ที่มา: ผู้วิจัย

4.5.3 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

4.5.3.1 กลุ่มที่ 1ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นน้อย

ศักยภาพมีชุมชนอยู่ในรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้จำนวน 1-4 ชุมชน การเข้าถึงพื้นที่จากถนนทางหลวงหมายเลข 11 ด้วยถนนสายหลัก จึงทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงสูง ปัญหาและข้อจำกัดในด้านของพื้นที่ว่างมีโรงเรียนระดับประถมและมัธยมศึกษาอยู่ในพื้นที่เดียวกับวัด คือ โรงเรียนวัดหนองป่าครั่ง และโรงเรียนเทศบาลวัดกู่คำ และงบประมาณในการดูแลพื้นที่สีเขียว

4.5.3.2 กลุ่มที่ 2ข วัดในกลุ่มชุมชนหนาแน่นมาก

ศักยภาพมีชุมชนอยู่ในรัศมีการบริการ 500 เมตร สามารถเดินทางเข้าถึงได้อย่างสะดวกและสร้างกิจกรรมให้เกิดขึ้นบริเวณโดยรอบรัศมีบริการนี้จำนวน 5-8 ชุมชน การเข้าถึงพื้นที่จากซอยเมืองสาตรด้วยถนนสายรอง จึงทำให้มีศักยภาพในการเข้าถึงต่ำ ชุมชนโดยรอบมีเอกลักษณ์เฉพาะในด้านวัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชนจากการผลิตโคมล้านนา ปัญหาและข้อจำกัดในด้านของพื้นที่ที่มีอย่างจำกัด ซึ่งพื้นที่โดยรอบวัดหนาแน่นไปด้วยชุมชนและโรงเรียน เป็นระดับประถมและมัธยมศึกษาอยู่ติดกับพื้นที่วัด คือ โรงเรียนวัดเมืองสาตร

ตารางที่ 29 สรุปศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวกลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่า ร้อยละ 60

กลุ่มวัด	ศักยภาพ	ปัญหาและข้อจำกัด
1ข	1-5 ชุมชนที่อยู่ในรัศมีการบริการ 500 ม.	สถานศึกษาอยู่ในขอบเขตวัด
	ศักยภาพการเข้าถึงสูง	พื้นที่คับแคบ
2ข	5-8 ชุมชนที่อยู่ในรัศมีการบริการ 500 ม.	สถานศึกษาอยู่ติดขอบเขตวัด
	ศักยภาพการเข้าถึงต่ำ	พื้นที่คับแคบ
	มีเอกลักษณ์ด้านวัฒนธรรม	

ที่มา: ผู้วิจัย

4.6 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

ในประเด็นหลักนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด สืบเนื่องจากเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบันยังขาดพื้นที่สีเขียวยั่งยืนอีก 1,097,665.83 ตารางเมตร จึงจะเพียงพอต่อสถานการณ์เมืองปัจจุบัน โดยเฉพาะวัดซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่สีเขียวของชุมชน หากแต่วัดนั้นมักถูกหยิบยกมาใช้งานเพื่อประโยชน์ในมิติอื่นๆ จึงทำให้ขาดความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของศาสนสถานประเภทวัด ดังนั้นวัดจึงสมควรได้รับการดูแลและส่งเสริมให้เป็นพื้นที่สีเขียวได้อย่างแท้จริง ผู้วิจัยจึงได้หยิบยกต้นสายปลายเหตุที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาพื้นที่สีเขียวมาเรียบเรียงโดยพรรณนาร่วมกับวิเคราะห์ อันได้แก่ 1) สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2) ทางด้านผังเมือง 3) เทศบาลนครเชียงใหม่ และ 4) หน่วยงานและภาคีที่เกี่ยวข้อง ดังรายละเอียดต่อไปนี้

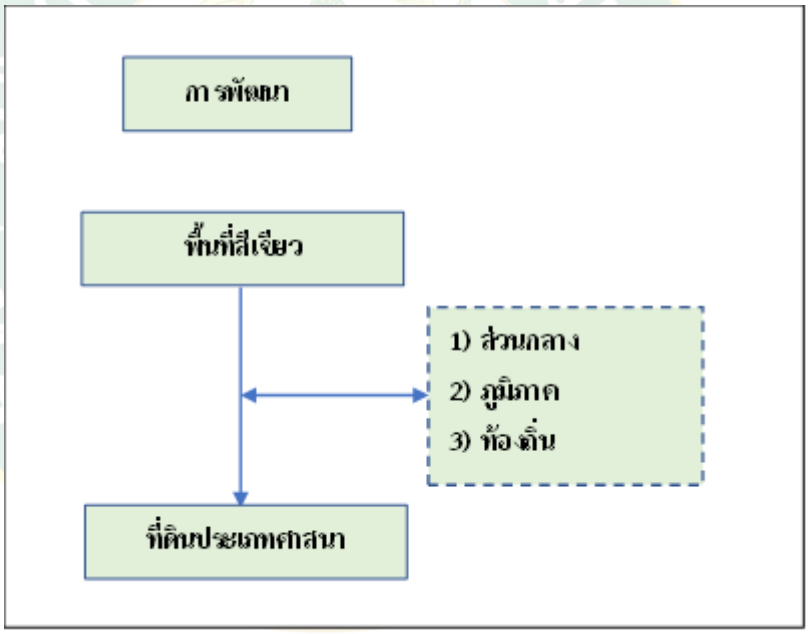

ภาพที่ 48 รากฐานการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวประเภทสถาบันศาสนา
ที่มา: ผู้วิจัย

4.6.1 แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (พ.ศ. 2561-2580)

ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการสงวน อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการจัดการการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน โดยมีอำนาจหน้าที่ดังนี้

1) จัดทำนโยบายและแผนการอนุรักษ์ และบริการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2) ประสานและจัดทำแผนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และดำเนินการอื่นให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ และกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประสานจัดการเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม

3) ศึกษาวิเคราะห์ประสานและดำเนินการให้มีประกาศเขตพื้นที่และมาตรการคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

4) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการ ดำเนินงานตามนโยบาย แผน และมาตรการและจัดทำรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม

5) ดำเนินการเกี่ยวกับการวิเคราะห์ ผลกระทบสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดขึ้นจากโครงการหรือกิจกรรมของภาครัฐหรือเอกชน ซึ่งมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม

6) บริหารงานกองทุนสิ่งแวดล้อมให้มีประสิทธิภาพ เพื่อสนับสนุนนโยบายแผนและมาตรการ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมในทุกภาคส่วน

7) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการ พิจารณาในการกำหนดนโยบาย และแนวทางการบริหารที่ดินและทรัพยากรดิน การวางแผนการถือ ครองที่ดิน การสงวนและพัฒนาที่ดินเพื่อจัดให้แก่ประชาชน และการสงวนหรือหวงห้ามที่ดินของรัฐ

8) ประสานความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศและต่างประเทศ ในการดำเนินการร่วม ด้านนโยบายและแผนการอนุรักษ์และบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

9) เสนอความเห็นเพื่อประกอบการ พิจารณาในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านการเปลี่ยนแปลง สภาพภูมิอากาศของประเทศ การกักเก็บ และการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจก รวมทั้งศึกษาวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

10) เสนอความคิดเห็นเพื่อประกอบการ พิจารณาในการกำหนดนโยบายและแผนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ตลอดจนดำเนินการตามพันธกรณีของความตกลงระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับความหลากหลายทางชีวภาพและพื้นที่ชุ่มน้ำ

11) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของสำนักงาน หรือตามที่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรีมอบหมาย มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำนโยบายและแผน แบบบูรณาการ เสนอแนะมาตรการและกลไกในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการประสานเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติ เพื่อตอบสนองต่อภารกิจตามแนวนโยบาย ในรัฐธรรมนูญ นโยบายรัฐบาล แผนการบริหาร ราชการแผ่นดิน พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษา คุณภาพสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ดีสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ก็ได้มีการจัดทำ “แนวทางการขับเคลื่อนการจัดการพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน” เพื่อเป็นกรอบการปฏิบัติสำหรับทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชน และประชาชน ดังเช่น

แนวทางที่ 1 ทุกภาคส่วนมีจิตสำนึกและหน้าที่ในการบริการจัดการพื้นที่สีเขียว โดยมีมาตรการ ได้แก่ 1) สร้างและพัฒนาจิตสาธารณะในการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว แกทุกภาคสวนของสังคม 2) สงเสริมการมีสวนร่วมและบทบาทหนาที่ของชุมชน ประชาชน เอกชน และเครือข่ายในการจัดการพื้นที่สีเขียวสงเสริมการมีสวน 3) หน่วยงานภาครัฐ องคกร และภาคเอกชนที่เกี่ยวของ มีหน้าที่สงเสริมและดำเนินการใหมีพื้นที่สีเขียวเพื่อลดผลกระทบจากกิจกรรมอุตสาหกรรม และการพัฒนาเขตเศรษฐกิจพิเศษ 4) หน่วยงานภาครัฐ และองคกรที่เกี่ยวของ มีหนาที่สงเสริมและดำเนินการใหมีการเพิ่มพัฒนาและดูแลบำรุงรักษาพื้นที่สีเขียวในเมืองและชุมชน และ 5) องคกรปกครองสวนทองถิ่นมีหนาที่ดำเนินการวางแผนจัดใหมีและบริหารจัดการ พื้นที่สีเขียวของเมืองและชุมชน เช่น แผนพัฒนาทองถิ่นตองจัดใหมีแผนและผังการพัฒนาและบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวและพื้นที่โล่งว่างของเมืองและชุมชน หรือจัดทำพื้นที่สีเขียวต้นแบบ

แนวทางที่ 2 เมืองมีความมั่นคงทางอาอาหาร สามารถรองรับภัยพิบัติ และมีฐานทรัพยากรเพ่อเอื้อต่อการดำรงชีวิตของประชาชน โดยมีมาตรการ เช่น 1) เมืองมีพื้นที่สีเขียวช่วยลดภาวะโดมความร้อนของเมือง 2) เมืองมีพื้นที่สีเขียวช่วยบรรเทาหรือลดมลพิษเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีความอ่อนไหว (ออกแบบและจัดสร้างพื้นที่สีเขียวเพื่อรองรับผู้สูงอายุ รวมทั้งสนับสนุนให้ผู้สูงอายุทำกิจกรรมในพื้นที่สีเขียว)

แนวทางที่ 3 เครื่องมือ กลไก เพื่อเอื้อต่อการเพิ่มและจัดการพื้นที่สีเขียว เช่น พัฒนาปรับปรุงข้อกำหนดและมาตรการเชิงบังคับเพื่ออนุรักษ์ คุ้มครอง ส่งเสริมการเพิ่มพื้นที่สีเขียว อีกทั้งนำระบบจูงใจหรือมาตรการทางเลือกมาใช้เพื่อสนับสนุนการเพิ่มและการจัดการพื้นที่สีเขียว

แนวทางที่ 4 ตระหนักในภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่งเสริมนวัตกรรมเพื่อสร้างพลังทางสังคม เช่น สร้างองค์ความรู้ รวบรวมและใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงการเชื่อมโยงกลุ่มทางสังคมเพื่อสานพลังทางสังคม

โดยสรุปภาพรวมของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) บ่งชี้ให้เห็นว่ามิได้เจาะจงไปยังพื้นที่สีเขียวประเภทที่ดินทางศาสนาแต่อย่างใด หากแต่เปรียบเสมือนเป็นเข็มทิศในการเป็นแกนหลักของนโยบายจากระดับส่วนกลางสู่ระดับท้องถิ่น เพื่อที่ทุกภาคส่วนจะนำไปปฏิบัติต่อไปได้

4.6.2 บริบททางด้านผังเมือง

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 มีประเด็นสำคัญในนิยาม “การผังเมือง” ที่เกี่ยวข้องกับการการพัฒนาพื้นที่สีเขียว ในด้านการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภูมิประเทศที่งดงามหรือมีคุณค่าในทางธรรมชาติ ในส่วน “ผังเมืองรวม” หมายความว่า แผนผัง นโยบาย และโครงการ รวมทั้งมาตรการควบคุมโดยทั่วไปในพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเมืองและการดำรงรักษาเมืองบริเวณที่เกี่ยวข้อง หรือชนบท ในด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพย์สิน การคมนาคมและการขนส่ง การสาธารณูปโภค สาธารณูปการ บริการสาธารณะ และสภาพแวดล้อม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของการผังเมืองและในนิยามของ“การพัฒนาเมือง”ก็ได้กล่าวถึงพัฒนาเพื่อคุณภาพชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน นอกจากนี้พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2562 (ที่ได้เพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ.2518) ในมาตรา 22 ได้ให้มีการจัดทำแผนผังแสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ถึงแม้วัตถุประสงค์จะใช้เป็นกรอบในการอนุรักษ์ รักษา และการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดถึงแนวทางการจัดทำแผนผังฯ แล้ว พบว่าขอบเขตหรือพื้นที่ของแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นจะเป็นในลักษณะพื้นที่สีเขียว แหล่งทรัพยากรป่าไม้ พื้นที่น้ำ และทรัพยากรแร่ธาตุ ที่มีขนาดใหญ่ระดับตำบล ระดับเมืองโดยจะต้องสามารถบรรยายขอบเขตได้ และการกำหนดแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในแผนผัง ต้องมีที่มาและหลักฐานที่สามารถใช้อ้างอิงได้ ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดซึ่งมีขนาดพื้นที่ในระดับชุมชนแล้ว การจัดทำแผนผังแสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงไม่เข้าข่ายในการส่งเสริมหรือการสร้างประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดได้

หากพิจารณาข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทศาสนา ในเขตผังเมืองรวมเมืองเชียงใหม่ พ.ศ.2555 นั้น “ให้ใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการศาสนาหรือเกี่ยวข้องกับการศาสนา การศึกษา สถาบันราชการ หรือสาธารณประโยชน์เท่านั้น และห้ามใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อก่อสร้างอาคารที่มีความสูงเกินกว่าความสูงของอาคารที่กำหนดให้ดำเนินการได้ในที่ดินบริเวณข้างเคียง” ถึงแม้ว่าข้อกำหนดของที่ดินประเภทสถาบันศาสนาจะไม่ได้กล่าวถึงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวโดยตรง แต่ได้กล่าวถึงคำว่า “สาธารณประโยชน์” ในพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 เป็นคำนาม หมายถึงประโยชน์ทั่วไปแก่ประชาชน ดังนั้นหากพิจารณาการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดหรือศาสนสถานก็ถือเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ทั่วไปแก่ประชาชนในพื้นที่ โดยพื้นที่สีเขียวสำหรับกิจกรรมการพักผ่อน หรือสวนสาธารณะจะต้องมีลักษณะ ที่ไม่กระทบต่อกิจกรรมหรือพิธีกรรมทางศาสนาด้วยเช่นกัน

การตั้งข้อสังเกตในแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดในด้านผังเมืองนั้น ไม่ได้ระบุหรือสร้างข้อกำหนดที่ชัดเจนในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในที่ดินประเภทสถาบัน

ศาสนา เนื่องจากข้อกำหนดส่วนใหญ่ของผังเมืองให้ความสำคัญในแนวทางการจัดทำข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย พาณิชยกรรม อุตสาหกรรมและคลังสินค้า ชนบทและเกษตรกรรม ส่วนการให้ความสำคัญกับพื้นที่สีเขียวนั้น กรมโยธาธิการและผังเมืองมีเกณฑ์กำหนดที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาสิ่งแวดล้อม (สีเขียวอ่อน) ซึ่งเมื่อพิจารณาในเกณฑ์ที่ใกล้เคียงกับพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด ได้แก่ การกำหนดเป็นสวนสาธารณะ พื้นที่เปิดโล่งสำหรับธรรมชาติ (สีเขียวอ่อน) ตั้งแต่ระดับกลุ่มบ้านหรือละแวกบ้าน ไปจนถึงพื้นที่ส่วนต่างๆ ภายในพื้นที่เมือง ทั้งนี้เนื่องจากเป็นพื้นที่วัดหรือโบราณสถาน จึงไม่ควรจัดให้มีกิจกรรมกีฬาและนันทนาการในกรณีที่ไม่ต้องการให้เกิดภาพและเสียงที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางศาสนา และนอกจากนี้ที่ดินประเภทสถาบันศาสนาถูกจัดอยู่ในประเภทอื่น ถือเป็นบริการในพื้นที่เพื่อความสมบูรณ์ของการดำรงชีวิต เป็นสิ่งที่ต่อวิถีชีวิตและเป็นบริการที่สามารถมีได้ในพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้อง โดยมีข้อกำหนดตามระเบียบกฎเกณฑ์เฉพาะเรื่อง เช่น สถาบันศาสนา เป็นไปตามพระราชบัญญัติสงฆ์ พ.ศ.2505 ที่ดินของศาสนามูลนิธิ ข้อกำหนดทางผังเมือง จะเป็นการห้ามกิจกรรมตามที่ระบุในกฎหมายที่เกี่ยวข้องอยู่แล้ว เช่น ห้ามกิจกรรมโรงแรม สถานบันเทิง ในที่ดินกรรมสิทธิ์ของวัด เป็นต้น (เกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ.2549)

ประเภทสวนสาธารณะของเกณฑ์ด้านผังเมือง พื้นที่สีเขียวในวัด จัดอยู่ในพื้นที่สีเขียวอื่น โดยไม่ได้จำกัดเกณฑ์จำนวนประชากรต่อพื้นที่ที่ให้บริการ ซึ่งพื้นที่ให้บริการก็จะขึ้นอยู่กับพื้นที่ที่จัดหาได้ เช่น หัวมุม ที่ว่างในเขตทาง นอกจากนี้เกณฑ์การเลือกพื้นที่เพื่อกำหนดเป็นการใช้ประโยชน์ที่ดินประเภทที่โล่งเพื่อนันทนาการและการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม พื้นที่ที่เขียวในวัดจะอยู่ในลักษณะของพื้นที่ที่ต้องการสงวนรักษา เช่น ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ โบราณสถาน ศิลปะและสถาปัตยกรรม ซึ่งพื้นที่สีเขียวจะช่วยส่งเสริมคุณค่าให้กับสิ่งก่อสร้างสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญในทางพระพุทธศาสนา

(ร่าง) รัฐธรรมนูญผังเมือง หรือธรรมนูญว่าด้วยการผังเมืองได้ถูกกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562 โดยให้คณะกรรมการนโยบายการผังเมืองแห่งชาติเป็นผู้จัดทำ เพื่อใช้เป็นหลักการพื้นฐาน ที่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผังเมืองพึงปฏิบัติ และอยู่ในกรอบความร่วมมือที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาเมือง ได้แก่ เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน หรือ SDGs ซึ่งถ่ายทอดลงสู่วาระใหม่แห่งการพัฒนาเมือง หรือ New Urban Agenda (NUA) และมีหลักการพื้นฐานที่สนับสนุนการพัฒนาพื้นที่สีเขียว คือ การวางผังเมืองต้องคำนึงถึงการจัดให้มีพื้นที่เปิดโล่งและพื้นที่สีเขียวที่เพียงพอและเหมาะสม หลักการเชิงพื้นที่ คือ การวางผังเมืองและการพัฒนาพื้นที่ ต้องให้ความสำคัญต่อโบราณสถาน ศิลปวัฒนธรรม อัตลักษณ์และวิถีชุมชนที่มีคุณค่า เป็นต้น จะเห็นได้ว่า การผังเมือง ในการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวนั้นจะเป็นระดับนโยบาย โดยที่ทางปฏิบัติควบคุมด้วยข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในการควบคุมเรื่องของพื้นที่อาคาร ความสูง ในรูปแบบอัตราส่วนพื้นที่

อาคารรวมกันทุกชั้นของอาคารทุกหลังต่อพื้นที่แปลงที่ดิน (FAR) อัตราส่วนพื้นที่อาคารปกคลุมดินต่อพื้นที่แปลงที่ดิน (BCR) การกำหนดร้อยละพื้นที่น้ำซึมผ่านได้ต่อพื้นที่ว่าง ส่วนในที่ดินประเภทสถาบันศาสนา ก็ไม่ได้มีรายละเอียดในส่วนของการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด ซึ่งดังที่กล่าวในข้างต้นการส่งเสริมการพัฒนาพื้นที่สีเขียวนั้น การผังเมืองจะเป็นการควบคุมในเชิงนโยบายซึ่งมองภาพรวมในการกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละประเภท

ดังนั้นหากเป็นการพัฒนาสีเขียวในพื้นที่วัดจึงไม่ได้มีข้อกำหนดที่ชัดเจนในรายละเอียดปลีกย่อย ทั้งนี้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดอาจพิจารณาในการดำเนินการในขอบข่ายของผังเมืองเฉพาะ ซึ่งจะมีรายละเอียดขอบเขต และข้อกำหนดที่นำไปสู่การดำเนินการในภาคปฏิบัติให้เกิดผลเชิงรูปธรรมได้

4.6.3 เทศบาลนครเชียงใหม่

สำหรับหน่วยงานอื่นๆ และภาคีที่เกี่ยวข้องนั้นจะปรากฏชัดเจนจากงานเขียนของของ อุบลรัตน์ หยาใส่ และจิราภรณ์ ตั้งกิตติภาภรณ์ (2557) โดยเฉพาะในช่วง 10 ปีที่ผ่านมามีนโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ประกอบไปด้วย 3 นโยบาย คือ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2540-2559 นโยบายการพัฒนาและผลักดันเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองสีเขียวอย่างยั่งยืนของเทศบาลนครเชียงใหม่เมื่อปี พ.ศ. 2552 และนโยบายการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ. 2555 และยังรวมไปถึงอีก 2 แผนงาน และอีกหลากหลายโครงการที่ร่วมกันระหว่างภาครัฐและเอกชน ประกอบด้วยโครงการนำร่องแนวคิดใหม่สู่การเป็นเมืองสีเขียวเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และพื้นที่เมืองโดยรอบ ดังเช่น

1) โครงการ Green City Development Project ภายใต้หลักปรัชญา เมืองสีเขียว (green city philosophy)

2) โครงการปรับภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

3) โครงการปรับปรุง และพัฒนาสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

4) โครงการจัดทำสวนแนวตั้งในสถานที่ราชการ

5) โครงการ ประกวดต้นไม้ ใหญ่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

6) โครงการละอ่อนเจียงใหม่ฮ่วมใจ๋อนุรักษ์ต้นไม้ในเวียงเก่า กิจกรรมสำรวจและทำแผนที่ต้นไม้ในโรงเรียน

7) โครงการแผนที่สีเขียวเทศบาลนครเชียงใหม่ กิจกรรมปลูกต้นไม้ เพิ่มเติมบริเวณคูเมือง

8) โครงการตัดแต่งกิ่งไม้/ต้นไม้ บริเวณพื้นที่เลียบถนนสายต่าง ๆ

9) โครงการส่งเสริม การเกษตรในเขตเมือง กิจกรรม “เขียวกินได้”

10) โครงการ “เยาวชน หมอต้นไม้อาสา” กิจกรรม “ฟื้นคืนชีวิตต้นไม้ ใหญ่กับหมอต้นไม้” กิจกรรม “หน้าบ้าน น่ามอง” และ กิจกรรม “เขียวออกแบบได้”

11) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์ใหญ่ และการจัดการพื้นที่สีเขียวเมืองเก่าเชียงใหม่ตามแนวคิดนิเวศประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม ดำเนินการโดยมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือโดยเครือข่ายเชียงใหม่ เขียว สวย หอม

อย่างไรก็ดีท้ายที่สุดนั้นผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการพัฒนาพื้นสีเขียวในที่ดินประเภทศาสนา สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

1) การพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวแนวตั้ง พื้นที่สีเขียวสำหรับลานจอดรถและเพิ่มต้นไม้ใหญ่ สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต

2) การพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ การเพิ่มต้นไม้ใหญ่ และจัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้

และ 3) ความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ จัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น ที่สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ในอนาคต ซึ่งจะอาศัยงบประมาณจากหน่วยงานเทศบาลนครเชียงใหม่และผู้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาพื้นที่สีเขียวในรูปแบบจิตอาสาของชุมชนโดยรอบและฝ่ายสวนสาธารณะ

แต่ในขณะเดียวกันความต้องการที่จะพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่บริเวณวัดนั้นก็มิได้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยกลับพบว่ายังมีบางวัดที่ปฏิเสธการการตอบสนองต่อการพัฒนาพื้นที่สีเขียว เนื่องจากวัดดังกล่าว (วัดเชียงโฉม) เปรียบเสมือนวัดที่มีการพัฒนาในด้านมิติพื้นที่สีเขียวมาตั้งแต่ดั้งเดิม สอดคล้องกับผลลัพธ์ในแบบสอบถามร้อยละ 99 ที่บ่งบอกว่าวัดมีการปลูกต้นไม้นานาชนิด เป็นที่น่าดึงดูดและเหมาะสม กับการใช้สอยเป็นอย่างมาก การจัดการพื้นที่สีเขียวของวัดควรมีการวางผังแม่บท เพื่อวางแผนการขยายตัวของอาคารสิ่งก่อสร้างงให้เป็นระเบียบ เพื่อป้องกันการขยายตัวของวัดอย่างไร้ทิศทาง การกำหนดเป้าหมายพัฒนาพื้นที่สีเขียวให้เป็นไปตามแผนปฏิบัติการเชิงนโยบายด้านการจัดการพื้นที่สีเขียวชุมชนอย่างยั่งยืน ที่พื้นที่สีเขียวภายในศาสนสถานต้องมีสัดส่วนพื้นที่ สีเขียวยั่งยืนร้อยละ 30 ของพื้นที่ รวมถึงวางแผนด้านงบประมาณที่จะต้องนำมาใช้และภาระในการดูแลรักษา

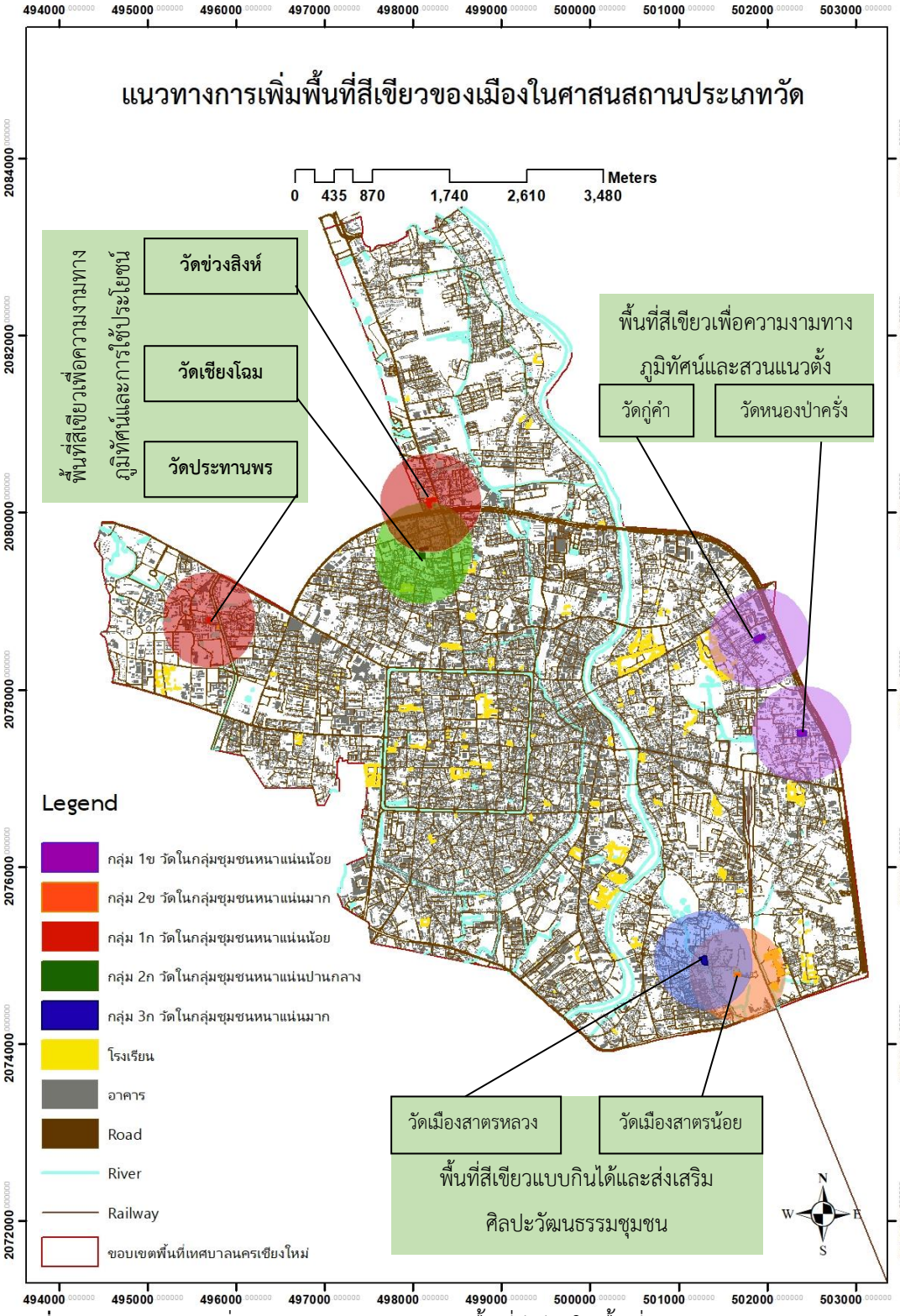

ภาพที่ 49 แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

ที่มา: ผู้วิจัย

บทที่ 5
สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่ ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัด ของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในวัด เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด โดยผู้วิจัยสรุปสาระสำคัญนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
2. ศักยภาพ ปัญหา และข้อจำกัดของการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด
3. ข้อเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

5.1 สรุปและเสนอแนะการวิจัย

1. บริบทของเมือง

เทศบาลนครเชียงใหม่แต่เดิมเป็นสุขาภิบาลเมืองเชียงใหม่ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2458 ขึ้นตรงต่อมณฑลพายัพต่อมาเมื่อมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในปีพ.ศ.2475 สภาผู้แทนราษฎรจึงมีมติสมควรจัดตั้งชุมชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นสุขาภิบาลให้มีฐานะเป็นเทศบาล ในปี พ.ศ.2478 มีพื้นที่รับผิดชอบ 17.50 ตารางกิโลเมตร มีอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติในพระราชบัญญัติจัด ระเบียบเทศบาล พ.ศ.2476 เป็นเทศบาลนครแห่งแรกในประเทศไทย ต่อมาเทศบาลนครเชียงใหม่มีความเจริญของตัวเมือง ชุมชนหนาแน่นมากขึ้น ในปี พ.ศ. 2526 จึงได้มีพระราชกฤษฎีกาขยายเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่รับผิดชอบ 40.216 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลหายยา ตำบลช้างม่อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพบางส่วน ตำบลป่าแดดบางส่วน ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่งบางส่วน ตำบลท่าศาลาบางส่วน ตำบลป่าตัน ตำบลหนองหอยบางส่วน และตำบลช้างเผือกบางส่วน รวมทั้งความรับผิดชอบครอบคลุมแขวงอีก 4 แขวง ได้แก่ แขวงนครพิงค์ แขวงกาวิละ แขวงเม็งรายและแขวงศรีวิชัย เทศบาลนครเชียงใหม่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ อยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนกลางเชิงดอยสุเทพ มีแม่น้ำปิงไหลผ่านใจกลางเมืองในแนวเหนือ-ใต้ ส่วนชุมชนดั้งเดิมหรือบริเวณเมืองเก่าตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำปิง ต่อมาชุมชนมีการขยายตัวข้ามแม่น้ำปิงมาทางฝั่งตะวันออก และภายหลังจากที่ได้มีการตัดถนนอ้อมเมือง ชุมชนได้พัฒนาออกไปหลายทิศทางตามเส้นทางคมนาคม และโครงข่ายสาธารณูปโภค การพัฒนาที่ดินและที่พักอาศัยได้ขยายตัวเป็นอย่างมาก จึงทำให้ชุมชนเมืองในปัจจุบันไม่ได้คงอยู่แต่เฉพาะในเขตเทศบาลเท่านั้น แต่ได้ขยายออกไปตามอำเภอรอบๆ พื้นที่สีเขียว

อรรถประโยชน์ คือ พื้นที่สนองหน้าที่ใช้สอยสำคัญของชุมชน หมายรวมถึงพื้นที่ที่ใช้สำหรับการผลิตและกักเก็บไว้ใช้ประโยชน์ เช่น พื้นที่เกษตรกรรม ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ แหล่งน้ำตามธรรมชาติและที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น อ่างเก็บน้ำ พื้นที่สาธารณูปการ เช่น พื้นที่ฝังกลบขยะ พื้นที่บำบัดน้ำเสีย ตลอดจนพื้นที่ที่กันไว้เพื่อควบคุมน้ำท่วม ฯลฯ พื้นที่สุสานทุกประเภท พื้นที่สีเขียวในบริเวณวัดทุกศาสนา พื้นที่สีเขียวในแหล่งโบราณสถานและประวัติศาสตร์ พื้นที่สีเขียวในสถาบันต่างๆ เช่น สถาบันการศึกษาทุกระดับ สถานที่ราชการ หรือสถาบันอื่นๆของเอกชน พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ของเทศบาลนครเชียงใหม่ พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ คือ พื้นที่ที่มีสภาพธรรมชาติและ กึ่งธรรมชาติอันเป็นแหล่งที่ควรอนุรักษ์ เพื่อความสมดุลของระบบนิเวศและภูมิอากาศ เป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ ได้แก่ พื้นที่ป่าทุกประเภท หมายรวมถึงป่าธรรมชาติ ป่าชุมชน เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่ชุ่มน้ำ พื้นที่ป่าชายเลน ป่าชายหาด พื้นที่ริมน้ำ ริมตลิ่งที่เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์น้ำ ฯลฯ โดยพื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติของเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 2 สถานที่ คือคลองแม่ข่า และ ลำคู่ไหว พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว คือ พื้นที่สีเขียวที่มีลักษณะพิเศษ เป็นแนวยาวไปตามเส้นทางคมนาคมทางบกและทางน้ำ เช่น พื้นที่สีเขียวตามแนวถนนรวมถึงเกาะกลางถนน ตามแนวทางรถไฟ ทางจักรยาน ทางเดินริมถนนและแม่น้ำ ลำคลอง ตลอดจนพื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาวตามแนวสาธารณูปการต่างๆ เช่น สายไฟฟ้าแรงสูง คลองชลประทาน ฯลฯ นอกจากใช้ประโยชน์เป็นเขตทางที่ร่มรื่นที่มักเรียกว่า ทางสีเขียว แล้วยังเป็นแนวเชื่อมโยงถิ่นอาศัยของสัตว์ระหว่างชนบทและเมืองด้วย โดยพื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาวของเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นพื้นที่สีเขียวริ้วยาวริมถนนและพื้นที่สีเขียวริ้วยาวริมแม่น้ำปิง

2. เมืองและพื้นที่สีเขียวของเมือง

เทศบาลนครเชียงใหม่ มีพื้นที่สีเขียวในพื้นที่ความรับผิดชอบจำแนกออกเป็น 4 ประเภท คือ 1. พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ มีขนาดพื้นที่โดยประมาณ 0.47 ตารางกิโลเมตร 2.พื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน 0.27ตารางกิโลเมตร 3.พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ 0.03 ตารางกิโลเมตร และ 4.พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว 0.03 ตารางกิโลเมตร รวมพื้นที่สีเขียวทั้งหมด 0.78 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.94 ของพื้นที่เทศบาลนครเชียงใหม่ (ภาพที่ 29) ซึ่งมีอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวต่อประชากรในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เฉลี่ย 6 ตารางเมตร/คน สถานการณ์ของพื้นที่สีเขียวทั้ง 4 ประเภทในปัจจุบัน พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่ใช้สำหรับกิจกรรมนันทนาการกลางแจ้ง ออกกำลังกาย และการพักผ่อนหย่อนใจ รวมถึงสวนสาธารณะระดับต่างๆ พื้นที่ที่มีภูมิทัศน์งดงามตามที่ต่างๆ เช่น สวนหย่อม สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ ตลอดจนพื้นที่สีเขียวในบริเวณที่อยู่อาศัยของเอกชน ที่แม้สาธารณชนอาจเข้าถึงไม่ได้ก็ตาม พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์

มาตรฐานพื้นที่สีเขียวในเมือง โดยกรมโยธาธิการและผังเมือง ปี พ.ศ. 2545 จำแนกประเภทสวนสาธารณะและเกณฑ์ด้านผังเมือง โดยสัดส่วนของพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการต่อจำนวนประชากร ออกเป็น 7 ประเภท ได้แก่ สนามเด็กเล่น สวนระดับละแวกบ้าน สวนระดับชุมชน สวนระดับย่าน สวนระดับเมือง สวนระดับภาค และพื้นที่สีเขียวอื่นดังตารางที่ 8 เมื่อนำมาวิเคราะห์ร่วมกับพื้นที่สีเขียวในเมืองเทศบาลนครเชียงใหม่ จำแนกได้เป็น 4 ประเภทได้แก่ สนามเด็กเล่น 9 แห่ง สวนละแวกบ้าน 5 แห่ง สวนสาธารณะระดับย่าน 2 แห่ง และสวนสาธารณะระดับเมือง 1 แห่ง ซึ่งยังขาดพื้นที่สีเขียวประเภทสวนระดับชุมชน (ตารางที่ 9 และตารางที่ 10)

ผลวิเคราะห์พื้นที่ให้บริการพื้นที่สีเขียวประเภทสวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า สนามเด็กเล่น และสวนละแวกบ้าน พื้นที่ให้บริการรัศมี 300-500 เมตร ของสวนสาธารณะครอบคลุมพื้นที่บริเวณทิศตะวันตก ทิศตะวันออก และทิศตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองตามแนวแม่น้ำปิง โดยพื้นที่ให้บริการของสวนสาธารณะกลุ่มนี้ขาดความเชื่อมต่อกัน และอยู่เป็นกลุ่มทางด้านทิศใต้ของเมืองเป็นส่วนใหญ่ สวนสาธารณะระดับย่าน 2 แห่ง ได้แก่ สวนรุกขชาติห้วยแก้วมีพื้นที่ให้บริการ 3-6 กิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันตกของเมือง สวนสาธารณะรถไฟมีพื้นที่ให้บริการ 3-6 กิโลเมตร ทางด้านทิศตะวันออกของเมือง สวนสาธารณะระดับเมือง 1 แห่ง คือ สวนหลวง ร.9 พื้นที่ให้บริการครอบคลุมพื้นที่เมือง เห็นได้ว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ ยังมีความจำเป็นในการเพิ่มพื้นที่สีเขียว เพื่อความเชื่อมโยงกับโครงข่ายพื้นที่สีเขียวปัจจุบัน โดยเฉพาะพื้นที่นอกรัศมีให้บริการของสวนสาธารณะ และพื้นที่สีเขียวอื่นๆ ในปัจจุบันของเทศบาลนครเชียงใหม่ ต่อไป

นอกจากนั้นเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ. 2549 กำหนดให้สถาบันการศาสนา ควรมีอัตราร้อยละของพื้นที่อาคารปกคลุมดินไม่เกินร้อยละ 40 ของขนาดพื้นที่ดิน หรือมีพื้นที่ว่างร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน และแนวคิดการเพิ่มพื้นที่สีเขียวโดยกำหนดสัดส่วนการใช้พื้นที่ตามแนวคิดเมืองสีเขียวในอุดมคติ ของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2547 ได้กำหนดพื้นที่สีเขียวของวัดควรมีสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60-80 ของพื้นที่ของศาสนสถาน จึงกำหนดสัดส่วนพื้นที่สีเขียวร้อยละ 60 ของพื้นที่ดิน ให้เป็นฐานของชุมชนขนาดเล็ก หรือเทศบาลตำบลซึ่งพื้นที่สีเขียวมากที่สุด และกำหนดเกณฑ์มาตรฐานของชุมชนขนาดอื่นลดหลั่นไปตามขนาดของชุมชน (1:1.5:3) ดังนี้

ชุมชนขนาดใหญ่ควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 20 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดกลางควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 30 ของขนาดพื้นที่ดิน

ชุมชนขนาดเล็กควรมีพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม ร้อยละ 60 ของขนาดพื้นที่ดิน

3.สถานการณ์พื้นที่ของวัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ทั้งหมดจำนวน 90 แห่ง การพัฒนาพื้นที่สีเขียวของวัดจะต้องใช้พื้นที่ว่างในการพัฒนา ตามเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ.2549 กำหนดให้สถาบันทางด้านศาสนามีอัตราของพื้นที่ว่างร้อยละ 60 พบว่าวัดที่มีพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 ซึ่งแบ่งพื้นที่ว่าง

ออกเป็น 3 ส่วนตามนิกายเถรวาทคือ 1.พุทธาวาสเป็นพื้นที่ประกอบพิธีกรรมศาสนาที่พระสงฆ์และฆราวาสสามารถเข้ามาใช้พื้นที่ได้ การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตพุทธาวาสจะเป็นลักษณะ พื้นที่สีเขียวเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ 2.พื้นที่สังฆาวาสเป็นที่อยู่อาศัยของพระสงฆ์ จึงมีแค่พระสงฆ์เท่านั้นที่สามารถเข้าใช้ในพื้นที่นี้ได้.การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตสังฆาวาสจะเป็นลักษณะ พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม และ3.พื้นที่ใช้ประโยชน์เป็นพื้นที่นอกเหนือจากพุทธาวาสและสังฆาวาส จึงเป็นพื้นที่ที่พระสงฆ์ ฆราวาสหรือบุคคลทั่วไปสามารถเข้าไปใช้พื้นที่ได้ การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์จะเป็นลักษณะ พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์

พบว่าวัดที่มีพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 จำนวน 43 แห่ง ได้แก่ วัดพระเจ้าเม็งราย วัดพวกหงส์ วัดพวกแต้ม วัดพันแหวน วัดอู่ทรายคำ วัดหมื่นสาร วัดนันทาราม วัดชัยพระเกียรติ วัดปราสาท วัดหมื่นตูม วัดผ้าขาว วัดป้านปิง วัดทุงยู วัดศรีเกิด วัดพระสิงห์วรมหาวิหาร วัดเชียงมั่น วัดหนองคำ วัดแสนฝาง วัดเชตะวัน วัดมหาวัน วัดหมื่นล้าน วัดอุโมงค์มหาเถร วัดเจ็ดลิน วัดเจดีย์หลวงวรวิหาร และวัดยางกวงอยู่บริเวณเขตเมืองเก่า วัดโลกโมฬี วัดอุปคุต วัดชัยมงคล วัดหัวฝาย วัดสันติธรรม วัดปันเสา วัดป่าแพ่ง และวัดกู่เต้าอยู่บริเวณเขตต่อเนื่องเมืองเก่า วัดแม่หยวก วัดเมืองกาย วัดเมืองสารทหลวง วัดป่าพร้าวนอก วัดข่วงสิงห์ วัดประทานพร วัดเมืองลัง วัดบ้านท่อ วัดเชียงโฉม และวัดป่าตันอยู่บริเวณนอกเขตเมืองเก่าส่วนวัดที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่าร้อยละ 60 จำนวน 47 แห่ง ได้แก่ วัดควรค่าม้า วัดชมพู วัดชัยศรีภูมิ วัดช่างฆ้อง วัดช่างแต้ม วัดดวงดี วัดดอกคำ วัดดอกเอื้อง วัดดับภัย วัดดาวดึงษ์ วัดทรายมูลพม่า วัดทรายมูลเมือง วัดธาตุคำ วัดบุพพาราม วัดป่าพร้าวใน วัดผาบ่อง วัดพวกช้าง วัดพวกเปีย วัดพันตอง วัดพันเตา วัดพันอ้น วัดฟ่อนสร้อย วัดเมธัง วัดเมืองมาง วัดราชมณเฑียร วัดลอยเคราะห์ วัดล่ามช้าง วัดศรีสุพรรณ วัดสำเภา วัดแสนเมืองมาหลวง วัดหม้อคำตวง วัดหมื่นเงินกอง และวัดอินทขีลอยู่บริเวณเขตเมืองเก่า วัดสวนดอก วัดศรีดอนไชย วัดศรีปิงเมือง วัดเชียงยืนเดช และวัดป่าเป้าอยู่บริเวณเขตต่อเนื่องเมืองเก่า วัดสันป่าข่อย วัดท่าสะต่อย วัดเมืองสาตรน้อย วัดหนองป่าครั่ง วัดกู่คำ วัดเกตการาม วัดศรีโขง วัดฟ้าฮ่าม และวัดเชตุพนบริเวณนอกเขตเมืองเก่าทิศตะวันออก

4. สถานการณ์กลุ่มวัดที่มีโอกาสเพิ่มพื้นที่สีเขียวของวัดกลุ่มตัวอย่าง

วัดในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่เป็นนิกายเถรวาท แบ่งพื้นที่การใช้ที่ดินเป็น 3 เขต ได้แก่เขตพุทธาวาส คือพื้นที่สำหรับพระสงฆ์ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เขตสังฆาวาส คือขอบเขตบริเวณพื้นที่ส่วนหนึ่งของวัดที่กำหนดไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อให้สามารถปฏิบัติภารกิจส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับพิธีการใดทางศาสนา และเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์ คือเขตพื้นที่สำหรับเอื้อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์ ซึ่งพื้นที่ที่สามารถนำไปพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อประโยชน์ใช้สอยในเชิงสาธารณประโยชน์สร้างความร่มรื่น คือเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์

จากผลการวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยวิธีการดิจิไทซ์ (Digitizing) เป็นวิธีการคัดลอกลายจากภาพถ่ายดาวเทียม ให้ออกเป็นข้อมูลเชิงจุดภาพ (Raster) ให้อยู่ในระบบข้อมูลเวกเตอร์ (vector) ในรูปแบบพื้นที่ (polygon) ด้วยระบบคอมพิวเตอร์ เพื่อหาสัดส่วนพื้นที่สิ่งปลูกสร้างและพื้นที่ว่าง ที่มีศักยภาพในการพัฒนาพื้นที่สีเขียวได้ดี ตามเกณฑ์และมาตรฐานผังเมืองรวม พ.ศ. 2549 จะต้องมีสัดส่วนพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 ของพื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อมต่อขนาดพื้นที่วัด พบวัดที่มีพื้นที่ว่างมากกว่าร้อยละ 60 จำนวน 43 แห่ง บริเวณในคูเมือง ตามแนวถนนราชดำเนิน ถนนราชภาคินัย และถนนราชมรรดา บริเวณนอกคูเมืองตามแนวถนนท่าแพ และกระจายอยู่ตามแนวถนนสายย่อยในแต่ละเขตชุมชน ส่วนวัดที่มีพื้นที่ว่างน้อยกว่าร้อยละ 60 จำนวน 47 แห่ง อยู่บริเวณคูเมืองชั้นใน ตามแนวถนนเส้นหลัก ได้แก่ ถนนศรีภูมิ ถนนราชดำเนิน ถนนราชมรรดา ถนนสิงหราช ถนนพระปกเกล้า ถนนราชวิถี และถนนราชภาคินัย และบริเวณคูเมืองชั้นนอก แนวถนนหลักสุเทพ ถนนท่าแพ ถนนลอยเคราะห์ ถนนศรีดอนไชย และถนนวัวลาย ตามแนวถนนสายย่อยของชุมชน จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของวัดและพื้นที่สีเขียวของเมืองด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ จากการเข้าถึงพื้นที่สีเขียวของเมืองในรัศมีบริการ 500 เมตร เพื่อการเชื่อมต่อของระบบนิเวศน์เมือง ได้แก่ พื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามทางภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวเพื่อการอนุรักษ์ พื้นที่สีเขียวที่เป็นริ้วยาว และพื้นที่สีเขียวอรรถประโยชน์ ซึ่งวัดที่อยู่ในรัศมีบริการของพื้นที่สีเขียวของเมืองจำนวน 83 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 92 และวัดจำนวน 7 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 8 ที่ไม่อยู่ในรัศมีบริการพื้นที่สีเขียวของเมือง ได้แก่ วัดข่วงสิงห์และวัดเชียงโฉมอยู่ทางทิศเหนือของเมือง วัดกู่คำและวัดหนองป่าครั่งอยู่ทางทิศตะวันออก วัดประทานพรอยู่ทางทิศตะวันตก ส่วนวัดเมืองสาตรหลวงและวัดเมืองสาตรน้อยอยู่ทางทิศใต้ของเมือง จากการพิจารณาวัด 7 แห่งนี้ พบว่าผ่านเกณฑ์การพิจารณาในการคัดเลือกให้เป็นวัดที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาพื้นที่สีเขียว

5. แนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัด

1. การพัฒนาหรือปรับปรุงพื้นที่สีเขียวของวัด: ความต้องการในการพัฒนาในรูปแบบสวนหย่อมเพื่อความงามทางภูมิทัศน์ การเพิ่มต้นไม้ใหญ่ และจัดสวนบริเวณศาลาให้มีความร่มรื่น สามารถพัฒนาในเขตพื้นที่ใช้ประโยชน์หรือธรณีสงฆ์ได้ ต้องการงบประมาณและคนดูแลรักษาพื้นที่สีเขียว เช่นการจัดการขยะเศษใบไม้ การตกแต่งกิ่งไม้ จากหน่วยงานของเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งปัจจุบันมีพระ เณรเป็นผู้แลรักษา

2. การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในพื้นที่วัดจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาภายใต้บริบทพื้นที่ว่างภายในวัดของเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัดให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวยั่งยืนของเมือง ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน และวัด สำหรับคนในพื้นที่และผู้มาเยี่ยมเยือน เอื้อประโยชน์ต่อการเดินเท้าเพื่อเข้าถึงวัดจากพื้นที่โดยรอบและเป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญของชุมชนและบุคคลที่เข้ามา

ทำกิจกรรมในวัดต่อคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการ กิจกรรมระหว่างวัด ประชาชน และชุมชน ส่งเสริมให้โครงข่ายพื้นที่สีเขียวและภูมิทัศน์เมืองมีคุณภาพ ประชากรในเมืองมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมของเมืองน่าอยู่ยั่งยืนต่อไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

พื้นที่สีเขียวของเมืองและสถานการณ์เชิงพื้นที่ของวัดในเทศบาลนครเชียงใหม่เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด พบว่าพื้นที่สีเขียวเทศบาลนครเชียงใหม่มีพื้นที่สีเขียวทั้งสิ้น 0.8 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 1.98 ของพื้นที่เมือง จำแนกเป็นอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ 3.47 ตารางเมตรต่อคน และพื้นที่สีเขียวริ้วยาว 6.48 ตารางเมตรต่อคน ทั้งหมดมีน้อยกว่าเกณฑ์มาตรฐาน นำไปสู่การแสวงหาแนวทางการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัดโดยผลการวิเคราะห์สถานการณ์พื้นที่สีเขียวของเมือง สถานการณ์เชิงพื้นที่ของวัด ของที่ตั้งและการกระจายตัวของวัด การใช้ที่ดินภายในวัด การบริหารจัดการพื้นที่วัด ความสัมพันธ์ของที่ตั้งวัดกับชุมชน สถานศึกษา และพื้นที่สีเขียวของเมือง ร่วมกับความสัมพันธ์ของพื้นที่สีเขียวของเมืองและวัด และเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัดเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองอย่างส่งเสริมการเดินเท้า ชุมชน และเชื่อมโยงกับโครงข่ายพื้นที่สีเขียวของเมืองในปัจจุบัน มีโอกาสการเพิ่มขึ้นของพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัด 14.81 ไร่ หรือ 0.24 ตารางกิโลเมตร เป็นส่วนหนึ่งเพื่อช่วยให้คุณภาพพื้นที่สีเขียวต่อจำนวนประชากรดีขึ้นในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ อย่างไรก็ดีการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในศาสนสถานประเภทวัดจำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยสภาพแวดล้อมต่อการพัฒนาภายใต้บริบทพื้นที่ว่างภายในวัดของเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส และพื้นที่ใช้ประโยชน์ของวัด ให้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อนันทนาการและความงามภูมิทัศน์ พื้นที่สีเขียวยั่งยืนของเมือง ตอบสนองต่อบริบทพื้นที่บ้าน (ชุมชน) โรงเรียน และวัดสำหรับคนในพื้นที่และผู้มาเยี่ยมเยือน เอื้อประโยชน์ต่อการเดินเท้าเพื่อเข้าถึงวัดจากพื้นที่โดยรอบ และเป็นพื้นที่สีเขียวที่สำคัญของชุมชนและบุคคลที่เข้ามาทำกิจกรรมในวัดต่อคุณภาพชีวิต คุณภาพสิ่งแวดล้อม ตลอดจนส่งเสริมการเป็นพื้นที่เพื่อนันทนาการกิจกรรมระหว่างวัด ประชาชน และชุมชน ส่งเสริมให้โครงข่ายพื้นที่สีเขียวและภูมิทัศน์เมืองมีคุณภาพ ประชากรในเมืองมีสุขภาพที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ สภาพแวดล้อมของเมืองน่าอยู่ยั่งยืนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัสรา (2555) เสนอผลวิจัยเรื่องการเพิ่มพื้นที่สีเขียวด้วยการจัดหาพื้นที่ที่ยังมีการใช้ประโยชน์ไม่เต็มที่มาเป็นสวนสาธารณะและพื้นที่สีเขียว ตามนโยบายในแผนพัฒนากรุงเทพมหานครฉบับที่ 6 (พ.ศ.2545-2549) ซึ่งได้เห็นว่าวัดมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวของเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานครในด้านศาสนา การส่งเสริมคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมและรองรับกิจกรรมนันทนาการและการใช้งานของชุมชน โดยใช้กระบวนการศึกษาวัดที่มีศักยภาพ สภาพปัญหาและข้อจำกัดของการพัฒนาวัดให้เป็น

พื้นที่สีเขียว โดยเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานพื้นที่สีเขียวของสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ.2549-2550 ประกอบกับเกณฑ์ด้านบริหารจัดการอื่นๆ และการประเมินค่าคะแนนโดยใช้หลักคิดการคัดเลือกวัดที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงเกณฑ์มาพิจารณาเพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกเพื่อพัฒนา และเลือกวัดเพื่อเป็นกรณีศึกษา 4 แห่ง โดยใช้วัดที่มีศักยภาพมากในการพัฒนา 2 แห่งและวัดที่มีศักยภาพน้อยในการพัฒนา 2 แห่ง โดยการพัฒนาขึ้นอยู่กับเกณฑ์มาตรฐาน นโยบายวัด ปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัดของแต่ละวัดที่แตกต่างกันไป ข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้มุ่งเน้นให้ปรับปรุงพื้นที่วัดให้เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานและเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการดำเนินนโยบายการพัฒนาวัดเพื่อเป็นพื้นที่สีเขียว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของอุบลรัตน์ (2557) เสนอบทความในวารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต เรื่องแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืนในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษานโยบาย แผนงาน และโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพของโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่นๆ ความพึงพอใจต่อสิ่งบริการของสวนสาธารณะ ตลอดจนศึกษาปัญหาอุปสรรคและแนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 504 ตัวอย่าง และกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ 20 ตัวอย่าง เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจภาคสนามแบบตรวจรายการ ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 3 นโยบาย 2 แผนงาน และ 18 โครงการ ผลประเมินประสิทธิภาพโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่นๆโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสิ่งบริการสวนสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญ คือขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน ขาดการบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์และภูมิทัศน์ ขาดแคลนบุคลากรและเทคโนโลยีองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชนให้มีบทบาทต่อการขจัดปัญหาอุปสรรคดังกล่าว ตลอดจนการนำผลลัพธ์จากงานวิจัยนี้ไปศึกษาวิจัยต่อยอดสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

5.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด กรณีศึกษาเทศบาลนครเชียงใหม่เท่านั้น ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษากลุ่มตัวอย่างวัดในพื้นที่จังหวัดอื่นๆที่มีลักษณะคล้ายเคียงกันเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการเปรียบเทียบและปรับปรุงการเพิ่มพื้นที่สีเขียวของเมืองในศาสนสถานประเภทวัด ให้มากยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

Boland, G. C. a. M. (2002). Defining the Sustainable Park : A fifth Model for Urban Park. Landscape Journal 23:2-04(0277-2426). Retrieved from https://www.academia.edu/3678879/Defining_the_Sustainable_Park_A_Fifth_Model_for_Urban_Parks.

System, G. F. M. (2561). พื้นที่สีเขียว: ความหนาแน่นประชากรต้นไม้ (ไม่เพียงพอ) ต่อจำนวนหัวคนในเมือง. Retrieved from https://gfms.gistda.or.th/node/53

เทศบาลนครเชียงใหม่. (2562). ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเทศบาลนครเชียงใหม่. Retrieved from http://www.cmcity.go.th/cmcity/index.php/th/s-menu-detail3-th/91-g-cmtomography-th/101-c-environment-th

เนตรนภิศ นาควัชระ. (2525). วัดในกรุงเทพฯ : การเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325-2525). กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระทรวงทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม. แผนแม่บทกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) Retrieved from http://www.mnre.go.th/th/about/content/2541

กระทรวงวัฒนธรรม. (2512). ระเบียบกรมการศาสนา. Retrieved from https://www.m-culture.go.th/mculture_th60/download/article/article_20200716144036.pdf

กลุ่มงานมาตรฐาน สำนักพัฒนามาตรฐาน กรมโยธาธิการและผังเมือง กระทรวงมหาดไทย. (2547). เกณฑ์ด้านผังเมืองหมวดบริการสังคม เรื่องสวนสาธารณะ สนามกีฬา ห้องสมุดและพิพิธภัณฑ์. บริษัท รำไทย เพรส จำกัด.

กองสิ่งแวดล้อมชุมชนและพื้นที่เฉพาะ สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2548). คู่มือการจัดการพื้นที่สีเขียวชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน. Retrieved from http://www.onep.go.th/wp-content/uploads/eurban-publication-07.pdf

จิรทิพย์ เทวกุล . (2550). แนวทางการออกแบบและพัฒนาสวนสาธารณะแบบยั่งยืนในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาการออกแบบสวนสาธารณะในพื้นที่ว่างเว้นจากการใช้งานโรงงานยาสูบ.กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,.

ดารณี ด่านวันดี . 2555. "โครงข่ายสีเขียว และความท้าทายในการเพิ่มพื้นที่สีเขียวแนวตั้ง ในเมืองเชียงใหม่". เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

ตั้งกิตติภาภรณ์จ. และ หยาใส่อ. 2557. แนวทางการพัฒนาพื้นที่สีเขียวอย่างยั่งยืน ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่. วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต. 2, 3 (ก.ค. 2018), 233 - 243.

ธนะชัย ไวยะเนตร. (2559). การวิเคราะห์และการเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง. (ปริญญาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม), มหาวิทยาลัยนเรศวร.

นพมาศ ทับแสง. 2561. อิทธิพลของพื้นที่สีเขียวที่มีต่อมลภาวะฝุ่นละอองในเขตชุมชนเมือง กรณีศึกษาชุมชนเมืองสมุทรปราการ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ประภัสรา นาคะ. (2555). การพัฒนาวัดเพื่อเป็นพื้นที่สีเขียวของเขตเมืองชั้นในกรุงเทพมหานคร. (ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปริญญา ชูแก้ว. (2559). คู่มือการดูแลรักษาศาสนสถาน: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์.

ปุณยนุช รุธิรโก. (2556). ความยั่งยืนในการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตเมือง. วารสารสุทธิปริทัศน์, 27(84), 55-76.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์. (2559). การพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม (*JMSD),* 1(1), 108-119.

พระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505, 79 C.F.R. § ตอนที่ 115/ฉบับพิเศษ หน้า 29 (2505).

พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ(ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 Retrieved from http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2535/A/038/12.PDF

ภาควิชาภูมิทัศน์และอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้. (2549). รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการนำร่องแนวคิดใหม่สู่การเป็นเมืองสีเขียว: เขตเทศบาลนครเชียงใหม่และพื้นที่เมืองโดยรอบ: โทนคัลเลอร์เชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี. (2557). มาตราฐานพื้นที่สีเขียวในเมืองและชนิดพรรณไม้ที่เหมาะสมกับพื้นที่สีเขียว. Retrieved from http://www.onep.go.th/eurban/plant/downloads/green.pdf

มูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย. (2560). แนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวและมาตรฐานอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวสำหรับชุมชนเมืองในประเทศไทย. Retrieved from http://www.onep.go.th/wp-content/uploads/eurban-publication-01.pdf

ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (2547). รายงานฉบับสมบูรณ์มาตรการในการเพิ่มและการจัดการพื้นที่สีเขียวในเขตชุมชนอย่างยั่งยืน: ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (Reprinted from: 1).

สมคิด จิระทัศนกุล. (2547). รูปแบบพระอุโบสถและพระวิหาร ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว: เมืองโบราณ.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2560). แนวทางการจัดการพื้นที่สีเขียวและมาตรฐานอัตราส่วนพื้นที่สีเขียวสำหรับชุมชนเมืองในประเทศไทย. Retrieved from http://www.onep.go.th/wp-content/uploads/handbook-green.pdf

สำนักงานนโยบายและแผนพลังงาน กระทรวงพลังงาน. (2562). โครงการสนับสนุนการออกแบบเมืองอัจฉริยะ Smart Cities-Clean Energy มาร่วมกันสร้างเมืองอัจฉริยะ เพื่อให้ประเทศไทยยั่งยืน. Retrieved from http://www.thailandsmartcities.com/info

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2562. Retrieved from http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/home.aspx

สุชาดา ศรีเพ็ญ. (2542). พรรณไม้น้ำในประเทศไทย. ม.ป.ท..

องอาจ เดชา. (2548). เชียงใหม่นำร่องพัฒนาเมืองสีเขียว. Retrieved from https://prachatai.com/journal/2005/03/3326

อนุชาติ คงมาลัย. (2558). กฎหมายว่าด้วยโบราณสถานและโบราณวัตถุ: คำวินิจฉัยศาลฎีกาและอัยการสูงสุด Retrieved from http://www.ago.go.th/articles_58/article_040858.pdf

อานนท์ อาภาภิรมย์. สังคมและวัฒนธรรมไทย, กรุงเทพมหานคร : บำรุงนุกูลกิจการพิมพ์, 2521.

บรรณานุกรม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล จิราภา สุนันต๊ะ

เกิดเมื่อ 21 กุมภาพันธ์ 2538

ประวัติการศึกษา 2560 ปริญญาตรี คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการออกแบบสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

ประวัติการทำงาน 2560 เจ้าหน้าที่ภูมิทัศน์ อุทยานแห่งชาติดอยผ้าห่มปก จังหวัดเชียงใหม่ (มิถุนายน-พฤศจิกายน 2560)

2561 ผู้ช่วยนักวิจัย โครงการสถานการณ์และแนวทางบรรเทาผลกระทบจาก Global Dimming กรณีศึกษาประเทศไทย (กุมภาพันธ์-ธันวาคม 2561)

2564 หัวหน้าภูมิทัศน์ ห้างหุ้นส่วนจำกัด ทูแฮนด์ เซอร์วิส ประจำหน่วยงาน เซ็นทรัล เฟสติวัล เชียงใหม่